സവ്യാഖ്യോ

ഭാണഃ പ്രാരഭ്യതേ.

അവതാരിക.

മഴമംഗലത്ത നമ്പൂതിരിഎന്ന മഹാകവിയാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഈ ഭാണം ശൃംഗാരരസത്തെ കുറിച്ച അത്യന്താനുകൂലങ്ങളായ പദപദാൎത്ഥങ്ങളൊടുകൂടിയതാകയാൽ ഇന്നുള്ള സകല ഭാണങ്ങളിൽ വെച്ച എറ്റവും ശ്ലാഘ്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു എന്നതിന്ന സംശയമില്ല എന്ന പലരും പറഞ്ഞറിയുന്നു. എങ്കിലും ഇതിലുള്ളശ്ലോകങ്ങളും ചൂൎണ്ണികളും സുകുമാരപദമയങ്ങളായിരുന്നാലും സംസ്കൃതഭാഷാ പരിജ്ഞാനമില്ലാത്തവൎക്ക തന്റെ സാരസ്യത്തെ അറിയിപ്പാൻ ശക്തിയില്ലാതെ ചിലരിൽ പ്രസിദ്ധിയൊടുകൂടിയും ചിലരിൽ പ്രസിദ്ധിയൊടുകൂടാതെയും ഉള്ള സ്ഥിതിയിലായിട്ട വളരെക്കാലമായി. ഇപ്പൊൾ രാമവാരിയരവർകൾ ഇങ്ങിനെ വിശദമായി അറിയത്തക്കവിധത്തിൽ ഈ ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തെ നിൎമ്മിച്ചതുകൊണ്ട സംസ്കൃതഭാഷാ പരിജ്ഞാനശൂന്യന്മാൎക്കും അതിന്റെ സാരം ഗ്രഹിക്കത്തക്കവിധത്തിലായി. സംസ്കൃതഭാഷാ പരിജ്ഞാനികൾക്കും ഈ വ്യാഖ്യാനം ഒരു സഹായമായി തീരുമെന്ന വിചാരിക്കുന്നു. ഈ വ്യാഖ്യാനസാഹായ്യത്താൽ ഈ ഭാണത്തിന്റെ സാരസ്യത്തെ ഞങ്ങൾ ചുഴിഞ്ഞു വിചാരിച്ച അറിഞ്ഞുവരുംതൊറുമുണ്ടാകുന്ന മനസ്സിന്റെ ആനന്ദാതിശയം ഇന്നപ്രകാരമെന്ന പറഞ്ഞുകൂടാ. ഭാണമുണ്ടാക്കെണമെങ്കിൽ മഴമംഗലത്ത നമ്പൂതിരിയായിരിക്കെണം. അതിന്റെ ആശയം വെളിവിലാകെണമെങ്കിൽ വാരിയരവർകൾ തന്നെവ്യാഖ്യാനിക്കകയും വെണം. വെറെ ഒന്നും പറയുവാൻ തൊന്നായ്കകൊണ്ട ഇത്രമാത്രം പറഞ്ഞ ഇവിടെ സമാപ്പിക്കുന്നു. ഇതൊക്കെയും യഥാൎത്ഥമൊ അയഥാൎത്ഥമൊ എന്നുള്ള സംശയം വായനക്കാരുടെ പരിശൊധനയിൽ തീൎന്നുപൊകുന്നതാകകൊണ്ട ഞങ്ങൾക്ക അതിനെ പറ്റി യാതൊരു വ്യാകുലത്വവുമില്ല.

എന്ന കെരളകല്പദ്രുമം അച്ചുകൂട്ടത്തിൽനിന്നു.

സവ്യാഖ്യോ

ഭാണഃ പ്രാരഭ്യതേ.

സംക്രീഡദ്ഭീരഭാൎയ്യൈഃ കിസലയപടലാസ്തൃതഃസാന്ദ്രഭ്യോ ന്യസ്താന്യസ്ഥാവിശേഷാദമരഗിരിപുരസ്ത്രീഭിരേത്യാദരേണ। അസ്പൃന്ത്യാവിശന്മാതൃഗ്ഗണമണിമണിശ്രേഷ്ഠമദ്ധ്യൈവസന്ത്യാരാമമന്ഥരാകന്ദഭാവംരസികജനധിയാമെങ്ക്ഷണോന്നതാമന്ദാഃ അസ്തിപ്ലക്ഷവനംനാമഗ്രാമസ്തത്രപുരാഭവൽ। ദ്വിജന്മാശിഷ്ടതേരംശങ്ഖതിലോകെത്രവിശ്രുതഃ॥ സചകാരതിദേശേമാടകക്ഷ്മാനമുചിഭിഷഃ। ഭാണംകമപിതസ്യായംവ്യാഖ്യാബാലപ്രമോദിനീ॥ ക്രിയതേകൈരളീംഭാഷാമവലംബ്യവിലോകനാൽ। ഏതസ്യാഃപ്രതിപത്താരൊമാംനിന്ദന്തുസ്തുവന്തുവാ॥ പ്രതിപത്താസ്വയംയെന്ത്രരസമൎത്ഥാഃപുനഃകദാചിൽ। ത്വദ്ദൈവരെവതേയതാസ്തന്മെസാഫല്യമേഷ്യതി॥

ഭാ ണ പ്രാ രം ഭഃ

൧. കെളീകൊപദശാസുതനുതെനതിം ചന്ദ്രാൎദ്ധചൂഡാമണൌ ചൂഡാചന്ദ്രകലാനുഷംഗകലയായദ്ദ്വയന്തൽകോമളം। യദ്ദാകൎക്കശകാസരാസുരശിരോനിഷ്പേഷണെനിൎദ്ദയം പായാദപാസ്തദിദംഗിരീന്ദ്രദുഹിതുഃപാദാരവിന്ദദ്വയം॥

അ—കോമളം യൽ കെളീകോപദശാസു ചന്ദ്രാൎദ്ധചൂഡാമണൌ നതിം തനുതെ ചൂഡാചന്ദ്രകലാനുഷംഗകലയാ ദ്വയം തൽ ഇദം ഗിരീന്ദ്രദുഹിതുഃ പാദാരവിന്ദദ്വയം യൽ കൎക്കശകാസരാസുരശിരോനിഷ്പേഷണെ നിൎദ്ദയം അഭൂൽ തൽ ഇദം ഗിരീന്ദ്രദുഹിതുഃ പാദാരവിന്ദദ്വയം വഃ പായാൽ.

അന്വ—കോമളമായിരിക്കുന്ന യാതൊന്ന കെളീകോപദശകളിൽ ചന്ദ്രാൎദ്ധചൂഡാമണിനതിയെ തനുവായിരിക്കുംസമയത്തിങ്കൽ ചൂഡാചന്ദ്രകലാനുഷംഗകല ഹെതുവായിട്ട ദുഃഖിക്കുന്നു. ആ ഈ ഗിരീന്ദ്രദുഹിതാവിന്റെ പാദാരവിന്ദദ്വയമൊ യാതൊന്ന കൎക്കശകാസരാസുരശിരോനിഷ്പേഷണത്തിങ്കൽ നിൎദ്ദയമായി ഭവിച്ചു. ആ ഈ ഗിരീന്ദ്രദുഹിതാവിന്റെ പാദാരവിന്ദദ്വയമൊ നിങ്ങളെ രക്ഷിക്കട്ടെ.

പ — കോമളം=മൃദു, കേളീകോപദശകൾ=കേളീകോപത്തിന്റെ ദശകൾ, കേളീകോപം=ക്രീഡാമർഷം, (പ്രണയം ഹേതുവായിട്ടുള്ള പിണക്കമെന്ന സാരം) ദശകൾ=അവസ്ഥകൾ, ചന്ദ്രാർദ്ധചൂഡാമണി=ചന്ദ്രാർദ്ധമാകുന്ന ചൂഡാമണിയോടുകൂടിയവൻ, (ശിവനെന്ന സാരം) നതി=നമസ്കാരം, തന്വൻ=ചെയ്യുന്നവൻ, ചൂഡാചന്ദ്രകലാനൃഷംഗകലാ=ചൂഡാചന്ദ്രകലാനുഷംഗത്തിന്റെ കലാ, ചൂഡാചന്ദ്രകലാനുഷംഗം=ചൂഡാചന്ദ്രകലയുടെ അനുഷംഗം, ചൂഡാചന്ദ്രകലാ=ചൂഡയിങ്കലെ ചന്ദ്രകലാ, ചൂഡാ=ശിഖാ, ചന്ദ്രകലാ=ചന്ദ്രന്റെ കലാ, അനുഷംഗം=സംബന്ധം, കലാ=ലേശം, ഗിരീന്ദ്രദുഹിതാവ=ഗിരീന്ദ്രന്റെ ദുഹിതാവ, ഗിരീന്ദ്രൻ=പൎവ്വതശ്രേഷ്ഠൻ, (ഹിമവാനെന്ന സാരം) ദുഹിതാവ=പുത്രീ, (ശ്രീപാൎവ്വതിഎന്ന സാരം) പാദാരവിന്ദദ്വയം=പാദാരവിന്ദങ്ങളുടെ ദ്വയം, പാദാരവിന്ദങ്ങൾ=അരവിന്ദങ്ങൾപോലെ ഇരിക്കുന്ന പാദങ്ങൾ, അരവിന്ദങ്ങൾ=താമരപ്പൂക്കൾ, പാദങ്ങൾ=ചരണങ്ങൾ, ദ്വയം=രണ്ടു അവയവങ്ങളോടുകൂടിയ സമുദായം, കൎക്കശകാസരാസുരശിരോനിഷ്പേഷണം=കൎക്കശകാസരാസുരശിരസ്സിന്റെ നിഷ്പേഷണം, കൎക്കശ കാസരാസുരശിരസ്സ=കൎക്കശമായിരിക്കുന്നകാസരാസുരശിരസ്സ, കൎക്കശം=കഠിനം, കാസരാസുരശിരസ്സ=കാസരാസുരന്റെശിരസ്സ, കാസരാസുരൻ=മഹിഷാസുരൻ, നിഷ്പേഷണം=മൎദ്ദനം, നിൎദ്ദയം=ദയയോടുകൂടാത്തത, ഗിരീന്ദ്രദുഹിതാവ=ഗിരീന്ദ്രന്റെദുഹിതാവ, ഗിരീന്ദ്രൻ=ഗിരിയാകുന്നഇന്ദ്രനോടുകൂടിയവൻ, ഗിരി=പൎവ്വതം, (ഇന്ദ്രനപകരംഗോവൎദ്ധനപൎവ്വതത്തെ പൂജിക്കകയാൽ ഗിരീന്ദ്രൻ എന്നത നന്ദഗോപരെ പറയുന്നതാകുന്നു) ദുഹിതാവ=പുത്രീ, (ദുൎഗ്ഗാഭഗവതീ എന്ന സാരം) പാദാരവിന്ദദ്വയം=പാദാരവിന്ദങ്ങളുടെ ദ്വയം.

സാരം—അത്യന്തമൃദുവാകയാൽ ലീലാകോപാവസ്ഥകളിൽ ലൌകികകാമുകനെന്നപോലെ ശിവൻ കോപശമനത്തിനായികൊണ്ടു നമസ്കരിക്കുന്ന സമയത്തിങ്കൽ തന്റെ ശിരസ്സിലുള്ള ചന്ദ്രകലാ അതിമൃദുവായിരുന്നാലും അതിന്റെ സ്പൎശലേശം ഹേതുവായിട്ട ദുഃഖിച്ചീയഞ്ഞുന്നതായ ശ്രീപാൎവ്വതിയുടെ പാദാരവിന്ദദ്വയമൊ കഠിനമായ മഹിഷാസുരശിരസ്സിന്റെ മൎദ്ദനത്തിങ്കൽ നിൎദ്ദയമായി ഭേദിച്ചിരിക്കുന്ന ദുൎഗ്ഗാഭഗവതിയുടെ പാദാരവിന്ദദ്വയമൊ സഭാവാസികളായിരിക്കുന്ന നിങ്ങളെ ഈ രംഗത്തിങ്കൽ നടിക്കപ്പെടുവാൻ പോകുന്നതായ വസ്തുവിങ്കൽനിന്ന ഉ

ണ്ടാകുന്ന രസാനുഭവത്തിന്ന വിരൊധികളായ ദുരിതങ്ങളിൽനിന്ന രക്ഷിക്കട്ടെ.

മെൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട ശ്ലൊകത്തിന്ന നാന്ദിശ്ലൊകമെന്ന പെരുണ്ട. നാന്ദിശ്ലൊകം അഷ്ടപദമായിട്ടും ദ്വാദശപദമായിട്ടും അഷ്ടാദശപദമായിട്ടും ദ്വാവിംശതിപദമായിട്ടുമാമെന്നും ശംഖം ചക്രം താമരപ്പൂവ ചക്രവാകപ്പക്ഷി ആമ്പൽപ്പൂവ ഇതുകളെ പറയുന്നതുകളായ ശബ്ദങ്ങളൊടും ചന്ദ്രവാചകശബ്ദത്തൊടുംകൂടിയതായിരിക്കെണമെന്നും ശാസ്ത്രമുണ്ട. ഈ നാന്ദിശ്ലൊകം പതിനെട്ട പദത്തൊടുകൂടിയതാകുന്നു. അത്രതന്നെയല്ല ചന്ദ്രവാചകശബ്ദവും താമരപ്പൂവിനെ പറയുന്ന ശബ്ദവും ഇതിങ്കൽ അന്തർഭൂതമായിരിക്കുന്നു. ശംഖചക്രാദി സകലവസ്തുക്കളുടെയും പെര നാന്ദിശ്ലൊകത്തിങ്കൽ ഉണ്ടായിരിക്കെണമെന്ന നിർബ്ബന്ധമില്ല. ഉള്ളെടത്തൊളം ശ്ലാഘ്യംതന്നെ എന്നതെയുള്ളു. അതു ഹെതുവായിട്ട ഈ ശ്ലൊകത്തിന്ന നാന്ദീലക്ഷണാനുസരണം ഉണ്ടെന്നും അതു ഹെതുവായിട്ട മംഗല്യമാകുന്നുഎന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഇവിടെ നിർദ്ദയമെന്ന പദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ ചിലർ നിഷ്ഠുരമെന്ന പഠിക്കുന്നു. നിഷ്പെഷണകൎമ്മമായി പറകപ്പെട്ടമഹിഷാസുരശിരസ്സിനെ കഠിനമെന്ന അൎത്ഥമായ കൎക്കശപദംകൊണ്ട വിശെഷിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന അവസ്ഥക്ക അനുഗുണമായി വരെണമെങ്കിൽ നിർദ്ദയമെന്നുതന്നെ പഠിക്കുന്നതു യുക്തമെന്ന കാണുന്നു. അപ്രകാരമായാൽ രചനക്കരസാനനുഗുണത്വം വരുമെന്ന അവരാൽ ഒരു ദൊഷം ആരൊപിക്കപ്പെട്ടത വിചാരസഹമല്ല. ശാബ്ദമായ രസാനനുഗുണത്വം വാസ്തവമായിരുന്നാലും ആൎത്ഥമായ അനനുഗുണത്വം അതിനെക്കാൾ പ്രബലമായിട്ടുള്ളതാകയാൽ അതിന്റെ വാരണത്തിങ്കലാകുന്നു ജാഗ്രൂകത്വം വെണ്ടിയത. നിഷ്ഠുരമെന്ന പഠിച്ചാൽ കാഠിന്യമുള്ളതിനൊട കാഠിന്യമുള്ളതഎതൃത്താൽ സാമ്യത്തിങ്കൽ പൎയ്യവസാനമെന്നല്ലാതെഒന്നിനെ മറെറത അഭിഭവിച്ചു എന്നത അസംഭവമാകുന്നു എന്നുള്ളകല്പനത്തിന്ന അന്തരമുണ്ടഎന്നത കണ്ണൊക്കിക്കൂടാതെ തന്നെ സ്പഷ്ടമായിതീരുന്നതാകയാൽ മഹിഷാസുരശിരസ്സിനെ മൎദ്ദിച്ചു പിഷ്ടതുല്യമാക്കിയതാകുന്നു എന്നുള്ള വിവക്ഷിതാൎത്ഥം ദുൎല്ലഭമായിഭവിക്കുമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

ഠരം ദൊഷം രസാനനുഗുണമായ രചനയെക്കാൾ എത്രയൊ വലുത. വിശെഷിച്ച നിർദ്ദയമെന്നുപഠിച്ചാൽ അതുകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന രചനയുടെ അനനുഗുണത്വം എതൊരുവിധമാകുന്നു എ

ന്നുള്ളതു ഞാൻ അറിയുന്നില്ല. ഇവിടെപ്രധാനരസം ശൃംഗാരമാകുന്നു എന്നു തിനെ കുറിച്ചുവിവാദമില്ല. ആ അവസ്ഥനൊക്കുമ്പോൾ വീരരസം ശൃംഗാരത്തിന്റെ അംഗമാകുന്നു എന്നെ പറവാൻവഴിയുള്ളു അംഗാംഗികളിൽവെച്ചു എതിനെ രചന അനുരൊധിക്കെണമെന്നതു നൊക്കുമ്പോൾ അംഗിയെ അനുസരിക്കെണമെന്നുള്ളതിനെകുറിച്ചല്ലാതെ അംഗത്തെ അനുസരിച്ചിരിക്കെണം എന്നുള്ളത ഇങ്ങിനെ ഉള്ളസ്ഥലങ്ങളിലും ആവശ്യകമാകുന്നു എന്നതിന്ന യാതൊരു പ്രമാണവും ഇല്ല. ഇതിനെ പററി പറയെണ്ടതായ അംശം വളരെഉണ്ട. അതുകൾക്കുമന്ദമതികൾക്കു ഭാരമായിതീരുമെന്ന വിചാരിച്ചു ഉപെക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

(നാന്ദ്യന്തെസൂത്രധാരഃ)

അന്വയം—നാന്ദ്യന്തെ സൂത്രധാരഃ ആഹ.

അന്വയാൎത്ഥം—നാന്ദ്യത്തിങ്കൽസൂത്രധാരൻപറയുന്നു.

പരിഭാഷാ—നാന്ദ്യന്തം=നാന്ദിയുടെഅന്തം, നാന്ദീ=നാന്ദിഎന്ന കൎമ്മവിശെഷം, അന്തം=അവസാനം സൂത്രധാരൻ=കഥാസൂചകനായനടൻ.

സാരം—നാന്ദിഎന്ന കൎമ്മത്തിന്റെ ഒരുഅംഗമായമംഗല്യശ്ലൊകപാഠം മെൽപറഞ്ഞ പ്രകാരം കഴിഞ്ഞിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽകഥാസൂചകനായനടൻപറയുന്നു

മെൽവിവരിക്കപ്പെട്ട വാക്യാൎത്ഥത്തിൽ അന്തൎഭൂതമായവൎത്തമാനനിൎദ്ദെശത്തിന്ന ഉപപത്തി എങ്ങിനെഎന്ന സംശയിക്കുന്നുഎങ്കിൽപറയാം. ഒരുക്രിയനാന്ദിയുടെഅവസാനത്തിങ്കൽ എന്ന ഒരു ഭാണംഅഭിനയിക്കപ്പെട്ടമൊഅന്നാകയുംസൂത്രധാരനാൽ ചെയ്കപ്പെട്ടവാൻ യൊഗ്യയായിട്ടുള്ളതാകയാൽ വൎത്തമാനനിൎദ്ദെശത്തെ ആചരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതാതകൎമ്മങ്ങളുടെ അനുഷ്ഠാനസൂചകങ്ങളായവാക്യങ്ങളിൽ ഇങ്ങിനെ ഉള്ള നിൎദ്ദെശംഇവിടെ ഇനിയുമുണ്ടാകും. അതിന്നും ശരിഇപ്രകാരം തന്നെ. ഈ ന്യായംനാടകാദികളിൽ തന്നെഅല്ല ക്രിയാക്രമബൊധകങ്ങളായഗ്രന്ഥാദികളിലും കാണമാറുണ്ട. ഇനിമെൽ പറഞ്ഞനടൻ എങ്ങിനെ ഉള്ളവാക്യത്തെയാണ പറയുന്നത എന്നുള്ള ആകാംക്ഷാ ഇവിടെ ഉൽഭവിച്ചിരിക്കകയാൽ വക്തവ്യമായ വാക്യത്തെ ആദിയിൽ ശ്ലൊകരൂപെണതന്നെ കാണിക്കുന്നു.

൨. യമാഹുസ്സംസാരെപ്രകൃതിസരസംവസ്തുമനയൊ
യദാസ്വാദെതിഷ്ഠന്ത്യചരചിദാമ്രെഡിതരസഃ।

കുചാഭോഗാനമ്രാഃ കുവലയദൃശോ യസ്യ കരണം
തൃതീയോ വിഖ്യാതോ ജഗതി സ പുമർത്ഥോ വിജയതേ॥

അ—മുനയഃ സംസാരേ യം പ്രകൃതിസരസം വസ്തു ആഹുഃ യദാസ്വാദേ സതി സഃ പരചിദാമ്രേഡിതരസഃ ച തിക്തഃ ഭവതി കുചാഭോഗാനമ്രാഃ കുവലയദൃശഃ യസ്യ കരണം ഭവന്തി സഃ ജഗതി വിഖ്യാതഃ തൃതീയഃ പുമർത്ഥഃ വിജയതേ.

അന്വ—മുനികൾ സംസാരത്തിങ്കൽ യാതൊന്നിനെ പ്രകൃതിസരസമായിരിക്കുന്ന വസ്തു എന്നുപറയുന്നു യദാസ്വാദം സത്തായിരിക്കും വിഷയത്തിങ്കൽ ആ പരചിദാമ്രേഡിതരസവും തിക്തമായിഭവിക്കുന്നു. കുചാഭോഗാനമ്രകളായിരിക്കുന്ന കുവലയദൃക്കുകൾ യാതൊന്നിന്റെ കരണമായിഭവിക്കുന്നു ആ ജഗത്തിങ്കൽ വിഖ്യാതമായി തൃതീയമായിരിക്കുന്ന പുമർത്ഥം വിജയിക്കുന്നു.

പരി—മുനികൾ=മഹർഷിമാർ (വാത്സ്യായനാദികളായകാമതന്ത്രകർത്താക്കന്മാരുടെ ശിഷ്യന്മാരായ വിദ്വാന്മാരെന്നസാരം) സംസാരം=പ്രപഞ്ചം, പ്രകൃതിസരസം=സ്വഭാവേനസരസം, സരസം=രസത്തോടുകൂടിയത്, രസം=ആനന്ദം, യദാസ്വാദം=യാതൊന്നിന്റെആസ്വാദം, ആസ്വാദം=അനുഭവം, പരചിദാമ്രേഡിതരസം= പരചിത്തിന്റെആമ്രേഡിതരസം, പരചിത്ത=പരബ്രഹ്മം, ആമ്രേഡിതരസം=ആമ്രേഡിതമായിരിക്കുന്നരസം, ആമ്രേഡിതം=ദ്വിരുക്തം(ഇരട്ടിക്കപ്പെട്ടതെന്നസാരം), രസം=ആനന്ദം, തിക്തം=കയ്പോടുകൂടിയത്, കുചാഭോഗാനമ്രകൾ=കുചാഭോഗം ഹേതുവായിട്ടആനമ്രകൾ, കുചാഭോഗം=കുചങ്ങളുടെആഭോഗം, കുചങ്ങൾ=സ്തനങ്ങൾ, ആഭോഗം=പരിപൂർണ്ണത, ആനമ്രകൾ=ആനമിച്ചവർ, ആനമിക്ക=താഴുക, കുവലയദൃക്കുകൾ=കുവലയങ്ങൾപോലെഇരിക്കുന്നദൃക്കുകളോടുകൂടിയവർ, കുവലയങ്ങൾ=ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂക്കൾ, ദൃക്കുകൾ=കണ്ണുകൾ (സുന്ദരിമാരെന്നർത്ഥം) കരണം=സാധകമായപദാർത്ഥം, ജഗത്ത=ലോകം, വിഖ്യാതം=പ്രസിദ്ധം, തൃതീയം=മൂന്നാമത്തേത്, പുമർത്ഥം=പുരുഷാർത്ഥം(കാമമെന്നപുരുഷാർത്ഥമെന്നുസാരം), വിജയിക്ക=സർവ്വോൽകർഷത്തോടുകൂടെസ്ഥിതിചെയ്ക.

സാരം—വാത്സ്യായനസൂത്രാദികാമതന്ത്രത്തെ അറിഞ്ഞവരായവിദ്വാന്മാരാൽ ഈ പ്രപഞ്ചത്തിങ്കൽ സ്വഭാവേന സരസമായിരിക്കുന്ന വസ്തുവാക്കി വ്യവഹരിക്കപ്പെടുന്നതായിയും സ്വാനുഭവംകൊണ്ട സർവ്വോൽകൃഷ്ടതയാ പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാനന്ദത്തെ തന്നെ എന്നല്ല ഒരു കാലത്തിങ്കൽ അത്ര ദ്വിഗു

ണമായിട്ടൊ ത്രിഗ്ഗുണമായിട്ടൊ ഭവിച്ചാൽ അതിനെയും തികത്തുവ്വമാകുന്നതായിയും സ്തനങ്ങളുടെ പരിപൂൎണ്ണത ഹെതുവായിട്ട അല്പമായി നമിച്ചിരിക്കുന്ന ശരീരത്തൊടുകൂടിയും സൌന്ദൎയ്യവതികളായും ഇരിക്കുന്ന സ്ത്രീകളെകൊണ്ട സാദ്ധ്യമായിയും ലൊകത്തിംകൽ പ്രസിദ്ധമായിയും ഇരിക്കുന്ന മൂന്നാമത്തതായ പുരുഷാൎത്ഥം സൎവ്വൊൽകൎഷത്തൊടുകൂടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു.

(അപിച)

ന. നിതംബാലസയാതാനാംസ്മിതംജയതിയൊഷിതാം ।
വിധത്തെവിധൃതിംയത്രജഗത്ത്രയജയിസ്മരഃ ॥

അ—അപിച നിതം ബാലസയാതാനാം യൊഷിതാം സ്മിതം ജയതി യത്ര ജഗത്ത്രയജയി സ്മരഃ വിധൃതിം വിധത്തെ.

അന്വ—അത്രതന്നെഅല്ല നിതംബാലസയാതകളായിരിക്കുന്ന യൊഷിത്തുകളുടെ സ്മിതം ജയിക്കുന്നു യാതൊന്നിംകൽ ജഗത്ത്രയജയിയായിരിക്കുന്ന സ്മരൻ വിധൃതിയെചെയ്യുന്നു.

പരി—നിതംബാലസയാതകൾ= നിതംബാലസമായിരിക്കുന്ന യാതത്തൊടുകൂടിയവർ, നിതംബാലസം=നിതംബംഹെതുവായിട്ടഅലസം, നിതംബം=അരയുടെപശ്ചാൽഭാഗം(അതിനുള്ളഗൌരവമെന്നസാരം)അലസം=മന്ദം, യാതം=ഗമനം, യൊഷിത്തുകൾ=സ്ത്രീകൾ, സ്മിതം=മന്ദഹാസം, ജയിക്ക=സൎവ്വൊൽകൎഷത്തൊടുകൂടെസ്ഥിതിചെക, യാതൊന്ന=മെൽപറകപ്പെട്ടസ്മിതം, ജഗത്ത്രയജയി=ജഗത്ത്രയത്തെ ജയിക്കുന്നവൻ, ജഗത്ത്രയം=ജഗത്തുകളുടെത്രയം, ജഗത്തുകൾ=ലൊകങ്ങൾ, ത്രയം=മൂന്നഅവയവങ്ങളൊടുകൂടിയസമുദായം, സ്മരൻ=കാമദെവൻ, വിധൃതി=വിശെഷെണഉള്ളധൃതി, ധൃതി=അവസ്ഥാനം.

സാരം—മൂന്നലൊകങ്ങളെയുംജയിക്കുന്നവനായ കാമദെവന്റെവിശെഷാസ്പദമായനിതംബഭാരംഹെതുവായിട്ട മന്ദഗമനകളായ യൊഷിത്തുകളുടെമന്ദഹാസംജയിക്കുന്നു.

(*) അലമതിവിസ്തരെണ.

അന്വയം—അതിവിസ്തരെണ, അലം.

അന്വയാൎത്ഥം—അതിവിസ്തരംകൊണ്ടു സാദ്ധ്യമില്ല.

പരി—അതിവിസ്തരം=ഏററവുംഉള്ള വിസ്തരം. വിസ്തരം=വാക്കുകളുടെ പരപ്പ.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(വാ) (കിഞ്ചിദുപസൃത്യസാഞ്ജലിബന്ധം)

അന്വയം—കിഞ്ചിൽ ഉപസൃത്യ സാഞ്ജലിബന്ധം ആഹ.

അന്വയാൎത്ഥം—അല്പമാകുംവണ്ണം ഉപസരിച്ചിട്ട സാഞ്ജലി ബന്ധമാകുംവണ്ണം പറയുന്നു.

പരി—ഉപസരിക്ക=സമീപത്തെപ്രാപിക്ക, സാഞ്ജലിബന്ധം=അഞ്ജലിബന്ധത്തോടുകൂടിയത, അഞ്ജലിബന്ധം=അഞ്ജലിയുടെബന്ധം, അഞ്ജലി=തൊഴുകൈ=ബദ്ധം=ബന്ധനം,

സാരം—മെൽപറഞ്ഞ നടൻതന്നെ 'അലമതിവിസ്തരെണ' എന്നുപറഞ്ഞതിൻെറശെഷം സഭാവാസികളായിരിക്കുന്നവരുടെ സമീപത്തെകുറിച്ച അല്പമായിനീങ്ങിനിന്നതൊഴുതുംകൊണ്ടു പറയുന്നു.

* ഭൊഭൊശ്ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരവിചിത്രചരിത്രാദ്ഭുതസ്യസുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിതസുഗന്ധിസായകസമുന്മൂലിതസകലലൊകധൈൎയ്യാവഷ്ടംഭസ്യ വിഷമനെത്രഗാത്രാഗ്നിനിഖാതഗൊത്രജാമയജയധ്വജസ്യഭഗവതൊമകരധ്വജസ്യയാത്രയാം സമാഗതാസ്സകലശാസ്ത്രസാരവിദസ്സഭാസദശ്ശൃണ്വന്തു ഭവന്തൊമദീയാമിമാം വിജ്ഞാപനാം.

അന്വയം—ഭൊഃ ഭൊഃ ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരവിചിത്രചരിത്രാദ്ഭുതസ്യ സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിതസുഗന്ധിസായകസമുന്മൂലിത സകലലൊകധൈൎയ്യാവഷ്ടംഭസ്യ വിഷമനെത്ര ഗാത്രാഗ്നിനിഖാതഗൊത്രജാമയജയധ്വജസ്യ ഭഗവതഃ മകരധ്വജസ്യയാത്രായാം സമഗതാഃ സകലശാസ്ത്രസാരവിദഃ സഭാസദഃ ഭവന്തഃ മദീയാം ഇമാംവിജ്ഞാപനാം ശൃണ്വന്തു.

അന്വയാൎത്ഥം—അല്ലയൊ അല്ലയൊ ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരവിചിത്രചരിത്രാദ്ഭുതനായി സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിതസുഗന്ധി സായകസ മുന്മൂലിത സകലലൊകധൈൎയ്യാവഷ്ടംഭനായി വിഷമനെത്രഗാത്രാഗ്നിനിഖാതഗൊത്രജാമയ ജയധ്വജനായി ഭഗവാനായിരിക്കുന്ന മകരധ്വജൻെറ യാത്രയിങ്കൽ സമാഗതന്മാരായി സകലശാസ്ത്രസാരവിത്തുകളായിരിക്കുന്ന സഭാസത്തുകളെ നിങ്ങൾമദീയയായിരിക്കുന്ന ഈവിജ്ഞാപനയെ ശ്രവിക്കെണമെ.

പരി—ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരവിചിത്രചരിത്രാദ്ഭുതൻ=ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരവിചിത്ര ചരിത്രംഹെതുവായിട്ട അദ്ഭുതൻ ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരവിചിത്രചരിത്രം= ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരമായിരിക്കുന്നവിചിത്രചരിത്രം, ചതുൎദ്ദശഭുവനവിസ്മരം=ചതുൎദ്ദശഭുവനത്തിംകൽവിസ്മരം, ചതുൎദ്ദശഭുവനം=പതിനാലഭുവനങ്ങളുടെസമാഹാരം, ഭുവനങ്ങൾ=ലൊകങ്ങൾ, സമാഹാരം=സമുദായാ

വിസ്മരം=വിസരിച്ചത, വിസരിക്ക=വ്യാപിക്കുക, (പ്രസിദ്ധമാ
യിഭവിക്കുകഎന്നുസാരം) വിചിത്രചരിത്രം=വിചിത്രമായിരിക്കുന്ന
ചരിത്രം, വിചിത്രം=ആശ്ചൎയ്യകരം, ചരിത്രം=ചരിതം, അദ്ഭുതൻ
ആശ്ചൎയ്യകരൻ, സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിതസുഗന്ധിസായകസ
മുന്മൂലിതസകലലോകധൈൎയ്യാവഷ്ടംഭൻ= സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസം
ഹിതസുഗന്ധിസായകസമുന്മൂലിതമായിരിക്കുന്ന സകലലോ
കധൈൎയ്യാവഷ്ടംഭത്തോടുകൂടിയവൻ, സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിത
സുഗന്ധിസായകസമുന്മൂലിതം= സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിതസുഗ
ന്ധിസായകങ്ങളാൽകൊണ്ടുസമുന്മൂലിതം, സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസം
ഹിതസുഗന്ധിസായകങ്ങൾ=സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിതങ്ങളായി
രിക്കുന്നസുഗന്ധിസായകങ്ങൾ, സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡസംഹിതങ്ങ
ൾ=സുമധുരധനുൎദ്ദണ്ഡത്തിങ്കൽസംഹിതങ്ങൾ, സുമധുരധനുൎദ്ദ
ണ്ഡം=സുമധുരമായിരിക്കുന്നധനുൎദ്ദണ്ഡം, സുമധുരം=ഏററവുംമ
ധുരം, ധനുൎദ്ദണ്ഡം=ധനുസ്സാകുന്നദണ്ഡം, ധനുസ്സ=വില്ല, ദണ്ഡം
വടി, സംഹിതങ്ങൾ=സന്ധാനംചെയ്യപ്പെട്ടവ, സന്ധാനംചെ
ക=ചെയ്ക, സുഗന്ധിസായകങ്ങൾ=സുഗന്ധികളായിരിക്കുന്നസാ
യകങ്ങൾ, സുഗന്ധികൾ=നല്ലഗന്ധത്തോടുകൂടിയവ, സായകങ്ങ
ൾ=അസ്ത്രങ്ങൾ, സമുന്മൂലിതം=സന്മൂലനംചെയ്യപ്പെട്ടത, സന്മൂ
ലനംചെയ്ക=ശേഷത്തോടുകൂടാതെനശിപ്പിക്കുക, ധൈൎയ്യാവഷ്ടം
ഭം=ധൈൎയ്യമാകുന്നഅവഷ്ടംഭം, ധൈൎയ്യം=ധീരത്വം=അവഷ്ടംഭം=
ആലംബനം, വിഷമനേത്രഗാത്രാൎദ്ധനിഖാതഗോത്രജാമയജയ
ധ്വജൻ=വിഷമനേത്രഗാത്രാൎദ്ധനിഖാതമായിഗോത്രജാമയമായി
രിക്കുന്നജയധ്വജത്തോടുകൂടിയവൻ, വിഷമനേത്രഗാത്രാൎദ്ധനി
ഖാതം=വിഷമനേത്രഗാത്രാൎദ്ധത്തിങ്കൽനിഖാതം, വിഷമനേത്ര
ഗാത്രാൎദ്ധം=വിഷമനേത്രന്റെഗാത്രാൎദ്ധം, വിഷമനേത്രൻ=പര
മേശ്വരൻ, ഗാത്രാൎദ്ധം=ഗാത്രത്തിന്റെഅൎദ്ധം, ഗാത്രം=ശരീരം, അ
ൎദ്ധം=ഒരുഭാഗം, നിഖാതം=നിഖനിക്കപ്പെട്ടത, നിഖനിക്ക=പ്രതി
ഷ്ഠിക്ക, ഗോത്രജാമയം=പാൎവ്വതീരൂപം, ജയധ്വജം=ജയസ്തം
ഭം, ഭഗവാൻ=ഐശ്വൎയ്യാദിഗുണങ്ങളോടുകൂടിയവൻ, മകരധ്വജ
ൻ=കാമദേവൻ, യാത്രാ=ഉത്സവയാത്രാ, സമാഗതന്മാർ=സമാ
ഗമിച്ചവർ, സമാഗമിക്ക=വന്നുചേരുക, സകലശാസ്ത്രസാരവിത്തു
കൾ=സകലശാസ്ത്രസാരത്തെഅറിയുന്നവർ, സകലശാസ്ത്രസാരം=
സകലശാസ്ത്രങ്ങളുടെസാരം, സകലശാസ്ത്രങ്ങൾ=സകലങ്ങളായി
രിക്കുന്നശാസ്ത്രങ്ങൾ, സകലങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളവ, സഭാസ
ത്തുകൾ=സഭാവാസികൾ, മദീയം=എന്നെസംബന്ധിച്ചത, വി

ജ്ഞാപനാ=അറിയിപ്പു, ശ്രൂവിക്ക=കെൾക്കുക.

സാരം അല്ലയൊഅല്ലയൊ പതിനാലുലൊകങ്ങളിലും പ്രസിദ്ധമായതന്റെ അത്ഭുതചരിതംകൊണ്ട ആശ്ചൎയ്യകരനായിട്ടും കരിമ്പിൻവില്ലിന്മെൽ തൊടുക്കപ്പെട്ട പുഷ്പബാണങ്ങൾകൊണ്ടു സകലജനങ്ങളുടെയും ധൈൎയ്യത്തെ നിശ്ശെഷമാകുംവണ്ണം നശിപ്പിച്ചവനായും പരമെശ്വരന്റെ ശരീരാൎദ്ധത്തിങ്കൽ പാൎവ്വതീരൂപമായ ജയസ്തംഭത്തെ നാട്ടിയവനായിട്ടുമിരിക്കുന്ന കാമദെവ ഭഗവാന്റെ ഉത്സവത്തെ കാണ്മാനായികൊണ്ട ഇവിടെ വന്ന ചെൎന്നവരായിട്ടും സകല ശാസ്ത്രങ്ങളുടെ സാരത്തെ ഗ്രഹിച്ചവരായിട്ടുമിരിക്കുന്ന സഭാ വാസികളെ നിങ്ങൾ എന്റെ ഈ അറിയിപ്പിനെ കെൾക്കെണമെ.

* അദ്യാഹമുദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാന മണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നത വിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിതമണിനികരതാരകാജാലപരിച സിതനഖചന്ദ്രബിംബസ്യ സകലവിലാസിനീജനമനൊമുകുരബിംബിതസുഭഗതരരൂപാമൃതസ്യ നിഖിലനിതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതിസ്ഫുരിതകൃത്യാകൃത്യസ്യ സുഭഗസാരസ്വതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസാസ്വാദമുദിതഹൃദയസ്യ സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതകവിജനകാമധെനുവദനവിനിസ്സൃതവിസ്തൃതയശൊമയപയഃപൂരപൂരിതഭുവനകടാഹസ്യ മാടമഹാരാജസ്യ രാജരാജസ്യ നിദെശാന്നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനതല്പരജന കല്പലതായമാനായാഃ കല്പിതവലയാലയവിഹാരായാവലയാങ്കവാമാംഗമംഗലാലംക്രിയായാഃ ശിവകാമസുന്ദൎയ്യാഃ ശ്രീകാമാക്ഷ്യാഃ കടാക്ഷനാളവിഗള ദ്ദവിരളദയാമൃത സന്ദൊഹസെകപ്രഫുല്ലകവിതാപാദപെനകെനാപികവിനാനിബദ്ധംകമപിഭാണം പ്രയൊഗപദവീമവതാരയിതു മഭിലഷാമിതദവധാന ദാനെനാനുഗൃഹ്ണന്തുമാമനുകംപാവന്തൊഭവന്തഃ॥

അന്വയം— അദ്യ അഹം ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡ ഹിണ്ഡമാന മണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശന സമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നത വിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിതമണി നികരതാരകാജാലപരിചസിതനഖചന്ദ്രബിംബസ്യ സകലവിലാസിനീജനമനൊ മുകുരബിംബിതസുഭഗതരരൂപാമൃതസ്യ നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതിസ്ഫുരിതകൃത്യാകൃത്യസ്യ സുഭഗസാരസ്വതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസ സ്വാദമുദിതഹൃദയസ്യ സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതകവിജന കാമധെനുവദന വിനിസ്സൃതവി

സ്രുതയശോമയപയഃ പൂരപൂരിതഭുവനകടാഹസ്യ രാജരാജസ്യ മാടമഹാരാജസ്യ നിദേശനാൽ നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനതൽപരജനകല്പലതായമാനായാഃ കല്പിതവലയാലയവിഹാരായാഃ വലയാംകവാമാംഗമംഗലാലംക്രിയായാഃ ശിവകാമസുന്ദൎയ്യാഃ ശ്രീകാമാക്ഷ്യാഃ കടാക്ഷനാളവിഗളദവിരളദയാമൃതസദാസെക പ്രഫുല്ല കവിതാപാദപെന കെനാപി കവിനാ നിബദ്ധം കമപി ഭാണം പ്രയൊഗപദവീം അവതാരയിതും അഭിലാഷാമി തൽ അനുകംപാവന്തഃ ഭവന്തഃ അവധാനദാനെന മാം അനുഗൃഹ്ണന്തുഃ

അന്വ—ഇന്നു ഞാൻ ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യമകുട തടഘടിതമണിനികരതാരകാജാല പരിലസിതനഖചന്ദ്ര ബിംബനായി സകല വിലാസിനീജനമനൊമുകുരബിംബിതസുഭഗതര രൂപാമൃതനായി നിഖില നീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതിസ്ഫുരിതകൃത്യാകൃത്യനായി സുഭഗസാരസ്വതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസാസ്വാദമുദിതഹൃദയനായി സുജാത്വസുജാത സംപ്രദാന സംപ്രദാനീ കൃതകവി ജനകാമധെനു വദനവിനിസ്സൃതവിസ്തൃതയ ശൊമയപയഃ പൂരപൂരിതഭുവന കടാഹനായി രാജരാജനായിരിക്കുന്ന മാടമഹാരാജന്റെ നിദെശനം ഹെതുവായിട്ട നിജചരണാരവിന്ദ സന്തതസമാരാധനതൽപരജനകല്പലതായമാനയായി കല്പിതവലയാലയവിഹാരയായി വലയാംകവാമാംഗമംഗലാലംക്രിയയായി ശിവകാമസുന്ദരിയായിരിക്കുന്ന ശ്രീകാമാക്ഷിയുടെ കടാക്ഷനാളവിഗളദവിരളദയാമൃതസദാസെകപ്രഫുല്ല കവിതാപാദപനായിരിക്കുന്ന ഒരു കവിയാൽ നിബദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഒരു ഭാണത്തെ പ്രയൊഗപദവിയെ അവതരിപ്പിപ്പാനായികൊണ്ട അഭിലഷിക്കുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട അനുകംപാവത്തുകളായിരിക്കുന്ന നിങ്ങൾ അവധാനദാനം ഹെതുവായിട്ട എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കെണമെ.

പരി— ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യ മകുടതടഘടിതമണിനികരതാരകാജാലപരിലസിത നഖചന്ദ്രബിംബൻ= ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്ര സന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിതമണിനികരതാരകാജാലപരിലസിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന നഖചന്ദ്രബിംബങ്ങളൊടുകൂടിയവൻ, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാന

മണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായ മാനസന്ത്രാസഭാരസന്നത വിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിതമണിനികരതാരകാജാല പരിലസിതങ്ങൾ = ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്ര സന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യ മകുടതടഘടിതമണിനികരതാരകാജാലംഹെതുവായിട്ട പരിലസിതങ്ങൾ, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിതമണിനികരതാരകാജാലം = ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിതമണിനികരമാകുന്നതാരകാജാലം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയ സഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിത മണിനികരം= ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷ രാജന്യമകുടതടഘടിതമായിരിക്കുന്നമണിനികരം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായ മാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യമകുടതടഘടിതം=ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നത വിപക്ഷരാജന്യമകുടതടങ്ങളിൽഘടിതം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശന സമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യമകുടതടങ്ങൾ=ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായ മാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യന്മാരുടെ മകുടതടങ്ങൾ, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായ മാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതവിപക്ഷരാജന്യന്മാർ = ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാന സന്ത്രാസഭാരസന്നതന്മാരായിരിക്കുന്ന വിപക്ഷരാജന്യന്മാർ, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശന സമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരസന്നതന്മാർ = ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനസന്ത്രാസഭാരം ഹെതുവായിട്ട സന്നതന്മാർ, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാന സന്ത്രാസഭാരം = ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാന മായിരിക്കുന്നസന്ത്രാസഭാരം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദൎശനസമയസഞ്ജായമാനം= ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹി

ണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദശ്നസമയത്തിംകൽ സഞ്ജായമാനം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദശ്നസമയം = ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദശ്നത്തിന്റെ സമയം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രസന്ദശ്നം= ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രത്തിന്റെസന്ദശ്നം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമണ്ഡലാഗ്രം =ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനമായിരിക്കുന്നമണ്ഡലാഗ്രം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡഹിണ്ഡമാനം=ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡത്തെഹിണ്ഡമാനം, ഉദ്ദണ്ഡഭുജദണ്ഡം=ഉദ്ദണ്ഡമായിരിക്കുന്നഭുജദണ്ഡം, ഉദ്ദണ്ഡം=ഉൽകൃഷ്ടമായിരിക്കുന്നദണ്ഡത്തൊടുകൂടിയത, ഉൽകൃഷ്ടം=മഹത്ത, ദണ്ഡം=ദമം, (അടക്കം) (നി) 'ദണ്ഡൊസ്ത്രീദമഹിംസാസെനാലഗുഡെഷുശാസനെരാജ്ഞാം-ഇതിനാനാൎത്ഥരത്നമാലാ' ഭുജദണ്ഡം=ദണ്ഡംപൊലെഇരിക്കുന്നഭുജം, ദണ്ഡം=വടി, ഭുജം=കയ്യ, ഹിണ്ഡമാനം=ഹിണ്ഡിച്ചിയങ്ങുന്നത, ഹിണ്ഡിക്ക=പ്രാപിക്കുക, മണ്ഡലാഗ്രം=വാള, സന്ദശ്നം=കാഴ്ച, സഞ്ജായമാനം=വഴിപൊലെജനിച്ചിയങ്ങുന്നത, സന്ത്രാസഭാരം=സന്ത്രാസത്തിന്റെഭാരം, സന്ത്രാസം=മഹാഭയം, ഭാരം=ഭരണം, സന്നതന്മാർ=പ്രണതന്മാർ, വിപക്ഷരാജന്യന്മാർ=വിപക്ഷന്മാരായിരിക്കുന്നരാജന്യന്മാർ, (ശത്രുഭൂപാലന്മാരെന്നുസാരം) മകുടതടങ്ങൾ=മകുടങ്ങളുടെതടങ്ങൾ,മകുടങ്ങൾ=കിരീടങ്ങൾ, തടങ്ങൾ=പ്രദെശവിശെഷങ്ങൾ, ഘടിതം=ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടത, ഘടിപ്പിക്ക=യൊജിപ്പിക്കുക, മണിനികരം=മണികളുടെനികരം, മണികൾ=രത്നങ്ങൾ, നികരം=സമൂഹം, താരകാജാലം=താരകകളുടെജാലം, താരകകൾ=നക്ഷത്രങ്ങൾ, ജാലം=സമൂഹം, പരിലസിതങ്ങൾ=പരിലസിച്ചവ, പരിലസിക്ക=ശൊഭിക്കുക, നഖചന്ദ്രബിംബങ്ങൾ=നഖങ്ങളാകുന്നചന്ദ്രബിംബങ്ങൾ, സകലവിലാസിനീജനമനൊമുകരബിംബിതസുഭഗതരരൂപാമൃതൻ=സകലവിലാസിനീജനമനൊമുകരബിംബിതമായിരിക്കുന്ന സുഭഗതരരൂപാമൃതത്തൊടുകൂടിയവൻ, സകലവിലാസിനീജനമനൊമുകരബിംബിതം= സകലവിലാസിനീജനമനൊമുകരത്തിംകൽബിംബിതം, സകലവിലാസിനീജനമനൊമുകരം=സകലവിലാസിനീജനത്തിന്റെ മനൊമുകരം, സകലവിലാസിനീജനം=സകലമായിരിക്കുന്നവിലാസിനീജനം, സകലം=കുട്ടൊഴിയാതെഉള്ളത, വിലാസിനീജനം=സ്ത്രീജനം, മനൊമുകരം=മനസ്സാകുന്നമുകരം, മുകരം=കണ്ണാടി, ബിംബിതം=ബിംബിച്ചത, ബിംബിക്ക=പ്രതിഫലിക്കുക, സുഭഗതരരൂപാമൃതം=സുഭഗ

തരമായിരിക്കുന്നരൂപാമൃതം, സുഭഗതരം=ഏറ്റവുംസുഭഗം,സുഭഗം=സുന്ദരം, രൂപാമൃതം=അമൃതമെന്നപൊലെഇരിക്കുന്നരൂപം, രൂപം=സ്വരൂപം, നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതിസ്ഫുരിതകൃത്യാകൃത്യൻ= നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതിസ്ഫുരിതങ്ങളായിരിക്കുന്നകൃത്യാകൃത്യങ്ങളൊടുകൂടിയവൻ, നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതിസ്ഫുരിതങ്ങൾ= നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതിയിങ്കൽസ്ഫുരിതങ്ങൾ, നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരമതി= നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരയായിരിക്കുന്നമതി, നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖശാതതരാ=നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖം ഹെതുവായിട്ട ശാതതരാ, നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷദുല്ലെഖം=നിഖിലനീതി ശാസ്ത്രശാണദൃഷത്തുകളിൽ ഉള്ള ഉല്ലെഖം, നിഖിലനീതിശാസ്ത്രശാണദൃഷത്തുകൾ = നിഖിലനീതിശാസ്ത്രങ്ങളാകുന്നശാണദൃഷത്തുകൾ=നിഖിലനീതിശാസ്ത്രങ്ങൾ, നിഖിലങ്ങളായിരിക്കുന്ന നീതിശാസ്ത്രങ്ങൾ, നിഖിലങ്ങൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളവ, നീതിശാസ്ത്രങ്ങൾ=നീതിപ്രതിപാദകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശാസ്ത്രങ്ങൾ, നീതിപ്രതിപാദകങ്ങൾ=നീതിയെ പ്രതിപാദിക്കുന്നവ, പ്രതിപാദിക്ക=ബൊധിപ്പിക്കുക, ശാണദൃഷത്തുകൾ=ശാണശിലകൾ, ഉല്ലെഖം=തെപ്പ്, ശാതതരാ=അതിശാതാ, (ബിംബഗ്രഹണസാമൎത്ഥ്യം ഭവിക്കുന്നതുവരെ ലെഖനംചെയ്ത തനുവാക്കപ്പെട്ടത എന്ന സാരം) മതി=ബുദ്ധി, സ്ഫുരിതങ്ങൾ=സ്ഫുരിച്ചവ, സ്ഫുരിക്ക=പ്രകാശിക്കുക, കൃത്യാകൃത്യങ്ങൾ=കാൎയ്യാകാൎയ്യങ്ങൾ, സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസാസ്വാദമുദിതഹൃദയൻ= സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസാസ്വാദമുദിതമായിരിക്കുന്ന ഹൃദയത്തൊടുകൂടിയവൻ, സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസാസ്വാദമുദിതം = സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസാസ്വാദംഹെതുവായിട്ടമുദിതം, സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസാസ്വാദം=സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസത്തിന്റെആസ്വാദം, സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതരസം=സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതമായിരിക്കുന്നരസം സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളസംഭൃതം=സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളത്താൽസംഭൃതം, സുഭഗസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളം=സുഭഗമായിരിക്കുന്നസാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളം, സുഭഗം=മനൊഹരം, സാരസ്വാതകുചകുംഭയുഗളം=സാരസ്വാതമായിരിക്കുന്നകുച

കുംഭയുഗളം, സാരസ്വതം=സരസ്വതിയെസംബന്ധിച്ചതു, കുച
കുംഭയുഗളം=കുചകുംഭങ്ങളുടെയുഗളം, കുചകുംഭങ്ങൾ=കുംഭങ്ങൾ
പൊലെഇരിക്കുന്നകുചങ്ങൾ, കുംഭങ്ങൾ=കുടങ്ങൾ, കുചങ്ങൾ=
സ്തനങ്ങൾ, സംഭൃതം=സംഭരിക്കപ്പെട്ടതു, സംഭരിക്ക=വഴിപൊ
ലെഭരിക്കുക, രസം = ക്ഷീരാത്മകമായ ദ്രവദ്രവ്യം (സരസ്വതി
യുടെസ്തനങ്ങൾസംഗീതവുംസാഹിത്യവുമാകയാൽ രസശബ്ദം
കൊണ്ടു ഇവിടെ അതുകളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വെണം) ആ
സ്വാദം=അനുഭവം, മുദിതം=മൊദിച്ചതു, മൊദിക്ക=സന്തൊഷി
ക്കുക, ഹൃദയം=മനസ്സ, സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാ
നീകൃതകവിജനകാമധെനുവദനവിനിസ്സൃതവിസ്തൃതയശൊമയപ
യഃപൂരപൂരിതഭുവനകടാഹൻ = സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസം
പ്രദാനീകൃതകവിജനകാമധെനുവദനവിനിസ്സൃതവിസ്തൃതയശൊമ
യപയഃപൂരപൂരിതമായിരിക്കുന്ന ഭുവനകടാഹത്തൊടുകൂടിയവൻ,
സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതകവിജനകാമധെനു
വദനവിനിസ്സൃതവിസ്തൃതയശൊമയപയഃപൂരപൂരിതം = സുജാതവ
സുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃത കവിജനകാമധെനുവദനവി
നിസ്സൃതവിസ്തൃതയശൊമയപയഃപൂരംകൊണ്ടുപൂരിതം, സുജാതവ
സുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീ കൃതകവിജനകാമധെനുവദനവി
നിസ്സൃതവിസ്തൃതയശൊമയപയഃപൂരം=സുജാതവസുജാതസംപ്രദാ
നസംപ്രദാനീകൃതകവിജനകാമധെനുവദനവിനിസ്സൃതവിസ്തൃതയ
ശൊമയപയസ്സിന്റെപൂരം, സുജാതവസുജാതസംപ്രദാന സംപ്ര
ദാനീകൃതകവിജനകാമധെനുവദന വിനിസ്സൃതവിസ്തൃതയശൊമയ
പയസ്സ= സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതകവിജന
കാമധെനുവദനവിനിസ്സൃതമായിരിക്കുന്ന വിസ്തൃതയശൊമയപയ
സ്സ, സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃത കവിജനകാമ
ധെനുവദനവിനിസ്സൃതം=സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീ
കൃതകവിജനകാമധെനുവദനങ്ങളിൽനിന്നു വിനിസ്സൃതം, സുജാത
വസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീ കൃതകവിജനകാമധെനുവദന
ങ്ങൾ = സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതകവിജന
കാമധെനുക്കളുടെ വദനങ്ങൾ, സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസം
പ്രദാനീകൃതകവിജനകാമധെനുക്കൾ = സുജാതവസുജാതസംപ്ര
ദാനസംപ്രദാനീകൃതകവിജനങ്ങളാകുന്ന കാമധെനുക്കൾ, സുജാ
തവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതകവിജനങ്ങൾ=സുജാതവ
സുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതന്മാരായിരിക്കുന്ന കവിജനങ്ങ
ൾ, സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനസംപ്രദാനീകൃതന്മാർ = സുജാത

വസുജാതസംപ്രദാനത്തിങ്കൽസംപ്രദാനീകൃതന്മാർ, സുജാതവസുജാതസംപ്രദാനം=സുജാതവസുജാതത്തിന്റെ സംപ്രദാനം, സുജാതവസുജാതം=സുജാതമായിരിക്കുന്ന വസുജാതം, സുജാതം=ശൊഭനമാകുംവണ്ണം ജാതം, ജാതം=ഉണ്ടായത, (സുജാതമെന്നതിന്ന ന്യായെന സംപാദിക്കപ്പെട്ടത എന്ന സാരം) വസുജാതം=ധനസമൂഹം, സംപ്രദാനം=വിതരണം, സംപ്രദാനീകൃതന്മാർ=സംപ്രദാനങ്ങളാക്കപ്പെട്ടവർ, (സംപ്രദാനശബ്ദം ആൎക്കായിക്കൊണ്ട ദാനംചെയ്യപ്പെടുന്നുവൊ അവനെ പറയുന്നതാകുന്നു) കവിജനങ്ങൾ=കവികളായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ, കാമധെനുക്കൾ=ദിവ്യപശുക്കൾ, വദനങ്ങൾ=മുഖങ്ങൾ, വിനിസ്സൃതം=വിനിസ്സരിച്ചത, വിനിസ്സരിക്ക=പുറപ്പെടുക, യശൊമയപയസ്സ=യശൊമയമായിരിക്കുന്ന പയസ്സ, യശൊമയം=യശസ്സാകുന്ന രൂപത്തൊടുകൂടിയത, യശസ്സ=കീൎത്തി, രൂപം=സ്വരൂപം, പയസ്സ=പാല, പൂരം=പ്രവാഹം, പൂരിതം=നിറക്കപ്പെട്ടത, ഭുവനകടാഹം=ഭുവനമാകുന്ന കടാഹം, ഭുവനം=ലൊകം, കടാഹം=പാത്രവിശെഷം, രാജരാജൻ=രാജാക്കന്മാൎക്കും രാജാവായിരിക്കുന്നവൻ, (അല്ലെങ്കിൽ രാജരാജസദൃശൻ. രാജരാജൻ=വൈശ്രവണൻ, അഥവ രാജരാജനെന്ന പെരൊടുകൂടിയവൻ) മാടമഹാരാജൻ=കൊച്ചിമഹാരാജാവ, നിദെശനം=നിയൊഗം, നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനതൽപരജനകല്പലതായമാനാ = നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനതല്പരജനങ്ങൾക്ക കല്പലതായമാനാ, നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനതൽപരജനങ്ങൾ = നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനതല്പരന്മാരായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ, നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനതല്പരന്മാർ = നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനത്തിംകൽ തല്പരന്മാർ, നിജചരണാരവിന്ദസന്തതസമാരാധനം=നിജചരണാരവിന്ദങ്ങളുടെ സന്തതസമാരാധനം, നിജചരണാരവിന്ദം=നിജങ്ങളായിരിക്കുന്ന ചരണാരവിന്ദങ്ങൾ, നിജങ്ങൾ=തന്നെ സംബന്ധിച്ചവ, ചരണാരവിന്ദങ്ങൾ=അരവിന്ദങ്ങൾപൊലെ ഇരിക്കുന്ന ചരണങ്ങൾ, അരവിന്ദങ്ങൾ=താമരപ്പൂക്കൾ, ചരണങ്ങൾ=പാദങ്ങൾ, സന്തതസമാരാധനം=എല്ലാസമയത്തിങ്കലും ഉള്ള സമാരാധനം, സമാരാധനം=ഭജനം, (സെവ) തൽപരന്മാർ=താല്പൎയ്യത്തൊടുകൂടിയവർ, കല്പലതായമാനാ=കല്പലതപൊലെ ആചരിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ, കല്പലതാ=കല്പവല്ലി, കല്പിതവലയാലയവിഹാരാ=കല്പിതമായിരിക്കുന്ന വലയാലയവിഹാരത്തൊടുകൂടിയവൾ. കല്പിതം=കല്പിക്കപ്പെട്ടത, കല്പിക്ക=ചെയ്ക,

വലയാലയവിഹാരം=വലയാലയത്തിംകലുള്ളവിഹാരം, വലയാലയം=വലയാലയമെന്നപെരൊട്ടുകൂടിയക്ഷെത്രം,(ഊരകം)വിഹാരം=ക്രീഡാ, (സാന്നിദ്ധ്യമെന്നസാരം) വലയാംകവാമാംഗമംഗലാലംക്രിയാ=വലയാംകവാമാംഗത്തിന്ന മംഗലാലംകാരമായിഭവിച്ചവൾ, വലയാംകവാമാംഗം=വലയാംകൻെറവാമാംഗം,വലയാംകൻ=വലയമാകുന്നഅംകത്തൊടുകൂടിയവൻ, വലയം=അവലയം(പ്രളയമെന്നസാരം)(വഷ്ടിഭാഗുരിരല്ലൊപമവാപ്യൊരുപസൎഗ്ഗയൊഃഎന്നുള്ളവചനംകൊണ്ടു അവ, എന്നഉപസൎഗ്ഗത്തിൻെറ അകാരംലൊപിച്ചാൽലയവാചകമായിട്ടുവലയമെന്നശബ്ദം,സിദ്ധിക്കുമെന്നഅറിഞ്ഞുകൊൾക)അംകം=ചിഹ്നം, (ഇങ്ങിനെയാകയാൽവലയാംകപദത്തിന്നസംഹാരമാകുന്നലക്ഷണത്തൊടു കൂടിയ ശിവനെന്നഭിപ്രായം) അഥവാ, വലയം=വളതന്നെ,ശിവന്ന വലയം അങ്കമായത്തു ശിവൻെറവളവാസുകിയെന്നസൎപ്പമാകയാലെന്നുധരിച്ചുകൊൾക. വാമാംഗം=വാമമായിരിക്കുന്നഅംഗം,വാമം=ഇടത്തെത,അംഗം=ശരീരം,(ഇവിടെശരീരഭാഗമെന്നഗ്രഹിച്ചുകൊൾക)ശിവകാമസുന്ദരി =ശിവകാമയായിയുംസുന്ദരിയായിയുംഇരിക്കുന്നവൾ,ശിവകാമാ=ശിവനെകാമിക്കുന്നവൾ,ശ്രീകാമാക്ഷി=ശ്രീപാൎവ്വതി, കടാക്ഷനാളവിഗളദവിരളദയാമൃതസദാസെകപ്രഫുല്ലകവിതാപാദപൻ=കടാക്ഷനാള വിഗളദവിരളദയാമൃതസദാസെകംഹെതുവായിട്ടുപ്രഫുല്ലമായിരിക്കുന്നകവിതാപാദപത്തൊടുകൂടിയവൻ, കടാക്ഷനാളവിഗളദവിരളദയാമൃതസദാസെകം=കടാക്ഷനാളവിഗളദവിരളദയാമൃതംകൊണ്ടുള്ളസദാസെകം, കടാക്ഷനാളവിഗളദവിരളദയാമൃതം=കടാക്ഷനാളവിഗളത്തായിരിക്കുന്നഅവിരളദയാമൃതം,കടാക്ഷനാളവിഗളത്ത=കടാക്ഷനാളത്തുടെവിഗളത്ത,കടാക്ഷനാളം= കടാക്ഷമാകുന്നനാളംകടാക്ഷം-വാൽകണ്ണുകൊണ്ടുള്ളനൊക്കൽ, നാളം=കുഴൽ, വിഗളത്ത=വിഗളിച്ചിയങ്ങുന്നത,വിഗളിക്ക=ഒഴുക്കുക,അവിരളദയാമൃതം= അവിരളമായിരിക്കുന്നദയാമൃതം, അവിരളം=അനല്പം,ദയാമൃതം=ദയയാകുന്നഅമൃതം, സദാസെകം=എല്ലാസമയങ്ങളിലും ഉള്ള സെകം, സെകം=നനവ, പ്രഫുല്ലം=വികസിച്ചത, കവിതാപാദപം=കവിതാമാകുന്നപാദപം, കവിതാം=കവിതാ, പാദപം=വൃക്ഷം, നിബദ്ധം=നിബന്ധിക്കപ്പെട്ടത,വിബന്ധിക്ക=നിൎമ്മിക്കുക,ഭാണം=ഭാണംഎന്നപെരൊട്ടുകൂടിയപ്രബന്ധം,പ്രയൊഗപദവീ=പ്രയൊഗമാൎഗ്ഗം, അവതരിപ്പിക്ക=പ്രാപിപ്പിക്ക,അഭിലഷിക്ക=ഇച്ശിക്കുക, അനുകംപാവത്തുകൾ=അനുകംപയൊടുകൂടിയവർ,അനുകംപാ=

ദയാ, അവധാനദാനം=അവധാനത്തിന്റെദാനം, അവധാനം=പ്രമാദാഭാവം.

സാ— ഇന്നുഞാൻ വലുതായ ദയത്തൊടുകൂടിയ കയ്യിനെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നതായ വാളിന്റെ ദൎശനസമയത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചിരിക്കുന്നതായ മഹാഭയം ഹെതുവായിട്ട നമസ്കരിച്ചിരിക്കുന്ന ശത്രുഭൂപാലന്മാരുടെ കിരീടങ്ങളിൽ അമൎത്തപ്പെട്ട രത്നങ്ങളാകുന്ന നക്ഷത്രങ്ങളുടെ സമൂഹത്താൽ ശൊഭിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ നഖചന്ദ്രമണ്ഡലങ്ങളൊടുകൂടിയവരായിട്ടും സകലസ്ത്രീകളുടെ മനൊദൎപ്പണങ്ങളിൽ പ്രതിബിംബിച്ചിരിക്കുന്ന ശരീരത്തൊടുകൂടിയവരായിട്ടും നീതിശാസ്ത്രപ്രധാനങ്ങളായ സകലശാസ്ത്രങ്ങളിലും പരിചയിച്ചിരിക്കയാൽ അതിവിശുദ്ധമായ മനസ്സിങ്കൽ താനെപ്രകാശിച്ചിരിക്കുന്നതുകളായ കൃത്യാകൃത്യങ്ങളൊടുകൂടിയവരായിട്ടും സംഗീതസാഹിത്യരസാനുഭവമുദിതമനസ്സുകളായിട്ടും അഭീഷ്ടദാനംകൊണ്ടു സന്തൊഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടവരായ കവിജനങ്ങളാൽ സൎവ്വത്ര വൎണ്ണിക്കപ്പെട്ടതായ യശസ്സൊടുകൂടിയവരായിട്ടും വൈശ്രവണതുല്യന്മാരായിട്ടും ഇരിക്കുന്ന ശ്രീമന്മാരായ ഭൂപാലന്മാരുടെ ആജ്ഞഹെതുവായിട്ട ഭക്താഭീഷ്ടപ്രദയായ ഊരകത്ത ഭഗവതിയുടെ ശ്രീകടാക്ഷമാഹാത്മ്യത്താൽ പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ കവിതാസാമൎത്ഥ്യത്തൊടുകൂടിയ ഒരു കവിയാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ ഒരു ഭാണത്തെ ഈ രംഗസ്ഥലത്തിങ്കൽ അഭിനയിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ഞാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട ദയയൊടുകൂടിയവരായ നിങ്ങൾ മനസ്സുവെച്ച അതിനെ നല്ലവണ്ണം കാണുകഎന്നതു യാതൊന്നൊ അതഇനിക്കു അനുഗ്രഹമായി തീരുന്നതാകയാൽ അതിനെ ഞാൻ അപെക്ഷിക്കുന്നു.

(നെപത്ഥ്യെ)

ഇനിപറവാൻ പൊകുന്ന ശ്ലോകത്തെ അണിയറയിൽനിന്ന ചൊല്ലുന്നുഎന്ന മെൽ എഴുതിയതായ നെപത്ഥ്യെ എന്നതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു. ചൊല്ലുന്നത സ്ത്രീ യാകയാൽ അതിനെ അനുസരിച്ച ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ ശ്ലോകത്തെ ഇനി ഇവിടെ കാണിക്കുന്നു.

൪. ദാണീസമുംഇസളസെംസമകൊദളതചൂദാവളീപരിഗളൊ
ദഅവാസിണൊസൊ । പാഢീരസെളപവണെണസിള്ളാഹണിംജൊ
പാഢംചരൊപഹിഅമ്ഢളമാണസാണ് ॥

മെൽ എഴുതിയ ശ്ലൊകത്തിന്റെ ച്ഛായയെ താഴെ കാണിക്കുന്നു.

ഇദാനീംസമുല്ലസതിസസമയഃ ദളച്ചൂതാവലീപരിമളോദയവാസിതാശഃപാടീരശൈലപവനേനശ്ലാഘനീയഃ പാടച്ചരഃപഥികമണ്ഡലമാനസാനാം॥

അ— ഇദാനീം, ദളച്ചൂതാ പരിമളോദയവാസിതാശഃ, പാടീരശൈലപവനേന, ശ്ലാഘനീയഃ, പഥികമണ്ഡലമാനസാനാം, പാടച്ചരഃ, സഃ, ഏഷഃ, സമയഃ, സമുല്ലസതി.

അന്വ— ഇപ്പൊൾ ദളച്ചൂതാവലീപരിമളോദയവാസിതാശമായി പാടീരശൈലപവനൻ ഹെതുവായിട്ട ശ്ലാഘനീയമായി പഥികമണ്ഡലമാനസങ്ങളുടെ പാടച്ചരമായിരിക്കുന്ന ആ ഈ സമയം സമുല്ലസിക്കുന്നു.

പരി— ദളച്ചൂതാവലീപരിമളോദയവാസിതാശം=ദളച്ചൂതാവലീപരിമളോദയവാസിതകളായിരിക്കുന്നആശകളൊടുകൂടിയത, ദളച്ചൂതാവലീപരിമളോദയവാസിതകൾ ദളച്ചൂതാവലീപരിമളൊദയംകൊണ്ടവാസിതകൾ, ദളച്ചൂതാവലീപരിമളോദയം ദളച്ചൂതാവലീപരിമളത്തിന്റെഉദയം, ദളച്ചൂതാവലീപരിമളം=ദളച്ചൂതാവലിയുടെപരിമളം, ദളച്ചൂതാവലീ=ദളച്ചൂതങ്ങളുടെആവലീ, ദളച്ചൂതങ്ങൾ=ദളത്തുകളായിരിക്കുന്നചൂതങ്ങൾ, ദളത്തുകൾ=ദളിച്ചിയങ്ങുന്നവ, ദളിക്ക=വിടരുക, ചൂതങ്ങൾ=ചൂതകുസുമങ്ങൾ, (മാവിൻപൂക്കൾ) ആവലീ=സമൂഹം, പരിമളം=സൌരഭ്യം, ഉദയം=ആവിർഭാവം, വാസിതകൾ=വാസിക്കപ്പെട്ടവ, വാസിക്ക=സൌരഭ്യത്തൊടുകൂടിയതുകളാക്കുക, ആശകൾ=ദിക്കുകൾ, പാടീരശൈലപവനൻ= പാടീരശൈലസംബന്ധിയായിരിക്കുന്നപവനൻ, പാടീരശൈലസംബന്ധി=പാടീരശൈലത്തിന്റെസംബന്ധമുള്ളത, പാടീരശൈലം=ചന്ദനശൈലം,(മലയപർവ്വതം) പവനൻ=വായു, ശ്ലാഘനീയം=ശ്ലാഘിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം, ശ്ലാഘിക്ക=പ്രശംസിക്ക, പഥികമണ്ഡമാനസങ്ങൾ പഥികമണ്ഡലത്തിന്റെമാനസങ്ങൾ പഥികമണ്ഡലം=പഥികന്മാരുടെമണ്ഡലം, പഥികന്മാർ=വിരഹികൾ, മണ്ഡലം=സമൂഹം, മാനസങ്ങൾ=മനസ്സുകൾ, പാടച്ചരം=ചൌൎയ്യകാരി, സമുല്ലസിക്ക=വഴിപൊലെശൊഭിക്കുക.

സാ— ഇപ്പൊൾ വികസിച്ചിയങ്ങുന്ന ചൂതകുസുമങ്ങളുടെ സൌരഭ്യംകൊണ്ട സകലദിക്കുകളെയും ഗന്ധവതികളാക്കി ചെയ്തതായിയുംമലയവായുസഞ്ചാരംഹെതുവായിട്ടശ്ലാഘ്യമായിയും വിരഹികൾക്ക അത്യന്തദുഃഖകരമായിയും ഇരിക്കുന്നവസന്തസമയം നല്ലവണ്ണം ശൊഭിക്കുന്നു.

(ശ്രവണനാടിതകെന)

ശ്രവണനാടിതകം = ശ്രവണത്തിന്റെനാടിതകം, ശ്രവണം=ആകൎണ്ണനം, നാടിതകം=അഭിനയം, (കെട്ടഎന്നുള്ള നടിപ്പ)

സാ— മെൽപ്രകാരം അണിയറയിൽനിന്ന സൂത്രധാരന്റെ ഭാൎയ്യയാൽ ചൊല്ലപ്പെട്ട ശ്ലൊകത്തെ താൻ കെട്ടഎന്നുള്ള അഭിനയത്തൊടുകൂടെ സൂത്രധാരൻ വിചാരിക്കുന്നു.

സൂത്രധാരവിചാരം ഏതപ്രകാരമെന്ന അനന്തരവാക്യം കൊണ്ട പറയുന്നു.

വ— അയെവിജ്ഞാപനാസമനന്തരമെവസമുചിതജ്ഞയാ വല്ലഭയാവസന്തൊവൎണ്ണ്യതെ ॥

അ— അയെ, വിജ്ഞാപനാസമനന്തരം, എവ, സമുചിതജ്ഞയാ, വല്ലഭയാ, വസന്തഃ, വൎണ്ണ്യതെ.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം, വിജ്ഞാപനാസമനന്തരത്തിംകൽ തന്നെ സമുചിതജ്ഞയായിരിക്കുന്ന വല്ലഭയാൽ വസന്തം വൎണ്ണിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി— വിജ്ഞാപനാസമനന്തരം=വിജ്ഞാപനയുടെ സമനന്തരം, വിജ്ഞാപനാ=അറിയിപ്പ, സമനന്തരം=അനന്തരകാലം, സമുചിതജ്ഞാ=സമുചിതത്തെഅറിയുന്നവൾ, സമുചിതം=യൊഗ്യമായിട്ടുള്ളത, (അനന്തരകാലൊചിതമായിരിക്കുന്ന കൎമ്മമെന്നസാരം) വല്ലഭാ=ഭാൎയ്യാ, വസന്തം=വസന്തൎത്തു.

സാരംസ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വ— അയിപ്രെയസിപ്രവൃത്തഎവപഥികജനകൃതാന്തൊ വസന്തഃ.

അ— അയി, പ്രെയസി, പഥികജനകൃതാന്തഃ, വസന്തഃ, പ്രവൃത്തഃ എവ.

അന്വ— അല്ലയൊ പ്രെയസി പഥികജനകൃതാന്തനായിരിക്കുന്ന വസന്തം പ്രവൃത്തമായിട്ടതന്നെഭവിക്കുന്നു.

പരി— പ്രെയസി=എററവുംപ്രിയയായിട്ടുള്ളവൾ, പഥികജനകൃതാന്തൻ=പഥികജനങ്ങൾക്കകൃതാന്തൻ, പഥികജനങ്ങൾ=വിരഹിതജനങ്ങൾ, കൃതാന്തൻ=അന്തകൻ, വസന്തം=വസന്തകാലം, പ്രവൃത്തം=പ്രവൎത്തിച്ചത, പ്രവൎത്തിക്ക=തുടങ്ങുക.

സാ— അല്ലയൊ അതിപ്രിയയായുള്ളവളെ ഈ ലൊകത്തിംകൽ പ്രിയവിരഹത്തൊടുകൂടിയവരായ സ്ത്രീകൾക്കും പ്രിയാവിരഹത്തൊടുകൂടിയവരായ പുരുഷന്മാൎക്കും മരണതുല്യമായ ദുഃഖത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായ വസന്തകാലം ആരംഭിച്ചു.

(തഥാഹി)

തഥാഹി എന്നതിന്ന അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊഎന്നൎത്ഥമാകുന്നു.

൭. സ്മരസന്താപവിധുരൌതരുണീതരുണൌമിഥഃ।
ഘടയൻമധുമാസൊയംവിടതുല്യൊവിജൃംഭതെ॥

അ— സ്മരസന്താപവിധുരൌ തരുണീതരുണൌ മിഥഃ ഘടയൻ വിടതുല്യഃ അയം മധുമാസഃ വിജൃംഭതെ.

അന്വ— സ്മരസന്താപവിധുരന്മാരായിരിക്കുന്ന തരുണീതരുണന്മാരെ അന്യോന്യം ഘടയത്തായി വിടതുല്യമായിട്ട ഈ മധുമാസം വിജൃംഭിക്കുന്നു.

പരി— സ്മരസന്താപവിധുരന്മാർ= സ്മരസന്താപം ഹെതുവായിട്ട വിധുരന്മാർ, സ്മരസന്താപം= കാമസന്താപം വിധുരന്മാർ= പരവശന്മാർ, തരുണീതരുണന്മാർ= തരുണിയും തരുണനും, തരുണീ= യൌവ്വനത്തൊടുകൂടിയ സ്ത്രീ, തരുണൻ= യൌവ്വനത്തൊടുകൂടിയ പുരുഷൻ, ഘടയത്ത= ഘടിപ്പിച്ചിയങ്ങുത, ഘടിപ്പിക്ക= യൊജിപ്പിക്ക, വിടതുല്യം= വിടനൊടതുല്യം, വിടൻ=നായികയെ നായകനൊടും നായകനെ നായികയൊടും ഘടിപ്പിപ്പാൻ സാമൎത്ഥ്യമുള്ള പുരുഷൻ, മധുമാസം= ചൈത്രമാസം വിജൃംഭിക്ക= വൎദ്ധിക്കുക.

സാരം— കാമപീഡാപരവശന്മാരായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെ വിടനെന്നപൊലെ അന്യോന്യം സ്വസാമൎത്ഥ്യംകൊണ്ട ഘടിപ്പിക്കുന്നതായ ഈ മധുമാസം സമ്പൂൎണ്ണസമൃദ്ധിയെ പ്രാപിക്കുന്നു.

മധുമാസം വസന്തൎത്തുവിന്റെ അംശമാകയാൽ നീ പറഞ്ഞതു യുക്തംതന്നെ എന്ന അഭിപ്രായം. മെൽപറഞ്ഞ ശ്ലൊകത്തിങ്കൽ സ്മരസന്താപവിധുരൌതരുണീതരുണൌമിഥഃഘടയൻ വിടതുല്യഃ എന്നുള്ള അംശംകൊണ്ട ഇവിടെ ഇനിപറവാൻപൊകുന്ന വിടപ്രവെശത്തെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. തരുണീ തരുണൌ എന്നതിന്ന യഥാശ്രുതമായ അൎത്ഥത്തെ വ്യാഖ്യാനിച്ചു എങ്കിലും തരുണീച തരുണശ്ച എന്നുള്ള വിഗ്രഹാവസ്ഥയിൽ തന്നെ പുമാൻ സ്ത്രീയാ എന്നുള്ള ഏകശെഷപ്രാപ്തി ഹെതുവായിട്ട തരുണൌ എന്നാകുന്നതല്ലാതെ തരുണീതരുണൌ എന്നുള്ള ദ്വന്ദ്വസമാസം ദുൎല്ലഭമാകയാൽ അതിന്റെ അനുപപത്തിശെഷിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിന്റെപരിഹാരത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വഴി വിദ്വാന്മാരാൽ ആലൊചിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യമാകുന്നു. ഇനിക്കതൊ

ന്നിയതിനെ ഞാൻ പറയാം. തരുണി എന്നുള്ള പദത്തിന്റെ അന്ത്യാക്ഷരം ലുപ്തമാകുന്നു. എന്ന അംഗീകരിച്ച അതു വെറെ മുറിച്ച മെൽപറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള അന്വയത്തിന്റെ ആദിയിൽ ഹെ തരുണി എന്നിപ്രകാരം വെക്കയും തരുണെ എന്നതിന്ന തന്നെ തരുണിയെയും തരുണനെയുംഎന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ സ്വീകരിച്ചുകൊൾകയും ചെയ്താൽ ശബ്ദോപപത്തിക്കും അൎത്ഥോപപത്തിക്കും വിരൊധമില്ലെന്നതൊന്നുന്നു.

(ഇതിനിഷ്ക്രാന്തഃ)

സൂത്രധാരൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടു നിഷ്ക്രാന്തനായി, നിഷ്ക്രാന്തൻ= നിഷ്ക്രമിച്ചവൻ, നിഷ്ക്രമിക്ക=രംഗസ്ഥലത്തിങ്കൽനിന്നണിയറയിലെക്കപൊക. ഇങ്ങിനെ മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

(പ്രസ്താവനാ)

പ്രസ്താവനാസമാപ്തയായി. എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥം,പ്രസ്താവനാ= പ്രബന്ധാൎത്ഥത്തിന്റെ ഉപക്ഷെപം സൂചനമെന്നഭിപ്രായം. ഇനി വിട പ്രവെശത്തെ പറയുന്നു.

(തതഃപ്രവെശതിവിടഃ)

അനന്തരം വിടൻ പ്രവെശിക്കുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അക്ഷരാൎത്ഥമാകുന്നു. പ്രസ്താവന കഴിഞ്ഞതിന്റെശെഷം വിടവെഷത്തെ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന നടൻ പ്രവെശിക്കുന്നു എന്നഭിപ്രായം.

(വിടഃആത്മാനംനിൎവ്വണ്യ)

അ— വിടഃ ആത്മാനം നിൎവ്വണ്യ വിചാരയതി.

അന്വ—വിടൻആത്മാവിനെ നിൎവ്വണ്ണിച്ചിട്ടുവിചാരിക്കുന്നു.

പരി— ആത്മവ= താൻ, നിൎവ്വണ്ണിക്ക= കാണുക,

സാരം— രംഗത്തിംകൽ പ്രവെശിച്ചവനായ വിടൻതന്റെ സ്വരൂപത്തെ നൊക്കികണ്ടിട്ടു വിചാരിക്കുന്നു,എതപ്രകാരമെന്ന ഇനിപറയും.

൩. വൃഷ്യൽകൌസുംഭരാഗംപരിമൃദുവസനംസക്തകാഞ്ചീകലാപം കാശ്മീരാലെപകാന്തംവിതതമിദമുരശ്ചിത്തചൊരംവധൂനാം പ്രാസശ്ചായംശിതാഗ്രസ്സുഭഗയതി കരംകാഞ്ചനാലെപകാന്തൊ മന്യെതഞ്ചാംഗയൊനിംപരിഹസിതുമലംരൂപലക്ഷ്മീരിയംമെ

അ— ഇദംമെവസനം വൃഷ്യൽകൌസുഭരാഗം പരിമൃദു സക്തകാഞ്ചികലാപം ച ഭവതി വിതതം ഇദം ഉരഃ കാശ്മീരാലെപകാന്തം വധൂനാം ചിത്തചൊരം ച ഭവതി ശിതാഗ്രഃ കാ

ഞ്ചനാലെപകാന്തഃ അയം പ്രാസഃ കരം സുഭഗയതി ച ഇയം
മെത്രുപലക്ഷ്മീഃ തം അംഗയോനിം ച പരിഹസിതും അലം മ
ന്യെ.

അന്വ— ഈ എന്റെ വസനം പൃഷ്യൽകൌസുംഭരാഗ
മായിട്ടും പരിമൃദുവായിട്ടും സക്തകാഞ്ചികലാപമായിട്ടും ഭവിക്കു
ന്നു. വിതതമായിരിക്കുന്ന ഈ ഉരസ്സ കാശ്മീരാലെപകാന്തമായിട്ടും
വധുക്കളുടെ ചിത്തചൊരമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. ശിതാഗ്രമായികാ
ഞ്ചനാലെപകാന്തമായിരിക്കുന്ന ഈ പ്രാസം കരത്തെ സുഭഗമാക്കി
ചെയ്യുന്നു. ഈ എന്റെ ത്രുപലക്ഷ്മി ആ അംഗയൊനിയെയും
പരിഹസിപ്പാനായികൊണ്ടു സമൎത്ഥയാകുന്നു എന്നു ഞാൻ മ
നനം ചെയ്യുന്നു.

പരി— വസനം= വസ്ത്രം, പൃഷ്യൽകൌസുംഭരാഗം=പൃഷ്യ
ത്തായിരിക്കുന്നകൌസുംഭരാഗത്തൊടുകൂടിയത, പൃഷ്യത്ത= പൊ
ഷിച്ചിയങ്ങുന്നത, പൊഷിക്ക= പുഷ്ടിയെപ്രാപിക്കുക, കൌസുംഭ
രാഗം= കൌസുംഭമായിരിക്കുന്നരാഗം, കൌസുംഭം= കുസുംഭത്തെ
സംബന്ധിച്ചത, കുസുംഭം= കുസുഭകുസുമം, (കുയിമ്പിൻപൂവ്വ)രാ
ഗം= ചുവപ്പ, പരിമൃദു= സൎവ്വത്രമാൎദ്ദവത്തൊടുകൂടിയത, സക്തകാ
ഞ്ചീകലാപം= സക്തമായിരിക്കുന്ന കാഞ്ചീകലാപത്തൊടുകൂടിയ
ത, സക്തം= ചെൎന്നിരിക്കുന്നത, കാഞ്ചികലാപം= കാഞ്ചിയാകു
ന്നകലാപം, കാഞ്ചി= അരിഞ്ഞാണ, കലാപം=ആഭരണം, വി
തതം=പരപ്പൊടുകൂടിയത,ഉരസ്സ= മാറിടം, കാശ്മീരാലെപകാന്തം=
കാശ്മീരാലെപംഹെതുവായിട്ടകാന്തം,കാശ്മീരാലെപം= കാശ്മീരത്തി
ന്റെആലെപം,കാശ്മീരം=കുങ്കുമം,ആലെപം=ലെപനം, കാന്തം=
മനൊഹരം,വധുക്കൾ=സ്ത്രീകൾ, ചിത്തചൊരം=ചിത്തത്തെചൊ
രണംചെയ്യുന്നത, ചിത്തം= മനസ്സ, ചൊരണംചെയ്ക= അപഹ
രിക്കുക,(വശീകരിക്കുക എന്ന സാരം) ശിതാഗ്രം= ശിതമായിരിക്കു
ന്നഅഗ്രത്തൊടുകൂടിയത, ശിതം=തീക്ഷ്ണമാക്കപ്പെട്ടത, കാഞ്ചനാ
ലെപകാന്തം= കാഞ്ചനാലെപംഹെതുവായിട്ടകാന്തം, കാഞ്ചനാ
ലെപം=കാഞ്ചനത്തിന്റെആലെപം, കാഞ്ചനം= സ്വൎണ്ണം, ആ
ലെപം=ലെപനം,(സ്വൎണ്ണംകൊണ്ടുള്ളകെട്ടഎന്നസാരം)കാന്തം=
മനൊഹരം, പ്രാസം= കുന്തം, കരം= കയ്യ, ത്രുപലക്ഷ്മീ= സ്വരൂ
പശൊഭാ, അംഗയൊനി= കാമദെവൻ, സമൎത്ഥാ= സാമൎത്ഥ്യ
ത്തൊടുകൂടിയത, മനനംചെയ്ക= വിചാരിക്കുക.

(സാരംസ്പഷ്ടമാകുന്നു.)

(ദിശാവിലൊക്യ)

വിടൻ ദിക്കുകളെ വിലോകനം ചെയ്തിട്ട വിചാരിക്കുന്നുഎന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അത്ഥമാകുന്നു.

(൨) അഹൊഅതിരമണീയൊയമഹരാരംഭഃ

അ— അഹൊ അയം അഹരാരംഭഃ അതിരമണീയഃ

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഈ അഹരാരംഭം അതിരമണീയമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— അഹരാരംഭം= പ്രഭാതം, അതിരമണീയം= എത്രയും രമണീയം, രമണീയം= മനൊഹരം.

(സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.)

(തഥാഹി)

മെൽ എഴുതിയതിന്ന അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊ എന്നത്ഥമാകുന്നു. സ്ഥലാന്തരങ്ങളിലും ഈ അത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

൧. ആരൂഢൊയമധിത്യകാമചരമസ്യാദ്രീശസ്യാംശുമാ
നാതന്വന്നരവിന്ദിനീമവിരളാമൊദപ്രിയംഭാവുകാം ।
നീത്വാരാത്രിമമീചനിൎഭരരുജഃകൃച്ഛ്റേണകല്പൊപമാം
ദാരൈഃസ്വൈരമമാരമന്തിരുചിരാകാരാരഥാംഗാഹ്വയാഃ॥

അ— അയം അംശുമാൻ അരവിന്ദിനീം അവിരളാമൊദപ്രിയംഭാവുകാം ആതന്വൻ അചരമസ്യ അദ്രീശസ്യ അധിത്യകാം ആരൂഢഃ ഭവതി രുചിരാകാരാഃ അമീ രഥാംഗാഹ്വയാഃ നിൎഭരരുജഃ കല്പൊപമാം രാത്രിം കൃച്ഛ്റേണനീത്വാ ദാരൈഃ അമാ സ്വൈരം ആരമന്തി.

അന്വ— ഈ അംശുമാൻ അരവിന്ദിനിയെ അവിരളാമൊദപ്രിയംഭാവുകയാക്കിആതന്വാനായിട്ടഅചരമനായിരിക്കുന്നഅദ്രീശന്റെ അധിത്യകയെആരൂഢനായി ഭവിക്കുന്നു. രുചിരാകാരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഈ രഥാംഗാഹ്വയങ്ങൾ നിൎഭരരുക്കുകളായി കല്പൊപമയായിരിക്കുന്ന രാത്രിയെ പണിപ്പെട്ടനയിച്ചിട്ട ദാരങ്ങളൊടുകൂടെ സ്വൈരമാകുംവണ്ണം ആരമിക്കുന്നു.

പരി— അംശുമാൻ=ആദിത്യൻ, അരവിന്ദിനി=താമരപ്പൊയ്ക, അവിരളാമൊദപ്രിയംഭാവുകാ = അവിരളാമൊദംഹെതുവായിട്ടപ്രിയംഭാവുക, അവിരളാമൊദം=അവിരളമായിരിക്കുന്നആമൊദം, അവിരളം=അനല്പം, ആമൊദം=ഗന്ധം, പ്രിയംഭാവുകാ=പ്രിയയായിഭവിക്കുന്നത, പ്രിയാ=പ്രീതിഹെതു, ആതന്വാൻ= ചെയ്തിയങ്ങുന്നവൻ, അചരമൻ=കിഴക്കെദിക്കിലുള്ളവൻ, അദ്രീശൻ=പൎവ്വതശ്രെഷ്ഠൻ(ഉദയപൎവ്വതമെന്നസാരം) അധിത്യകാ=

ഊൎദ്ധ്വഭൂമി, ആരൂഢൻ=ആരോഹിച്ചവൻ, ആരോഹിക്ക=കരെറുക, രുചിരാകാരങ്ങൾ= രുചിരമായിരിക്കുന്നആകാരത്തോടുകൂടിയവ, രുചിരം=മനോഹരം, ആകാരം=ആകൃതി, രഥാംഗാഹ്വയങ്ങൾ=ചക്രവാകപക്ഷികൾ, നിൎദ്ദരുക്കുകൾ=നിൎദ്ദരയായിരിക്കുന്ന രുക്കൊടുകൂടിയവ, നിൎദ്ദരാ=ദുസ്സഹം, രുക്ക=വിരഹദുഃഖം, കല്പൊപമ= കല്പതുല്യാ, നയിക്ക=കഴിച്ചുകൂട്ടുക, ദാരങ്ങൾ=ഭാൎയ്യമാർ, സൈരം=യഥെഷ്ടം, ആരമിക്ക=ക്രീഡിക്കുക.

സാ— ഈ ആദിത്യൻ അനല്പമായിരിക്കുന്ന സൌരഭ്യം കൊണ്ട താമരപ്പൊയ്കയെ എല്ലാവൎക്കും പ്രീതിഹെതുവാക്കി ചെയ്തിരിക്കുന്നവനായിട്ട ഉദയപൎവ്വതത്തിന്റെ മൂൎദ്ധാവിങ്കൽ കരെറുന്നു. മനൊഹരമായ ആകാരത്തൊടുകൂടിയ ഈ ചക്രവാകങ്ങൾ രാത്രിയിൽ സ്വഭാവെന വിരഹത്തൊടു കൂടിയതുകളാകയാൽ ദുസ്സഹമായ ദുഃഖത്തൊടുകൂടെ ഒരു കല്പത്തെഎന്നപൊലെ രാത്രിയെ കഴിച്ചുകൂട്ടീട്ട ഇപ്പൊൾ ഭാൎയ്യമാരൊടുകൂടെ യഥെഷ്ടമാകുംവണ്ണം രമിക്കുന്നു.

(അപിച)

അത്രതന്നെഅല്ല എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

ശ്ല. ദൃശ്യന്തെബഹിരൎദ്ധശെഷസുഭഗൈരാലെപനൈരംഗനാ സ്താംബൂലീദളഗൎഭമുഗ്ദ്ധമധുരസ്മെരാനനാംഭൊരുഹാഃ । പശ്യന്ത്യൊദയിതാൎപ്പിതംഗളഗതംദന്തവ്രണംദൎപ്പണെ ഭൊഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളകശ്രെണീമനൊജ്ഞാംഗകാഃ ॥

അ— അംഗനാഃ അൎദ്ധശെഷസുഭഗൈഃ ആലെപനൈഃ സഹിതാഃ താംബൂലീദളഗൎഭമുഗ്ദ്ധമധുരസ്മെരാനനാംഭൊരുഹാഃ ദയിതാൎപ്പിതംഗളഗതംദന്തവ്രണം ദൎപ്പണെ പശ്യന്ത്യഃ ഭൊഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളകശ്രെണീമനൊജ്ഞാംഗകാഃ ബഹിഃ ദൃശ്യന്തെ.

അന്വ— അംഗനമാർ അൎദ്ധശെഷ സുഭഗങ്ങളായിരിക്കുന്നആലെപനങ്ങളൊടു സഹിതകളായി താംബൂലീദളഗൎഭമുഗ്ദ്ധമധുരസ്മെരാനനാംഭൊരുഹകളായി ദയിതാൎപ്പിതമായി ഗളതമായിരിക്കുന്ന ദന്തവ്രണത്തെ ദൎപ്പണത്തിംകൽ പശ്യന്തികളായി ഭൊഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളക ശ്രെണീമനൊജ്ഞാംഗകളായിട്ട ബഹിൎഗ്ഗത്തിംകൽ ദൎശിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി— അംഗനമാർ= പ്രശസ്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളൊടുകൂടിയവരായ സ്ത്രീകൾ (സുന്ദരിമാർ എന്നസാരം,) അൎദ്ധശെഷസുഭഗങ്ങൾ= അൎദ്ധശെഷങ്ങളായിയുംസുഭഗങ്ങളായിയുമി

രിക്കുന്നവ, അൎദ്ധശേഷങ്ങളും= അൎദ്ധങ്ങളായിട്ടും ശേഷങ്ങളായിയുമിരിക്കുന്നവ, അൎദ്ധങ്ങളും= അസമഗ്രങ്ങളും, ശേഷങ്ങളും= ശേഷിച്ചവ, സുഭഗങ്ങളും= മനോഹരങ്ങളും, ആലേപനങ്ങളും=ചന്ദനാദികളായ അനുലേപനദ്രവ്യങ്ങളും, സഹിതകളും= യുക്തകളും, താംബൂലീദളഗൎഭമുഗ്ദ്ധമധുരസ്മേരാനനാംഭോരുഹകളും=താംബൂലീദളഗൎഭങ്ങളായി മുഗ്ദ്ധങ്ങളായി മധുരങ്ങളായി സ്മേരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ആനനാംഭോരുഹങ്ങളോടുകൂടിയവർ താംബൂലീദളഗൎഭങ്ങളും=താംബൂലീദളം ഗൎഭത്തിങ്കലുള്ളവ, താംബൂലീദളം=താംബൂലിയുടെ ദളം, (വെററില) ഗൎഭം=ഉള്ള, മുഗ്ദ്ധങ്ങളും=സുന്ദരങ്ങളും, മധുരങ്ങളും=മനോഹരങ്ങളും, സ്മേരങ്ങളും=മന്ദഹാസത്തോടുകൂടിയവ. ആനനാംഭോരുഹങ്ങളും=അംഭോരുഹങ്ങളെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന ആനനങ്ങളും, അംഭോരുഹങ്ങളും=താമരപ്പൂക്കളും, ആനനങ്ങളും=മുഖങ്ങളും, ദയിതാൎപ്പിതം=ദയിതന്മാരാൽ അൎപ്പിതം, ദയിതന്മാർ=ഭൎത്താക്കന്മാർ, അൎപ്പിതം=അൎപ്പിക്കപ്പെട്ടതു, (ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതു എന്ന സാരം) ഗളഗതം=ഗളത്തെ ഗമിച്ചതു, ഗളം=കഴുത്തു, ഗമിക്ക=ആശ്രയിക്കുക, ദന്തവ്രണം=ദന്തസംബന്ധിയായിരിക്കുന്ന വ്രണം, (പല്ലുകൾകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട വ്രണം എന്ന സാരം) ദൎപ്പണം=കണ്ണാടി, പശ്യന്തികളും=ദൎശിച്ചീടുന്നവർ, ദൎശിക്കുക=കാണുക, ഭോഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളകശ്രേണീമനോജ്ഞാംഗകകൾ = ഭോഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളകശ്രേണീമനോജ്ഞങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളോടുകൂടിയവർ, ഭോഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളകശ്രേണീമനോജ്ഞങ്ങളും= ഭോഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളകശ്രേണിഹേതുവായിട്ടു മനോജ്ഞങ്ങളും, ഭോഗാനുസ്മരണപ്രവൃദ്ധപുളകശ്രേണീ=ഭോഗാനുസ്മരണം ഹേതുവായിട്ടു പ്രവൃദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന പുളകങ്ങളുടെ ശ്രേണി, ഭോഗാനുസ്മരണം=ഭോഗങ്ങളുടെ അനുസ്മരണം, ഭോഗങ്ങളും= ആലിംഗനചുംബനാദിരത്യംഗങ്ങളും, അനുസ്മരണം=അനുചിന്താ, പ്രവൃദ്ധങ്ങളും= പ്രകൎഷേണ വൎദ്ധിച്ചവ, പുളകങ്ങളും=രോമാഞ്ചങ്ങളും, ശ്രേണീ=സമൂഹം, മനോജ്ഞങ്ങളും=മനോഹരങ്ങളും, അംഗങ്ങളും=ശരീരങ്ങളും, ബഹിൎഭാഗം=പുറം, ദൎശിക്ക=കാണുക.

സാരം—സുന്ദരിമാരായ സ്ത്രീകൾ രാത്രിയിൽ ഭൎത്താക്കന്മാരുടെ ആലിംഗനാദികളിൽ ഉണ്ടായ അതിസംഘൎഷം ഹേതുവായിട്ടു സ്തനപ്രദേശാദികളിൽ അൎദ്ധമായിശേഷിച്ചും സുഭഗമായിയുമുള്ള ചന്ദനകുങ്കുമാദ്യനുലേപനങ്ങളോടുകൂടിയവരായിട്ടും അകത്തു താംബൂലത്തോടുകൂടിയതായിട്ടും അവയവഭംഗിയോടുകൂടിയും

മനോഹരമായിയുംസ്മേരങ്ങളായിയുമുള്ളമുഖത്തോടുകൂടിയവരായിട്ടുംആരംഭമുഖകൃത്യമായി നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടദർപ്പണാവലോകസമയത്തിങ്കൽ തങ്ങളുടെ കണ്ഠസ്ഥലങ്ങളിൽ ഭർത്താക്കന്മാരിൽനിന്നസിദ്ധിച്ചതുകളായ ദന്തവ്രണങ്ങളുടെ പ്രതിബിംബങ്ങൾ ദർപ്പണങ്ങളിൽ കാണുകയാൽ അതീതരാത്രിയിൽകഴിഞ്ഞ അതാതഅവസ്ഥകളെ സ്മരിച്ചപ്പോൾ ഉണ്ടായ രോമാഞ്ചങ്ങളുടെ സമൂഹംകൊണ്ട അത്യന്തമനോഹരമായ ശരീരത്തോടുകൂടിയവരായിട്ടും ഗൃഹങ്ങളുടെ ബഹിർഭാഗങ്ങളിൽ കാണപ്പെടുന്നു.

(പുനസ്സ്വാവസ്ഥാമനുസന്ധായ)

പിന്നെസ്വാവസ്ഥയെ അനുസന്ധാനംചെയ്തിട്ട എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. സ്വാവസ്ഥ=തന്റെ അവസ്ഥ, അനുസന്ധാനംചെയ്ക=ആലൊചിക്കുക. തന്റെ അവസ്ഥയെ ആലൊചിച്ച പറയുന്നു എന്ന അഭിപ്രായം, ഇന്നവിധമാണ പറയുന്നത എന്നഅനന്തരശ്ലൊകംകൊണ്ട അറിഞ്ഞുകൊൾക.

൯. സ്വച്ഛന്ദംപ്രവിശൻപ്രസാധിതതനുർവ്വേശ്യാംഗനാ
നാംഗൃഹാൻ വാഗ്ഭംഗ്യൈവവിധായതാശ്ചവശഗാഃസ്വാത്ഥംര
ഹഃപൂരയൻമാരൊന്മാദജുഷൊജളാനപഹസന്നാരബ്ധരാഗൊദയാ
ന്യന്യോന്യംമിഥുനാനിചാനുഘടയൻകാലം നയാമ്യന്വഹം

അ — അഹം പ്രസാധിതതനുഃ വെശ്യാംഗനാനാം ഗൃഹാൻ സ്വച്ഛന്ദം പ്രവിശൻ വാഗ്ഭംഗ്യാ ഏവ താഃ ച വശഗാഃ വിധായ രഹഃ സ്വാത്ഥം പൂരയൻ മാരൊന്മാദജുഷഃ ജളാൻ അപഹസൻ ആരബ്ധരാഗൊദയാനി മിഥുനാനി അന്യോന്യം അനുഘടയൻ ച അന്വഹം കാലം നയാമി.

അന്വ—ഞാൻ പ്രസാധിതതനുവായിട്ട വെശ്യാംഗനമാരുടെ ഗൃഹങ്ങളെ സ്വച്ഛന്ദമാകുംവണ്ണംപ്രവിശന്നായിട്ടും വാഗ്ഭംഗികൊണ്ടുതന്നെ അവരെയുംവശഗമാരാക്കിവിധാനംചെയ്തിട്ടും രഹസ്സിങ്കൽ സ്വാത്ഥത്തെ പൂരയന്നായിട്ടും മാരൊന്മാദജുഷ്ടുകളായിരിക്കുന്ന ജളന്മാരെ അപഹസന്നായിട്ടും ആരബ്ധരാഗൊദയങ്ങളായിരിക്കുന്ന മിഥുനങ്ങളെ അന്യോന്യം ഘടയന്നായിട്ടും അഹസ്സിങ്കൽ അഹസ്സിങ്കൽ കാലത്തെ നയിക്കുന്നു.

പരി—പ്രസാധിതതനു=പ്രസാധിതയായിരിക്കുന്ന തനുവിനൊടുകൂടിയവൻ, പ്രസാധിതാ=പ്രസാധിക്കപ്പെട്ടത, പ്രസാധിക്ക=അലംകരിക്കുക,തനു=ശരീരം, വെശ്യാംഗനമാർ=വെശ്യാസ്ത്രീകൾ, ഗൃഹങ്ങൾ=ഭവനങ്ങൾ, സ്വച്ഛന്ദം=അപ്രതിഹതം, (തട

ടൊട്ടുകൂടാതെ എന്ന (സാരം) പ്രവിശൻ=പ്രവെശിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, വാങ്ഭംഗി വാക്കുകളുടെ ഭംഗി, അവർ=വെശ്യാംഗനമാർ, വശഗമാർ=അധീനമാർ, രഹസ്സ=വിജനസ്ഥലം, സ്വാത്ഥം=തന്റെഅത്ഥം, പൂരയൻ=പൂരിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, പൂരിക്ക=പൂൎണ്ണമാക്കുക, മാരൊന്മാദജുഷ്ടുകൾ=മാരൊന്മാദത്തെ ജൊഷിക്കുന്നവർ, മാരൊന്മാദം=മാരൻഹെതുവായിട്ടുള്ള ഉന്മാദം, മാരൻ=കാമദെവൻ, ഉന്മാദം=ചിത്തഭ്രമം, ജൊഷിക്ക=സെവിക്ക, ജള്മാർ=അസമത്ഥന്മാർ, അപഹസൻ=അപഹസിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, അപഹസിക്ക=പരിഹസിക്കുക, ആരബ്ധരാഗൊദയങ്ങൾ=ആരബ്ധമായിരിക്കുന്ന രാഗൊദയത്തൊടുകൂടിയവർ, ആരബ്ധം=ആരംഭിച്ചത, ആരംഭിക്ക=തുടങ്ങുക, രാഗൊദയം=രാഗത്തിന്റെഉദയം, രാഗം=അനുരാഗം, ഉദയം=ആവിൎഭാവം. മിഥുനങ്ങൾ=സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ, ഘടയൻ=ഘടിപ്പിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, ഘടിപ്പിക്ക=യൊജിപ്പിക്കുക, കാലം=സമയം, നയിക്ക=കഴിച്ചുകൂട്ടുക.

സാരം—ഞാൻ ഇങ്ങിനെയുള്ള അലങ്കാരത്തൊടുകൂടിയവനായി വെശ്യാസ്ത്രീകളുടെ ഭവനങ്ങളിൽ തടവൊട്ടുകൂടാതെ പ്രവെശിച്ചിട്ട അവരെ വാക്ചാതുൎയ്യംകൊണ്ട തന്നെ വശീകരിച്ചിട്ട തന്റെ അത്ഥത്തെ സിദ്ധമാക്കിയും കാമവികാരംഹെതുവായിട്ട ഉന്മാദത്തെ പ്രാപിച്ചവരായ മന്ദന്മാരെ പരിഹസിച്ചും പരസ്പരാനുരാഗത്തിന്റെ ആരംഭത്തിങ്കൽ യഥൊചിതങ്ങളായ വചനങ്ങൾകൊണ്ട അവരുടെ രാഗത്തെ വൎദ്ധിപ്പിച്ച അവരെ അന്യൊന്യം ഇണക്കിയും ദിനംതൊറും സമയത്തെ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നു.

(വാ) അദ്യപുനൎവിഭാതഏവ വിഹിതാവശ്യകസ്യവെശവീഥിമവതരതൊമമവിനൊദായവിധാത്രാകിമപിനൊപപാദിതം തൽകിമിദാനീ മന്വെഷ്യം.

അ—അദ്യ പുനഃ വിഭാതെഏവ വിഹിതാവശ്യകസ്യ വെശവീഥിം അവതരതഃ മമ വിനൊദായ വിധാത്രാ കിമപി ഉപപാദിതം ന ഭവതി തൽ ഇദാനീം കിം അന്വെഷ്യം.

അന്വ—ഇന്നാകട്ടെ വിഭാതത്തിങ്കൽതന്നെ വിഹിതാവശ്യകനായി വെശവീഥിയെ അവതരന്നായിരിക്കുന്ന ഇനിക്ക വിനൊദത്തിന്നായിക്കൊണ്ട വിധാതാവിനാൽ ഒന്നും ഉപപാദിതമായി ഭവിക്കുന്നില്ല. അതുഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ എന്ത അന്വെഷ്യമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി—വിഭാതം=പ്രഭാതം, വിഹിതാവശ്യകൻ=വിഹിതമായിരിക്കുന്ന ആവശ്യകത്തൊടുകൂടിയവൻ, വിഹിതം=ചെയ്യപ്പെട്ടത, ആ

വശ്യാരം്ആവശ്യമായ കമ്മം, വെശവീഥീ=വെശങ്ങളുടെ വീഥി, വെശങ്ങൾ=വെശ്യാഗൃഹങ്ങൾ, വീഥീ=പങ്ക്തി, അവതരൻ= അവതരിച്ചിരിക്കുന്നവൻ, അവതരിക്ക=പ്രവെശിക്കുക, വിനോദം=കാലക്ഷെപം, വിധാതാവ=ബ്രഹ്മാവ, ഉപപാദിതം=ഉപപാദിക്കപ്പെട്ടത, ഉപപാദിക്ക=ഉപസ്ഥിതമാക്കുക, അനുഷ്ഠെയം=അനുഷ്ഠിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം, അനുഷ്ഠിക്ക=ചെയ്ക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(വിചിന്ത്യ)

വിചാരിച്ചിട്ട പറയുന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

(വാ) അഹൊമഹാൻകാൎയ്യഭാരൊ വിസ്മൃതഃയദഹമതീതദിവസാരംഭഎവഅനംഗകെതുപ്രിയവയസ്യെനമദനരഥെനസബഹുമാനംഅഭ്യൎത്ഥിതഃ യഥാഅസ്മൽപ്രിയമിത്രമനംഗകെതുരംഗജൊത്സവാപതിതാമനംഗപതാകാ മാലൊക്യതദ്ഗതാനുരാഗ വിഹ്വലചിത്തവൃത്തിരിദാനിം.

ഹം. ത്രസന്നുപവനൊദരാദപനുദൻമൃണാളാംകുരാൻഭിഷന്നപിസുധാകരംമലയമാരുതം വാരയൻ അനന്യഗതചെതനൊ രഹസിജൊഷമാസ്തെപരം പയൊരുഹദളെക്ഷണാംമനസിഭാവയൻ പ്രെയസീം.

(വാ) തദധുനാതന്മനൊരഥപൂരണായ ഭാവെനപ്രയതിതവ്യമതി.

അ—അഹൊ മയാ മഹാൻ കാൎയ്യഭാരഃ വിസ്മൃതഃ യൽ അഹം അതീതദിവസാരംഭെ എവ അനംഗകെതു പ്രിയവയസ്യെന മദനരഥെന സബഹുമാനം അസ്മൽപ്രിയമിത്രം അനംഗകെതുഃ അംഗജൊത്സവാപതിതാം അനംഗപതാകാം ആലൊക്യ തദ്ഗതാനുരാഗവിഹ്വലചിത്തവൃത്തിഃ ഇദാനിം ഉപവനൊദരാൽ ത്രസൻ മൃണാളാങ്കുരാൻ അപനുദൻ സുധാകരം അപി ഭിഷൻ മലയമാരുതം വാരയൻ അനന്യഗതചെതനഃ രഹസി പയൊരുഹദളെക്ഷണാം പ്രെയസീം പരം മനസി ഭാവയൻ ജൊഷം ആസ്തെ തൽ അധുനാ തന്മനൊരഥപൂരണായ ഭാവെന പ്രയതിതവ്യം ഇതി യഥാ തഥാ അഭ്യൎത്ഥിതഃ

അന്വയാൎത്ഥം — കഷ്ടം എന്നാൽ മഹത്തായിരിക്കുന്ന കാൎയ്യഭാരം വിസ്മൃതമായി യാതൊന്ന ഹെതുവായിട്ട ഞാൻ അതീത ദിവസാരംഭത്തിങ്കൽതന്നെ അനംഗകെതുപ്രിയവയസ്യനായിരിക്കുന്ന മദനരഥനാൽ സബഹുമാനമാകുംവണ്ണം അസ്മൽപ്രി

യമിത്രമായിരിക്കുന്ന അനംഗകെതു അംഗജൊത്സവാപതിതയായിരിക്കുന്ന അനംഗപതാകയെ ആലൊകനം ചെയ്തിട്ട തദ്ഗതാനുരാഗവിഹ്വലചിത്തവൃത്തിയായിട്ട ഇപ്പൊൾ ഉപവനൊദരത്തിങ്കൽ നിന്ന ത്രസനായി മൃണാളാംകുരങ്ങളെ അവനൊദനായി സുധാകരനെയും ദ്വിഷനായി മലയമാരുതനെ വാരയനായി അനന്യഗതചെതനനായി രഹസ്സിങ്കൽ പയൊരുഹദളെക്ഷണയായിരിക്കുന്ന പ്രെയസിയെത്തന്നെ മനസ്സിങ്കൽ ധ്യായനായിട്ടു മിണ്ടാതെ ആസിക്കുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ തന്മനൊരഥപൂരണത്തിനായിക്കൊണ്ട ഭാവനാൽ പ്രയതിതവ്യമാകുന്നു എന്നുള്ള ഇത യാതൊരുപ്രകാരമൊ അപ്രകാരം അഭ്യർത്ഥിതനായി.

പരി—മഹത്ത=വലുതായിരിക്കുന്നത, കാൎയ്യഭാരം=കാൎയ്യമാകുന്നഭാരം, കാൎയ്യം=കൎത്തവ്യമായ ഒരുവസ്തു, വിസ്മൃതം=വിസ്മരിക്കപ്പെട്ടത, വിസ്മരിക്ക=മറക്കുക, അതീതദിവസാരംഭം=അതീതദിവസത്തിന്റെ ആരംഭം, അതീതദിവസം=അതീതമായിരിക്കുന്നദിവസം, അതീതം=കഴിഞ്ഞത, അനംഗകെതുപ്രിയവയസ്യൻ=അനംഗകെതുവിന്റെ പ്രിയവയസ്യൻ, അനംഗകെതു=അനംഗകെതു എന്നപെരൊടുകൂടിയ ഒരുത്തൻ, പ്രിയവയസ്യൻ=പ്രിയനായിരിക്കുന്ന വയസ്യൻ, പ്രിയൻ=ഇഷ്ടൻ, വയസ്യൻ=സഖി, മദനരഥൻ=മദനരഥനെന്നപെരൊടുകൂടിയ ഒരുത്തൻ, സബഹുമാനം=ബഹുമാനത്തൊടുകൂടിയത, അസ്മൽപ്രിയമിത്രം=ഞങ്ങളുടെ പ്രിയമിത്രം, പ്രിയമിത്രം=ഇഷ്ടസഖി, അംഗജൊത്സവാപതിതാ=അംഗജൊത്സവത്തിങ്കൽ ആപതിതാ, അംഗജൊത്സവം=അംഗജന്റെ ഉത്സവം, അംഗജൻ=കാമദെവൻ, ആപതിതാ=ആപതിച്ചവൾ, ആപതിക്ക=ആഗമിക്ക=(വരിക) അനംഗപതാകാ=അനംഗപതാകാ എന്ന പെരൊടുകൂടിയ ഒരു സ്ത്രീ, ആലൊകനം ചെയ്ക=കാണുക, തദ്ഗതാനുരാഗവിഹ്വലചിത്തവൃത്തി= തദ്ഗതാനുരാഗം ഹെതുവായിട്ട വിഹ്വലയായിരിക്കുന്ന ചിത്തവൃത്തിയൊടുകൂടിയവൻ, തദ്ഗതാനുരാഗം=തദ്ഗതമായിരിക്കുന്ന അനുരാഗം, തദ്ഗതം=അവളെ ഗമിച്ചത, അവൾ=അനംഗപതാകാ, ഗമിക്ക=ആശ്രയിക്കുക, അനുരാഗം=കാങ്ക്ഷാവിശെഷം, വിഹ്വലാ=വിവശാ, ചിത്തവൃത്തി=മനൊവൃത്തി, ഉപവനൊദരം=ഉപവനത്തിന്റെ ഉദരം, ഉപവനം=ഉദ്യാനം, ഉദരം=ഉള്ള, ത്രസൻ=ത്രസിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, ത്രസിക്ക=ഭയപ്പെടുക, മൃണാളാംകുരങ്ങൾ=മൃണാളങ്ങളുടെ അംകുരങ്ങൾ, മൃണാളങ്ങൾ=താമരവളയങ്ങൾ, അംകുരങ്ങൾ=മുളകൾ, അവനൊദൻ=അവനൊദിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, അവനൊദിക്ക=തട്ടിക്ക

മുഖ്യക, സുധാകരൻ=ചന്ദ്രൻ, ദ്വിഷൻ=ദ്വെഷിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, ദ്വെഷിക്ക=ആത്മപീഡയെചെയ്യുന്നവനാകുന്നുഎന്ന വിചാരിക്കുക, മലയമാരുതൻ=മലയവായു, വാരയൻ=വാരണംചെയ്തിയങ്ങുന്നവൻ, വാരണംചെയ്ക=തടുക്കുക, അനന്യഗതചെതനൻ=അനന്യഗതയായിരിക്കുന്നചെതനയൊടുകൂടിയവൻ, അനന്യഗതാ=അന്യഗതയല്ലാത്തത, അന്യഗതാ=അന്യത്തെഗമിച്ചത, അന്യം=അപരവസ്തു, ഗമിക്ക=പ്രാപിക്കുക, ചെതനാ=ബുദ്ധി, രഹസ്സ=വിജനസ്ഥലം, പയൊരുഹദളെക്ഷണാ=പയൊരുഹങ്ങളെപൊലെ ഇരിക്കുന്ന ഈക്ഷണങ്ങളൊടുകൂടിയവൾ, പയൊരുഹദളങ്ങൾ=പയൊരുഹത്തിന്റെദളങ്ങൾ, പയൊരുഹം=താമരപ്പൂവ, ദളങ്ങൾ=ഇതളുകൾ, ഈക്ഷണങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ, പ്രെയസി=അതിപ്രിയയായ ഒരു സ്ത്രീ (അനംഗപതാകാഎന്നുസാരം) ഭാവയൻ=ഭാവനംചെയ്തിയങ്ങുന്നവൻ, ഭാവനംചെയ്ക=ധ്യാനിക്കുക, ആസിക്ക=ഇരിക്കുക, തന്മനൊരഥപൂരണം=തന്മനൊരഥത്തിന്റെപൂരണം, തന്മനൊരഥം=അവന്റെമനൊരഥം, അവൻ=അനംഗകെതു, മനൊരഥം=ആഗ്രഹം, പൂരണം=സഫലീകരണം, ഭാവൻ=വിടൻ, (വിടനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്ന എന്ന സാരം) ഭാവശബ്ദത്തിന്ന വിടനെന്നുള്ളഅൎത്ഥം നാടകാദികളിൽമാത്രമെ ഉള്ളു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾകയുംവെണം) പ്രയതിതവ്യം=പ്രയതിപ്പുഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാൻയൊഗ്യം, പ്രയതിക്ക=പ്രയത്നംചെയ്ക, അഭ്യൎത്ഥിതൻ=അഭ്യൎത്ഥിക്കപ്പെട്ടവൻ, അഭ്യൎത്ഥിക്ക=അപെക്ഷിക്കുക.

സാ—ഞാനൊരുവലുതായ കാൎയ്യഭാരത്തെ മറന്നുപൊയി. അത എന്തെന്നാൽ ഇന്നലെപുലൎച്ചക്കുതന്നെ അനംഗകെതുവിന്റെ ഇഷ്ടസഖിയായ മദനരഥൻ അയാളുടെ ഇഷ്ടസഖിയായ അനംഗകെതു കാമൊത്സവം കാണ്മാനായിക്കൊണ്ടു കാമദെവക്ഷെത്രത്തിങ്കൽ വന്ന അനംഗപതാകയെ കാങ്കയാൽ അവളിൽ കാംങ്ങ ഭവിക്കുകനിമിത്തമായി ഏററവും അസ്വാസ്ഥമായിരിക്കുന്ന മനസ്സൊടുകൂടിയവനായിട്ടു ഇപ്പൊൾ കാമൊദ്ദീപനകരമായ ഉദ്യാനത്തിന്റെ ഉദരത്തിങ്കൽ നിന്നു ഭീതനായിട്ടു അവിടെ പ്രവെശിക്കുന്നില്ല എന്നതു തന്നെ അല്ല കാമസന്താപത്തൊടുകൂടിയ ഹൃദയത്തെ ശൈത്യാന്തരം കൊണ്ടു സന്തപ്തമെന്നുകരുതി ഹൃദയസന്താപശമനത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ബന്ധുക്കളാൽ മാറിടത്തിങ്കൽ വിന്യസിക്കപ്പെട്ടഇളയതാമര വളയങ്ങളെദെഹത്തിങ്കൽ നിന്നു വെർപെടുത്തുന്നു. അപ്രകാരം ചന്ദ്രനെ കാണാതെയും ച

സ്ത്രീ ശരീരത്തിങ്കൽ സ്പർശിക്കാതെയും മനുവായു ശരീരത്തിങ്കൽ തട്ടാതെയും സൂക്ഷിച്ച ഒരു വിജനസ്ഥലത്തിങ്കൽ അനംഗപതാകയെത്തന്നെ ധ്യാനിച്ചുംകൊണ്ടു മിണ്ടാതെ ഇരിക്കുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ വിദ്വാനായ അങ്ങുന്ന അനംഗകേതുവിൻെറ ആഗ്രഹത്തെ സാഫല്യമാക്കുവാനായിക്കൊണ്ട യത്നിക്കേണമെ. എന്നിപ്രകാരം എന്നൊട അപെക്ഷിച്ചു. അപ്രകാരം തന്നെ എന്നു ഞാൻ അതിനെ അംഗീകരിച്ചു. അതിനെക്കുറിച്ചു ഇതുവരെ ഒന്നും ആരംഭിച്ചിട്ടില്ല. ഇതുകഷ്ടംതന്നെ. മദനരഥൻെറ മെൽപ്രകാരമുള്ള അപെക്ഷയെ സ്വീകരിച്ചു എന്നതു മെൽവിവരിക്കപ്പെട്ട ഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽ അന്തൎഭവിച്ചിട്ടില്ല എങ്കിലും അനന്തരഗ്രന്ഥം കൊണ്ട അതുംസ്പഷ്ടമാകുമെന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

(വാ) സദൃശമിഥുനഘടനകുതൂഹലിനാമയാതത്തഥൈവെത്യാശ്രുതം॥

അ—സദൃശമിഥുനഘടനകുതൂഹലിനാ മയാ തൽ തഥാ ഏവ ഇതി ആശ്രുതം.

അ-സദൃശമിഥുനഘടനകുതൂഹലിയായിരിക്കുന്നഎന്നാൽ അതു അപ്രകാരംതന്നെ എന്ന ആശ്രുതമായി.

പരി—സദൃശമിഥുനഘടനകുതൂഹലി = സദൃശമിഥുനഘടനത്തിങ്കൽകുതൂഹലി, സദൃശമിഥുനഘടനം= സദൃശമിഥുനത്തിൻെറ ഘടനം, സദൃശമിഥുനം=സദൃശമായിരിക്കുന്നമിഥുനം, സദൃശം=സാദൃശ്യത്തൊടുകൂടിയതു, (അന്യൊന്യമുള്ള ഘടനത്തിന്നുയൊഗ്യതയുള്ളതെന്നുസാരം) മിഥുനം=ദ്വന്ദ്വം, (ഒരുസ്ത്രീയും ഒരു പുരുഷനുമെന്നുസാരം) ഘടനം=യൊജനം, (ചെൎക്ക എന്ന ക്രിയാ) കുതൂഹലി=കുതൂഹലമുള്ളവൻ, കുതൂഹലം=കൌതുകം, ആശ്രുതം=ആശ്രവിക്കപ്പെട്ടത, ആശ്രവിക്ക=അംഗീകരിക്കുക.

സാരം സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(കിഞ്ച)

അത്രതന്നെഅല്ല എന്ന മെൽ എഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥം.

(വാ) നൃഞ്ചിതമദനാതംകെനസഞ്ചിതസംഭൊഗസമുചിതപദാൎത്ഥജാതെന നൂതനപ്രിയാസംഗമസദൃശനെപഥ്യേനമദനരഥമാത്രമിത്രേണഭവതാശസ്സായ മന്നംഗപതാകാമന്ദിരമലംകൎത്തവ്യമിതി। അഹഞ്ചപൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടായുഷ്മദാഗമനംപ്രതിപാലയിഷ്യെഇതിചസന്ദിഷ്ടഞ്ചപ്രിയസു ഹൃദെതദധുനാസുഹൃൽകാൎയ്യഘടനായപ്രയതിഷ്യെ

അ—ന്യഞ്ചിതമദനാതങ്കേന സഞ്ചിതസംഭോഗസമുചിതാൎത്ഥജാതേന നൂതനപ്രിയാസംഗമസദൃശനൈപഥ്യേന മദനരഥമാത്രമിത്രേണ ഭവതാ ശ്വഃ സായം അനംഗപതാകാമന്ദിരം അലംകൎത്തവ്യം ഇതി അഹം ച പൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടഃ യുഷ്മദാഗമനം പ്രതിപാലയിഷ്യാമി ഇതി ച പ്രിയസുഹൃദേ മയാ സന്ദിഷ്ടം ച; തൽ അധുനാ സുഹൃൽകാൎയ്യഘടനായ പ്രയതിഷ്യേ.

അന്വ—ന്യഞ്ചിതമദനാതങ്കനായി സഞ്ചിതസംഭോഗസമുചിതപദാൎത്ഥജാതനായി നൂതനപ്രിയാസംഗമസമുചിതനൈപഥ്യനായി മദനരഥമാത്രമിത്രനായിരിക്കുന്ന ഭവാനാൽ നാളെ സന്ധ്യാസമയത്തിങ്കൽ അനംഗപതാകാമന്ദിരം അലംകൎത്തവ്യമാകുന്നു എന്നും ഞാനും പൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടനായിട്ടു യുഷ്മദാഗമനത്തെ പ്രതിപാലിക്കുന്നുണ്ടു എന്നും എന്നാൽ പ്രിയസുഹൃത്തിനായിക്കൊണ്ടു സന്ദിഷ്ടമായിഭവിക്കുകയും ചെയ്തു. അതുഹേതുവായിട്ടു ഇപ്പോൾ സുഹൃൽകാൎയ്യഘടനത്തിനായിക്കൊണ്ടു പ്രയതിക്കുന്നുണ്ടു.

പരി—ന്യഞ്ചിതമദനാതങ്കൻ=ന്യഞ്ചിതമായിരിക്കുന്ന മദനാതങ്കത്തോടുകൂടിയവൻ, ന്യഞ്ചിതം=ന്യഞ്ചിക്കപ്പെട്ടതു, ന്യഞ്ചിക്ക=മറക്കുക, മദനാതങ്കം=കാമപീഡാ, സഞ്ചിതസംഭോഗസമുചിതപദാൎത്ഥജാതൻ=സഞ്ചിതമായിരിക്കുന്ന സംഭോഗസമുചിതപദാൎത്ഥജാതത്തോടുകൂടിയവൻ, സഞ്ചിതം=സഞ്ചയിക്കപ്പെട്ടതു, സഞ്ചയിക്ക=സമ്പാദിക്ക, സംഭോഗസമുചിതപദാൎത്ഥജാതം=സംഭോഗസമുചിതമായിരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥജാതം, സംഭോഗസമുചിതം=സംഭോഗയോഗ്യം, പദാൎത്ഥജാതം=പദാൎത്ഥസമൂഹം, നൂതനപ്രിയാസംഗമസദൃശനൈപഥ്യൻ=നൂതനപ്രിയാസംഗമസദൃശമായിരിക്കുന്ന നൈപഥ്യത്തോടുകൂടിയവൻ, നൂതനപ്രിയാസംഗമസദൃശം=നൂതനപ്രിയാസംഗമത്തിന്നു സദൃശം, നൂതനപ്രിയാസംഗമം=നൂതനപ്രിയയുടെ സംഗമം, നൂതനപ്രിയാ=നൂതനഭാൎയ്യാ, സംഗമം=സംയോഗം, സാദൃശം=യോഗ്യം, നൈപഥ്യം=അലംകാരം, മദനരഥമാത്രമിത്രൻ=മദനരഥമാത്രമായിരിക്കുന്ന മിത്രത്തോടുകൂടിയവൻ, മദനരഥമാത്രം=അന്യനൊടുകൂടാത്തവനായ മദനരഥൻ, മിത്രം=സഖി, ഭവാൻ=അങ്ങുന്നു, അനംഗപതാകാമന്ദിരം=അനംഗപതാകയുടെ മന്ദിരം, മന്ദിരം=ഗൃഹം, അലംകൎത്തവ്യം=അലങ്കരിക്കപ്പെടുവാൻയോഗ്യം, പൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടൻ=മുമ്പെ പ്രവിഷ്ടൻ, പ്രവിഷ്ടൻ=പ്രവെശിച്ചവൻ. യുഷ്മദാഗമനം=നിങ്ങളുടെ ആഗമനം, ആഗമനം=വരവു, പ്രതിപാലിക്ക=നൊക്കിഇരിക്കുക, പ്രിയസുഹൃത്ത=പ്രിയനായിരിക്കുന്നസുഹൃത്ത, (അനംഗ

കെതുഎന്ന സാരം) സന്ദിഷ്ടം=സന്ദേശിക്കപ്പെട്ടത, സന്ദേശിക്ക= ദൂതമുഖെന അറിയിക്കുക, സുഹൃൽകാൎയ്യഘടനം= സുഹൃൽകാൎയ്യത്തിന്റെ ഘടനം, സുഹൃൽകാൎയ്യം=സുഹൃത്തിന്റെ കാൎയ്യം, സുഹൃത്ത=സ്നെഹിതൻ, ഘടനം=നിൎവ്വഹണം, (സാധിപ്പിക്ക എന്നക്രിയാ എന്നു സാരം) പ്രയതിക്ക=പ്രയത്നംചെയ്ക.

സാ— മദനരഥന്റെ അപെക്ഷയെ ഞാൻ അംഗീകരിച്ചു എന്നതു മാത്രമല്ല. കാമപീഡയെ ഒട്ടും പ്രകാശിപ്പിക്കാതെ സംഭൊഗയൊഗ്യങ്ങളായ സകലപദാൎത്ഥങ്ങളൊടുംമദനരഥൻതന്നെയായിട്ടുള്ള സഹായത്തൊടും നൂതനസ്ത്രീ സംയൊഗത്തിന്നു യൊഗ്യമായ അലങ്കാരത്തൊടും കൂടിയവനായിട്ട അഞ്ചുന്നാളെ സ്വൎയ്യാസ്തമയ സമയത്തിങ്കൽ അനംഗപതാകയുടെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ വരെണമെന്നും ഞാൻ മുമ്പെതന്നെ അനംഗപതാകയുടെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ പ്രവെശിച്ചിട്ട നിങ്ങളുടെ വരവുനൊക്കി ഇരിക്കുമെന്നും ഞാൻ പ്രിയസഖിയായ അനംഗകെതുവിനെ ദൂതമുഖെന പറഞ്ഞറിയിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊഠം സ്നെഹിതകാൎയ്യത്തെ സാധിപ്പിപ്പാനായി കൊണ്ടു യത്നംചെയ്യുതന്നെ.

(പരിക്രമ്യപുരതൊവലൊക്യസപ്രമൊദം)

അ— പരിക്രമ്യ പുരതഃ അവലൊക്യ സപ്രമൊദം ആഹ.

അന്വ— പരിക്രമിച്ചിട്ട പുരൊഭാഗത്തിങ്കൽ അവലൊകനംചെയ്തിട്ട സപ്രമൊദമാകുംവണ്ണം പറയുന്നു.

പരി— പരിക്രമിക്ക=വട്ടത്തിൽനടക്കുക, പുരൊഭാഗം=അഗ്രഭാഗം, അവലൊകനം ചെയ്ക=കാണുക, സപ്രമൊദം=പ്രമൊദത്തൊടുകൂടിയത, പ്രമൊദം=സന്തൊഷം.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—അയെമുഗ്ദ്ധമാണാലതാപാദയൊഃപ്രൊതായദിയമനംഗപതാകയാഃ പ്രിയസഖീചിത്രലതാമദഭിമുഖമാഗച്ഛതി॥

അ— അയെ മുഗ്ദ്ധമാണാലതാ പാദയൊഃ പ്രൊതാ യൽ അനംഗപതാകയാഃ പ്രിയസഖി ചിത്രലതാ ഇയം മദഭിമുഖം ആഗച്ഛതി.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം മുഗ്ദ്ധമാണമായായിരിക്കുന്ന ലതാപാദങ്ങളിൽപ്രൊതയായി യാതൊന്നഹെതുവായിട്ടഅനംഗപതാകയുടെ പ്രിയസഖിയായിരിക്കുന്ന ഈ ചിത്രലെഖാ മദഭിമുഖമാകുംവണ്ണം ആഗമിക്കുന്നു.

പരി—മുഗ്ദ്ധമാണ =മൂശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത, മൂശിക്ക=അ

ന്വേഷിക്കുക, ലതാ=വള്ളി, പാദങ്ങൾ=ചരണങ്ങൾ, പ്രോതാ=ലഗ്നാ, (സംബന്ധിച്ചതെന്ന സാരം) പ്രിയസഖി=ഇഷ്ടസഖി, ചിത്രലതാ=ചിത്രലതാഎന്ന പേരൊടുകൂടിയ ഒരുത്തി, മദഭിമുഖം=എൻറ നെരെമുഖത്തൊടുകൂടിയതു, ആഗമിക്ക=വരിക.

സാ— ഇത ആശ്ചൎയ്യം യാതൊരുലതയെ അന്വെഷിച്ച വരുന്നവൊ ആ ലത തന്നെ അന്വെഷിച്ചു നടക്കുന്നവൻറ കാലിന്മൽ തടഞ്ഞു. എന്തിനെ എന്നാൽ ഇനിക്കു അനംഗപതാകയുടെ ഇഷ്ടസഖിയായിരിക്കുന്ന ചിത്രലതയെ കാണെണ്ടതാന്നായിരുന്നു താല്പൎയ്യം അതിന്നെയുള്ള ചിത്രലതതന്നെ ഇതാ എൻറ നെരെ മുഖത്തൊടു കൂടിയതാകുംവണ്ണം വരുന്നു.

(ഇയംഛി)

൧൧. ഉപചിതമിവഭാഗധെയമക്ഷ്ണൊരുരസിജഭാരമുദാരമുദ്വഹന്തി। മദതരളമരാളരാജകാന്താമധുരഗതാമമസംമദം വിധത്തെ॥

അ— അക്ഷ്ണൊഃ ഉപചിതം ഭാഗധെയം ഇവ ഉദാരം ഉരസിജഭാരം ഉദ്വഹന്തി മദതരളമരാളരാജകാന്ത മധുരഗതാ ഇയം മമ സംമദം വിധത്തെ.

അന്വ— അക്ഷികളുടെ ഉപചിതമായിരിക്കുന്ന ഭാഗധെയമൊ എന്ന തൊന്നുമാറ ഉദാരമായിരിക്കുന്ന ഉരസിജഭാരത്തെ ഉദ്വഹന്തിയായി മദതരളമരാളരാജകാന്താ മധുരഗതയായിരിക്കുന്ന ഇവൾ ഇനിക്കു സംമദത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നു.

വരി— അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ, ഉപചിതം=പ്രവൃദ്ധം, ഭാഗധെയം=ഭാഗ്യം, ഉദാരം=വലുതായിരിക്കുന്നതു, ഉരസിജഭാരം=സ്തനഭാരം, ഉദ്വഹന്തി=ഉദ്വഹിച്ചിരിക്കുന്നവൾ, ഉദ്വഹിക്ക=ധരിക്കക, മദതരളമരാളരാജകാന്താമധുരഗതാ=മദതരളമരാളരാജകാന്താ എന്നപൊലെ മധുരഗതാ, മദതരളമരാളരാജകാന്താ=മദതരളയായിരിക്കുന്നമരാളരാജകാന്താ, മദതരളാ=മദംഹെതുവായിട്ടതരളാ, മദം=മനൊവികാരവിശെഷം, തരളാ=ഇളക്കത്തൊടുകൂടിയവൾ, മരാളരാജകാന്താ=മരാളരാജൻറകാന്ത, മരാളരാജൻ=ഹംസശ്രെഷ്ഠൻ, (ഉത്തമമായഅരയന്നം) കാന്താ=സ്ത്രീ, മധുരഗതാ=മധുരമായിരിക്കുന്നഗതത്തൊടുകൂടിയവൾ, മധുരം=മനൊഹരം, ഗതം=ഗമനം, സംമദം=സന്തൊഷം.

സാ— കാണുന്നവരുടെ കണ്ണുകളാൽ സംപാദിക്കപ്പെട്ട പുണ്യപുഞ്ജമൊ എന്ന തൊന്നുമാറുള്ളതായി വലുതായിരിക്കുന്ന സ്തനഭാരത്തെ വഹിച്ചിരിക്കുന്നവളായി അരയന്നപ്പെടയുടെ ഗമ

നം പൊലെഉള്ള ഗമനത്തൊടു കൂടിയവളായിരിക്കുന്ന ഈ ചിത്രലതാ ഇനിക്ക സന്തൊഷത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നു.

വാ— അയെസമുപസ്ഥിതാസ്വാഗതംഭവത്യൈഅപികുശലമനംഗപതാകാഭിധാനസ്യവെശവനിതാവിശെഷകസ്യ।

അ— അയെ സമുപസ്ഥിതാ ഭവത്യൈ സ്വാഗതം അനംഗപതാകാഭിധാനസ്യ വെശവനിതാ വിശെഷകസ്യ കുശലം അപി.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം സമുപസ്ഥിതയായി നിനക്കായി കൊണ്ട സ്വാഗതം ഭവിക്കട്ടെ അനംഗപതാകാഭിധാന മായിരിക്കുന്ന വെശവനിതാ വിശെഷത്തിന്ന കുശലമല്ലയൊ.

പരി— സമുപസ്ഥിതാ=സാമീപത്തെ പ്രാപിച്ചവൾ, സ്വാഗതം=ശൊഭനമായിരിക്കുന്ന ആഗമനം, അനംഗപതാകാഭിധാനം=അനംഗപതാകാ എന്ന അഭിധാനത്തൊടു കൂടിയത, അഭിധാനം=പെര, (വെശവനിതാവിശെഷകം=വെശ്യാസ്ത്രീതിലകം, ഉത്തമയായിരിക്കുന്ന വെശ്യാസ്ത്രീഎന്ന സാരം)കുശലം=ക്ഷെമം.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷിഇദാനീംഭവദനുസ്മരണാൽകുശലമിതി, കിംബ്രവീഷി.

അ—കിംബ്രവീഷി ഇദാനീംഭവദനുസ്മരണാൽ കുശലംമതി.

അന്വ— നീ എന്തിനെ വചിക്കുന്നു. ഇപ്പൊൾ ഭവദനുസ്മരണം ഹെതുവായിട്ട കുശലമെന്നിപ്രകാരമൊ.

പരി— വചിക്ക= പറയുക, ഭവദനുസ്മരണം= ഭവാന്റെഅനുസ്മരണം, ഭവാൻ= അങ്ങുന്ന, അനുസ്മരണം= അനുചിന്താ, കുശലം= ക്ഷെമം.

സാരം— എന്തൊന്നിനെയാണ നീ പറയുന്നത ഇപ്പൊൾ അങ്ങുന്ന അനംഗപതാകയെ സ്മരിക്കുക ഹെതുവായിട്ട അവൾക്ക കുശലം തന്നെ എന്നൊ നീ പറയുന്നത. (അനംഗലതയുടെ വെഷത്തെ ധരിച്ച വെറെ ഒരു നടൻ രംഗത്തിംകൽ പ്രവെശിച്ചവരുമാറില്ലായ്കയാൽ അവളുടെ വാക്കിനെ ആകാശവാക്ക എന്നപൊലെ കെൾക്കപ്പെട്ടതായി നടിച്ചിട്ട വിടൻതന്നെഅനുവദിക്കുന്നതാകയാൽമെൽപറഞ്ഞ വാക്യത്തിംകൽ കിംബ്രവീഷി ഇതിങ്ങിനെ മൂന്നപദങ്ങൾ ആകാശഭാഷിതസംപ്രദായാനുരൊധെന നിബന്ധിക്കപ്പെട്ടതുകളാകുന്നു. അതുകളെഒഴിച്ച ശിഷ്ടമായുള്ളത വിടപ്രശ്നൊത്തരമായ ചിത്രലതയുടെവചനമാകുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞ കൊൾക. ഈ രീതിമറ്റും പലഭാഗങ്ങളിൽ ഉള്ളപ്ര

കാരം അവിടവിടെ സ്പഷ്ടമാകുന്നതാകുന്നു.)

വാ— ക്വപുനരത്രഭവതീപ്രസ്ഥിതാ।

അ— അത്രഭവതീപുനഃ ക്വപ്രസ്ഥിതാ.

അന്വ— അത്രഭവതിയാകട്ടെ എവിടെ പ്രസ്ഥിതയായിഭ വിക്കുന്നു.

പരി— അത്രഭവതീ= പൂജ്യയായവൾ, പ്രസ്ഥിതാ= പ്രസ്ഥാനം ചെയ്തവൾ, പ്രസ്ഥാനം ചെയ്ക= പുറപ്പെടുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(കിംബ്രവീഷി)

വാ— പ്രിയസഖീനിമിത്തേനകെനചിൽപ്രയോജനാന്തരെണ ഭവന്തമവലോകയിതുമാഗതാസ്മിഇതി॥

അ—പ്രിയസഖീ നിമിത്തേനകെനചിൽ പ്രയോജനാന്തരെണ ഭവന്തം അവലൊകയിതും ആഗതാഅസ്മി.

അന്വ— പ്രിയസഖി നിമിത്തമായിരിക്കുന്ന ഒരു പ്രയോജനാന്തരം ഹെതുവായിട്ട ഭവാനെ അവലൊകനം ചെയ്വാനായികൊണ്ട ആഗതയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— പ്രിയസഖീനിമിത്തം= പ്രിയസഖിയാകുന്ന നിമിത്തത്തൊടുകൂടിയത, പ്രിയസഖി= ഇഷ്ടസഖി, നിമിത്തം=ഹെതു, പ്രയോജനാന്തരം= പ്രയോജനവിശെഷം, അവലൊകനംചെയ്ക= കാണുക, ആഗതാ= ആഗമിച്ചവൾ, ആഗമിക്ക= വരിക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

കിംബ്രവീഷി ഇതി മൂന്നപദങ്ങൾ ഉണ്ടാകയാൽ ഉള്ള വിശെഷം മുൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

(സ്വഗതം)

ഇനിപറവാൻ പൊകുന്ന വാക്യം സ്വഗതമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. എന്നതിനെ അറിയിപ്പാനായികൊണ്ട അതിന്റെ ആദിയിൽ സ്വഗത ശബ്ദത്തെ പ്രയൊഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ആൎക്കും കെൾക്കുവാൻ കഴിയാത്തതായ വാക്യത്തെ സ്വഗതമെന്ന പറയുമെന്നും എല്ലാവൎക്കും കെൾപ്പാൻ കഴിയുന്നതായ വാക്കിനെ പ്രകാശമെന്ന പറയുമെന്നും ഇന്നവൎക്കുകെൾക്കാമെന്നും ഇന്നവൎക്കു കെട്ടുകൂടാ എന്നും നിയമമുള്ളതിനെ ജനാന്തികമെന്ന പറയുമെന്നും അറിഞ്ഞുകൊൾക. എന്നാൽ സ്വഗതമായിട്ടുള്ള വാക്യം എന്ന പറഞ്ഞാൽ ആയത വിചാരസ്വരൂപപ്രദൎശന പരമായിരിക്കുമെന്ന വന്നു കൂടുകയും ചെയ്യും അങ്ങിനെഉള്ള വാക്യത്തെ അനന്തരം കാണിക്കുന്നു.

വാ— അപിനാമാനംഗകേതുദൎശനേനഇയമപ്യശരീരാഭിഭൂതാഭവേത്തൎഹിഫലിതമസ്മദാരംഭേണ। അഥവാനിരതിശയനിൎമ്മാണശില്പിനോഭഗവതഃകമലാസനസ്യകരകൌശലേന॥

അ— ഇയം അപി അനംഗകേതുദൎശനേന അശരീരാഭിഭൂതാ ഭവേൽഅപിനാമ തൎഹി അസ്മദാരംഭേണ അഥവാ നിരതിശയ നിൎമ്മാണ ശില്പിനഃ കമലാസനസ്യ ഭഗവതഃ കരകൌശലേന ഫലിതം॥

അന്വ— ഇവളും അനംഗകേതുദൎശനം ഹേതുവായിട്ട അശരീരാഭിഭൂതയായിട്ട ഭവിക്കുമെങ്കിൽ എന്നാൽ അസ്മദാരംഭത്താലൊ നിരതിശയ നിൎമ്മാണശില്പിയായിരിക്കുന്ന കമലാസനനാകുന്ന ഭഗവാന്റെ കരകൌശലത്താലൊഫലിപ്പൂഎന്നുള്ളതുണ്ടാകും.

പരി— ഇവൾ=അനംഗപതാകാ, അനംഗകേതുദൎശനം= അനംഗകേതുവിന്റെ ദൎശനം, ദൎശനം=കാഴ്ച, അശരീരാഭിഭൂതാ= അശരീരനാൽഅഭിഭൂതാ, അശരീരൻ= കാമദേവൻ, അഭിഭൂതാ= അഭിഭവിക്കപ്പെട്ടവൾ, അഭിഭവിക്ക=പീഡിക്കുക,അസ്മദാരംഭം= എന്റെ ആരംഭം, നിരതിശയനിൎമ്മാണശില്പി= നിരതിശയനിൎമ്മാണം ഹേതുവായിട്ട ശില്പിയായിരിക്കുന്നവൻ, നിരതിശയനിൎമ്മാണം= നിരതിശയമായിരിക്കുന്ന നിൎമ്മാണം, നിരതിശയം= അതിശയത്തൊടുകൂടാത്തത, (സൎവ്വോൽകൃഷ്ടമായിരിക്കുന്നതഎന്നസാരം,) നിൎമ്മാണം= സൃഷ്ടി, ശില്പി= ശില്പിഎന്ന ശബ്ദംകൊണ്ട പറകപ്പെട്ടുവാൻ യൊഗ്യൻ, കമലാസനൻ= ബ്രഹ്മാവ്, കരകൌശലം= കരത്തിന്റെ കൌശലം, കരം= കയ്യ്, കൌശലം= സാമൎത്ഥ്യം,

സാരം— അനംഗപതാകയുടെ സഖിയായഇവൾ ഇപ്രകാരം പറയുന്നു. അനംഗപതാകയും അനംഗകേതുവിനെ കണ്ടസമയത്തിംകൽ അവനെ കുറിച്ചും അഭിലാഷവതിയായിഭവിച്ചിരിക്കുന്നു എങ്കിൽ എന്റെ ആരംഭമൊ ഇങ്ങിനെഉള്ള നായികയുടെയും നായകന്റെയും സൃഷ്ടികൎത്താവായിരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മാവിന്റെ കരകൌശലമൊ രണ്ടിലൊന്ന ഇവിടെ സഫലമായി ഭവിക്കും.

വാ—ഭദ്രെകിംതൽപ്രയൊജനം കിംബ്രവീഷിശൃണൊതുഭാവഃ। തത്രപ്രവൎത്തമാനെമഹതിമദനോത്സവെസകലദിശാന്തെഭ്യഃസമാപതിതെഷുതരുണീതരുണെഷു॥

ഛ. ആലൊകിതുംനിജമഹൊത്സവഭംഗിമദ്ദാ
നംഗീകൃതാംഗമിവപഞ്ചശരംചരന്തം।

അവ്യാജകാന്തിരമണീയമനംഗകെതു
മാരാദലൊകതകുതൂഹലിനീസഖിമെ॥

൧൩ ഫിബന്തിതംഭൃശാംദരദലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതി
സ്പൎദ്ധാഭാരപ്രകടനപരാഭ്യാംസുകൃതിനംഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചസ്ഫുടകലി
തവൈവശ്യവിധുരാശരവ്യാംസഞ്ജാതാമനസിജശരാണാംശശിമുഖി॥

വാ— തതഃകതിപയാസുകാലകലാസ്വതിക്രാന്താസുഭഗ
വന്തമിന്ദുമൌലിപരിപന്ഥിനമഭിവന്ദ്യ പ്രയാണായപ്രചലിതെജ
നെ॥

൧൪. കലിതമദനതാപാകാമിനീകാമിനന്തം
വലിതവദനമെഷാസസ്പൃഹംവീക്ഷമാണാ
നിചുളിതതനുവല്ലിഃകണ്ടകൈൎന്നിശ്വസന്തീ
നിജഭവനമയാസീന്മന്ദമിന്ദീവരാക്ഷി।
(തതഃപ്രഭൃതി॥)

൧൫. ആളീനാംവചനെസ്ഥിതിന്നകുരുതെകെളീശുകന്നെ
ക്ഷതെവ്യാളീതിസ്തനമണ്ഡലെനസഹതെ ഭത്താംമൃണാളീലതാം।
വ്രീളാവിഹ്വലചിത്തവൃത്തിവിഗളദ്ബാഷ്പാംബുസാകെവലം
ബാലാബാലശിരീഷകൊമളതനുൎഗ്ലായതലംസെവതെ॥

വാ—തദധുനാഉത്തമാജനചിത്തജാമയചികിത്സകെന।
ഭാവെനപ്രിയസഖീജീവിതലാഭായപ്രയതിതവ്യമിതി॥

അ— ഭദ്രെ തൽ പ്രയൊജനം കിം ത്വം കിം ബ്രവീഷി ഭാ
വഃശൃണൊതു തത്ര മാഹതി മദനൊത്സവെ പ്രവൎത്തമാനെ സക
ലദിഗന്തെഭ്യഃ സമാഗതെഷു തരുണിതരുണെഷു കുതൂഹലിനീ
മെ സഖി നിജമഹൊത്സവഭംഗിഭെദാൻ ആലൊകിതും അംഗീ
കൃതാംഗം ചരന്തം പഞ്ചശരം ഇവ അവ്യാജകാന്തിരമണീയം
അനംഗകെതും ആരാൽഅലൊകത തതഃ ച ശശിമുഖി സാ ദരദ
ലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാഭാരപ്രകടനപരാഭ്യാം ഭൃശാംസു
കൃതിനംതംഫിബന്തി ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചസ്ഫുടകലിതവൈവശ്യവിധു
രാമനസിജശരാണാം ശരവ്യം ജാതാ തതഃ കതിപയാസു കാലക
ലാസു അതിക്രാന്താസു ഇന്ദുമൌലിപരിപന്ഥിനം ഭഗവന്തം അ
ഭിവന്ദ്യ ജനെ പ്രയാണായപ്രചലിതെ കാമിനീ കലിതമദനതാ
പാഏഷാ ഇന്ദീവരാക്ഷീ കാമിനം തം സസ്പൃഹംവീക്ഷമാണാ ക
ണ്ടകൈഃ നിചുളിതതനുവല്ലിഃ നിശ്വസന്തീ മന്ദം നിജഭവനം
അയാസിൽ തതഃ പ്രഭൃതി ബാലാ സാ ആളീനാം വചനെ സ്ഥി
തിം ന കുരുതെ കെളീശുകം ന ഈക്ഷതെ വ്യാളീ ഇതി സ്തനമ
ണ്ഡലെ ഭത്താം മൃണാളീലതാം ന സഹതെ വ്രീളാവിഹ്വല ചി

ത്തവൃത്തി വിഗളദ്ബാഷ്പാംബുശയ്യാതലം കേവലം സേവതെ തൽ അധുനാ ഉത്തമാജനചിത്തജാമയചികിത്സകേന ഭാവെന പ്രിയസഖീജീവിതലാഭായ പ്രയതിതവ്യം ഇതി.

അന്വ— അല്ലയൊ ഭദ്രെ ആ പ്രയൊജനം എന്താകുന്നു നി എന്തിനെ വചിക്കുന്നു. ഭാവൻ ശ്രവിച്ചാലും അവിടെ മഹത്തായിരിക്കുന്നമദനൊത്സവം പ്രവൎത്തമാനമായിരിക്കുംവിഷയത്തിങ്കൽ സകല ദിഗന്തങ്ങളിൽനിന്ന സമാപതിതന്മാരായിരിക്കുന്ന തരുണീതരുണന്മാരിൽ കുതൂഹലിനിയായിരിക്കുന്ന എന്റെ സഖിനിജമദനൊത്സവ ഭംഗിഭെദങ്ങളെ ആലൊകനം ചെയ്വാനായികൊണ്ട അംഗീകൃതാംഗനായി ചരന്നായിരിക്കുന്ന പഞ്ചശരനൊ എന്ന തൊന്നുമാറിരിക്കുന്നവനായി അവ്യാജകാന്തി മണിയനായിരിക്കുന്ന അനംഗകെതുവിനെ സമീപത്തിങ്കൽ ലൊകിച്ചു ശശിമുഖിയായിരിക്കുന്ന അവൾ മുകുളിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാഭര പ്രകടനപരകളായിരിക്കുന്ന ദൃക്കുകൾകൊണ്ട സ്വീകൃതിയായിരിക്കുന്ന അവനെ പിബന്തിയായി ഉടഞ്ഞ രൊമാഞ്ച സ്ഫുടകലിത വൈവശ്യവിധുരയായിട്ട മനസിജ ശരങ്ങളുടെ ശരവ്യമായിട്ട സഞ്ജാതയായി. അനന്തരം കതിപയകളായിരിക്കുന്ന കാലകലകൾ അതിക്രാന്തകളായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ ഇന്ദുമൌലി പരിചൎയ്യാപരിയായിരിക്കുന്ന ഭഗവാനെ അഭിവന്ദിച്ചിട്ട ജനംപ്രയാണത്തിനായി കൊണ്ട ചലിതമായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ കാമിനിയായി കലിതമദനതാപയായിരിക്കുന്ന ഈ ഇന്ദീവരാക്ഷി കാമിയായിരിക്കുന്ന അവനെ വലിതവദനമാകുംവണ്ണവും സസ്പൃഹമാകുംവണ്ണവും വീക്ഷമാണയായികണ്ടകങ്ങളാൽ നിചുളിതതനുവല്ലിയായി നിശ്വസന്തിയായിട്ട നിജഭവനത്തെ യാനംചെയ്തു. അന്നുതുടങ്ങി ബാലശിരീഷകൊമളതനുവായി ബാലയായിരിക്കുന്ന അവൾ ആളികളുടെ വചനത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിയെ ചെയ്യുന്നില്ല കെളീ ശുകത്തെ ഈക്ഷിക്കുന്നില്ല വ്യാളീ എന്ന വിചാരിച്ചിട്ട സ്തനമണ്ഡലത്തിങ്കൽ ദത്തയായിരിക്കുന്ന മൃണാളീലതയെ സഹിക്കുന്നില്ല. വ്രീളാവിഗലചിത്തവൃത്തിയാകുംവണ്ണവും വിഗളദ്ബാഷ്പാംബുവാകുംവണ്ണവും ശയ്യാതലത്തെതന്നെ സെവിക്കുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ ഉത്തമാജനചിത്തജാമയ ചികിത്സകനായിരിക്കുന്ന ഭാവനാൽ പ്രിയസഖീജീവിതലാഭത്തിനായി കൊണ്ട പ്രയതിതവ്യമായി ഭവിക്കുന്നു ഇങ്ങിനെയൊ.

പരി— ഭദ്രെ=സദാചാരെ, വചിക്കു=പറയുക, ഭാവൻ=വി

ദ്ധാൻ, (അറിവുള്ള അഞ്ചുന്ന എന്ന സാരം) ശ്രവിക്ക=കെൾക്കുക, മഹത്ത=വലുതായിരിക്കുന്നത, മദനോത്സവം=കാമൊത്സവം, പ്രവൎത്തമാനം= പ്രവൎത്തിച്ചിയങ്ങുന്നത, പ്രവൎത്തിക്ക = വെണ്ടും പ്രകാരംനടക്കുക, സകലദിഗന്തങ്ങൾ=സകലദിക്കുകളുടെ അന്തങ്ങൾ, സകലദിക്കുകൾ=സകലകളായിരിക്കുന്ന ദിക്കുകൾ, സകലകൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ, അന്തങ്ങൾ=അവസാനങ്ങൾ, സമാപതിതന്മാർ=സമാപതിച്ചവർ, സമാപതിക്ക=വരിക, തരുണീതരുണന്മാർ=തരുണീസഹിതന്മാരായിരിക്കുന്ന തരുണന്മാർ, തരുണീസഹിതന്മാർ=തരുണികളൊടു കൂടിയവർ, തരുണികൾ=യുവതികൾ, (യൌവനത്തൊടു കൂടിയ സ്ത്രീകൾ എന്ന സാരം) തരുണന്മാർ=യുവാക്കന്മാർ, (യൌവനത്തൊടു കൂടിയ പുരുഷന്മാർ എന്ന സാരം) കുതൂഹലിനി=കുതൂഹലമുള്ളവൾ, കുതൂഹലം=കൌതുകം, നിജമഹൊത്സവഭംഗിഭെദങ്ങൾ=നിജമഹൊത്സവത്തിന്റെ ഭംഗിഭെദങ്ങൾ, നിജമഹൊത്സവം=തന്റെ മഹൊത്സവം, മഹൊത്സവം=മഹത്തായിരിക്കുന്ന ഉത്സവം, മഹത്ത്=വലുതായിരിക്കുന്നത, ഭംഗിഭെദങ്ങൾ=ഭംഗിവിശെഷങ്ങൾ, ആലൊകനം ചെയ്ക=കാണുക, അംഗീകൃതാംഗൻ=അംഗീകൃതമായിരിക്കുന്ന അംഗത്തൊടു കൂടിയവൻ, അംഗീകൃതം=അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടത, അംഗീകരിക്ക=സ്വീകരിക്കുക, അംഗം=ശരീരം, പഞ്ചശരൻ=കാമദെവൻ, അവ്യാജകാന്തിരമണീയൻ= അവ്യാജകാന്തിഹെതുവായിട്ട രമണീയൻ, അവ്യാജകാന്തി=അവ്യാജയായിരിക്കുന്നകാന്തി, അവ്യാജം=വ്യാജത്തൊടുകൂടാത്തത, കാന്തി=ശൊഭാ, രമണീയൻ=മനൊഹരൻ, ലൊകിക്ക=കാണുക, ശശിമുഖി=ശശിഎന്ന പൊലെഇരിക്കുന്ന മുഖത്തൊടുകൂടിയവൾ, ശശി=ചന്ദ്രൻ, അവൾ=അനംഗപതാകാ, ദരദലിതനീലാംബുജ രുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാഭാര പ്രകടനപരകൾ=ദരദലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാഭാരപ്രകടനമാകുന്നപരത്തൊടുകൂടിയവ, ദരദലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാഭാരപ്രകടനം= ദരദലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാഭാരത്തിന്റെ പ്രകടനം, ദരദലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാഭാരം = ദരദലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധയുടെഭാരം, ദരദലിതനീലാംബുജരുചിപ്രതിസ്പൎദ്ധാ= ദരദലിതനീലാംബുജരുചിയൊടുകൂടെയുള്ളപ്രതിസ്പൎദ്ധാ, ദരദലിതനീലാംബുജരുചി=ദരദലിതനീലാംബുജങ്ങളുടെരുചി, ദരദലിതനീലാംബുജങ്ങൾ=ദരദലിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന നീലാംബുജങ്ങൾ, ദരദലിതങ്ങൾ=ദരമാകുംവണ്ണംദലിതങ്ങൾ, ദരം=അല്പം ദലിതകൾ=ദലിച്ചവ, ദലിക്ക=വിടരുക, നീലാംബുജങ്ങൾ=കരി

ജ്ജ്വലവൃക്കൾ, രുചി=ശോഭാ, പ്രതിസ്പൎദ്ധാ=സംഘൎഷം, (തിരക്ക) ഭാരം= ആധിക്യം, പ്രകടനം=പ്രകാശം, പരം=പ്രധാനകൎമ്മം, ദൃക്കകൾ = കണ്ണുകൾ, സുകൃതി = പുണ്യവാൻ, അവൻ=അനംഗ കെതു, പിബന്തി= പാനംചെയ്തിയങ്ങുന്നവൾ, പാനംചെയ്ക= അത്യാദരത്തൊടുകൂടെ ദൎശിക്കുക, ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചസ്ഫുടകലിത വൈവശ്യവിധുരാ= ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചസ്ഫുടകലിതവൈവശ്യം ഹെ തുവായിട്ട വിധുരാ, ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ച സ്ഫുടകലിതവൈവ ശ്യം = ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചസ്ഫുടകലിതമായിരിക്കുന്ന വൈവ ശ്യം, ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചസ്ഫുടകലിതം=ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചത്താൽ സ്ഫു ടകലിതം, ഉദഞ്ചദ്രൊമാഞ്ചം=ഉദഞ്ചത്തായിരിക്കുന്ന രൊമാഞ്ചം, ഉദഞ്ചത്ത=ഉദഞ്ചിച്ചിയങ്ങുന്നത, ഉദഞ്ചിക്ക=പ്രകാശിക്കുക, സ്ഫുട കലിതം=സ്ഫുടമാക്ക പ്പെട്ടത, സ്ഫുടം=സ്പഷ്ടം, വൈവശ്യം=സാംക്ഷാ പാരവശ്യം, വിധുരാ=വ്യാകുലാ, മനസിജശരങ്ങൾ=മനസിജന്റെ ശരങ്ങൾ, മനസിജൻ=കാമദെവൻ, ശരങ്ങൾ=അസ്ത്രങ്ങൾ, ശര വ്യം=ലക്ഷ്യം, സഞ്ജാതാ=വഴിപൊലെജാതാ, ജാതാ=ജനിച്ചവ ൾ, കതിപയകൾ=അല്പകൾ, കാലകലകൾ=കാലത്തിന്റെ ക ലകൾ, കലകൾ=അവയവവിശെഷങ്ങൾ, അതിക്രാന്തകൾ= അതിക്രമിച്ചവ, അതിക്രമിക്ക=കഴിക, ഇന്ദുമൌലിപരിപന്ഥി=ഇ ന്ദുമൌലിയുടെ പരിപന്ഥി, ഇന്ദുമൌലി=പരമെശ്വരൻ, പരിപ ന്ഥി=ശത്രു, (കാമദെവനെന്നസാരം) അഭിവന്ദിക്ക=വന്ദിക്കുക, പ്രയാണം=യാത്രാ, പ്രചലിതം=പ്രചലിച്ചത, പ്രചലിക്ക=ഇള കുക, കാമിനീ=വളരെ കാമത്തൊടുകൂടിയവൾ, കലിതമദനതാ പാ=കലിതമായിരിക്കുന്ന മദനതാപത്തൊടു കൂടിയവൾ, കലി തം=ധരിക്കപ്പെട്ടത, മദനതാപം=കാമസന്താപം, കാമി=കാമ ത്തൊടു കൂടിയവൻ, അവൻ=അനംഗകെതു, വലിതവദനം=വ ലിതമായിരിക്കുന്ന വദനത്തൊടുകൂടിയത, വലിതം=തിരിക്കപ്പെട്ട ത, വദനം=മുഖം, സസ്പൃഹം=സ്പൃഹയൊടുകൂടിയത, സ്പൃഹം=ആ ഗ്രഹം, വിക്ഷമാണാ=വീക്ഷിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ= വീക്ഷിക്ക=ദൎശിക്ക, കണ്ടകങ്ങൾ=രൊമാഞ്ചങ്ങൾ, നിചുളിതതനുവല്ലി=നിചുളിതയാ യിരിക്കുന്ന തനുവല്ലിയൊടു കൂടിയത, നിചുളിതാ=മറക്കപ്പെട്ടത, തനുവല്ലി=വല്ലിപൊലെയിരിക്കുന്നതനു, വല്ലി=ലതാ, തനു=ശരീരം, നിശ്വസന്തീ= നിശ്വസിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ, നിശ്വസിക്ക= ദീൎഘ ശ്വാസത്തൊടു കൂടിയവളായിഭവിക്കുക, മന്ദം= പതുക്കെ, നിജഭ വനം = നിജമായിരിക്കുന്ന ഭവനം, നിജം = തന്നെസം ബന്ധിച്ചത, യാനംചെയ്ക=പ്രാപിക്കുക, ബാലശിരീഷകൊമളത

ന്യ *

നു=ബാലശിരീഷകോമളയായിരിക്കുന്ന തനുവിനൊടുകൂടിയവൾ, ബാലശിരീഷകോമളാ=ബാലശിരീഷമെന്ന പോലെ കോമളാ, ബാലശിരീഷം=ബാലയായിരിക്കുന്ന ശിരീഷം, ബാലം=ഇളയത, ശിരീഷം=ശിരീഷകുസുമം, (വാകപ്പൂവ്വ) കോമളാ=മൃദു, തനു=ശരീരം, അവൾ=അനംഗപതാകാ, ആളികൾ=സഖികൾ, വചനം=വാക്ക, സ്ഥിതി=നില്പ, കേളീശുകം=ക്രീഡാശുകം, (കളിത്തത്ത) ഈക്ഷിക്ക=കാണുക, വ്യാളീ=സൎപ്പവധു, സ്തനമണ്ഡലം=മണ്ഡലാകാരമായിരിക്കുന്ന സ്തനം, മണ്ഡലാകാരം=വൃത്താകാരം, സ്തനം=കുചം, ദത്താ=ദാനംചെയ്യപ്പെട്ടത, ദാനംചെയ്ക=വെക്കുക, മൃണാളീലതാ=ലതപൊലെഉള്ളമൃണാളി, മൃണാളീ=താമരവളയം, വ്രീളാവിഹ്വലചിത്തവൃത്തി=വ്രീളാവിഹ്വലയായായിരിക്കുന്ന ചിത്തവൃത്തിയൊടുകൂടിയത, വ്രീളാവിഹ്വലാ=വ്രീളഹെതുവായിട്ട വിഹ്വലാ, വ്രീളാ=ലജ്ജാ, വിഹ്വലാ=ചലിതാ, ചിത്തവൃത്തി=മനൊവൃത്തി, വിഗളൽബാഷ്പാംബു=വിഗളത്തായിരിക്കുന്നബാഷ്പാംബുവിനൊടുകൂടിയത, വിഗളത്ത=വിഗളിച്ചിരിക്കുന്നത, വിഗളിക്ക=ഒഴുകുക, ബാഷ്പാംബു=കണ്ണുനീര, ശയ്യാതലം=ശയ്യയുടെതലം, ശയ്യ=കിടക്ക, തലം=ഉപരിഭാഗം, സെവിക്ക=ആശ്രയിക്ക, ഉത്തമാജനചിത്തജാമയചികിത്സകൻ=ഉത്തമാജനചിത്തജാമയത്തിന്ന ചികിത്സകൻ, ഉത്തമാജനചിത്തജാമയം=ഉത്തമാജനങ്ങളുടെ ചിത്തജാമയം, ഉത്തമാജനങ്ങൾ=ഉത്തമസ്ത്രീജനങ്ങൾ, ചിത്തജാമയം=കാമവ്യാധി, ചികിത്സകൻ=ചികിത്സാകൎത്താവ, ഭാവൻ=വിദ്വാൻ (അറിവുള്ള അങ്ങുന്നഎന്ന സാരം) പ്രിയസഖിജീവിതലാഭം=പ്രിയസഖിയുടെ ജീവിതലാഭം, പ്രിയസഖീ=ഇഷ്ടസഖീ, ജീവിതലാഭം=ജീവതത്തിന്റെ ലാഭം, ജീവിതം=ജീവനം, പ്രയതിതവ്യം=പ്രയത്നിപ്പൂഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാൻ യൊഗ്യം, പ്രയതിക്ക=പ്രയത്നംചെയ്ക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സ്വഗതം)

ഹന്തഅനയാകഥിതമനംഗപതാകാചരിതം മദനലേഖാകഥിതമനംഗകേതുചരിതം ചസമതുലാമധിരോഹതി ഏവമെവ ചൈതെനഭവിതവ്യംകുതഃ

ഹന്ത. സമമെവൎണ്യമുഭയൊൎവ്വിഷമംനപ്രെമവിതനുതെ
ശൊഭാം।അസമാനകണ്ണപാശംമുഖമിവമുഗ്ദ്ധായതാക്ഷിണാം॥

വാ— അന്യച്ചസാംപ്രതംമമസുഹൃൽകാൎയ്യഭാരഃ സുതരാം ലഘുഃസംവൃത്തഃകുതഃ

൫൭. അന്യോന്യരാഗസുഭഗസ്യസമാനുഷസ്യ
സംയൊജനെഘടയിതാനപരിശ്രമീസ്യാൽ ।
വാതെസരത്യതിതരാമനുകൂലപാതെ
പൊതംനയൻജലനിധാവിവകർണ്ണധാരഃ॥

അ— ഹന്ത അനയാകഥിതം അംഗപതാകാചരിതം മദനരഥകഥിതം അനംഗകെതുചരിതം ച സമതുലാം അധിരൊഹതി ഏതെന ഏവം ഏവ ഭവിതവ്യം ച കുതഃ ഉഭയൊഃ പ്രെമ സമം ഏവ രമ്യം വിഷമം പ്രെമ അസമാനകർണ്ണപാശം മുഗ്ദ്ധായതാക്ഷിണാം മുഖം ഇവ ശൊഭാം നവിതനുതെ അന്യൽ ച സാംപ്രതം മമ സുഹൃൽകാര്യഭാരഃ സുതരാം ലഘുഃ സംവൃത്തഃ കുതഃ അന്യോന്യരാഗസുഭഗസ്യ സമാനുഷസ്യ സംയൊജനെ ഘടയിതാ വാതെ അതിതരാം അനുകൂലപാതെ സരതി ജലനിധൌ പൊതം നയൻ കർണ്ണധാരഃ ഇവ പരിശ്രമീ ന സ്യാൽ.

അനു— ആശ്ചര്യം ഇവളാൽ കഥിതമായിരിക്കുന്ന അനംഗപതാകാചരിതവും മദനരഥകഥിതമായിരിക്കുന്ന അനംഗകെതുചരിതവും സമതുലയെ അധിരൊഹിക്കുന്നു. ഇതിനാൽ ഇപ്രകാരം തന്നെ ഭവിതവ്യമാകുന്നു. എന്തുഹെതുവായിട്ടെന്നാൽ ഇരിവരുടെ പ്രെമം സമമായിട്ടുതന്നെ രമ്യമായിഭവിക്കുന്നു. വിഷമമായിരിക്കുന്ന പ്രെമം അസമാനകർണ്ണപാശമായിരിക്കുന്ന മുഗ്ദ്ധായതാക്ഷിമാരുടെ മുഖമെന്നപൊലെ ശൊഭയെ ഉണ്ടാക്കുന്നില്ല അന്യവും ഭവിക്കുന്നു. ഇപ്പൊൾ എന്റെ സുഹൃൽ കാര്യഭാരം ഏററവും ലഘുവായിട്ടു സംവൃത്തമായി എന്തുഹെതുവായിട്ടെന്നാൽ അന്യോന്യരാഗസുഭഗമായിരിക്കുന്ന സമാനുഷത്തിന്റെ സംയൊജനത്തിങ്കൽ ഘടയിതാവ വാതം ഏററവും അനുകൂലപാതമായി സരത്തായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ ജലനിധിയിങ്കൽ പൊതത്തെ നയനായിരിക്കുന്ന കർണ്ണധാരൻ എന്നപൊലെ പരിശ്രമിയായി ഭവിക്കുന്നില്ല.

പരി— ഇവൾ=ചിത്രലതാ, കഥിതം=കഥിക്കപ്പെട്ടത കഥിക്ക=പറയുക, അനംഗപതാകാചരിതം=അനംഗപതാകയുടെ ചരിതം, മദനരഥകഥിതം=മദനരഥനാൽ കഥിതം, കഥിതം=കഥിക്കപ്പെട്ടത, കഥിക്ക=പറയുക, അനംഗകെതുചരിതം= അനംഗകെതുവിന്റെ ചരിതം, സമതുലാം = അത്യന്തസാദൃശ്യം, അധിരൊഹിക്ക=പ്രാപിക്ക, ഭവിതവ്യം=ഭവിപ്പൂഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാൻ യൊഗ്യം, പ്രെമം=സ്നെഹം, സമം=തുല്യം, രമ്യം=ശൊഭാകരം, വിഷമം=സമമല്ലാത്തത, അസമാനകർണ്ണപാശം=അസമാന

ങ്ങളായിരിക്കുന്ന കണ്ണുപാശങ്ങളോടു കൂടിയതു, അസാമാനങ്ങൾ=സമാനങ്ങളല്ലാത്തവ, സമാനങ്ങൾ=തുല്യങ്ങൾ, കണ്ണുപാശങ്ങൾ=കാതുവള്ളികൾ, മുഗ്ദ്ധായതാക്ഷികൾ=മുഗ്ദ്ധങ്ങളായിയും ആയതങ്ങളായിയുമിരിക്കുന്ന അക്ഷികളോടുകൂടിയവർ, മുഗ്ദ്ധങ്ങൾ=മനോഹരങ്ങൾ, ആയതങ്ങൾ=നീണ്ടിരിക്കുന്നവ, അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ, (മുഗ്ദ്ധായതാക്ഷിമാർ എന്നതിന്ന സുന്ദരിമാർ എന്നസാരം) അന്യം=വെറെഒന്നു, സുഹൃൽകാൎയ്യഭാരം=സുഹൃൽകാൎയ്യമാകുന്നഭാരം, സുഹൃൽകാൎയ്യം=സുഹൃത്തിന്റെ കാൎയ്യം, സുഹൃത്ത=സഖി, ലഘു=കനമില്ലാത്തതു, സംവൃത്തം=സംവൎത്തിച്ചതു, സംവൎത്തിക്ക=തീരുക, അന്യോന്യരാഗസുഭഗം = അന്യോന്യരാഗംഹേതുവായിട്ടു സുഭഗം, അന്യോന്യരാഗം = അന്യോന്യത്തിങ്കൽ ഉള്ളരാഗം, അന്യോന്യം=പരസ്പരം, രാഗം=അനുരാഗം, സുഭഗം=സുന്ദരം, സുമാനുഷം=ശോഭനയായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീയും ശോഭനനായിരിക്കുന്ന പുരുഷനുമാകുന്ന മിഥുനം, സംയോജനം=സംഘടനം, ഘടയിതാവ=ഘടിപ്പിക്കുന്നവൻ, ഘടിപ്പിക്ക=ചെൎക്കുക, വാതം=വായു, അനുകൂലവാതം=അനുകൂലമായിരിക്കുന്ന വാതത്തൊടു കൂടിയതു, പാതം=പതനം, സരത്ത=സരച്ചിയങ്ങുന്നതു, സരിക്ക=പ്രസരിക്കുക, ജലനിധി=ജലാശയം, പൊതം=തോണി, നയൻ=നയിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, നയിക്ക=സഞ്ചരിപ്പിക്ക, കണ്ണധാരൻ=നാവികൻ, (തൊണിക്കാരൻ) പരിശ്രമീ=പരിശ്രമമുള്ളവൻ, പരിശ്രമം=തളൎച്ച.

സാ— ഇപ്പൊൾ സന്തൊഷമായി. ചിത്രലതയാൽ പറകപ്പെട്ട അനംഗപതാകാചരിതവും മദനരഥനാൽ പറകപ്പെട്ട അനംഗകെതുവിന്റെ ചരിതവും അത്യന്തസാദൃശ്യത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. വെണ്ടതു മിങ്ങിനെതന്നെ എന്തു ഹെതുവായിട്ടെന്നാൽ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരുടെ പ്രെമം സമമായിരുന്നാൽ അതു ശൊഭയെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. സമമല്ലാത്തതായിരുന്നാൽ ഒന്നു ചെറുതായിയും മറെറതുവലുതായിയും ഇങ്ങിനെ രണ്ടുപ്രകാരത്തിലുള്ള കാതുവള്ളിയൊടു കൂടിയതായ വധൂമുഖമെന്ന പൊലെ ശൊഭയെ ഉണ്ടാക്കുന്നില്ല. ഇവൎക്ക പ്രെമസാമ്യം ഭവിച്ചതുനിമിത്തമായി ഞാൻസന്തൊഷിക്കുന്നു. വെറെയും നിമിത്തമുണ്ട. പരസ്പരാനുരാഗം ഹെതുവായിട്ടു സുഭഗന്മാരായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെതമ്മിൽ ചെൎപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടാൽ അവൻ വായുസഞ്ചാരത്തിന്റെ അനുകൂലമുള്ളപ്പൊൾ നദിമുതലായ ജലാധാരപ്രദെശത്തിങ്കൽ തൊണിയെ നടത്തുന്ന നാവികനെന്നപൊലെ അതിയത്നത്തൊടു കൂടാതെ ഇഷ്ടകാൎയ്യത്തെ നിൎവ്വഹിക്കും. ഇതുമൊരുസന്തൊഷനിമിത്തമാകുന്നു.

(പ്രകാശം)

വാ— ഭദ്രസ്ഥാനാഭിനിവെശിനീംപ്രിയസഖീമാകർണ്യ പ്രസീദതിമെഹൃദയം॥

(പശ്യ)

ഫല്ല. ഫുല്ലാപികല്യാണകരീദൃശാംനൊ
മല്ലീലതാകിംശുകമാശ്രിതാചെൽ।
സമാഗതാചെൽസഹകാരയൂനാ
സൈവൊത്സവൊവിശ്വവിലൊചനാനാം॥

അ— ഭദ്രെ സ്ഥാനാഭിനിവെശനീംപ്രിയസഖീം ആകർണ്യ മെ ഹൃദയം പ്രസീദതി ത്വം പശ്യ ഫുല്ലാ അപി വി മല്ലീലതാ കിംശുകം ആശ്രിതാ ചെൽ ദൃശാം കല്യാണകരീ നൊഭവതി സഹകാരയൂനാ സമാഗതാ ചെൽ സാഏവ വിശ്വവിലൊചനാനാം ഉത്സവഃ ഭവതി.

അനു— അല്ലയൊഭദ്രെ സ്ഥാനാഭിനിവെശിനിയായിരിക്കുന്ന പ്രിയസഖിയെ ആകർണ്ണനംചെയ്തിട്ടു എന്റെ ഹൃദയം പ്രസാദിക്കുന്നു നീ ദർശിച്ചാലും ഫുല്ലയായിഎങ്കിലും മല്ലീലതാ കിംശുകത്തെ ആശ്രിതയായി എങ്കിൽ ദൃക്കുകൾക്കു കല്യാണകരിയായി ഭവിക്കുന്നില്ല. സഹകാരയുവാവിനൊടു കൂടെ സമാഗതയായി എങ്കിൽ അതുതന്നെ വിശ്വവിലൊചനങ്ങൾക്കു ഉത്സവമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— ഭദ്രാ=സാധ്വി,(നല്ലവൾ) സ്ഥാനാഭിനിവെശിനീ=സ്ഥാനാഭിനിവെശംഉള്ളവൾ, സ്ഥാനാഭിനിവെശം=സ്ഥാനത്തിങ്കൽഉള്ളഅഭിനിവെശം,സ്ഥാനം= അനുരൂപമായസ്ഥലം, അഭിനിവെശം=ആഗ്രഹം, പ്രിയസഖീ= ഇഷ്ടസഖി, ആകർണ്ണനംചെയ്ക=കെൾക്കുക,ഹൃദയം=മനസ്സ,പ്രസാദിക്ക=സന്തൊഷിക്കുക, ദർശിക്ക=നിരൂപിക്ക, ഫുല്ലാ=വിടൎന്നകുസുമങ്ങളൊടു കൂടിയത, മല്ലീലതാ=മുല്ലവള്ളി, കിംശുകം=മുരുക്ക, ആശ്രിതാ=ആശ്രയിച്ചത, ദൃക്കുകൾ=കണ്ണുകൾ, കല്യാണകരീ=കല്യാണത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നത, കല്യാണം=മംഗലം, (ആനന്ദമെന്ന സാരം) സഹകാരയുവാവ=യുവാവായിരിക്കുന്ന സഹകാരം, യുവാവ=യൌവനത്തൊടു കൂടിയത, സഹകാരം=തെൻമാവ, സമാഗതാ=സമാഗമിച്ചത, സമാഗമിക്ക=ചെരുക, അത=മല്ലീലതാ, വിശ്വവിലൊചനങ്ങൾ=വിശ്വന്മാരുടെ വിലൊചനങ്ങൾ, വിശ്വന്മാർ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവർ, വിലൊചനങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ, ഉത്സവം=ഉത്സവമെന്നപൊലെ

ആനന്ദത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നത.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി ഭാവെനപ്രിയസഖീയഥാ സകലാഭി നന്ദ്യസൌഭാഗ്യാസ്യാൽതഥാപ്രയതിതവ്യമിതി॥

അ— ഭാവെനപ്രിയസഖി യഥാ സകലാഭിനന്ദ്യസൌഭാഗ്യാ സ്യാൽ തഥാ പ്രയതിതവ്യം.

കിം ബ്രവീഷി ഇതി ഈ മൂന്ന പദങ്ങളുടെ അന്വയാദിക ളെ മുൻ പറഞ്ഞപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

അന്വ—ഭാവനാൽ പ്രിയസഖീ യാതൊരുപ്രകാരമായാൽ സകലാഭിനന്ദ്യസൌഭാഗ്യയായി ഭവിക്കുമൊ അപ്രകാരം പ്രയതി തവ്യമാകുന്നു.

പരി— ഭാവൻ= വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്ന, പ്രിയസ ഖി= ഇഷ്ടസഖി, സകലാഭിനന്ദ്യസൌഭാഗ്യാ= സകലാഭിനന്ദ്യമാ യിരിക്കുന്ന സൌഭാഗ്യത്തൊടുകൂടിയവൾ, സകലാഭിനന്ദ്യം=സക ലന്മാരാൽ അഭിനന്ദ്യം, സകലന്മാർ= ഒട്ടൊഴിയാതെഉള്ളവർ,അ ഭിനന്ദ്യം= അഭിനന്ദിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം, അഭിനന്ദിക്ക= ശ്ലാ ഘിക്ക, പ്രയതിതവ്യം= പ്രയത്നംചെയ്യഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാൻ യൊഗ്യം.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— മയ്യെവാഹിതൊഭാരഃസാധയതുഭവതിഅദ്യൈവസാ യമനംഗകെതുനാപ്രിയസഖീമന്ദിരംമണ്ഡയിഷ്യാമി। ശ്രാവയ ചെദംവചനം.

അ— മയി എവ ഭാരഃ ആഹിതഃ ഭവതി സാധയതു അദ്യ എവ സായം അനംഗകെതുനാ പ്രിയസഖീമന്ദിരം മണ്ഡയിഷ്യാ മി ഇദം വചനം ശ്രാവയ ച.

അന്വ— എങ്കൽതന്നെ ഭാരം ആഹിതമായി നീ സാധി ച്ചാലും ഇന്നുതന്നെ സന്ധ്യാകാലത്തിംകൽ അനംഗകെതുവിനെ കൊണ്ടുഞാൻ പ്രിയസഖിമന്ദിരത്തെ മണ്ഡിപ്പിക്കുന്നുണ്ട.നീ ഈ വചനത്തെ ശ്രവിപ്പിക്കുകയും വെണം.

പരി— ആഹിതം= ആധാനം ചെയ്യപ്പെട്ടത, ആധാനം ചെയ്ക= വെക്കുക, സാധിക്ക= പൊക, പ്രിയസഖീമന്ദിരം=പ്രിയ സഖിയുടെ മന്ദിരം, മന്ദിരം= ഗൃഹം, മണ്ഡിക്ക = അലംകരി ക്കുക, വചനം=വാക്ക,ശ്രവിപ്പിക്ക= കെൾപ്പിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പ്രെയസി)

൬൯. ഈദൃശൈസ്സന്താപൈൎമ്മാമശ്യകൃശാംതനും ।
മയിജ്ജീവതിരംഭോരുതവൽപ്രിയാധാനതൽപരെ ॥

അ — ഹെ പ്രെയസി സഖി രംഭോരു തവം ഈദൃശൈഃ സന്താപൈഃ കൃശാം തനും തവൽപ്രിയാധാനതൽപരെ മയി ജീവതിമാ കശ്യ

അനു— അല്ലയൊ പ്രെയസിയായിരിക്കുന്ന സഖിയായുള്ളൊവെ രംഭൊരുനീ ഈദൃശങ്ങളായിരിക്കുന്ന സന്താപങ്ങൾകൊണ്ടു കൃശയായിരിക്കുന്ന തനുവിനെ തവൽപ്രിയാധാനതൽപരനായിരിക്കുന്ന ഞാൻ ജീവനായിരിക്കുംസമയത്തിംകൽ കൃശയാക്കരുത.

പദ— പ്രെയസി= ഏറ്റവും പ്രിയയായിരിക്കുന്നവൾ, രംഭൊരു=രംഭകൾപൊലെഇരിക്കുന്ന ഊരുക്കളൊടുകൂടിയവൾ, രംഭകൾ= കദളികൾ, ഊരുക്കൾ= തുടകൾ, ഈദൃശങ്ങൾ= ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നവ, കൃശാ= സ്വഭാവെനമെലിഞ്ഞത, തവൽപ്രിയാധാനതൽപരൻ=തവൽപ്രിയാധാനത്തിംകൽ തൽപരൻ, തവൽപ്രിയാധാനം=നിന്റെ പ്രിയാധാനം, പ്രിയാധാനം= പ്രിയത്തിന്റെ ആധാനം, (ഇഷ്ടമായതിനെ ചെയ്ക എന്ന സാരം) തൽപരൻ= താല്പൎയ്യത്തൊടുകൂടിയവൻ.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—കിംബ്രവീഷിഅനുഗൃഹീതാപ്രിയസഖിഗച്ഛാമീതി.

അ— പ്രിയസഖി അനുഗൃഹീതാ അഹം ഗച്ഛാമി.

അനു— പ്രിയസഖീ അനുഗൃഹീതയായിഞാൻഗമിക്കുന്നു.

പദ— പ്രിയസഖീ=ഇഷ്ടസഖി, അനുഗൃഹീതാ= അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൾ, ഗമിക്ക= പൊക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— അയെഇയംപ്രസ്ഥിതാപശ്യാമസ്താവസ്യാഃ പ്രയാണഭംഗിം

അ— അയെ ഇയം പ്രസ്ഥിതാ ; അസ്യാഃപ്രയാണ ഭംഗിം പശ്യാമഃതാവൽ. ॥

അനു— ഇവൾ പ്രസ്ഥിതയായി ഞങ്ങൾ ഇവളുടെപ്രയാണ ഭംഗിയെ ഉടനെ ദൎശിപ്പാൻ പൊകുന്നു.

പദ— ഇവൾ= ചിത്രലത, പ്രസ്ഥിതാ= പ്രസ്ഥാനം ചെയ്തവൾ, പ്രസ്ഥാനംചെയ്ക= പുറപ്പെടുക, ഇവൾ=ചിത്രലത,പ്രയാണഭംഗി= യാത്രാഭംഗി, ദൎശിക്ക=കാണുക.

താവൽ എന്നതുവാക്യാലംകാരാൎത്ഥമാകുന്നു.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പശ്യൻ)

പശ്യനായിട്ട നോക്കികൊണ്ടനില്ക്കുന്നവനായിട്ട വിചാരിക്കുന്നു. എന്ന മെൽഎഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

൨൦. ചലദലഘുനിതംബം ചാരുവല്ഗൽകരാബ്ജം
ചരണയുഗളചഞ്ചന്നൂപുരാരാവരമ്യം।
ഗളദതിഗുരുകൈശ്യംമത്തമാതംഗമന്ദം
ഗതമിദമലസാക്ഷ്യാനെത്രസൌഖ്യംപ്രസൂതെ॥

അ— ചലദലഘുനിതംബം ചാരുവല്ഗൽകരാബ്ജം ചരണയുഗളചഞ്ചന്നൂപുരാരാവരമ്യം ഗളദതിഗുരുകൈശ്യം മത്തമാതംഗമന്ദം അലസാക്ഷ്യാ ഇദം ഗതം നെത്രസൌഖ്യം പ്രസൂതെ.

അന്വ— ചലദലഘുനിതംബമായി ചാരുവല്ഗൽകരാബ്ജമായി ചരണയുഗള ചഞ്ചന്നൂപുരാരാവരമ്യമായി ഗളദതിഗുരുകൈശ്യമായി മത്തമാതംഗമന്ദമായിരിക്കുന്ന അലസാക്ഷിയുടെ ഈ ഗതം നെത്രസൌഖ്യത്തെപ്രസവിക്കുന്നു.

പരി— ചലദലഘുനിതംബം= ചലത്തായിഅലഘുവായിരിക്കുന്നനിതംബത്തൊടുകൂടിയത, ചലത്ത= ചലിച്ചിയങ്ങുന്നത, ചലിക്ക= ഇളകുക, അലഘു= ലഘുവല്ലാത്തത, (ഗൌരവത്തൊടുകൂടിയത എന്നസാരം) നിതംബം= അരയുടെ പിൻഭാഗം, ചാരുവല്ഗൽകരാബ്ജം= ചാരുവല്ഗത്തുകളായിരിക്കുന്നകരാബ്ജങ്ങളൊടുകൂടിയത, ചാരുവല്ഗത്തുകൾ= ചാരുവാകുംവണ്ണം വല്ഗത്തുകൾ, ചാരു= മനൊഹരം, വല്ഗത്തുകൾ= വല്ഗിച്ചിയങ്ങുന്നവ, വല്ഗിക്ക= ഇളകുക, കരാബ്ജങ്ങൾ= അബ്ജങ്ങൾപൊലെ ഇരിക്കുന്ന കരങ്ങൾ, അബ്ജങ്ങൾ= താമരപ്പൂക്കൾ, ചരണയുഗളചഞ്ചന്നൂപുരാരാവരമ്യം= ചരണയുഗളചഞ്ചന്നൂപുരാരാവം ഹെതുവായിട്ടരമ്യം, ചരണയുഗളചഞ്ചന്നൂപുരാരാവം= ചരണയുഗളചഞ്ചന്നൂപുരങ്ങളുടെ ആരാവം, ചരണയുഗളചഞ്ചന്നൂപുരങ്ങൾ= ചരണയുഗളചഞ്ചത്തുകളായിരിക്കുന്ന നൂപുരങ്ങൾ, ചരണയുഗളചഞ്ചത്തുകൾ= ചരണയുഗളത്തിങ്കൽചഞ്ചത്തുകൾ, ചരണയുഗളം= ചരണങ്ങളുടെ യുഗളം, ചരണങ്ങൾ=പാദങ്ങൾ, യുഗളം=യുഗം, ചഞ്ചത്തുകൾ= ചഞ്ചിച്ചിയങ്ങുന്നവ, ചഞ്ചിക്ക= ഇളകുക, നൂപുരങ്ങൾ= ചിലമ്പുകൾ, ആരാവം= ശബ്ദം, രമ്യം= മനൊഹരം, ഗളദതിഗുരുകൈശ്യം= ഗളത്തായിഅതിഗുരുവായിരിക്കുന്നകൈശ്യത്തൊടുകൂടിയത, ഗളത്ത= ഗളിച്ചിയങ്ങുന്നത, ഗളിക്ക= അഴിയുക, അതിഗുരു= എറ്റവുംഗുരു, ഗുരു= വലുതായിരിക്കുന്നത, കൈശ്യം= കെശസമൂഹം, മത്തമാതംഗമന്ദം= മത്തമാതംഗംഎന്നപൊലെ

ന്ദം, മത്തമാതംഗം= മദിച്ചഗജം, (മദിച്ചഗജത്തിൻെറഗമനമെന്ന സാരം) അലസാക്ഷി= സുന്ദരി(സുന്ദരിയായിരിക്കുന്ന ചിത്രലതാഎന്നു സാരം) ഗതം= ഗമനം, നെത്രസൌഖ്യം= നയനസുഖം, പ്രസവിക്കം= ജനിപ്പിക്കം,

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— ഹന്തഗതൈഷാ

അ— ഏഷാ ഗതാ ഹന്ത.

അന്വ— ഇവൾ ഗതയായി.കഷ്ടം.

പരി— ഇവൾ= ചിത്രലതാ, ഗതാ= ഗമിച്ചവൾ= ഗമിക്കപ്പെട്ടവൾ.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

കഷ്ടമെന്ന പറഞ്ഞതു യാത്രാഭംഗിക്കണ്ടുമതിയാകുന്നതിൻെറ മുമ്പെതന്നെ ഇവൾ യാത്രാവശാൽ മറഞ്ഞു പൊയതുകൊണ്ടാകുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

(വിചിന്ത്യ)

വിചാരിച്ചിട്ട എന്നമെൽഎഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— നിവൃത്തപ്രായാസംപ്രതിസുഹൃൽകൃത്യം ആസന്നായാമെവാഹരവസാന വെലായാമനംഗപതാകാമന്ദിരംപ്രവെഷ്ടവ്യം തദസ്യാമെവാനെകഗണികാഭവന പരിഷ്കൃതായാമനംഗരഥവീഥ്യാം വെശവീഥ്യാംവിചരന്നാത്മാനം വിനൊദയാമി॥

അ— സംപ്രതി സുഹൃൽകൃത്യം നിവൃത്തപ്രായം അഹരവസാന വെലയാം ആസന്നായാം ഏവ അനംഗപതാകാമന്ദിരം പ്രവെഷ്ടവ്യം തൽ അനെകഗണികാഭവനപരിഷ്കൃതായാം അനംഗരഥവീഥ്യാം അസ്യാം വെശവീഥ്യാം ഏവ വിചരൻ ആത്മാനം വിനൊദയാമി.

അന്വ—ഇപ്പൊൾ സുഹൃൽകൃത്യം നിവൃത്തപ്രായമായിഭവിക്കുന്നു. അഹരവസാനവെലാആസന്നയായിരിക്കും സമയത്തിംകൽ തന്നെ അനംഗപതാകാമന്ദിരം പ്രവെഷ്ടവ്യമാകുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട അനെകഗണികാഭവനപരിഷ്കൃതയായി അനംഗരഥവീഥിയായിരിക്കുന്ന ഈ വെശവീഥിയിംകൽ തന്നെ വിചാരന്നായിട്ടു ഞാൻ ആത്മാവിനെ വിനൊദിപ്പിക്കുന്നുണ്ട.

പരി— സുഹൃൽകൃത്യം= സുഹൃത്തിൻെറകൃത്യം, സുഹൃത്ത= സഖി,കൃത്യം= കാൎയ്യം, നിവൃത്തപ്രായം=പ്രായെണനിവൃത്തം,നിവൃത്തം=കഴിഞ്ഞതു, അഹരവസാനവെലാ= അഹസ്സിൻെറഅവസാനവെല, അഹസ്സ = പകൽ, അവസാനവെലാ= അവസാന

സമയം, ആസന്നാ=അടുത്തത, അനംഗപതാകാമന്ദിരം, അനംഗപതാകയുടെ മന്ദിരം, മന്ദിരം= ഗൃഹം, പ്രവെഷ്ടവ്യം= പ്രവെശിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം, പ്രവെശിക്ക= പ്രാപിക്കുക, അനെകഗണികാഭവനപരിഷ്കൃതം= അനെകഗണികാ ഭവനങ്ങളാൽ പരിഷ്കൃതം, അനെകഗണികാഭവനങ്ങൾ= അനെകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗണികാഭവനങ്ങൾ, അനെകങ്ങൾ= ബഹുക്കൾ, ഗണികാഭവനങ്ങൾ= വെശ്യാഗൃഹങ്ങൾ, പരിഷ്കൃതം= പരിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടത, പരിഷ്കരിക്ക= ശൊഭിപ്പിക്ക, മദനരഥവീഥി= മദനന്റെ രഥവീഥി, മദനൻ = കാമദെവൻ, രഥവീഥി = രഥപങ്ക്തി (രഥപങ്ക്തിയൊടു തുല്യം എന്ന സാരം) വെശവീഥി= വെശങ്ങളുടെവീഥി, വെശങ്ങൾ=വെശ്യാ ഗൃഹങ്ങൾ, വീഥി=പങ്ക്തി, ചരൻ=ചരിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, ചരിക്ക= സഞ്ചരിക്കുക, ആത്മാവ=മനസ്സ, വിനൊദിപ്പിക്ക= സന്തൊഷിപ്പിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു

(വിലൊക്യ.)

വിലൊകനംചെയ്തിട്ടു (കണ്ടിട്ട എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അത്ഥമാകുന്നു.)

വാ—അയെനിഖിലകാമിനീലൊകതിലകായമാനയാഃ
കലാവത്യാഭവനദ്വാരമിദമവലൊക്യതെ

അ—അയെ നിഖിലകാമിനീലൊകതിലകായമാനായാഃ കലാവത്യാഃ ഭവനദ്വാരം ഇദം അവലൊക്യതെ.

അന്വ—അശ്ചൎയ്യം,നിഖിലകാമിനീ ലൊകതിലകായമാനയായിരിക്കുന്ന കലാവതിയുടെ ഭവനദ്വാരം പ്രത്യക്ഷമായി അവലൊകം ചെയ്യപ്പെടുന്നു.

പരി—നിഖിലകാമിനീലൊകതിലകായമാന = നിഖിലകാമിനീലൊകത്തിന്നതിലകായമാനാ, നിഖിലകാമിനീലൊകം=നിഖിലമായിരിക്കുന്നകാമിനീലൊകം, നിഖിലം=കുട്ടൊഴിയാതെയുള്ളത, കാമിനീലൊകം=സ്ത്രീജനം, തിലകായമാനം=തിലകംഎന്നപൊലെആചരിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ, (സകലസ്ത്രീകളിലുംവെച്ചുഉത്തമാഎന്നസാരം) 'കലാവതീ=കലാവതിഎന്നപെരൊടുകൂടിയസ്ത്രീ, ഭവനദ്വാരം=ഭവനത്തിന്റെദ്വാരം, ഭവനം=ഗൃഹം, അവലൊകനംചെയ്ക-കാണുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു

(സാഖല്യ.)

൨൫. വസതിഹിനിയമെന വിത്തലൊഭാ
ദമിതധനസ്യവണിഗ്വരസ്യഗെഹെ ।
നിവസതിചകദാചിദത്രശുദ്ധം
പരപുരുഷാനുപഭൊക്തുമായതാക്ഷീ ॥

അ—ആയതാക്ഷീ സാഖലു വിത്തലൊഭാൽ അമിതധന
സ്യ വണിഗ്വരസ്യ ഗെഹെ നിയമെന വസതി ഹി കദാചിൽ
ശുദ്ധം പരപുരുഷാൻ ഉപഭൊക്തും അത്ര ച നിവസതി.

അന്വ—ആയതാക്ഷിയായിരിക്കുന്നവൾ വിത്തലൊഭംഹെ
തുവായിട്ട അമിതധനനായിരിക്കുന്ന വണിഗ്വരന്റെ ഗെഹത്തി
ങ്കൽ പ്രായെണ വസിക്കുന്നു എന്നതു പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. ഒരു കാ
ലത്തിങ്കൽ ശുദ്ധമാകുംവണ്ണം പരപുരുഷന്മാരെ ഉപഭുജിപ്പാനാ
യിക്കൊണ്ടെ ഇവിടെയും നിവസിക്കുന്നു.

പരി—ആയതാക്ഷീ=ആയതങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷികളൊ
ടുകൂടിയവൾ, ആയതങ്ങൾ=നീണ്ടിരിക്കുന്നവ, അക്ഷികൾ=കണ്ണു
കൾ, അവൾ=കലാവതി, വിത്തലൊഭം=വിത്തത്തിങ്കലുള്ളലൊ
ഭം, വിത്തം=ധനം, ലൊഭം=അത്യാഗ്രഹം, അമിതധനൻ=അ
മിതമായിരിക്കുന്നധനത്തൊടുകൂടിയവൻ, അമിതം=അനല്പം, വ
ണിഗ്വരൻ=വണിക്കാകുന്നവരൻ, വണിക്ക=കച്ച്വടക്കാരൻ, വ
രൻ=ഭൎത്താവ, ഗെഹം=ഭവനം, വസിക്ക=ഇരിക്കുക, പരപുരുഷ
ന്മാർ=അന്യപുരുഷന്മാർ, ഉപഭുജിക്ക=അനുഭവിക്കുക,നിവസിക്ക=
ഇരിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു

വാ—പരിചിതചരീചെയംതദത്രസന്നിഹിതാനവെതിപ്ര
വിശ്യജ്ഞാസ്യാമി.

അ—ഇയം പരിചിതചരീ ച തൽ അത്ര സന്നിഹിതാ
ന വാ ഇതി പ്രവിശ്യ ജ്ഞാസ്യാമി.

അന്വ—അതുഹെതുവായിട്ട ഇവിടെ സന്നിഹിതയായി ഭ
വിക്കുന്നുവൊ ഇല്ലയൊഎന്ന ഞാൻ പ്രവെശിച്ചിട്ട അറിയുന്നുണ്ട.

പരി—പരിചിതചരീ = മുമ്പെപരിചിതയായിരിക്കുന്നവൾ,
പരിചിതാ=പരിചയിക്കപ്പെട്ടവൾ, സന്നിഹിതാ=വൎത്തമാനാ (ഉ
ള്ളവൾ) പ്രവെശിക്ക=അകത്തകടക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു

(പ്രവെശം നിരൂപയൻ)

പ്രവെശത്തെ (അകത്തെക്കുള്ളയാത്രയെ) നിരൂപയന്നാ
യിട്ട (നടിക്കുന്നവനായിട്ട) എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അ

ത്ഥമാകുന്നു.

വാ—അഹൊ ഇയംകലാവതീകിമപികൎമ്മ।
കൎവ്വാണെവാന്തൎഭവനാഭിമുഖീനിഷീദതി॥

അ—അഹൊ ഇയം കലാവതീ കിമപി കൎമ്മ കൎവ്വാണാ ഇവ അന്തൎഭവനാഭിമുഖി നിഷീദതി.

അന്വ—ആശ്ചൎയ്യം ഇവൾ കലാവതിയാകുന്നു ഒരു കൎമ്മത്തെ കൎവ്വാണയൊ എന്നു തൊന്നുമാറ അന്തൎഭവനാഭിമുഖിയായിട്ടു നിഷദിക്കുന്നു.

പരി—കൎവ്വാണാ=ചെയ്യുന്നവൾ, അന്തൎഭവനാഭിമുഖീ=അന്തൎഭവനത്തിന്ന നെരെമുഖത്തൊടുകൂടിയവൾ, അന്തൎഭവനം=അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽഉള്ളഭവനം, അന്തൎഭാഗം=ഉള്ള, നിഷദിക്ക=ഇരിക്കുക.

സാരം—ആശ്ചൎയ്യം മുമ്പിൽകാണപ്പെടുന്ന ഇവൾ കലാവതിയാകുന്നു. എന്തൊ ഒരു കൎമ്മത്തെ ചെയ്യുന്നവളായാൽ എന്നപൊലെ ഉള്ളിലുള്ള ഗൃഹത്തിന്റെ നെരെ സ്ഥിതമായിരിക്കുന്ന മുഖത്തൊടുകൂടിയവളായിട്ടു ഇരിക്കുന്നു.

(ഇയംഹി)

൨൨. കുടിലമസിതമെഘച്ഛായമാഭൊഗഭാജം
ചികുരമധികദീൎഘം ലംബമാനംവഹന്തീ।
പരിലഘയതിപശ്ചാദ്ഭാഗകാന്ത്യാപിധൈൎയ്യം
നഹിഗുളഗുളികായാഃകപാപിമാധുൎയ്യഭെദഃ॥

അ—കുടിലം അസിതമെഘച്ഛായം ആഭൊഗഭാജം അധികദീൎഘം ലംബമാനം ചികുരം വഹന്തീ ഇയം ഹി പശ്ചാദ്ഭാഗകാന്ത്യാ അപി ധൈൎയ്യം പരിലഘയതി ഗുളഗുളികായാഃ കപാപി മാധുൎയ്യഭെദഃ ന ഭവതി ഹി.

അന്വ—കുടിലമായി അസിതമെഘച്ഛായമായി ആഭൊഗഭാക്കായി അധികദീൎഘമായി ലംബമാനമായിരിക്കുന്ന ചികുരത്തെ വഹന്തിയായിരിക്കുന്ന ഇവൾ പശ്ചാദ്ഭാഗകാന്തികൊണ്ടും ധൈൎയ്യത്തെ പരിലഘിക്കുന്നു. ഗുളഗുളികെക്കു ഒരെടത്തും മാധുൎയ്യഭെദം ഭവിക്കുന്നില്ലാഎല്ലൊ.

പരി—കുടിലം=വളവൊടുകൂടിയത, അസിതമെഘച്ഛായം=അസിതമെഘത്തിന്റെ ഛായപൊലെ ഇരിക്കുന്ന ഛായയൊടുകൂടിയത, അസിതമെഘം=അസിതമായിരിക്കുന്നമെഘം, അസിതം=കറുത്തത, ഛായാ=കാന്തി, ആഭൊഗഭാക്ക=ആഭൊഗത്തെ ഭജിക്കുന്നത, ആഭൊഗം=പരിപൂൎണ്ണത, ഭജിക്ക=ആശ്രയിക്കുക, അ

ധികദീൎഘം=ഏററവുംദീൎഘം, ദീൎഘം=നീണ്ടിരിക്കുന്നത, ലംബ്യമാനം=ലംബിച്ചിരിക്കുന്നത, ലംബിക്ക=തൂങ്ങുക, ചികരം=തലമുടി, വഹന്തീ=വഹിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ, വഹിക്ക=ധരിക്കുക, ഇവൾ=കലാവതീ, പശ്ചാൽഭാഗകാന്തി=പശ്ചാൽഭാഗത്തിന്റെ കാന്തി, പശ്ചാൽഭാഗം=പൃഷ്ഠഭാഗം, കാന്തി=ശൊഭാ, പരിലഘിക്ക=ലഘുവാക്കുക, ലഘു=ദുൎബ്ബലം, ഗുളഗുളികാ=ഗുളത്തിന്റെഗുളികാ, ഗുളം=ശൎക്കരാ, ഗുളികാ=ഉരുള, മാധുൎയ്യഭെദം=മാധുൎയ്യത്തിന്റെഭെദം, ഭെദം=വിശെഷം.

സാ—കുടിലമായിട്ടും കാൎമ്മെഘത്തിന്റെ നിറംപൊലെയുള്ളിരിക്കുന്ന നിറത്തൊടുകൂടിയതായിട്ടും പരിപൂൎണ്ണമായിട്ടും വളരെ നീളത്തൊടുകൂടിയതായിട്ടും പൃഷ്ഠഭാഗത്തിങ്കൽ തൂങ്ങിനില്ക്കുന്നതായിട്ടുമിരിക്കുന്ന തലമുടിയെ വഹിച്ചിയങ്ങുന്ന ഇവൾ അന്തൎഗ്ഗൃഹത്തെകുറിച്ച അഭിമുഖിയായിരിക്കുന്നവളാകയാൽ എന്റെ നെത്രത്തിന്ന ഇപ്പൊൾ വിഷയമായിട്ടുള്ളത ഇവളുടെ പൃഷ്ഠകാന്തി മാത്രമാകുന്നു അതുകൊണ്ടും ഇവൾ എന്റെ ധൈൎയ്യത്തെ ദുൎബ്ബലമാക്കുന്നു. ഗുളഗുളികക്ക ഒരെടത്തും മാധുൎയ്യത്തിന്ന കുറവു ഭവിക്കുന്നില്ലാ എല്ലൊ.

(പുനഃസാവധാനമവലൊക്യ)

പിന്നെ സാവധാനമാകുംവണ്ണം അവലൊകനംചെയ്തിട്ട (നൊക്കീട്ട) എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—ഏഷാഹാരലതാംസന്ദധാതി.

അ—ഏഷാ ഹാരലതാം സന്ദധാതി.

അന്വ—ഇവൾ ഹാരലതയെ സന്ധാനംചെയ്യുന്നു.

പരി—ഇവൾ=കലാവതീ, ഹാരലതാം=മുത്തുമാലാ, സന്ധാനംചെയ്ക=യൊജിപ്പിക്കുക.

സാ—ഇവൾ മുറിഞ്ഞ മുത്തുമാലയുടെ ഖണ്ഡങ്ങളെ തമ്മിൽ യൊജിപ്പിക്കുന്നു.

(വിചിന്ത്യ)

വിചിന്തിച്ചിട്ട (വിചാരിച്ചിട്ട) എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—മന്യെഅതീതരജനീവൃത്താന്തഭഗായാനയാഭവിതവ്യം

അ—അനയാ അതീതരജനീവൃത്താന്തഭഗയാ ഭവിതവ്യം മന്യെ.

അന്വ—ഇതിനാൽ അതീതരജനീവൃത്താന്തഭഗായായിട്ട ഭവിതവ്യമാകുന്നു എന്ന ഞാൻ മനനം ചെയ്യുന്നു.

പരി—ഇതം=മുത്തുമാലാ, അതീതരജനീവൃത്താന്തഭഗ്നാ=അതീതരജനീവൃത്താന്തത്തിങ്കൽഭഗ്നാ, അതീതരജനീവൃത്താന്തം=അതീതരജനിയിൻകലെവൃത്താന്തം, അതീതരജനീ=അതീതയായിരിക്കുന്ന രജനീ. അതീതാ= കഴിഞ്ഞത. രജനീ=രാത്രി. വൃത്താന്തം= പ്രവൃത്തി (ജാരൊപ ഭൊഗമെന്ന സാരം) ഭഗ്നാ=മുറിഞ്ഞത. ഭവിതവ്യം=ഭവിപ്പ എന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാൻ യൊഗ്യം. മനനം ചെയ്ക=വിചാരിക്കുക.

സാരം— ൟ മുത്തു മാലാ ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ ഉണ്ടായ ജാരൊപ ഭൊഗത്തിങ്കൽ മുറിഞ്ഞതതായിരിക്കാം എന്ന ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

തദിദാനീം

വ. ന.   പശ്ചാദുപെത്യഗൂഢം
മൃദുമൃദുപാദൌനിധായനിശ്ശബ്ദം।
പ്രച്ഛാദയാമിനെത്രെ
പാണിതലാഭ്യാംപയൊജമൃദുലാഭ്യാം॥

അ— തൽ അഹം ഇദാനീം മൃദുമൃദു പാദൌനിധായ നിശ്ശബ്ദം ഗൂഢം പശ്ചാൽ ഉപെത്യ പയൊജമൃദുലാഭ്യാം പാണിതലാഭ്യാം നെത്രെ പ്രച്ഛാദയാമി.

അന്വ— അതു ഹെതുവായിട്ട ഞാൻ ഇപ്പൊൾ മൃദുമൃദുവാകുംവണ്ണം പാദങ്ങളെ നിധാനം ചെയ്തിട്ടശബ്ദത്തൊടുകൂടാതെ ഗൂഢമാകുംവണ്ണം പശ്ചാൽ ഭാഗത്തിങ്കൽ ഉപഗമിച്ചിട്ട പയൊജമൃദുലങ്ങളായിരിക്കുന്ന പാണിതലങ്ങൾ കൊണ്ടു നെത്രങ്ങളെ താമസിയാതെ പ്രച്ഛാദിക്കുന്നുണ്ട.

• പരി—മൃദുമൃദു= അതിമന്ദം. പാദങ്ങൾ=ചരണങ്ങൾ. നിധാനംചെയ്ക= വെക്കുക. ഗൂഢം=അജ്ഞാതം. പശ്ചാൽഭാഗം=പിൻഭാഗം. ഉപഗമിക്ക=അടുത്തചെല്ലുക. പയൊജമൃദുലങ്ങൾ=പയൊജങ്ങളെന്നപൊലെ മൃദുലങ്ങൾ. പയൊജങ്ങൾ=താമരപ്പൂക്കൾ. മൃദുലങ്ങൾ=മൃദുക്കൾ. പാണിതലങ്ങൾ=പാണികളുടെതലങ്ങൾ. പാണികൾ=കൈകളുടെ അഗ്രഭാഗങ്ങൾ. തലങ്ങൾ=അകത്തെ പ്രദെശങ്ങൾ. നെത്രങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ. പ്രച്ഛാദിക്ക=മറയ്ക്കുക.

സാരം— ഇവൾ ഹാരസന്ധാനത്തിംകൽ തന്നെ മനസ്സവെച്ച ഇങ്ങൊട്ട നൊക്കാതെ ഇരിക്കുന്നു അതുഹെതുവായിട്ട പതുക്കെ പതുക്കെ അടിവെച്ചും കൊണ്ടു ശബ്ദിക്കാതെ പിൻപുറത്തൂടെ അറിയാതെ അടുത്ത ചെന്നിട്ട പത്മങ്ങൾപൊലെ മൃദുക്കളായി

രിക്കുന്ന പാണികമലംകൊണ്ടു ഇവളുടെ കണ്ണുകളെ ഞാൻ ആച്ഛാദിക്കുന്നുണ്ട.

(ഇതി ഗത്വാതഥാകൃത്വാ)

ഇപ്രകാരം നിശ്ചയിച്ചു ഗമിച്ചിട്ടു അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു പറയുന്നു എന്നു മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അത്ഥമാകുന്നു.

വാ— ഭദ്രെകഥ്യതാമയംകൊജനഇതി.

അ— ഹെഭദ്രെ ത്വയാ അയം ജനഃ കഃ ഇതികഥ്യതാം.

അന്വ—അല്ലയൊ ഭദ്രെ നിന്നാൽ ഈ ജനം ആര കഥിക്കപ്പെടെണം.

പരി — ഭദ്രാ=സാധ്വീ (നല്ലവൾ) കഥിക്ക=പറയുക..

സാരം—അല്ലയൊ സാധ്വീ നിന്റെ കണ്ണു പൊത്തിയവൻ ആരാകുന്നു എന്നു നീ പറയെണം.

വാ— കിംബ്രവീഷി ആസ്താംതാവൽ സ്വര വ്യക്തിഃ സ്വശ്നെനൈവഭവന്തമനുജാനാമി ഇതി.

അ— സ്വര വ്യക്തിഃ ആസ്താം താവൽ സ്പശ്നെന എവ അഹം ഭവന്തം അനുജാനാമി. കിം ബ്രവീഷി ഇതി ഇങ്ങിനെ ഉള്ള മൂന്നു ശബ്ദങ്ങളുടെ അന്വയാദികളെ പറഞ്ഞപ്രകാരം ഗ്രഹിച്ചു കൊൾക. എതെത സ്ഥലങ്ങളിൽ ഈ മൂന്നു പദങ്ങൾ ഇപ്രകാരം പ്രയൊഗിച്ചു കാണുന്നുവൊ അവിടങ്ങളിലൊക്കെയും ഇങ്ങിനെ തന്നെ എന്നു ധരിച്ചു കൊൾകയും വെണം.

അന്വ— സ്വരവ്യക്തി ആസിക്കട്ടെ സ്പശനം കൊണ്ടു തന്നെ ഞാൻ അങ്ങയെ അറിയുന്നു.

പരി—സ്വരവ്യക്തി= സ്വരം ഹെതുവായിട്ടുള്ള വ്യക്തി. വ്യക്തി=സ്പഷ്ടതാ (അറിവാൻ പ്രയാസമില്ലായ്കയെന്നുള്ള അവസ്ഥാ എന്നു സാരം) സ്പശനം=സ്പശം.

സാരം— സ്വരത്തിന്റെ പരിചയമുള്ളവക്ക ഈ സ്വരം കൊണ്ടു ഇന്നവനെന്നു അറിവാൻ പ്രയാസമില്ലാ ആയത ഇരിക്കട്ടെ ഞാൻ അങ്ങയെ സ്പശം കൊണ്ടു തന്നെ അറിയുന്നു.

(സ്വഗതം)

വാ—അയെജ്ഞാതൊഹമനയാചതുരയാഗദെവംഭണാമി.

അ—അയെ ചതുരയാ അനയാ അഹം ജ്ഞാതഃ തൽ എവം ഭണാമി.

അന്വ—ആശ്ചൎയ്യം ചതുരയായിരിക്കുന്ന ഇവളാൽ ഞാൻ ജ്ഞാതനായി ഭവിക്കുന്നു അതുഹെതുവായിട്ട ഭണിക്കുന്നുണ്ട.

പരി— ചതുരാ= സമത്ഥാ. ജ്ഞാതൻ=അറികപ്പെട്ടവൻ.

ണിക്ക=പറയുക.

സാരം— സാമൎത്ഥ്യത്തോടു കൂടിയവളാകയാൽ ഇവൾ എന്നെ അറിഞ്ഞു ഇത അതൎക്കിതമാകയാൽ ആശ്ചൎയ്യം തന്നെ അതു ഒഴിച്ചുവായിട്ടു ഇനി ഇങ്ങിനെ പറക തന്നെ.

(പ്രകാശം)

വാ— അയിപ്രമാദശാലിനികിംസ്പൃഷ്ടപൂൎവ്വോയംജനഃ.

അ— അയി പ്രമാദശാലിനി അയം ജനഃ സ്പൃഷ്ടപൂൎവ്വഃ കിം

അന്വ— അല്ലയൊ പ്രമാദശാലിനിയായുള്ളൊവെ ഒരം ജനം നിന്നാൽ സ്പൃഷ്ടപൂൎവ്വനായി ഭവിക്കുന്നുവൊ.

പരി— പ്രമാദശാലിനീ=പ്രമാദമുള്ളവൾ. പ്രമാദം=അവധാനശൂന്യത. (മനസ്സു വെക്കാഴ്ക എന്ന സാരം) സ്പൃഷ്ടപൂൎവ്വൻ=മുമ്പെസ്പൃഷ്ടൻ. സ്പൃഷ്ടൻ = സ്പശിക്കപ്പെട്ടവൻ. സ്പശിക്ക= തൊടുക.

സാരം — അല്ലയൊ അവധാനമില്ലാത്തവളെ നിന്നൊടു ഞാൻ ചൊദിക്കുന്നു ഒരം ജനത്തെ ഇതിന്നമുമ്പെ നീ സ്പശിച്ചിട്ടുണ്ടൊ ഓൎത്തു നൊക്കി പറഞ്ഞാലും.

വാ— കിംബ്രവീഷികഃസംശയ ഇതി.

കഃ സംശയ എന്നുള്ള അംശത്തിന്നു സംശയഃ കഃ എന്ന അന്വയവും സംശയം എന്തു എന്ന അതിന്റെ അൎത്ഥവുമാകുന്നു കലാവതിയുടെ ഉത്തരമായവാക്യം ഇത്രമാത്രമാകുന്നു അവശിഷ്ടമായ പദത്രയം ആകാശ ഭാഷിത വിധാനത്തെ അനുസരിച്ചു പ്രയൊഗിക്കപ്പെട്ടതാകയാൽ അതിനെ ഇവിടെ എന്ന തന്നെ അല്ലാ ഒരെടത്തും ഉത്തരവാക്യത്തിൽ ചെൎന്നതായി ഗ്രഹിക്കരുത

വാ— തൎഹി കഥയകിമപ്യഭിജ്ഞാനം.

അ — തൎഹി കിമപി അഭിജ്ഞാനം കഥയ.

അന്വ— എന്നാൽ ഒരു അഭിജ്ഞാനത്തെ കഥിച്ചാലും.

പരി— അഭിജ്ഞാനം=അടയാളം. കഥിക്ക=പറയുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി സ്മരസമനന്തരമെവാതീതവസന്തൊൽസവനിശാമനനിശാ വിശെഷ വൃത്താന്തം ഇതി.

അ— സമനന്തരം എവ അതീതവസന്തൊത്സവനിശാമവനിശാ വിശെഷവൃത്താന്തം സ്മര.

അന്വ— സമനന്തരമായി തന്നെ ഇരിക്കുന്നതായ അതീതമ വസന്തൊത്സവ നിശാമനനിശാ വിശെഷവൃത്താന്തത്തെ സ്മരി

ച്ചാലും.

പരി— സമനന്തരം=അവ്യവധാനം, (കാലം കൊണ്ട അധികമായ അകല്ച്ചയോട കൂടാത്തത എന്നു സാരം) അതീതവസന്തോത്സവനിശാമനനിശാ വിശെഷ വൃത്താന്തം=അതീതവസന്തോത്സവനിശാമനനിശയിംകൽ ഉണ്ടായ വിശെഷവൃത്താന്തം, അതീതവസന്തൊത്സവ നിശാമനനിശാ= അതീതവസന്തൊത്സവ നിശാമനത്തിന്റെ നിശ, അതീതവസന്തൊത്സവ നിശാമനം=അതീതവസന്തൊത്സവത്തിന്റെ നിശാമനം, അതീതവസന്തൊത്സവം=അതീതമായിരിക്കുന്നവ സന്തൊത്സവം, അതീതം=കഴിഞ്ഞത. നിശാമനം=ദൎശനം, നിശാ=രാത്രി.

സാരം— ഇപ്പൊൾ തന്നെ കഴിഞ്ഞതായവസന്തൊത്സവത്തിന്റെ ദൎശനത്തൊട കൂടിയ രാത്രിയിൽ ഉണ്ടായ ഗൂഢവൃത്താന്തത്തെ അങ്ങുന്ന സ്മരിച്ചാലും.

(നെത്രബന്ധമപഹായസസ്മിതം പുരൊഭവൻ)

നെത്രബന്ധത്തെ അപഹാനം ചെയ്തിട്ട സസ്മിതമാകും വണ്ണം പുരൊഭവനായിട്ട പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു. നെത്രബന്ധം=നെത്രങ്ങളുടെ ബന്ധം, നെത്രങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ. ബന്ധം=ആവരണം. അപഹാനം ചെയ്ക=ഉപെക്ഷിക്കുക. സസ്മിതം=സ്മിതത്തൊട കൂടിയത. സ്മിതം=മന്ദഹാസം, പുരൊഭവൻ= പുരൊഭവിച്ചിരിക്കുന്നവൻ. പുരൊഭവിക്ക=പ്രത്യക്ഷമായി സ്ഥിതി ചെയ്ക.

ഇങ്ങിനെ നെത്രബന്ധം ഇത്യാദികളായ പദങ്ങളുടെ പരിഭാഷാ.

(അയിപ്രെയസി)

വ.ന. മുക്താമുക്തദുകൂലമന്ധതമസവ്യാക്ഷിപ്തവീക്ഷൊത്സവം ഗാത്രാസംഗദശാനുമെയപുളകസ്വെദാംബുലെശൊദയം। അൎദ്ധാഭ്യുദ്ഗതരുദ്ധമുഗ്ദ്ധമണിതംനിഷ്കംപകാഞ്ചീലതം ചൌൎയ്യൊദ്രിക്തരസംരതന്തദധുനാപ്യന്തഃപരിസ്പന്ദതെ॥

അ— അയി പ്രെയസി മുക്താമുക്തദുകൂലം അന്ധതമസവ്യാക്ഷിപ്തവീക്ഷൊത്സവം ഗാത്രാസംഗദശാനുമെയ പുളകസ്വെദാംബുലെശൊദയം അൎദ്ധാഭ്യുൽഗതരുദ്ധമുഗ്ദ്ധമണിതം നിഷ്കംപകാഞ്ചീലതം ചൌൎയ്യൊദ്രിക്തരസം തൽ രതം അധുനാ അപി അന്തഃ പരിസ്പന്ദതെ.

അന്വ— അല്ലയൊ പ്രെയസിയായുള്ളൊവെ മുക്താമുക്തദുകൂലമായി അന്ധതമസവ്യാക്ഷിപ്ത വീക്ഷൊത്സവമായി ഗാത്രാ

സാംഗദശാനുമേയപുളകസ്വേദാംബുലേശോദയമായി അൎദ്ധോഭ്യുൽഗതരുദ്ധമുഗ്ദ്ധമണിതമായി നിഷ്കമ്പകാഞ്ചീലതമായി ചൌൎയ്യോദ്രിക്തരസമായിരിക്കുന്ന ആരതം ഇപ്പോഴും അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ പരിസ്പന്ദിക്കുന്നു.

പരി__പ്രേയസീ=അതിപ്രിയാ. മുക്താമുക്തദുകൂലം=മുക്താമുക്തമായിരിക്കുന്ന ദുകൂലത്തോടു കൂടിയത, മുക്താമുക്തം= മുക്തമായിയും അമുക്തമായിയുമിരിക്കുന്നത. മുക്തം= മൊചിക്കപ്പെട്ടത. മൊചിക്കുക=അഴിക്കുക. അമുക്തം= മുക്തമല്ലാത്തത. ദുകൂലം=വസ്ത്രം. അന്ധതമസവ്യാക്ഷിപ്തവീക്ഷോത്സവം= അന്ധതമസവ്യാക്ഷിപ്തമായിരിക്കുന്ന വീക്ഷോത്സവത്തോടു കൂടിയത. അന്ധതമസവ്യാക്ഷിപ്തം = അന്ധതമസത്താൽ വ്യാക്ഷിപ്തം. അന്ധതമസം=അന്ധമായിരിക്കുന്നതമസ്സ. അന്ധം=ആന്ധ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നത. ആന്ധ്യം=കണ്ണു കാണായ്ക. തമസ്സ=ഇരുട്ട. വ്യാക്ഷിപ്തം= വ്യാക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടത. വ്യാക്ഷേപിക്ക= പരിഹരിക്കുക. വീക്ഷോത്സവം=വീക്ഷയാകുന്ന ഉത്സവം. വീക്ഷാ=അന്യോന്യ ദൎശനം. ഗാത്രാസംഗദശാനുമേയപുളകസ്വേദാംബുലേശോദയം= ഗാത്രാസംഗദശാനുമേയമായിരിക്കുന്ന പുളകസ്വേദാംബുലേശോദയത്തോടുകൂടിയത, ഗാത്രാസംഗദശാനുമേയം=ഗാത്രാസംഗദശയിങ്കൽ അനുമേയം. ഗാത്രാസംഗദശാ=ഗാത്രാസംഗത്തിന്റെ ദശാ. ഗാത്രാസംഗം=ഗാത്രങ്ങളുടെ ആസംഗം. ഗാത്രങ്ങൾ=ശരീരങ്ങൾ, ആസംഗം=സംയോഗം, ദശാ=അവസ്ഥാ, അനുമേയം=അനുമിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം. അനുമിക്ക=അറിയുക. പുളകസ്വേദാംബുലേശോദയം=പുളകസ്വേദാംബുലേശങ്ങളുടെ ഉദയം. പുളകസ്വേദാംബുലേശങ്ങൾ=പുളകവും സ്വേദാംബുലേശവും, പുളകം=രോമാഞ്ചം. സ്വേദാംബുലേശം= സ്വേദാംബുവിന്റെ ലേശം. സ്വേദാംബു=സ്വേദജലം. (വിയൎപ്പുവെള്ളം) ഉദയം=ആവിൎഭാവം, അൎദ്ധോഭ്യുൽഗതരുദ്ധമുഗ്ദ്ധമണിതം=അൎദ്ധോഭ്യുൽഗതമായും രുദ്ധമായിയുമിരിക്കുന്ന മുഗ്ദ്ധമണിതത്തോടു കൂടിയത, അൎദ്ധോഭ്യുൽഗതം=അൎദ്ധമാകുംവണ്ണം അഭ്യുൽഗമിച്ചത. അൎദ്ധം=അസമഗ്രം. അഭ്യുൽഗമിക്ക=പുറപ്പെടുക. രുദ്ധം=രോധിക്കപ്പെട്ടത. രോധിക്ക=തടുക്കുക, മുഗ്ദ്ധമണിതം= മുഗ്ദ്ധമായിരിക്കുന്ന മണിതം, മുഗ്ദ്ധം=മനോഹരം. മണിതം=രതികൂജിതം. നിഷ്കമ്പകാഞ്ചീലതം=നിഷ്കമ്പയായിരിക്കുന്ന കാഞ്ചീലതയോടു കൂടിയത. നിഷ്കമ്പ=കമ്പത്തോടു കൂടാത്തത, കമ്പം=ഇളക്കം, കാഞ്ചീലതാ=ലതപോലെ ഇരിക്കുന്ന കാഞ്ചി, കാഞ്ചീ=അരഞ്ഞാള. ചൌ

ശ്ലോല്ലിക്താരസഃ=ചെയ്‌വാശ്ലോല്ലിക്തമായിരിക്കുന്ന രസത്തൊടുകൂടിയ ത്, ചെയ്വശ്ലോല്ലിതം=ചെയ്വശ്ലം ഹേതുവായിട്ട ഉല്ലിക്തം, ചെയ്‌വശ്ലം=ചൊരധൎമ്മം. ഉല്ലിക്തം= ഉല്ലേചിച്ചത. ഉദ്രചിക്ക=അധിക മായി ഭവിക്കുക. രസം= പ്രീതി. രതം=സംഭോഗം. അന്തൎഗ്ഗതം= ഉള്ള. പരിസ്പന്ദിക്ക=സ്ഫുരിക്കുക.

സാരം സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ__ കിംബ്രവീഷിസ്വാഗതംഭവതെഇദമാസനമാസ്യതാം ഇതി.

അ__ ഭവതെസ്വാഗതം ഇദം ആസനം ആസ്യതാം.

അന്വ__ഭവാനായിക്കൊണ്ടു സ്വാഗതം ഭവിക്കട്ടെ ഒരം ആ സം സന്നിഹിതമാകുന്നു ആസിപ്പൂ എന്നുള്ളതുണ്ടാകെണം.

പരി__ ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന. സ്വാഗതം= ശൊഭനമായിരിക്കു ന്ന ആഗമനം, ആസനം=പീഠം. സന്നിഹിതം=സമീപസ്ഥം. ആസിക്ക=ഇരിക്കുക.

സാരം__സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(ഉപവിശ്യ)

ഇരുന്നിട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ__ സഖിതസ്യവണിഗ്വരസ്യ നിലയാദാഗതായാഭവ ത്യാഃകിയന്തിദിനാനി.

അ__ സഖി തസ്യ വണിഗ്വരസ്യ നിലയാൽ ആഗതാ യാഃ ഭവത്യാഃ കിയന്തി ദിനാനി അതീതാനി.

അന്വ__ അല്ലയൊ സഖീ ആ വണിഗ്വരന്റെ നിലയ ത്തിങ്കൽ നിന്ന ആഗതയായിരിക്കുന്ന നിനക്ക എത്ര ദിനങ്ങൾ അതീതങ്ങളായി.

പരി__വണിഗ്വരൻ=വണിക്കുകളിൽ വെച്ച വരൻ. വണി ക്കുകൾ=കച്ചവടക്കാർ. വരൻ=ശ്രെഷ്ഠൻ. നിലയം=ഭവനം. ആ ഗത=ആഗമിച്ചവൾ. ആഗമിക്ക=വരിക. ദിനങ്ങൾ=ദിവസങ്ങ ൾ. അതീതങ്ങൾ=അതിഗമിച്ചവ. അതിഗമിക്ക= കഴിയുക.

സാരം__ നീ ഇവിടെ വന്നതിന്റെ ശെഷം എത്ര ദിവസ ങ്ങൾകഴിഞ്ഞു.

വാ__കിംബ്രവീഷിത്രിചതുരാണിതി.

അ__ത്രിചതുരാണിദിനാനി അതിതാനി.

അന്വ__മൂന്നൊ നാലൊ ദിനങ്ങൾ അതീതങ്ങളായി.

പരിഭാഷയും സാരവും സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പുനൎവ്വിലൊക്യ)

പിന്നെ വിലോകിച്ചിട്ട (നല്ലപണ്ണം നൊക്കി കണ്ടിട്ട) പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—കഥയകസ്യഹെതൊരിയംഹാരയഷ്ടിരാച്ഛിന്നാ॥

അ—കസ്യ ഹെതൊഃ ഇയം ഹാരയഷ്ടിഃ ആച്ഛിന്നാ കഥയ.

അന്വ—എന്ത ഹെതുവായിട്ട ഒരം ഹാരയഷ്ടി ആച്ഛിന്നയായി കഥിച്ചാലും.

പരി— ഹാരയഷ്ടി=ഹാരത്തിന്റെ യഷ്ടി. ഹാരം=മുത്തുമാലാ. യഷ്ടി=ഇഴ. ആച്ഛിന്നാ=മുറിഞ്ഞത. കഥിക്ക=പറയുക.

സാരം— ഒരം മുത്തുമാലയുടെ ഇഴ എന്ത ഹെതുവായിട്ട മുറിഞ്ഞു എന്ന പറഞ്ഞാലും.

വാ— കിംബ്രവീഷിവ്യതീതരജന്യാമൎഗ്ഗളസംഗാൽ ഇതി.

അ—വ്യതീതാരജന്യാം അൎഗ്ഗളസംഗാൽ ആച്ഛിന്നാ.

അന്വ വ്യതീതരജനിയിംകൽ അൎഗ്ഗളസംഗം ഹെതുവായിട്ട ആച്ഛിന്നയായി.

പരി— വ്യതീതരജനീ=വ്യതീതയായിരിക്കുന്ന രജനി. വ്യതീതാ=വ്യതിയാനം ചെയ്യത. വ്യതിയാനംചെയ്ക=കഴിയുക. രജനീ=രാത്രി. അൎഗ്ഗളസംഗം=അൎഗ്ഗളത്തിന്റെ സംഗം. അൎഗ്ഗളം=തഴുത. സംഗം=അഭിഘനനം. ആച്ഛിന്നാ=മുറിഞ്ഞത.

സാരം—ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ വാതൽ തഴുതിന്മെൽ തടകയാൽ മുറിഞ്ഞതതാകുന്നു.

(സസ്മിതം)

സ്മിതത്തൊടുകൂടെ (മന്ദഹാസത്തൊടുകൂടെ പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.)

വാ— അനൎഗ്ഗളസംഗാദിതിവക്തവ്യം.

അ— അനൎഗ്ഗളസംഗാൽ ഇതി വക്തവ്യം.

അന്വ— അനൎഗ്ഗളസംഗം ഹെതുവായിട്ട എന്ന വക്തവ്യമാകുന്നു.

പരി—അനൎഗ്ഗളസംഗം=അനൎഗ്ഗളമായിരിക്കുന്നസംഗം. അനൎഗ്ഗളം=അനൎഗ്ഗളത്തൊടു കൂടാത്തത. അൎഗ്ഗളം=പ്രതിബന്ധകം. സംഗം=സംയൊഗം. വക്തവ്യം=വചിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം. വചിക്ക=പറയുക.

സാരം— മുത്തുമാല മുറിയുവാൻ കാരണമെന്ത എന്ന ഞാൻ ചൊദിച്ചു. അതിന്ന നീ അൎഗ്ഗളസംഗാൽ എന്ന ഉത്തരം പറഞ്ഞു. പറയെണ്ടത അങ്ങിനെ അല്ല. അനൎഗ്ഗളസംഗാൽ എന്നാ

ണ പറയെണ്ടത. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അസ്ത്ഥിസംഗം ഹെതുവ യിട്ട മുറിഞ്ഞതല്ലെന്നും അനസ്ത്ഥിസംഗം ഹെതുവായിട്ട മുറിഞ്ഞ താകുന്നു എന്നും ഇനിക്ക നീ പറയാതെയും അറിവാൻ കഴിയുന്ന താണ. ഞാൻ ഇതിന്ന കാരണം ആരിൽ നിന്നും ശംകയൊടു കൂ ടാതെ യഥെഷ്ടമായുള്ള ഒരു പുരുഷസംസൎഗ്ഗമാകുന്നു എന്ന ഊ ഹിക്കുന്നു.

വാ കിംബ്രവിഷി അലമന്യഥാസംഭാവനയാ ഇതി.

അ—അന്യഥാസംഭാവനയാ അലം.

അന്വ—മറെറാരു പ്രകാരെണ ഉള്ള സംഭാവനകൊണ്ട സാദ്ധ്യമില്ല.

പരി—സംഭാവനാ=വിചാരം.

സാ—തഴുത്തുമ്മൽ തടഞ്ഞ മുറിഞ്ഞതാണ എന്ന ഞാൻ പറഞ്ഞത സത്യമല്ലെന്നും ഇതിന്ന ഹെതുവായി ഒരു കാലത്തിങ്ക ൽ ഭവിപ്പാൻവിരൊധമില്ലാത്തതായ അനസ്ത്ഥിസംഗം സംഭവി ച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും അങ്ങുന്ന വിചാരിക്കരുത.

വാ—അയിമുഗ്ദ്ധനായമതിസന്ധാനയൊഗ്യൊജനഃ

൨൪. ഹാരശ്ഛിന്നൊഭവതുഹരിണീശാബമുഗ്ദ്ധാക്ഷികാമം
ഭാരാസജ്ജന്മണിമയകവാടാഗ്ഗ്ളാശൃംഗസംഗാൽ
ഹെതുംബാലെകഥയകുചയൊമ്മൂലഭാജാമമീഷാ
മാരക്താനാമഭിനവരുചാമൎദ്ധചന്ദ്രാംകുരാണാം

അ—അയി മുഗ്ദ്ധ അയം ജനഃ അതിസന്ധാനയൊഗ്യഃ ന ഭവതി ഹെ ഹരിണീശാബമുഗ്ദ്ധാക്ഷി ഹാരഃ ഭാരാസജ്ജന്മ ണിമയകവാടാ ഗ്ഗ്ളാശൃംഗസംഗാൽ ഛിന്നഃ ഭവതു കാമം ഹെ ബാലെ കുചയൊഃ മൂലഭാജാം ആരക്താനാം അഭിനവരുചാം അമീഷാം അൎദ്ധചന്ദ്രാംകുരാണാം ഹെതും കഥയ.

അന്വ—അല്ലയൊമുഗ്ദ്ധ ഈ ജനം അതിസന്ധാനയൊ ഗ്യനായി ഭവിക്കുന്നില്ല. അല്ലയൊ ഹരിണീശാബമുഗ്ദ്ധാക്ഷിഹാരം ഭാരാസജ്ജന്മണിമയകവാടാഗ്ഗ്ളാശൃംഗസംഗം ഹെതുവായിട്ട ഛിന്നമായി ഭവിച്ചു എന്നതിരിക്കട്ടെ. അല്ലയൊ ബാലെ കുച ങ്ങളുടെ മൂലഭാക്കുകളായി ആരക്തങ്ങളായി അഭിനവരുക്കുകളാ യിരിക്കുന്ന ഈ അൎദ്ധചന്ദ്രാംകുരങ്ങളുടെ ഹെതുവിനെകഥിച്ചാ ലും.

പരി—മുഗ്ദ്ധാ=വിവെകശൂന്യാ, അതിസന്ധാനയൊഗ്യൻ= അതിസന്ധാനത്തിന്നയൊഗ്യൻ, അതിസന്ധാനം=വഞ്ചനം, ഹ രിണീശാബമുഗ്ദ്ധാക്ഷീ= ഹരിണീശാബമെന്നപൊലെ മുഗ്ദ്ധാക്ഷി

ഹരിണീശാബം=ഹരിണിയുടെശാബം, ഹരിണി=മാൻപേട, ശാബം=ശിശു, മുഗ്ദ്ധാക്ഷീ=മുഗ്ദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷികളോടുകൂടിയവൾ, മുഗ്ദ്ധങ്ങൾ=മനോഹരങ്ങൾ, അക്ഷികൾ=കണ്ണുകൾ, ഹാരം=മുത്തുമാല, ദ്വാരാസക്തമണിമയകവാടാർഗ്ഗളാഗ്രശൃംഗസംഗം=ദ്വാരാസക്തമണിമയകവാടാർഗ്ഗളാഗ്രശൃംഗത്തിങ്കലുള്ളസംഗം, ദ്വാരാസക്തമണിമയകവാടാർഗ്ഗളാഗ്രശൃംഗം= ദ്വാരാസക്തമണിമയകവാടാർഗ്ഗളയുടെശൃംഗം, ദ്വാരാസക്തമണിമയകവാടാർഗ്ഗളാ=ദ്വാരാസക്തമണിമയകവാടത്തിന്റെ അർഗ്ഗളാ, ദ്വാരാസക്തമണിമയകവാടം=ദ്വാരാസക്തമായിരിക്കുന്നമണിമയകവാടം, ദ്വാരാസക്തം=ദ്വാരത്തിങ്കൽആസക്തം, ദ്വാരം=കട്ടിളപ്പഴുത, ആസക്തം=ആസഞ്ജിച്ചിരിക്കുന്നത, ആസഞ്ജിക്ക=ചേരുക, മണിമയകവാടം=മണിമയമായിരിക്കുന്നകവാടം, മണിമയം=രത്നമയം കവാടം=വാതില, അർഗ്ഗളാ=തഴുത, ശൃംഗം=അഗ്രം, സംഗം=അഭിഹനനം, ഛിന്നം=മുറിഞ്ഞത, കുചങ്ങൾ=സ്തനങ്ങൾ, മൂലഭാക്കുകൾ=മൂലത്തെഭജിക്കുന്നവ, ഭജിക്ക=ആശ്രയിക്കുക, ആരക്തങ്ങൾ=അല്പമായചുവപ്പോടുകൂടിയവ, അഭിനവരുക്കുകൾ=അഭിനവങ്ങളായിരിക്കുന്നരുക്കുകളോടുകൂടിയവ, അഭിനവം=നൂതനം, രുക്ക, ശോഭാ, അർദ്ധചന്ദ്രാങ്കുരങ്ങൾ=അർദ്ധചന്ദ്രങ്ങളുടെഅങ്കുരങ്ങൾ അർദ്ധചന്ദ്രങ്ങൾ=അർദ്ധചന്ദ്രാകൃതികളായക്ഷതങ്ങൾ, അങ്കുരങ്ങൾ=മുളകൾ, ഹേതു=കാരണം. കഥിക്ക=പറയുക.

സാ—അല്ലയോ വിവേകമില്ലാത്തവളെ ഞാൻ വഞ്ചനയോഗ്യനായി ഭവിക്കുന്നില്ല. വിശ്വാസയോഗ്യനായവനെ കുറിച്ച രഹസ്യവൃത്താന്തത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കാം. എന്നിൽ അവിശ്വാസയോഗ്യതയെ ആരോപിച്ചിട്ട ഇപ്രകാരംപറഞ്ഞത നിന്റെ വിവേകശൂന്യതാഹേതുവായിട്ട ഉണ്ടായതുതന്നെ എങ്കിലും ഹാരച്ഛേദത്തെക്കുറിച്ച കാരണത്തെ ഇനി ഞാൻ ചോദിക്കുന്നില്ല. അതിന്ന കാരണം ദ്വാരത്തിങ്കൽചേർന്നിരിക്കുന്നതായ മണിമയകവാടത്തിന്റെ അർഗ്ഗളാഗ്രത്തിങ്കലുള്ള അഭിഹനനംതന്നെ എന്നിരി ട്ടെ. സ്തനമൂലത്തിങ്കൽ അർദ്ധചന്ദ്രാകൃതികളായിട്ടും അല്പമായ ചുവപ്പോടുകൂടിയവകളായിട്ടും നവങ്ങളായിട്ടും ഉള്ള നഖക്ഷതങ്ങളുടെ ഹേതു എന്ത എന്ന പറഞ്ഞാലും.

(സ്വഗതം)

വാ—കഥംസ്മയതെതദന്യാഏവപ്രച്ഛന്നകാമുകമവഗച്ഛാമി.

അ—കഥംസ്മയതെ തൽ അന്യാഃ ഏവ പ്രച്ഛന്നകാമുകം അവഗച്ഛാമി.

അന്യ—എന്തിനെസ്സൂചിക്കുന്നു അതുഹേതുവായിട്ട ഇവളിൽ നിന്ന പ്രച്ഛന്നകാമുകനെ ഞാൻ അവഗമിക്കുന്നു.

പരി—സൂചിക്ക=അല്പമായിചിരിക്കുക പ്രച്ഛന്നകാമുകൻ=ജാരപുരുഷൻ അവഗമിക്ക=അറിയുക.

സാ—നഖക്ഷതകാരണത്തെ ഞാൻ ചോദിച്ചു അതുകേട്ടിട്ട ഇവൾ പുഞ്ചിരികൊള്ളുന്നു ഈ നഖക്ഷതങ്ങൾ ജാരങ്കൽനിന്ന സംഭവിച്ചതുകളല്ലാ എങ്കിൽ എങ്ങിനെ ഈ മന്ദഹാസം ഉണ്ടാകുന്നു ഒരു പ്രകാരത്തിലും സംഭവിക്കുന്നതല്ല അതുഹേതുവായിട്ട ഇവളിൽ നിന്ന ഞാൻ ഈ നഖക്ഷതങ്ങളുടെ ഉല്പാദകനായിട്ടുള്ളവൻ ജാരനാകുന്നു എന്ന അറിയുന്നു.

(പ്രകാശം)

വാ—അയിമുഗ്ദ്ധെസകലമപിജാനാമിതെവൃത്താന്തം.

അ—അയിമുഗ്ദ്ധെ അഹം തെ സകലം വൃത്താന്തം അപി ജാനാമി.

അന്യ—അല്ലയൊ മുഗ്ദ്ധെ ഞാൻ നിന്റെ സകലമായിരിക്കുന്ന വൃത്താന്തത്തെയും അറിയുന്നു.

പരി—മുഗ്ദ്ധാ=സുന്ദരി സകലം=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളത.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—കിംബ്രവീഷിനഖലനാഗരികൊഭവാൻ ഇദമംഗനാജനസമുദാചാരതയാഗൊപനംക്രിയതെകഥയാമിച അഹമെഷു ദിവസെഷു കന്ദുകാസക്തമാനസാ വണിങ്നിലയാദത്രാഗത്യനിവസാമിഇതി.

അ—ഭവാൻ അനാഗരികഃ നഖലു അംഗനാജനസമുദാചാരതയാ ഇദം ഗൊപനം ക്രിയതെ കഥയാമി ച അഹം എഷു ദിവസെഷു കന്ദുകാസക്തമാനസാ വണിങ്നിലയാൽ അത്ര ആഗത്യ നിവസാമി.

അന്യ—അങ്ങുന്ന അനാഗരികനായി ഭവിക്കുന്നില്ല. അംഗനാജനസമുദാചാരത ഹേതുവായിട്ട ഈ ഗൊപനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. കഥിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഞാൻ ഈ ദിവസങ്ങളിൽ കന്ദുകാസക്തമാനസയായിട്ട വണിങ്നിലയത്തിങ്കൽ നിന്ന ആഗമിച്ചിട്ട ഇവിടെ നിവസിക്കുന്നു.

പരി—അനാഗരികൻ=നാഗരികനല്ലാത്തവൻ നാഗരികൻ=നഗരത്തിങ്കൽഭവിച്ചവൻ (നഗരവൃത്താന്തങ്ങൾ രഹസ്യങ്ങളായിരുന്നാലും അതുകളെ അറിയുന്നവനെന്നു സാരം) അംഗനാജനസമുദാചാരതാ = അംഗനാജനസമുദാചാരമാവു എന്നുള്ളത

അംഗനാജനസമുദാചാരം = അംഗനാജനങ്ങളുടെസമുദാചാരം അംഗനാജനങ്ങൾ=സ്ത്രീജനങ്ങൾ സമുദാചാരം=സംപ്രദായം ഗോപനം=മറവ കഥിക്ക=പറയുക കന്ദുകാസക്തമാനസാ=കന്ദുകാസക്തമായിരിക്കുന്ന മാനസത്തോടുകൂടിയവൾ കന്ദുകാസക്തം=കന്ദുകത്തിങ്കൽആസക്തം കന്ദുകം=കന്ദുകക്രീഡാ (പന്തടി) ആസക്തം=താല്പൎയ്യത്തോടുകൂടിയത (കന്ദുകാസക്തം=കന്ദുകങ്കൽആസക്തം കന്ദുകൻ=കന്ദുകനെന്നപെരൊടുകൂടിയ ഒരുപുരുഷൻ ഇങ്ങിനെയുമുണ്ട) മാനസം=മനസ്സ വണിഗ്നിലയം=വണിക്കിന്റെനിലയം വണിക്ക=കച്ചവടക്കാരൻ നിലയം=ഗൃഹം ആഗമിക്ക=വരിക നിവസിക്ക=ഇരിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—നന്വയംവെശ്യാധൎമ്മഃ

വ ൭. വിത്താപ്ത്യൈധനിനംവിധായ വശഗംകഞ്ചിത്തദീയാലയം സംപ്രാപ്യസ്വയമെവവിഭ്രമശതൈരാപാദ്യ തൽസമ്മദം ആദായാപിപദാൎത്ഥജാതമഖിലംനിത്യോപഭോഗോചിതം സംപ്രാപ്യസ്വഗൃഹംസുഖംവിഹരതെയാസൈവവെശ്യാംഗനാ

അ—അയം നനു വെശ്യാധൎമ്മഃ വിത്താപ്ത്യൈ കഞ്ചിൽ ധനിനം വശഗം വിധായ സ്വയം എവ തദീയാലയം സംപ്രാപ്യ വിഭ്രമശതൈഃ തൽസമ്മദം ആപാദ്യ നിത്യോപഭോഗോചിതം അഖിലം പദാൎത്ഥജാതം അപി ആദായ സ്വഗൃഹം സംപ്രാപ്യ യാ സുഖം വിഹരതെ സാ ഏവ വെശ്യാംഗനാ ഭവതി.

അന്വ—ഇതുതന്നെ വെശ്യാധൎമ്മമാകുന്നു. വിത്താപ്തിക്കായിക്കൊണ്ട ഒരു ധനിയെ വശഗനാക്കിച്ചെയ്തിട്ടുതാനെതന്നെ തദീയാലയത്തെസംപ്രാപിച്ചിട്ട വിഭ്രമശതങ്ങൾകൊണ്ടു തൽസമ്മദത്തെ ആപാദിപ്പിച്ചിട്ട നിത്യോപഭോഗോചിതമായി അഖിലമായിരിക്കുന്ന പദാൎത്ഥജാതത്തെയും ആദാനംചെയ്തിട്ട സ്വഗൃഹത്തെ സംപ്രാപിച്ചിട്ടു യാവളൊരുത്തി സുഖമാകുംവണ്ണം വിഹരിക്കുന്നുവൊ അവൾതന്നെ വെശ്യാംഗനയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി—ഇത=യാതൊന്നകൊണ്ടു വെശ്യാ എന്നുള്ള വ്യവഹാരം മുഖ്യമായിട്ടുതന്നെ ചെരുമൊ അത വെശ്യാധൎമ്മം=വെശ്യമാരുടെധൎമ്മം വെശ്യമാർ=വെശ്യാസ്ത്രീകൾ വിത്താപ്തി=വിത്തത്തിന്റെ ആപ്തി വിത്തം=ധനം ആപ്തി=ലാഭം ധനി=ധനികൻ വശഗൻ=അധീനൻ തദീയാലയം=തദീയമായിരിക്കുന്ന ആലയം തദീയം=അവനെസംബന്ധിച്ചത അവൻ=അധീനനാക്കപ്പെട്ട ധനികൻ ആലയം=ഭവനം സംപ്രാപിക്ക=ന്യായത്തൊടു

കൂട്ടംവണ്ണമായിപ്രവെശിക്കുക, വിഭ്രമശതങ്ങൾ=വിഭ്രമങ്ങളുടെശതങ്ങൾ (അതിബാഹുല്യങ്ങളായശൃംഗാരചെഷ്ടാവിശെഷങ്ങൾ എന്നസാരം) തത്സമ്മദം=അവന്റെസമ്മദം, അവൻ=മെൽപ്രകാരമുള്ളധനികൻ, സമ്മദം=സന്തൊഷം, ആപാദിപ്പിക്ക=ജനിപ്പിക്ക, നിത്യൊപഭൊഗൊചിതം = നിത്യൊപഭൊഗത്തിനായിക്കൊണ്ടുഉചിതം,നിത്യൊപഭൊഗം=നിത്യാനുഭവം, ഉചിതം=യൊഗ്യം, അഖിലം=ഒട്ടൊഴിയാതെഉള്ളത,പദാൎത്ഥജാതം=പദാൎത്ഥസമൂഹം, ആദാനം ചെയ്തു=സമ്പാദിക്ക, സ്വഗൃഹം=തന്റെ ഗൃഹം, വിഹരിക്ക=ക്രീഡിക്കുക, വെശ്യാംഗന=വെശ്യാസ്ത്രീ.

സാരം— നിന്റെ ഈ പ്രവൃത്തിയുക്തം തന്നെ എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഇതു തന്നെ വെശ്യാധൎമ്മമാകുന്നത. എന്തെന്നാൽ യാതൊന്നു കൊണ്ടു വെശ്യാ എന്നുള്ള വാക്ക മുഖ്യതയൊടു കൂടിയതായിട്ടു തന്നെ ചെരുമൊ അതു തന്നെ എന്നറിഞ്ഞു കൊൾക. ഈവി ഇന്നപ്രകാരമാകയാൽ വെശ്യാ എന്നു പറയാം എന്നുള്ളതിനെ വ്യക്തമാക്കുന്നു.

ധനികനായ ഒരുത്തനെ ധനപ്രാപ്തിക്കായിക്കൊണ്ടുതന്നെഅവൻകൽ അത്യന്ത അനുരാഗിണിയായിട്ടുള്ളവൾ യാതൊരു പ്രകാരമൊ അപ്രകാരം കാണിക്കുകയും പണിപ്പെട്ടു ദാക്ഷിണ്യത്തെ അവലംബിച്ചിരിക്കുകയും ചെയ്തു അധീനനാക്കിയതിന്റെ ശെഷം വിരഹത്തിങ്കൽ തീവ്രമായ വ്യസനത്തെ പ്രയാണകാലത്തിങ്കൽ ദീൎഘനിശ്വാസാദികളെ കൊണ്ടു സൂചിപ്പിക്കുക, പിന്നെ ക്രമെണ വ്യക്തമായിട്ടു തന്നെ അറിയിക്കുക ഇത്യാദികളായ ഉപായങ്ങൾ കൊണ്ടു അനുസരണ പൂൎവ്വകമാകുംവണ്ണം തന്നെ എന്നത വരുത്തി അവന്റെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ പൊയി ഇരുന്നിട്ടു അതിബാഹുല്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശൃംഗാരചെഷ്ടാ വിശെഷങ്ങൾകൊണ്ടു അവന്നു സന്തൊഷത്തെ ജനിപ്പിച്ചിട്ടു നിത്യാനുഭവ യൊഗ്യങ്ങളായ വസ്തുക്കൾ ഒക്കെയും അവൻകൽനിന്ന കരസ്ഥങ്ങളാക്കി തന്റെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ വന്നു യഥെഷ്ടമായി എവളൊരുത്തി വിഹരിക്കുന്നുവൊ അവൾ തന്നെ വെശ്യയാകുന്നത. ഇപ്രകാരമാകയാൽ നിന്റെ ഈ വ്യാപാരം യുക്തമായിട്ടുള്ളത തന്നെ.

(കിഞ്ചിൽ ദിഹന്യ)

അല്പമാകുംവണ്ണംചിരിച്ചിട്ടു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

൨൬. സുന്ദരാംഗിദിവാരാത്രം
സന്തുകന്ദൎപ്പകാശ്രുതം।

വസുദാത്രുശ്ചവണിജ
സ്ത്വയിപ്രേമവിവർദ്ധതാം॥

അ — ഹെ സുന്ദരാംഗി ദിവാരാത്രം ശതംയുവാനഃ ത്വയി കന്ദർപ്പകാഃ സന്തു വസുദാത്രുഃ വണിജഃ ത്വയിപ്രേമം വിവർദ്ധതാം ച.

അന്വ — അല്ലയൊ സുന്ദരാംഗി അഹസ്സിംകലും രാത്രിയി കലും നൂറുയുവാക്കന്മാർ നിങ്കൽ കന്ദർപ്പകന്മാരായി ഭവിക്കട്ടെ. വസുദാതാവായിരിക്കുന്ന വണിക്കിന്ന നിംകൽ പ്രെമം വർദ്ധിക്കു കയും ചെയ്യട്ടെ.

പരി — സുന്ദരാംഗീ=സുന്ദരംഗളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളൊ ടു കൂടിയവൾ, സുന്ദരങ്ങൾ=മനൊഹരങ്ങൾ, അംഗങ്ങൾ=അവ യവങ്ങൾ, അഹസ്സ=പകൽ, യുവാക്കന്മാർ=യൌവനത്തൊടുകൂ ടിയ പുരുഷന്മാർ, കന്ദർപ്പകന്മാർ=കന്ദർപ്പനെന്നപൊലെ ആച രിക്കുന്നവർ, കന്ദർപ്പൻ=കാമദെവൻ, വസുദാതാവ=വസുവിനെ ദാനം ചെയ്യുന്നവൻ, വസു=ധനം, വണിക്ക=കച്ചവടക്കാരൻ, പ്രെമം=സ്നെഹം. വിവർദ്ധിക്ക=അതിശയെന വർദ്ധിക്ക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ — കിംബ്രവീഷി വിസ്രംഭഭാജനംഭവാനിതിനിവെദിതം രഹസ്യംവിരമതു പരിഹാസഃനെദമുല്ലെഖാഷണിയം ഇതി.

അ — ഭവാൻ വിസ്രംഭഭാജനം ഇതി മയാ രഹസ്യം നിവെ ദിതം പരിഹാസഃ വിരമതു ഏതൽ ഉല്ലെഖാഷണിയം ന ഭവതി.

അന്വ — അങ്ങുന്ന വിസ്രംഭഭാജനമായി ഭവിക്കുന്നു എന്ന തു ഹെതുവായിട്ട എന്നാൽ രഹസ്യം നിവെദിതമായി പരിഹാ സം വിരമിക്കട്ടെ. ഇത ഉല്ലെഖാഷണിയമായി ഭവിക്കുന്നില്ല.

പരി — വിസ്രംഭഭാജനം=വിസ്രംഭത്തിന്നഭാജനം, വിസ്രം ഭം=വിശ്വാസം, ഭാജനം=പാത്രം, രഹസ്യം=ഗൂഢവൃത്താന്തം, നി വെദിതം=നിവെദിപ്പിക്കപ്പെട്ടത നിവെദിപ്പിക്ക=അറിവിക്കുക, വി രമിക്ക=ഒതുങ്ങുക, ഉല്ലെഖാഷണിയം= ഉൽഘൊഷിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം, ഉൽഘൊഷിക്ക=പ്രസിദ്ധമാക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ — മുഗ്ദ്ധെ കിമെവമാശംകസെ നവയംതഥാവിധാഃ.

അ — ഹെമുഗ്ദ്ധെ ത്വം കിം ഏവം ആശംകസെ വയം ത ഥാവിധാഃ ന ഭവാമഃ.

അന്വ — അല്ലയൊ മുഗ്ദ്ധെ നീ എന്തു ഹെതുവായിട്ട ഇപ്ര കാരം ആശംകിക്കുന്നു. ഞങ്ങൾ തഥാവിധന്മാരായി ഭവിക്കുന്നില്ല.

പരി—മുഗ്ദ്ധാ=സുന്ദരി, ആശംകിക്ക=സംശയിക്ക, തഥാവി ധന്മാർ=അപ്രകാരംഉള്ളവർ.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വ. ഉല്ലോഷയന്തികഥിചിൽ കഥിതംരഹസ്യംവിസ്രം ഭയോഗവശതഃ സുഹൃദാജനെന അസ്മാദൃശാസ്തുപരൈരനു യുജ്യമാനാഃ പ്രത്യക്ഷയന്തിനചനൈവചവിസ്മരന്തി.

അ—കതിചിൽ സുഹൃദാ ജനെന വിസ്രംഭയോഗവശതഃ കഥിതം രഹസ്യം ഉല്ലോഷയന്തി അസ്മാദൃശാഃ തു പരൈഃ അനു യുജ്യമാനാഃ അപി ന ച പ്രത്യക്ഷയന്തി ന വിസ്മരന്തി ഏവ ച

അന്വ—ചിലർ സുഹൃത്തായിരിക്കുന്ന ജനത്താൽ വിസ്രം ഭയോഗവശം ഹേതുവായിട്ട കഥിതമായിരിക്കുന്ന രഹസ്യത്തെ ഉൽഘോഷിക്കുന്നു. അസ്മാദൃശന്മാരാകട്ടെ പരന്മാരാൽ അനുയു ജ്യമാനന്മാരായാലും പ്രത്യക്ഷമാക്കുകയുമില്ല. വിസ്മരിക്കുകതന്നെ യുമില്ല.

പരി—സുഹൃത്ത=സ്നിഗ്ദ്ധൻ (സ്നേഹത്തോടുകൂടിയവൻ) വി സ്രംഭയോഗവശം= വിസ്രംഭയോഗത്തിന്റെ വശം, വിസ്രംഭ യോഗം=വിസ്രംഭത്തിന്റെയോഗം, വിസ്രംഭം=വിശ്വാസം,യോ ഗം=സംബന്ധം, വശം=അധീനത, കഥിതം=കഥിക്കപ്പെട്ടത, കഥിക്ക=പറയുക, രഹസ്യം=ഗൂഢവൃത്താന്തം, ഉൽഘോഷിക്ക= പ്രസിദ്ധമാക്കുക, അസ്മാദൃശന്മാർ=ഞങ്ങളെ പൊലെ ഉള്ളവർ, പരന്മാർ=അന്യന്മാർ, അനുയുജ്യമാനന്മാർ = അനുയോഗിക്ക പ്പെട്ടിരിക്കുന്നവർ, അനുയോഗിക്ക=ചോദിക്കുക, പ്രത്യക്ഷം= പ്രസിദ്ധം, വിസ്മരിക്ക=മറക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു

വ—കിംബ്രവീഷി വിദിതമെവെദം ഇതി.

അ—ഇദം വിദിതം ഏവ ഭവതി.

അന്വ—ഇത വിദിതമായിട്ട തന്നെ ഭവിക്കുന്നു.

പരി— വിദിതം=അറികപ്പെട്ടുന്നത.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—നൈഷവിളംബനസമയഃ സാധയാമസ്താവൽ.

അ—ഏഷഃ വിളംബനസമയഃ ന ഭവതി വയംസാധയാ മഃ താവൽ.

അന്വ— ഇത വിളംബന സമയമായി ഭവിക്കുന്നില്ലാ ഞ ങ്ങൾ സാധിക്കുന്നു.

പരി—വിളംബനസമയം= വിളംബനയോഗ്യമായിരിക്കുന്ന

സമയം, വിളംബനയോഗ്യം=വിളംബനത്തിന്ന യോഗ്യം, വിളംബനം=താമസം, സാധിക്ക=പൊക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—കിംബ്രവീഷി സ്മൎത്തവ്യാവയം ഇതി.

അ—വയം സ്മൎത്തവ്യാഃ.

അന്വ—ഞങ്ങൾ സ്മൎത്തവ്യകളാകുന്നു.

പരി—സ്മൎത്തവ്യകൾ=സ്മരിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യകൾ.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—കദാചിദപിനവിസ്മൎയ്യതെഭവതീ.

അ—ഭവതീ മയാ കദാചിൽ അപി ന വിസ്മൎയ്യതെ.

അന്വ—നീ എന്നാൽ ഒരു കാലത്തിംകലും വിസ്മരിക്കപ്പെടുന്നില്ല.

പരി—വിസ്മരിക്ക=മറക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പ്രസ്ഥിതഃ പരിക്രമ്യാവലൊക്യ)

പ്രസ്ഥിതനായിട്ട (പുറപ്പെട്ടവനായിട്ട) പരിക്രമിച്ചിട്ട (വട്ടത്തിൽ നടത്തിട്ട) അവലൊക്യ (ഒരെടത്തു നിന്ന അഗ്രഭാഗത്തിംകൽ കണ്ടിട്ട) വിചാരിക്കുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

൨൮. തുന്ദിലൊമശപീനവാമനതനുഃപൃത്ഥ്വീരജൊധൂസരം വാസഃ കിഞ്ചനവിശ്ലഥംപരിദധദ്ദണ്ഡംവഹൻപാണിനാ। ഖാൎവ്വാടഃ ശ്രവണാന്തസംയതശിഖസ്സംരംഭരജ്യന്മുഖഃകൊയംത്ത്വരകൊഭ്യുപൈതിപുരതൊബീഭത്സഹാസ്യാസ്പദം॥

അ—തുന്ദീ ലൊമശപീനവാമനതനുഃ പൃത്ഥ്വീരജൊധൂസരം കിഞ്ചന വാസഃ വിശ്ലഥം പരിദധൽ പാണിനാ ദണ്ഡം വഹൻ ഖാൎവ്വാടഃ ശ്രവണാന്തസംയതശിഖഃ സംരംഭരജ്യന്മുഖഃ ത്ത്വരകഃ ബീഭത്സഹാസ്യാസ്പദം കശ്ചിൽ പുരതഃ അഭ്യുപൈതി അയം കഃ.

അന്വ— തുന്ദിയായിലൊമശപീനവാമനതനുവായി പൃത്ഥ്വീരജൊധൂസരമായിരിക്കുന്ന ഒരു വാസസ്സിനെ വിശ്ലഥമാക്കി പരിദധത്തായി പാണികൊണ്ട ദണ്ഡത്തെവഹനായി ഖാൎവ്വാടനായി ശ്രവണാന്തസാംയതശിഖനായി സംരംഭരജ്യന്മുഖനായിബീഭത്സഹാസ്യാസ്പദമായിരിക്കുന്ന ഒരുത്തൻ അഗ്രത്തിംകൽ അഭ്യുപഗമിക്കുന്നു ഇവൻ ആര.

പരി—തുന്ദി=വലിയ ഉന്ദത്തൊട കൂടിയവൻ, തുന്ദം=വയറ, ലൊമശപീനവാമനതനു=ലൊമശയായി പീനയായി വാമന

യായിരിക്കുന്ന തനുവിനൊടു കൂടിയവൻ, ലൊമശാ=വളരെരൊമ ങ്ങളൊടുകൂടിയത- പീനാ=തടിച്ചത- വാമനാ=നീളംകുറഞ്ഞത-ത നു=ശരീരം- പൃഥ്വീരജൊധൂസരം=പൃഥ്വീരജസ്സ്ഹെതുവായിട്ടുധൂ സരം- പൃഥ്വീരജസ്സ=പൃഥ്വിയുടെരജസ്സ- പൃഥ്വീ=ഭൂമി- രജസ്സ= പൊടി- ധൂസരം=ധൂസരവൎണ്ണം- (മുഷിഞ്ഞതെന്നസാരം) വാസ സ്സ=വസ്ത്രം-വിശ്ലഥം=അദൃഢം-പരിധത്ത=പരിധാനംചെയ്യപ്പെട്ടി യ്യുന്നവൻ- പരിധാനംചെയ്ക=ഉടുക്കുക- പാണി=ഹസ്താഗ്രം- ദ ണ്ഡം=വടി- വഹൻ=വഹിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ- വഹിക്ക=ധരിക്കുക- ഖാവാടൻ=കഷണ്ടിയുള്ളവൻ- ശ്രവണാന്തസംയതശിഖൻ=ശ്ര വണാന്തസംയതയായിരിക്കുന്നശിഖയൊടുകൂടിയവൻ- ശ്രവണാ ന്തസംയതാ=ശ്രവണാന്തത്തിങ്കൽസംയതാ- ശ്രവണാന്തം=ശ്ര വണത്തിൻെറഅന്തം- ശ്രവണം=ചെവി-അന്തം=സമീപം- സം യതാ=സംയമിക്കപ്പെട്ടത- സംയമിക്ക=കെട്ടുക- ശിഖാ=കുടുമ- സംരംഭരക്താനനൻ = സംരംഭംഹെതുവായിട്ടരക്തമായിരിക്കുന്നമു ഖത്തൊടുകൂടിയവൻ- സംരംഭം=കൊപം- രക്തം=രഞ്ജിച്ചിയ ങ്ങുന്നത- രഞ്ജിക്ക=രക്തമായിഭവിക്കുക- ത്വരകൻ=സമയംപ്രാ പ്തമായിട്ടുപിന്നെയുംഅജാതശ്മശ്രു (യൌവനമായിട്ടുംമുഖത്തുരൊ മംമുളയ്ക്കാത്തവനെന്നസാരം) ബീഭത്സഹാസ്യാസ്പദം=ബീഭത്സഹാ സ്യങ്ങൾക്കആസ്പദം- ബീഭത്സഹാസ്യങ്ങൾ=ബീഭത്സവുംഹാസ്യ വും- ബീഭത്സം=ബീഭത്സരസം- ഹാസ്യം=ഹാസ്യരസം- ആസ്പദം സ്ഥാനം- പുരൊഭാഗാ=അഗ്രഭാഗം- അഭ്യുപഗമിക്ക=നെരിട്ടുവരി ക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പുനൎവ്വിലൊക്യച.)

പിന്നെ വിലൊകനം ചെയ്തിട്ട നല്ലവണ്ണം നൊക്കികണ്ടി ട്ടു വിചാരിക്കുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—കഥംസഏവായംസാക്ഷാച്ശ്രൊത്രിയൊദാഹരണമുപാ ധ്യായഃഖലതിസ്വാമീഏഷശ്രൂയതെപ്രാരബ്ധമാത്രയൌവനായാം പ്രസൂനവത്യാമനനുരൂപായാമനനുകൂലായാമന്യാസക്തമാനസാ യാമാസക്തമാനസഃദ്രവിണാൎജ്ജനൈകപ്രയൊജനയാതജ്ജന ന്യാപരിഗൃഹീതഃകദാചിദപ്യലബ്ധ തൽസ്പൎശഃസാംപ്രതമന്യാംവെ ശവീഥ്യാംഗതാഗതംകരൊതീതിതദ മുമനാഗരികമപ്യരസജ്ഞമ നവലൊകയന്നിവഗച്ഛാമി.

അ—കഥം ശ്രൊത്രിയാണാം ഉദാഹരണം ഉപാധ്യായഃ സാക്ഷാൽ സഃ ഖലതിസ്വാമി ഏവ ഏഷഃ പ്രാരബ്ധമാത്രയൌവ

നായാം അനനുരൂപായാം അനനുകൂലായാം അന്യാസക്തമാനസായാം പ്രസൂനവത്യാം ആസക്തമാനസഃ ദ്രവിണാൎജ്ജനൈകപ്രയോജനയാ തജ്ജനന്യാ പരിഗൃഹീതഃ കദാചിൽ അപി അലബ്ധതൽസ്പൃശഃ സാംപ്രതം അസ്യാം വെശവീഥ്യാം ഗതാഗതം കരൊതി ഇതി ശ്രൂയതെ തൽ അനാഗരികം അസജ്ഞം അപി ഇമം അനവലൊകയൻ ഇവ ഗച്ഛാമി.

അന്വ—എങ്ങിനെശ്രൊത്രിയൊദാഹരണമായി ഉപാദ്ധ്യായനായിരിക്കുന്ന സാക്ഷാൽ ആഖലതിസ്വാമി തന്നെ. ഇവൻ പ്രാരബ്ധമാത്രയൌവനയായി അനനുരൂപയായി അനനുകൂലയായി അന്യാസക്തമാനസയായിരിക്കുന്ന പ്രസൂനവതിയിംകൽ ആസക്തമാനസനായി ദ്രവിണാൎജ്ജനൈക പ്രയോജനയായിരിക്കുന്ന തജ്ജനനിയാൽ പരിഗൃഹീതനായി ഒരിക്കലും അലബ്ധതൽസ്പൃശനായിട്ട ഈ വെശവീഥിയിംകൽ ഗതാഗതത്തെ ചെയ്യുന്നു എന്ന ശ്രവിക്കപ്പെടുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട അനാഗരികനായിയും അസജ്ഞനായിയുമിരിക്കുന്ന ഇവനെ അനവലൊകയൻ എന്നാ പൊലെ ഞാൻ ഗമിക്കുന്നുണ്ട.

പരി—ശ്രൊത്രിയൊദാഹരണം=ശ്രൊത്രിയന്മാരുടെഉദാഹരണം, ശ്രൊത്രിയന്മാർ=അധീതവെദന്മാർ, (വെദാദ്ധ്യായനത്തെ ചെയ്തവരെന്നുസാരം) ഉദാഹരണം=ദൃഷ്ടാന്തം, ഉപാദ്ധ്യായൻ=അദ്ധ്യാപകൻ, (ഓതിക്കൻ) ഖലതിസ്വാമി=ഖലതിസ്വാമി എന്നപെരൊടുകൂടിയവൻ, ഇവൻ=ഈ ഉപാദ്ധ്യായൻ, പ്രാരബ്ധമാത്രയൌവനാ=പ്രാരബ്ധമാത്രമായിരിക്കുന്ന യൌവനത്തൊടുകൂടിയവൾ, പ്രാരബ്ധമാത്രം=പ്രാരബ്ധമായിട്ടുതന്നെഇരിക്കുന്നത, പ്രാരബ്ധം=പ്രാരംഭിച്ചത, പ്രാരഭിക്ക=തുടങ്ങുക, അനനുരൂപാ=അനുരൂപയല്ലാത്തവൾ- അനുരൂപാ=സദൃശി- അനനുകൂലാ=അനുകൂലയല്ലാത്തവൾ- അന്യാസക്തമാനസാ=അന്യാസക്തമായിരിക്കുന്ന മാനസത്തൊടുകൂടിയവൾ- അന്യാസക്തം=അന്യങ്കൽആസക്തം അന്യൻ=മറെറാരുത്തൻ= ആസക്തം=ആസജ്ജിച്ചത- ആസജ്ജിക്ക=പററുക- മാസം=മനസ്സ- പ്രസൂനവതീ=പ്രസൂനവതീഎന്നപെരൊടുകൂടിയവെശ്യാ- ആസക്തമാസം=ആസക്തമായിരിക്കുന്ന മാനസത്തൊടുകൂടിയവൻ- ആസക്തം=ആസജ്ജിച്ചത- ആസജ്ജിക്ക=പററുക- മാനസം=മനസ്സ- ദ്രവിണാൎജ്ജനൈകപ്രയോജനാ=ദ്രവിണാൎജ്ജനമാകുന്ന ഏകപ്രയോജനത്തൊടുകൂടിയവൾ- ദ്രവിണാൎജ്ജനം=ദ്രവിണത്തിൻെറആൎജ്ജനം- ദ്രവിണം=ധനം- ആൎജ്ജനം=സാമ്പാദനം- ഏകപ്രയോജനം=ഏകമായിരി

ക്കന്നപ്രയൊജനം- ഏകം=മുഖ്യം- തജ്ജനനീ=അവളുടെജനനീ അവൾ=പ്രസൂനവതീ- ജനനീ=മാതാവ- പരിഗ്രഹിതൻ=പരിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടവൻ- പരിഗ്രഹിക്ക=സ്വീകരിക്കുക- അലബ്ധതൽസ്പൎശൻ=അലബ്ധമായിരിക്കുന്നതൽസ്പൎശത്തൊടുകൂടിയവൻ- അലബ്ധം=ലബ്ധമല്ലാത്തത- ലബ്ധം=ലഭിക്കപ്പെട്ടത- തൽസ്പൎശം=അവളുടെ സ്പൎശം- അവൾ=പ്രസൂനവതീ- വെശവീഥി=വെശ്യാത്തെരുവ- ഗതാഗതം=ഗമനാഗമനം- ശ്രവിക്ക=കെൾക്കുക- അനാഗരികൻ=നാഗരികനല്ലാത്തവൻ- അമാസജ്ഞൻ=മനുജ്ഞനല്ലാത്തവൻ- അനവലൊകയൻ=അവലൊകയനല്ലാത്തവൻ- അവലൊകയൻ=അവലൊകനംചെയ്തിരിക്കുന്നവൻ- അവലൊകനംചെയ്ക=കാണുക- ഗമിക്ക=പൊക.

സാ—പ്രായെണസ്പഷ്ടമാകുന്നു. കഥമെന്ന പദത്തിന്ന എങ്ങിനെ എന്ന ശരിയായ ഭാഷാമാത്രം പറകപ്പെട്ടു ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ജനങ്ങൾക്ക ഇങ്ങിനെ ഉള്ള വൃത്തി എങ്ങിനെചെരും എന്നു അതിന്റെ ആശയമാകുന്നു എന്ന ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

(ഗത്വൻവിചിന്ത്യ)

ഗത്വനായിട്ട (ഗമിച്ചിരിക്കുന്നവനായിട്ട) വിചിന്തിച്ചിട്ട നല്ലവണ്ണം ആലൊചിച്ചിട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു. മെൽപ്രകാരം ആലൊചിച്ച നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടതിനെ അനന്തരവാക്യത്തിങ്കൽ നിന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

പാ—അയെസന്നിഹിതൊയമസ്മദഭിമുഖമെവാഗഛതി അനഭിഭാഷ്യപ്രയാണമദാക്ഷിണ്യമാവഹെൽ തദമുംസരസയാവാചാഭംഗ്യാസംഭാവയാമിതാവതാകിംവാഹീയതെ.

അ—അയെ അയം സന്നിഹിതഃ അസ്മദഭിമുഖം എവ ആഗഛതി അനഭിഭാഷ്യ പ്രയാണം അദാക്ഷണ്യം ആവഹെൽ തൽ അമും സരസയാ വാചഃ ഭംഗ്യാ സംഭാവയാമി താവതാ കിം വാ ഹീയതെ.

അന്വ—അയ്യൊ ഇവൻ സന്നിഹിതനായി മദഭിമുഖമാകുംവണ്ണം തന്നെ ആഗമിക്കുന്നു. അഭിഭാഷിക്കാതെ ഉള്ള പ്രയാണം അദാക്ഷിണ്യത്തെ ആവഹിക്കും. അതുഹെതുവായിട്ട ഇവനെ സരസയായിരിക്കുന്ന വാക്കിന്റെ ഭംഗികൊണ്ട സംഭാവനം ചെയ്യുന്നു. അത താവത്തു ഹെതുവായിട്ട എന്നു ഹീനമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി—ഇവൻ=ഖലതിസ്വാമി- സന്നിഹിതൻ=അടുത്തവൻ അസ്മദഭിമുഖം=എന്റെനെരെയായുള്ളമുഖത്തൊടുകൂടിയത- ആഗമിക്ക=വരിക- അഭിഭാഷിക്ക=സംസാരിക്കുക- പ്രയാണം=യാത്ര-

അദാക്ഷിണ്യം=ദാക്ഷിണ്യാഭാവം- ആവഹിക്ക=ഉണ്ടാക്കുക- ഇവൻ=ഖലതിസ്വാമി- സരസാ=രസത്തൊടുകൂടിയത- സംഭാവനം ചെയ്ക=സമ്മാനിക്കുക- താവത്ത=അത്രമാത്രമായുള്ളകമ്മം- ഛിന്നം=നഷ്ടം.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(കിഞ്ചിദൂൎദ്ധ്വെ)

കുറെ ഉറക്കെപറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—ഭൊഭൊഃശ്രൊത്രിയവരിഷ്ഠ ശ്രെഷ്ഠധാമന്നഭിനവവസിഷ്ഠകുതആഗമ്യതെ.

അ—ഭൊഃ ഭൊഃ ശ്രൊത്രിയവരിഷ്ഠ ശ്രെഷ്ഠധാമൻ അഭിനവ വസിഷ്ഠ ഭവതാ കുതഃ ആഗമ്യതെ.

അന്വ—അല്ലയൊ അല്ലയൊ ശ്രൊത്രിയവരിഷ്ഠനായിയും ശ്രെഷ്ഠധാമാവായിയും അഭിനവവസിഷ്ഠനായിയുമുള്ളൊവെ ഭവാനാൽ എതൊരു ദെശത്തിംകൽ നിന്ന ആഗമിപ്പു എന്നുള്ളത്തുണ്ടാകുന്നു.

പരി—ശ്രൊത്രിയവരിഷ്ഠൻ=ശ്രൊത്രിയന്മാരിൽവച്ച വരിഷ്ഠൻ- ശ്രൊത്രിയന്മാർ=അധീതവെദന്മാർ- വരിഷ്ഠൻ=ശ്രെഷ്ഠതമൻ- ശ്രെഷ്ഠധാമാവ=ശ്രെഷ്ഠമായിരിക്കുന്നധാമത്തൊടുകൂടിയവൻ- ശ്രെഷ്ഠം=അതിശയെനപ്രശംസ്യം- ധാമം=തെജസ്സ- അഭിനവവസിഷ്ഠൻ=അഭിനവനായിരിക്കുന്നവസിഷ്ഠൻ- അഭിനവൻ=നൂതനൻ- വസിഷ്ഠൻ=വസിഷ്ഠമഹഷി ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന- ആഗമിക്ക=വരിക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—കിംബ്രവീഷി സാംപ്രതംപ്രസൂനവതീമന്ദിരാൽഇതി.

അ—മയാ സാംപ്രതം പ്രസൂനവതീമന്ദിരാൽ ആഗമ്യതെ.

അന്വ—എന്നാൽ ഇപ്പൊൾ പ്രസൂനവതീമന്ദിരത്തിങ്കൽ നിന്ന ആഗമിപ്പുയെന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു.

പരി—പ്രസൂനവതീമന്ദിരം=പ്രസൂനവതിയുടെമന്ദിരം- പ്രസൂനവതി=പ്രസൂനവതിഎന്നവെശ്യാ- മന്ദിരം=ഗൃഹം- ആഗമിക്ക=വരിക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—അപഹായവല്ലഭാഭവനമകാലെകുത്രഗമ്യതെ.

അ—ഭവതാ വല്ലഭാഭവനം അപഹായ അകാലെ കുത്ര ഗമ്യതെ.

അനു—ഭവാനാൽ വല്ലഭാഭവനത്തെ ത്യജിച്ചിട്ട അകാലത്തിങ്കൽ എവിടെ ഗമിപ്പൂഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു.

പരി— ഭവാൻ=അങ്ങുന്നു, വല്ലഭാഭവനം=വല്ലഭയുടെ ഭവനം, വല്ലഭാ=പ്രിയാ, ഗമിക്ക=പൊക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി കാൎയ്യാന്തരഗൌരവേണ ഭവന്തമവലുലൊകയിഷുരാഗതൊ സ്മീതി.

അ—അഹം കാൎയ്യാന്തരഗൌരവെണ ഭവന്തം അവലുലൊകയിഷുഃ ആഗതഃ അസ്മി.

അനു— ഞാൻ കാൎയ്യാന്തരഗൌരവം ഹെതുവായിട്ട ഭവാനെ അവലുലൊകയിഷുവായിട്ട ആഗതനായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— കാൎയ്യാന്തരഗൌരവം=കാൎയ്യാന്തരത്തിന്റെ ഗൌരവം, കാൎയ്യാന്തരം=അന്യമായിരിക്കുന്ന കാൎയ്യം, അന്യം=അപരം, കാൎയ്യം=പ്രയൊജനം, ഗൌരവം=ഗുരുത്വം, അവലുലൊകയിഷു=അവലൊകിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ഇച്ഛയൊട്ടുകൂടിയവൻ, അവലൊകിക്ക=കാണുക, ഇച്ഛാ=ആഗ്രഹം, ആഗതൻ=ആഗമിച്ചവൻ, ആഗമിക്ക=വരിക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— തൽകിം കഥ്യതാം തൽകാൎയ്യാന്തരം.

അ— തൽഭവതാ തൽ കാൎയ്യാന്തരം കഥ്യതാം.

അനു— എന്നാൽ അങ്ങയാൽ ആ കാൎയ്യാന്തരം കഥിക്കപ്പെടണം.

പരിഭാഷയും സാരവും സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി അസ്യാംവെശവീഥ്യാം പ്രസൂനവതീതി പ്രസിദ്ധനാമധെയാവൃഷലീ തസ്യാമത്യാരൂഢമദനാവെശഃ.

വൻ. ഗത്വാഗെഹംതദീയംവിടജനവചസാവിത്തജാതൈ
രസംഖ്യൈൎവ്വിപ്രാനധ്യാപ്യവെദംവിധിവദധിഗതൈരൎച്ചയി
ത്വാസവിത്രീം। ലബ്ധ്വാതസ്യാഃപ്രസാദംകഥമപിചതയാനായമാ
യാഹിപുത്രീഖൊഗായെത്യെകദാചപ്രണയപരവശസ്സമ്യഗാമന്ത്രി
തൊഹം॥

അ— അസ്യാം വെശവീഥ്യാം പ്രസൂനവതി ഇതി പ്രസിദ്ധനാമധെയാ വൃഷലീ അസ്തി തസ്യാം അത്യാരൂഢമദനാവെശഃ പ്രണയപരവശഃ അഹം വിടജനവചസാ തദീയം ഗെഹം ഗത്വാ വിപ്രാൻ വെദാ വിധിവൽ അധ്യാപ്യ അധിഗതൈഃ അസംഖ്യൈഃ വിത്തജാതൈഃ സവിത്രീം അൎച്ചയിത്വാ കഥമപി ച ത

സ്യാഃ പ്രസാദം ലബ്ധ്വാ തയാ ഏകദാ ച സായം പുത്രീഭോഗാ
യ ആയാഹി ഇതി സമ്യക്ആമന്ത്രിത ആസം.

അന്വ ഈ വെശവീഥിയിങ്കൽ പ്രസൂനവതീഎന്ന പ്ര
സിദ്ധനാമധെയയായിരിക്കുന്ന വൃഷലിഭവിക്കുന്നു. അവളിൽ അ
ത്യാത്രുഢമദനാവെശനായി പ്രണയപരവശനായിരിക്കുന്ന ഞാ
ൻ വിടജനവചസ്സഹെതുവായിട്ട തദീയമായിരിക്കുന്ന ഗെഹത്തെ
ഗമിച്ചിട്ട വിപ്രന്മാരെ വെദത്തെ വിധിക്കത്തക്കവണ്ണം അദ്ധ്യയ
നം ചെയ്യിപ്പിച്ചിട്ട അധിഗതങ്ങളായി അസംഖ്യങ്ങളാ
യിരിക്കുന്ന വിത്തജാതങ്ങൾകൊണ്ടു സവിത്രിയെ അച്ചിച്ചിട്ട പ
ണിപ്പെട്ട അവളുടെ പ്രസാദത്തെ ലഭിച്ചിട്ട അവളാൽ ഒരിക്കൽ
സന്ധ്യാകാലത്തിങ്കൽ അങ്ങുന്ന പുത്രീഭോഗത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു
ആയാനം ചെയ്യാലും എന്നിപ്രകാരം വഴിപൊലെ ആമന്ത്രി
തനായി ഭവിച്ചു.

പരി— വെശവിഥീ=വെശ്യാദെത്തരുവ, പ്രസിദ്ധനാമധെ
യാ=പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്ന നാമധെയത്തൊടു കൂടിയവൾ, നാമ
ധെയം=പെര, വൃഷലീ=ദാസീ,അത്യാത്രുഢമദനാവെശൻ=അത്യാ
ത്രുഢമായിരിക്കുന്ന മദനാവെശത്തൊടു കൂടിയവൻ, അത്യാത്രു
ഢം=അതിപ്രവൃദ്ധം,മദനാവെശം=കാമവെശം, പ്രണയപരവശ
ൻ=പ്രണയംഹെതുവായിട്ട പരവശൻ, പ്രണയം=സ്നെഹം, വിട
ജനവചസ്സ=വിടജനങ്ങളുടെ വചസ്സ, വിടജനങ്ങൾ=വെശ്യാദ
ത്താക്കന്മാർ, വചസ്സ=വാക്ക, തദീയം=അവളെ സംബന്ധിച്ച
ത, ഗെഹം=ഭവനം, ഗമിക്ക=പ്രാപിക്ക, വിപ്രൻമാർ= ബ്രാഹ്മണ
ർ, അദ്ധ്യയനംചെയ്യിപ്പിക്ക=പഠിപ്പിക്ക, അധിഗതങ്ങൾ=അധി
ഗമിക്കപ്പെട്ടത, അധിഗമിക്ക=ലഭിക്കുക, അസംഖ്യങ്ങൾ=സംഖ്യ
യൊടു കൂടാത്തവ, വിത്തജാതങ്ങൾ=ധനസമൂഹങ്ങൾ, സവിത്രീ=
ജനനി, (പ്രസൂനവതിയുടെ മാതാവ എന്ന സാരം) അച്ചിക്ക=
പൂജിക്കുക, അവൾ=സവിത്രീ, പുത്രീഭോഗം=പുത്രിയുടെ ഭോഗം,
ആയാനംചെയ്ക=വരിക, ആമന്ത്രിതൻ=ആമന്ത്രണംചെയ്യപ്പെട്ട
വൻ, ആമന്ത്രണം ചെയ്ക=ക്ഷണിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(തതസ്തതഃ)

അനന്തരമനന്തരം എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അത്ഥ
മാകുന്നുഎന്നും അതിന്ന അനന്തരവൃത്താന്തത്തെ പറഞ്ഞാലുമെ
ന്ന സാരമാകുന്നുഎന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

വാ—കിംബ്രവീഷിതതശ്ചസാവമ്ല്പമാനസൈസംപാദതഭോഗ

സാധനേ സായന്തനനിയമാനന്തരംമയിനിശാമുഖ ഏവനിശാന്തമഭ്യുപഗതേ പൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടോ ധൃഷ്ടസ്സുന്ദരകോനാമകോപി ബ്രഹ്മബന്ധുരനാമന്ത്രിത ഏവതയാസഹശയ്യാതല മധിരൂഢവാൻ തതശ്ചപ്രവിശന്തമേവമാംസമാഹൂയസാ ജനനീസുന്ദരകാധിക്ഷേപപുരസ്സരംതദാനീംഗമനംപരേദ്യുരാഗമനം ചാഭ്യൎത്ഥിതവതീഅഹമപിനിഷ്ക്രാന്തഇതി.

അ—തതഃ ച സംഫുല്ലമാനസേ സംപാദിതസംഭോഗസാധനേ മയി സായന്തനനിയമാനന്തരം നിശാമുഖേ ഏവ നിശാന്തം അഭ്യുപഗതേ പൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടഃ ധൃഷ്ടഃ സുന്ദരകഃ നാമ കോപി ബ്രഹ്മബന്ധുഃ അനാമന്ത്രിതഃ ഏവ തയാ സഹ ശയ്യാതലം അധിരൂഢവാൻ തത ച പ്രവിശന്തം ഏവ മാം സമാഹൂയ സാ ജനനീ സുന്ദരകാധിക്ഷേപപുരസ്സരം തദാനീം ഗമനം പരേദ്യുഃ ആഗമനം ച അഭ്യൎത്ഥിതവതീ അഹം അപി നിഷ്ക്രാന്തഃ

അന്വ— അനന്തരം സംഫുല്ലമാനസനായി സംപാദിതസംഭോഗസാധനനായിരിക്കുന്ന ഞാൻ സായന്തനനിയമാനന്തരം നിശാമുഖത്തിങ്കൽ തന്നെ നിശാന്തത്തെ ആഭ്യുപഗതനായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ പൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടനായി ധൃഷ്ടനായി സുന്ദരകൻ എന്ന പ്രസിദ്ധനായിരിക്കുന്ന ഒരു ബ്രഹ്മബന്ധു അനാമന്ത്രിതനായിട്ടുതന്നെ അവളോടുകൂടെ ശയ്യാതലത്തെ അധിരൂഢവാനായി അനന്തരം പ്രവിശന്നായിട്ടു തന്നെ ഇരിക്കുന്ന എന്നെ സമാഹ്വാനംചെയ്തിട്ടു ആ ജനനി സുന്ദരകാധിക്ഷേപ പുരസ്സരമാകുംവണ്ണം അപ്പോൾ ഗമനത്തെയും പിറേറന്നാൾ ആഗമനത്തെയും അഭ്യൎത്ഥിതവതിയായി ഞാനും നിഷ്ക്രാന്തനായി.

പരി— സംഫുല്ലമാനസൻ= സംഫുല്ലമായിരിക്കുന്ന മാനസത്തോടു കൂടിയവൻ, സംഫുല്ലം=വിടൎന്നത, (സന്തോഷിച്ചതഎന്ന സാരം) മാനസം=മനസ്സ, സംപാദിതസംഭോഗസാധനൻ= സംപാദിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന സംഭോഗസാധനങ്ങളോടു കൂടിയവൻ, സംപാദിതങ്ങൾ=സംപാദിക്കപ്പെട്ടവ, സംഭോഗസാധനങ്ങൾ= സംഭോഗോപകരണങ്ങൾ, സായന്തനനിയമാനന്തരം=സായന്തനനിയമത്തിന്റെ അനന്തരം, സായന്തനനിയമം=സന്ധ്യാവന്ദനാദിനിത്യകൎമ്മം, നിശാമുഖം=നിശയുടെമുഖം, നിശാ=രാത്രി, മുഖം=ആരംഭം, നിശാന്തം=ഭവനം, അഭ്യുപഗതൻ=അഭ്യുപഗമിച്ചവൻ, അഭ്യുപഗമിക്ക=പ്രാപിക്കുക, പൂൎവ്വപ്രവിഷ്ടൻ=മുൻപെപ്രവിഷ്ടൻ, പ്രവിഷ്ടൻ=പ്രവെശിച്ചവൻ, പ്രവെശിക്ക=അകത്തുകടക്കുക, ധൃഷ്ടൻ=അവിനീതൻ, (വിനയത്തോടുകൂടാത്തവൻ)ബ്രഹ്മ

ബ്രാഹ്മണാധമൻ=ബ്രാഹ്മണാധമൻ, അനാമന്ത്രിതൻ= ആമന്ത്രിതനല്ലാത്തവൻ, ആമന്ത്രിതൻ=ആമന്ത്രിക്കപ്പെട്ടവൻ, ആമന്ത്രിക്ക=ക്ഷണിക്കക, അവൾ=പ്രസൂനവതി, ശയ്യാതലം=ശയനതലം, അധിരൂഢവാൻ=അധിരോഹിച്ചവൻ, അധിരോഹിക്ക=കരെറുക, പ്രവിശൻ=പ്രവെശിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, സമാഹ്വാനം ചെയ്ക=ആദരത്തൊടുകൂടെ വിളിക്കുക, സുന്ദരകാധിക്ഷെപപുരസ്സരം= സുന്ദരകാധിക്ഷെപമാകുന്ന പുരസ്സരത്തൊടു കൂടിയത, സുന്ദരകാധിക്ഷെപം= സുന്ദരകന്റെ അധിക്ഷെപം,(സുന്ദരകനെകുറിച്ചുള്ള നിന്ദാവാക്യമെന്നസാരം) പുരസ്സരം=പൂർവ്വവചനം,ഗമനം=യാത്ര,ആഗമനം=വരവ, അഭ്യുത്ഥിതവതി=അഭ്യുത്ഥിച്ചവൾ, അഭ്യുത്ഥിക്ക=എഴുനീല്ക്കുക, നിഷ്ക്രാന്തൻ=നിഷ്ക്രമിച്ചവൻ, നിഷ്ക്രമിക്ക=പൊക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സ്വഗതം)

വാ— സത്യമെവഭണിതമെനെനതപസ്വിനാനിശാമുഖ
ഏവനിശാന്തമഭ്യുപെതമിതിമന്യെതസ്യാ
ഏവജരഛലീമുഖ്യാസ്സമിദമതിസന്ധാനകൌശലം ।

അ— തപസ്വിനാ അനെന നിശാമുഖെ ഏവനിശാന്തം അഭ്യുപെതം ഇതി ഭണിതം സത്യം ഏവ തൽ ഇദം ജരഛലീമുഖ്യാഃ തസ്യാഃ അതിസന്ധാനകൌശലം ഏവ അഹംമന്യെ.

അന്വ— തപസ്വിയായിരിക്കുന്ന ഇവനാൽനിശാമുഖത്തിങ്കൽ തന്നെ നിശാന്തത്തെ അഭ്യുപെതനായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ എന്നിപ്രകാരം ഭണിതമായിട്ടുള്ളത സത്യംതന്നെ ആ ഇതിനെ ജരഛലിമുഖിയായിരിക്കുന്ന അവളുടെ അതിസന്ധാനകൌശലമെന്നു തന്നെ ഞാൻ മനനം ചെയ്യുന്നു.

പരി— തപസ്വി= തപസ്സോടുകൂടിയവൻ (അസത്യവചനത്തിങ്കൽ നിന്ന ഭയത്തൊടുകൂടിയവൻ എന്നസാരം) ഭണിതം= പറകപ്പെട്ടത,ജരഛലീമുഖി=ജരതിയായിരിക്കുന്നവലീമുഖി,ജരതി= വൃദ്ധാ, വലീമുഖി=വാനരി(വൃദ്ധവാനരിയൊടുതുല്യാ എന്നുസാരം) അവൾ= പ്രസൂനവതിയുടെ മാതാവ, അതിസന്ധാനകൌശലം= വഞ്ചനകൌശലം, മനനംചെയ്ക= വിചാരിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു,

(പ്രകാശം)

(തതസ്സതഃ)

വാ— കിംബ്രവീഷിതതഃപരെദ്യുപിവിനിശ്ചിതകാര്യസിദ്ധി
സ്സദൈവഗതഃ തദൈവജനന്യാഭിഹിതസ്സദൈവാഗതശ്ച

ഏവം ത്രിചതുരാദിവസാഃ പഞ്ചഷമാസാവ്യതിക്രാന്താഃ ॥

അ — തതഃ പരേദ്യവി വിനിശ്ചിതകാര്യസിദ്ധിഃ തഥാ ഏവ ഗതഃ തഥാ ഏവ ജനന്യാ അഭിഹിതഃ തഥാ ഏവ ആഗതഃ ച ഏവം ത്രിചതുരാഃ ദിവസാഃ ന പഞ്ചഷമാസാഃ വ്യതിക്രാന്താ.

അന്വ — അനന്തരം പിറ്റെനാൾ വിനിശ്ചിതകാര്യസിദ്ധിയായിട്ട അപ്രകാരം തന്നെ ഗതനായിട്ടും അപ്രകാരം തന്നെ ജനനിയാൽ അഭിഹിതനായിട്ടും അപ്രകാരം തന്നെ ആഗതനായിട്ടും ഭവിച്ചു. ഇപ്രകാരം ത്രിചതുരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദിവസങ്ങളല്ലാ പഞ്ചഷമാസങ്ങൾ വ്യതിക്രാന്തങ്ങളായി.

പരി — ഗതൻ= ഗമിച്ചവൻ, ഗമിക്ക= പൊക, ജനനീ= മാതാവ, അഭിഹിതൻ= അഭിധാനം ചെയ്യപ്പെട്ടവൻ= അഭിധാനം ചെയ്ക= പറയുക, ആഗതൻ= ആഗമിച്ചവൻ, ആഗമിക്ക= പൊരുക, ത്രിചതുരങ്ങൾ= മൂന്നൊനാലൊ ഉള്ളവ, പഞ്ചഷമാസങ്ങൾ= അഞ്ചൊ ആറൊ മാസങ്ങൾ, വ്യതിക്രാന്തങ്ങൾ= വ്യതിക്രമിച്ചവ, വ്യതിക്രമിക്ക= കഴിയുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—നെദംപരിഭവസ്ഥാനംനപഞ്ചഷാവത്സരാഃ

അ — ഇദം പരിഭവസ്ഥാനം ന ഭവതി പഞ്ചഷാഃ വത്സരാഃ ന വ്യതിക്രാന്താഃ.

അന്വ — ഇതുപരിഭവസ്ഥാനമായി ഭവിക്കുന്നില്ല.പഞ്ചഷങ്ങളായിരിക്കുന്ന വത്സരങ്ങൾവ്യതിക്രാന്തങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നില്ലാ

പരി — ഇത= പഞ്ചഷമാസാതിക്രമണം, പരിഭവസ്ഥാനം= പരിഭവത്തിന്റെ സ്ഥാനം, പരിഭവം=അനാദരം, സ്ഥാനം=ഇരിപ്പടം, പഞ്ചഷങ്ങൾ=അഞ്ചൊ ആറൊ ഉള്ളവ, വത്സരങ്ങൾ= സംവത്സരങ്ങൾ.

സാ — രണ്ടൊ മൂന്നൊ ദിവസങ്ങൾ അല്ലാ അഞ്ചൊ ആറൊ മാസങ്ങൾ തന്നെ കഴിഞ്ഞ പൊയാലും ഇതഅനാദരസ്ഥാനമല്ല അഞ്ചാറ സംവത്സരങ്ങൾ കഴിഞ്ഞ പൊയാൽ അപ്രകാരം വിചാരിക്കാം അഞ്ചാറ വത്സരങ്ങൾ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെല്ലൊ അതുഹെതുവായിട്ട മനസ്സിങ്കൽ വൈമുഖ്യം ഭവിക്കരുത.

(ആകാശെലക്ഷബന്ധ)

ആകാശത്തിങ്കൽ ലക്ഷത്തെ ബന്ധിച്ചിട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അക്ഷരാൎത്ഥമാകുന്നു എന്നും ആകാശത്തിങ്കൽ ഒരെടത്ത ദൃഷ്ടി ഉറപ്പിച്ചിട്ട പറയുന്നു എന്ന അതിന്റെ സാരമാകുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഇതിന്ന സംഗതി എന്തെന്നാ

ൽ ഇനിപറവാൻ പൊകുന്നത പ്രസൂനവതിയുടെമാതാവിനൊടാകുന്നു. തദ്രൂപമായപാത്രം പ്രവെശിക്കായ്കയാൽ ആകാശത്തിംകൽ നൊക്കി അവളെ കണ്ടുഎന്നുള്ള അഭിനയം തന്നെ അതിന്നുപപത്തി മൂലമായിട്ടുള്ളത എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

വാ— ഭൊഃപ്രസൂനവതീജനനി।

ശ്ലൊ അപഹൃത്യവിത്തമഖിലംകസ്യചനശ്രൊത്രിയസ്യശുദ്ധമതെഃവഞ്ചനമനുചിതമെവംപഞ്ചശരാവെശഭാരവിധുരസ്യ॥

അ— ഭൊഃ പ്രസൂനവതീജനനി പഞ്ചശരാവെശഭാരവിധുരസ്യ ശുദ്ധമതെഃ കസ്യചനശ്രൊത്രിയ സ്യഅഖിലം വിത്തം അപഹൃത്യ എവം വഞ്ചനം അനുചിതം.

അന്വ— അല്ലയൊ പ്രസൂനവതീജനനീ പഞ്ചശരാവെശഭാര വിധുരനായി ശുദ്ധമതിയായിരിക്കുന്ന ഒരു ശ്രൊത്രിയന്റെ അഖിലമായിരിക്കുന്ന വിത്തത്തെ അപഹരിച്ചിട്ട ഇപ്രകാരമുള്ള വഞ്ചനം അനുചിതമാകുന്നു.

പരി—പ്രസൂനവതീജനനീ=പ്രസൂനവതിയുടെജനനി, ജനനി= മാതാവ, പഞ്ചശരാവെശഭാരവിധുരൻ= പഞ്ചശരാവെശഭാരഹെതുവായിട്ട വിധുരൻ, പഞ്ചശരാവെശഭാരം= പഞ്ചശരാവെശത്തിന്റെ ഭാരം, പഞ്ചശരാവെശം =കാമാവെശം, (കാമപീഡ) ഭാരം= ആധിക്യം, വിധുരൻ= വിവശൻ, ശുദ്ധമതി= ശുദ്ധബുദ്ധി, ശ്രൊത്രിയൻ= അധീതവെദൻ(ഓത്തൻ)അഖിലം= ഒട്ടൊഴിയാതെഉള്ളത, വിത്തം= ധനം, അപഹരിക്ക= ഉപായെനകരസ്ഥമാക്കുക, വഞ്ചനം= ചതി, അനുചിതം= അയൊഗ്യം.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷിസത്യമാഹഭവാൻഅത്ര്യത്യാമാഹാകുലാനാഃശ്രാദ്ധാദാവാമന്ത്രിതാനാ ഗതാനപഹായാനിമന്ത്രിതമപിമാമെവഭൊജയന്തിതഥാവിധാം മാമതിസന്ധാനപടം കൃതവതീതിതാംപ്രതിജരതീമതിമഹാൻമെകൊപഇതി।

അ— ഭവാൻ സത്യം ആഹ അത്ര്യത്യാഃ മാഹാകുലിനാഃശ്രാദ്ധാദൌ ആമന്ത്രിതാൻ ആഗതാൻ അപഹായ അനാമന്ത്രിതം, അപിആഗതം മാം എവ ഭൊജയന്തി തഥാവിധാം മാം അതിസന്ധാനപടം കൃതവതീ ഇതി ജരതീം താം പ്രതി മെ മഹാൻ കൊപഃ അസ്തി.

അന്വ— അങ്ങുന്ന സത്യമാകുംവണ്ണം പറയുന്നു, അത്രത്യന്മാരായിരിക്കുന്ന മാഹാകുലീനന്മാർ ശ്രാദ്ധാദിയിംകൽ ആമന്ത്രിതന്മാരായി ആഗതന്മാരായിരിക്കുന്നവരെ ഉപെക്ഷിച്ചിട്ട അനാമ

ന്ത്രിതനാകുന്നു. എങ്കിലും ആഗതനായിരിക്കുന്ന എന്നെ തന്നെ ഭുജിപ്പിക്കുന്നു. തഥാവിധനായിരിക്കുന്ന എന്നെ അതിസന്ധാനപദമാക്കി കൃതവതിയായി എന്നത ചെറുപ്പമായിട്ട ജരതിയായിരിക്കുന്ന അവളെ കുറിച്ച ഇനിക്ക അതി മഹത്തായിരിക്കുന്ന കൊപം ഭവിക്കുന്നു.

പരി— സത്യം= യഥാൎത്ഥം, അത്രത്യന്മാർ= ഇവിടെഉള്ളവർ, മാഹാകുലീനന്മാർ=മഹാകുലത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചവർ, മഹാകുലം=മഹത്തായിരിക്കുന്നകുലം, മഹത്ത= വലുതായിരിക്കുന്നത, കുലം=വംശം,ശ്രാദ്ധാദി=ശ്രാദ്ധംമുതലായകൎമ്മം,ആമന്ത്രിതന്മാർ= ആമന്ത്രിക്കപ്പെട്ടവർ, ആമന്ത്രിക്ക= ക്ഷണിക്കുക, ആഗതന്മാർ= ആഗമിച്ചവർ, ആഗമിക്ക= വരിക, അനാമന്ത്രിതൻ=ആമന്ത്രിതനല്ലാത്തവൻ, ആമന്ത്രിതൻ= ആമന്ത്രിക്കപ്പെട്ടവൻ, ആമന്ത്രിക്ക= ക്ഷണിക്കുക, ആഗതൻ= ആഗമിച്ചവൻ,ആഗമിക്ക=വരിക, ഭുജിപ്പിക്ക= ഭക്ഷിപ്പിക്ക, തഥാവിധൻ= അപ്രകാരമിരിക്കുന്നവൻ, അതിസന്ധാനപദം= അതിസന്ധാനത്തിന്നപദം, അതിസന്ധാനം= വഞ്ചനം, പദം= വിഷയം, കൃതവതി= ചെയ്തവൾ, ജരതി= വൃദ്ധാ, അവൾ= പ്രസൂനവതിയുടെ മാതാവ, അതിമഹാൻ=ഏററവും മഹത്ത.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സ്വഗതം)

വാ— ഭവതുഏവം പൃച്ഛാമി.

അ— ഭവതു ഏവം പൃച്ഛാമി.

അന്വ— ഭവിക്കട്ടെ ഇപ്രകാരം പൃച്ഛിക്കുന്നുണ്ട.

പരി— ഭവിക്ക=ഉണ്ടാകുക, പൃച്ഛിക്ക=ചൊദിക്കുക.

സാ— ഈ ബ്രാഹ്മണന ഇപ്രകാരം പ്രസൂനവതിയുടെ മാതാവിന്റെ നെരെ കൊപമുണ്ടാകുന്നെങ്കിൽ ഉണ്ടാകട്ടെ ഇങ്ങിനെ ചൊദിക്കുകതന്നെ.

(പ്രകാശം)

വാ— തഥാപി ഭവതസ്തദനരാഗൊ വിശ്ലഥൊ വാ നവാ.

അ— തഥാപി ഭവതഃ തദനുരാഗ വിശ്ലഥഃ വാ നവ.

അന്വ—അപ്രകാരമായാലും ഭവാന്റെ തദനുരാഗം വിശ്ലഥമായി ഭവിക്കുന്നുവൊ ഇല്ലയൊ.

പരി— ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന,തദനുരാഗം അവളിൽഉള്ള അനുരാഗം, അവൾ=പ്രസൂനവതി, വിശ്ലഥം=ശിഥിലം.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി യഥായഥാ നിരാകാരസ്തഥാതഥാ വൎദ്ധതെ ഇതി.

അ— യഥാ യഥാ നിരാകാരഃ തഥാ തഥാ വൎദ്ധതെ.

അന്വ— യതൊരുപ്രകാരം യാതൊരുപ്രകാരം നിരാകാരം വൎദ്ധിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരം അപ്രകാരം വൎദ്ധിക്കുന്നു.

പരി— നിരാകാരം=തിരസ്കാരം.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— തൎഹിശൃണൊതു ഭവാൻ.

യഥാതെവശ്യാസാഭവതിസതതംവാമനയനായഥാ
തസ്മിൻനിസ്പൈഭവേതിവിമുഖീവിപ്രഹതകെ।
യഥാവാകൌടില്യംത്യജതിഹൃദയെസാചജനനീതഥാ
യത്നംകൎമ്മസ്യജമനസിഖെദംസമുദിതം॥

അ— തൎഹി ഭാവഃ ശൃണൊതു വാമനയനാസായഥാതെസതതം വശ്യാഭവതി തഥാ നിസ്പൈ തസ്മിൻ വിപ്രഹതകെ യഥാ വിമുഖീ ഭവതി തഥാ സാജനനീ ച ഹൃദയെ കൌടില്യം യഥാ ത്യജതി തഥാ ച യത്നം വയം കൎമ്മഃ മനസി സമുദിതം ഖെദംത്യജ.

അന്വ— എന്നാൽ ഭവാൻ ശ്രവിച്ചാലും വാമനയനയായിരിക്കുന്ന അവൾ യാതൊരു പ്രകാരമായാൽ അങ്ങെക്കു എല്ലാസമയത്തിങ്കലും വശ്യയായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരവും നിസ്വനായിരിക്കുന്ന വിപ്രഹതകങ്കൽ യാതൊരുപ്രകാരമായാൽ വിമുഖിയായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരവും ആ ജനനിയും ഹൃദയത്തിങ്കലുള്ള കൌടില്യത്തെ യാതൊരുപ്രകാരമായാൽ ത്യജിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരവുമായ യത്നത്തെ ഞങ്ങൾ ഉടനെ ചെയ്വാൻ പൊകുന്നു. അങ്ങുന്നു മനസ്സിങ്കൽ സമുദിതമായിരിക്കുന്ന ഖെദത്തെ ത്യജിച്ചാലും.

പരി— ഭവാൻ= വിദ്വാനായ അങ്ങുന്നു, ശ്രവിക്ക= കെൾക്കുക, വാമനയനാ= വാമങ്ങളായിരിക്കുന്ന നയനങ്ങളൊടുകൂടിയവൾ, വാമങ്ങൾ=മനൊഹരങ്ങൾ, അവൾ=പ്രസൂനവതി, വശ്യാ= അധീന, നിസ്വൻ= ദരിദ്രൻ, വിപ്രഹതകൻ=വിപ്രാധമൻ, വിമുഖി= വൈമുഖ്യത്തൊടുകൂടിയവൾ, ജനനി= മാതാവ, ഹൃദയം=മനസ്സ, കൌടില്യം=വളവ, ത്യജിക്ക=ഉപെക്ഷിക്കുക, യത്നം=പ്രയത്നം, സമുദിതം=വഴിപൊലെഉദിതം, ഉദിതം= ഉൽപന്നം, ഖെദം= ദുഃഖം, ത്യജിക്ക=ഉപെക്ഷിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി സ്വസ്തിഭവതെസിദ്ധമെവകാംക്ഷിതം ഇതി

അ— ഭവതെ സ്വസ്തി കാംക്ഷിതം സിദ്ധം ഏവ.

അന്വ— അങ്ങെയ്ക്കായിക്കൊണ്ടു സ്വസ്തിഭവിക്കട്ടെ എന്റെ കാംക്ഷിതം സിദ്ധമായിട്ടു തന്നെ ഭവിക്കുന്നു.

പരി— സ്വസ്തി= ക്ഷെമം, കാംക്ഷിതം= ഇഷ്ടം, സിദ്ധം= സിദ്ധമായതുപൊലെ ഉള്ളത.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— തൽസാധയതുഭവാൻ.

അ— തൽ ഭവാൻ സാധയതു.

അന്വ— എന്നാൽ അങ്ങുന്ന സാധിപ്പിച്ചാലും.

പരി— സാധിക്ക=പൊക.

വാ— കിംബ്രവീഷി തഥെതി.

മെൽ എഴുതിയ വാക്യത്തിംകലെ തഥാ എന്നതിന്ന അ പ്രകാരമാകട്ടെ എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു. മറ്റുള്ളപദങ്ങളുടെ അന്വയാദികൾ മുൻപറഞ്ഞ പ്രകാരം തന്നെ.

വാ— ഹന്തഗതൊയം അമൃതപാനാദനന്തര മാരനാള പാനമപിനിവൃത്തം.

അ— ഹന്ത അയം ഗതഃ അമൃതപാനാൽ അനന്തരം ആരനാളപാനം അപി നിൎവൃത്തം.

അന്വ— സന്തൊഷം ഇവൻ ഗതനായി അമൃതപാനത്തിങ്കൽ നിന്ന അനന്തരം ആരനാളപാനവും നിൎവൃത്തമായി.

പരി— ഇവൻ=ഖലതിസ്വാമി, ഗതൻ=ഗമിച്ചവൻ, ഗമിക്ക=പൊക, അമൃതപാനം=അമൃതത്തിന്റെ പാനം, ആരനാള പാനം=ആരനാളത്തിന്റെപാനം,ആരനാളം=കാടി,നിൎവൃത്തം= സിദ്ധം.

സാ— ഖലതിസ്വാമി പൊയതുകൊണ്ടു സന്തൊഷിക്കുന്നു. കലാവതിയുടെ സല്ലാപങ്ങൾ കെട്ടതിന്റെ ശെഷം ഉണ്ടായ ഈ ഖലതിസ്വാമിയുടെ സല്ലാപശ്രവണം അമൃതപാനത്തിങ്കൽ നിന്ന അനന്തരമായുള്ള ആരനാളപാനതുല്യമാകുന്നു.

(വിചിന്ത്യസസ്മിതം)

ചിന്തിച്ചിട്ടു (ഖലതിസ്വാമിയുടെ അവസ്ഥയെ വിചാരിച്ചിട്ടു സസ്മിതമാകുംവണ്ണം ചിരിയൊടുകൂടുംവണ്ണം പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു)

ധൈൎയ്യപ്രസായകഭവന്തമിയന്തമൎത്ഥ
മഭ്യൎത്ഥയെസരസകാമിജനപ്രയൊജ്യാൻ।

ഏതാദൃശപശുസമെപിജനെപ്രയുജ്യ
മാനീനശസ്ഥവമുദാധെവശരാനദാരാ॥ൻ

അ— ഹെ പുഷ്പസായക ഭവന്തം ഇയന്തം അത്ഥം അഭ്യ ൎത്ഥയെ ത്വം സരസകാമിജനപ്രയൊജ്യാൻ തവ ഉദാരാൻശരാൻ ഏതാദൃശെ പശുസമെ ജനെ അപി പ്രയുജ്യ മുധാ എവ മാനീ നാശഃ.

അന്വ— അല്ലയൊ പുഷ്പസായകൻ ഭവാനൊട ഇയത്താ യിരിക്കുന്ന അത്ഥത്തെ ഞാൻ അഭ്യൎത്ഥിക്കുന്നു. അങ്ങുന്ന സര സകാമിജനപ്രയൊജ്യങ്ങളായി ഉദാരങ്ങളായിരിക്കുന്ന അങ്ങയുടെ ശരങ്ങളെ ഏതാദൃശനായി പശുസമനായിരിക്കുന്ന ജനത്തിംക ലും പ്രയൊഗിച്ചിട്ട വെറുതെതന്നെ നശിപ്പിക്കരുത.

പരി— പുഷ്പസായകൻ=കാമദെവൻ, ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന, ഇയത്ത=ഇത്രമാത്രമായുള്ളത, അത്ഥം=പ്രയൊജനം, സരസകാ മിജനപ്രയൊജ്യങ്ങൾ= സരസകാമിജനങ്ങളിൽ പ്രയൊജ്യങ്ങ ൾ, സരസകാമിജനങ്ങൾ=സരസന്മാരായിരിക്കുന്ന കാമിജനങ്ങ ൾ, സരസന്മാർ=രസത്തൊടുകൂടിയവർ, കാമിജനങ്ങൾ=കാമിക ളായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ, കാമികൾ=രാഗികൾ, പ്രയൊജ്യങ്ങൾ= പ്രയൊഗിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യങ്ങൾ, ഉദാരങ്ങൾ=മഹത്തുകൾ, (വളരെവിലയുള്ളവ എന്ന സാരം) ശരങ്ങൾ=അസ്ത്രങ്ങൾ, ഏ താദൃശൻ=ഇവനെന്നപൊലെ ഇരിക്കുന്നവൻ, ഇവൻഖലതിസ്വാ മിപശുസമൻ=പശുതുല്യൻ.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പരിക്രാമൻവാമതൊവിലൊക്യ)

പരിക്രാമന്നായിട്ട(വട്ടത്തിൽനടന്നിയങ്ങുന്നവനായിട്ട) വാ മഭാഗത്തിങ്കൽ (ഇടത്തഭാഗത്തിങ്കൽ) വിലൊകനംചെയ്തിട്ട (നൊക്കീട്ട) പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അത്ഥമാ കുന്നു.

വാ— അയെതദിദം കലാകൌമുദീമന്ദിരം തദന്തഃ പ്രവി ശാമി.

അ— അയെ ഇദം തൽ കലാകൌമുദീമന്ദിരം തൽ അ ന്തഃ പ്രവിശാമി.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഇത ആ കലാകൌമുദീമന്ദിരം ആകു ന്നു. അതുഹെതുവായിട്ടു ഞാൻ അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ പ്രവെ ശിക്കുന്നു.

പരി— കലാകൌമുദീമന്ദിരം=കലാകൌമുദിയുടെ മന്ദിരം,

കലാകൌമുദീ= കലാകൌമുദിഎന്ന പെരൊടുകൂടിയ ഒരുത്തി, മ
ന്ദിരം=ഭവനം, അന്തൎഭാഗം=ഉള്ള, പ്രവെശിക്ക= കടക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— അയെഇയ മനുന്മിഷിതയൌവനയാവലിതകാഞ്ചീ
ഗുണാഞ്ചിതപ്രകൊഷ്ഠയാ രജനീശിരീഷാദിഭരിതതാമ്രപാത്രീപരി
ലസിത കരതലയാമൃദുളധവളവസനയുഗളമിളിതതരകരാഞ്ച
ലയാകയാപിവെശകന്യയാനുഗമ്യമാനാ॥

൩൨. അദ്ധാലക്ഷ്യമനൊഹരൊരുയുഗളംനാത്യായതംവിഭ്രതീ
വാസഃപ്രൊഷിതഭൂഷണൈരവയവൈഃകാന്തിംകിരന്തീപരാം।
തൈലാഭ്യക്തതനുൎന്നിബദ്ധചികുരാതാംബൂലഗൎഭാനനാ
വാപീംസ്നാതുമിതൊനിജാന്നിലയനാന്നിൎയ്യാതിശാതൊദരീ॥

അ— അയെ ശാതൊദരി ഇയം അനുന്മിഷിതയൌവന
യാ വലിതകാഞ്ചീഗുണാഞ്ചിതപ്രകൊഷ്ഠയാ രജനീശിരീഷാദിഭരി
ത താമ്രപാത്രീ പരിലസിത കരതലയാ മൃദുളധവളവസനയുഗ
ള മിളിതതരകരാഞ്ചലയാ കയാപി വെശകന്യയാ അനുഗമ്യ
മാനാ അദ്ധാലക്ഷ്യമനൊഹരൊരുയുഗളം നാത്യായതം വാസഃ ബി
ഭ്രതീ പ്രൊഷിതഭൂഷണൈഃ അവയവൈഃ പരാം കാന്തിം കിര
ന്തീ തൈലാഭ്യക്തതനുഃ നിബദ്ധചികുരാ താംബൂലഗൎഭാനനാ ഇ
തഃ നിജാൽ നിലയനാൽ സ്നാതും വാപീം നിൎയ്യാതി.

അ൯— ആശ്ചൎയ്യം ശാതൊദരിയായിരിക്കുന്നഇവൾ അനു
ന്മിഷിതയൌവനയായി വലിതകാഞ്ചീഗുണാഞ്ചിത പ്രകൊഷ്ഠയാ
യി രജനീശിരീഷാദിഭരിത താമ്രപാത്രീപരിലസിതകരതലയായി
മൃദുളധവളവസനയുഗളമിളിതതരകരാഞ്ചലയായിരിക്കുന്ന ഒരു
വെശകന്യയാൽ അനുഗമ്യമാനയായി അദ്ധാലക്ഷ്യമനൊഹരൊ
രുയുഗളം മാകുംവണ്ണം നാത്യായതമായിരിക്കുന്ന വാസസ്സിനെ വി
ഭ്രതിയായി പ്രൊഷിതഭൂഷണങ്ങളായിരിക്കുന്ന അവയവങ്ങൾ
കൊണ്ടു പരയായിരിക്കുന്ന കാന്തിയെ കിരന്തിയായി തൈലാഭ്യ
ക്തതനുവായി നിബദ്ധചികുരയായി താംബൂലഗൎഭാനനയായിട്ടു
ഈ നിജമായിരിക്കുന്ന നിലയനത്തിങ്കൽ നിന്നു സ്നാനം ചെയ്വാ
നായിക്കൊണ്ടു വാപിയെകുറിച്ചു നിൎയ്യാണം ചെയ്യുന്നു.

പരി— ശാതൊദരീ=ശാതമായിരിക്കുന്ന ഉദരത്തൊടുകൂടിയ
വൾ, ശാതം=കൃശം, ഉദരം=വയറ, ഇവൾ=കലാകൌമുദി, അനു
ന്മിഷിതയൌവനാ=അനുന്മിഷിതമായിരിക്കുന്നയൌവനത്തൊടുകൂ
ടിയവൾ, അനുന്മിഷിതം=ഉന്മിഷിതമല്ലാത്തത, ഉന്മിഷിതം=ഉ
ന്മെഷിച്ചത,ഉന്മെഷിക്ക= നല്ലവണ്ണംപ്രകാശിക്കുക, വലിതകാഞ്ചീ

ഗ്രണാഞ്ചിതപ്രകോഷ്ഠാ=വലിതകാഞ്ചീഗ്രണംകൊണ്ട അഞ്ചിതമായിരിന്ന പ്രകോഷ്ഠത്തോടുകൂടിയവൾ, വലിതകാഞ്ചീഗ്രണം=വലിതമായിരിക്കുന്ന കാഞ്ചീഗ്രണം, വലിതം=ചലിതം, (ഇളകിയത) കാഞ്ചീഗ്രണം=അരഞ്ഞാണ, അഞ്ചിതം=അലംകൃതം, പ്രകൊഷ്ഠം= കൈത്തണ്ട, രജനീശിഖിഷാദിഭരിത താമ്രപാത്രീപരിലസിതകരതലാ= രജനീശിഖിഷാദിഭരിത താമ്രപാത്രീപരിലസിതമായിരിക്കുന്ന കരതലത്തോടുകൂടിയവൾ, രജനീശിഖിഷാദിതഭരിതാമ്രപാത്രീപരിലസതം=രജനീശിഖിഷാദിഭരിത താമ്രപാത്രി ഹേതുവായിട്ട പരിലസിതം, രജനീശിഖിഷാദിഭരിതതാമ്രപാത്രി= രജനീശിഖിഷാദിഭരിതയായിരിക്കുന്ന താമ്രപാത്രി, രജനീശിഖിഷാദിഭരിതാ=രജനീശിഖിഷാദികൾകൊണ്ട ഭരിതാ, രജനീശിഖിഷാദികൾ= രജനീശിഖിഷങ്ങൾ തുടങ്ങിയുള്ളവ, രജനീശിഖിഷങ്ങൾ= രജനിയും ശിഖിഷവും, രജനീ=മഞ്ഞൾ, ശിഖിഷം=വാകപ്പൊടി, ഭരിതാ=ഭരിക്കപ്പെട്ടത, ഭരിക്ക=നിറയ്ക്കുക, താമ്രപാത്രീ=താമ്രംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പാത്രി, താമ്രം=ചെമ്പ, പാത്രീ=ചെറിയ പാത്രം, പരിലസിതം=പരിലസിച്ചത, പരിലസിക്ക=ശോഭിക്കുക, കരതലം=പാണിതലം, മൃദുളധവളവസനയുഗളമിളിതെതരകരാഞ്ചലാ=മൃദുളധവളവസനയുഗളമിളിതമായിരിക്കുന്ന ഇതരകരാഞ്ചലത്തോടു കൂടിയവൾ, മൃദുളധവളവസനയുഗളമിളിതം= മൃദുളധവളവസനയുഗളത്തോടു മിളിതം, മൃദുളധവളവസനയുഗളം=മൃദുളധവളവസനങ്ങളുടെ യുഗളം, മൃദുളധവളവസനങ്ങൾ=മൃദുളങ്ങളായിരിക്കുന്നധവളവസനങ്ങൾ, മൃദുളങ്ങൾ=മൃദുക്കൾ, ധവളവസനങ്ങൾ=ധവളങ്ങളായിരിക്കുന്ന വസനങ്ങൾ, ധവളങ്ങൾ=വെളുത്തിരിക്കുന്നവ, വസനങ്ങൾ=വസ്ത്രങ്ങൾ, യുഗളം=യുഗം, മിളിതം=ചേൎന്നത, ഇതരകരാഞ്ചലം=ഇതരകരത്തിന്റെ അഞ്ചലം, ഇതരകരം=ഇതരമായിരിക്കുന്ന കരം, ഇതരം=അന്യം, കരം=കയ്യ, അഞ്ചലം=അഗ്രം, വെശകന്യാ=വെശ്യാകന്യക, അനുഗമ്യമാനാ=അനുഗമിക്കപ്പെട്ടീടുന്നവൾ, അനുഗമിക്ക=അനുയാനംചെയ്ക, അൎദ്ധാലക്ഷ്യമനോഹരോരുയുഗളാ=അൎദ്ധാലക്ഷ്യമായി മനോഹരോരമായിരിക്കുന്ന ഊരുയുഗളത്തോടു കൂടിയത, അൎദ്ധാലക്ഷ്യം=അൎദ്ധത്തിങ്കൽ ആലക്ഷ്യം, അൎദ്ധം=അൎദ്ധഭാഗം, ആലക്ഷ്യം=ആലക്ഷിക്കപ്പെടുവാൻ ശക്യം, ആലക്ഷിക്ക=ദൎശിക്കുക, ഊരുയുഗളം=ഊരുക്കളുടെ യുഗളം, ഊരുക്കൾ=തുടകൾ, യുഗളം=യുഗം, നാത്യായതം=അത്യായതമല്ലാത്തത. അത്യായതം=അതിദീൎഘം. വാസസ്സ=വസ്ത്രം. ബിഭ്രതീ=ധരിച്ചീടുന്നവൾ. പ്രൊഷിതഭൂഷണാങ്ങ

ൾ=പ്രൊഷിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭൂഷണങ്ങളൊടുകൂടിയവ. പ്രൊഷിതങ്ങൾ=പ്രവസിച്ചവ. പ്രവസിക്ക=വെർപെടുക. ഭൂഷണങ്ങൾ=അലങ്കാരങ്ങൾ. അവയവങ്ങൾ=കരാദികൾ. പരാ=അധികാ. കാന്തി=ശൊഭാ. കിരന്തീ=കിരണംചെയ്തിയങ്ങുന്നവൾ. കിരണംചെയ്ക=വർഷിക്കുക. തൈലാഭ്യക്തതനു= തൈലാഭ്യക്തയായിരിക്കുന്ന തനുവിനൊടു കൂടിയവൾ. തൈലാഭ്യക്തഃ=തൈലം കൊണ്ടു അഭ്യക്താ. തൈലം=എണ്ണ, അഭ്യക്താ=അഭ്യഞ്ജിക്കപ്പെട്ടത, അഭ്യഞ്ജിക്ക=ലെപനംചെയ്ക, തനു=ശരീരം, നിബദ്ധചികുരാ=നിബദ്ധമായിരിക്കുന്ന ചികുരത്തൊടുകൂടിയവൾ, നിബദ്ധം=നിബന്ധിക്കപ്പെട്ടത, നിബന്ധിക്ക=കെട്ടുക, ചികുരം=തലമുടി, താംബൂലഗർഭാനനാ=താംബൂലഗർഭമായിരിക്കുന്ന ആനനത്തൊടു കൂടിയവൾ, താംബൂലഗർഭം=ഗർഭത്തിങ്കൽ താംബൂലത്തൊടുകൂടിയത, ഗർഭം=ഉള്ള, താംബൂലം=വെററില, ആനനം=മുഖം, നിജം=തന്നെ സംബന്ധിച്ചത, നിലയനം=ഭവനം, സ്നാനംചെയ്ക=കുളിക്കുക, വാപി=കുളം, നിൎയ്യാണംചെയ്ക=പുറപ്പെടുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— തന്നായമന്തഃപ്രവെശസമയഃ അവസരൊപസൎപ്പണിയാഃഖലുഗണികാഃ

അ— തൽ അയം അന്തഃപ്രവെശസമയഃ ന ഭവതി ഗണികാഃ അവസരൊപസൎപ്പണിയാഃ ഖലു.

അ൰— അതു ഹെതുവായിട്ട ഇത അന്തഃപ്രവെശസമയമല്ല ഗണികമാർ അവസരൊപസൎപ്പണീയകളാകുന്നു എല്ലൊ.

പരി— അന്തഃപ്രവെശസമയം= അന്തഃപ്രവെശൊചിതമായിരിക്കുന്ന സമയം, അന്തഃപ്രവെശൊചിതം= അന്തഃപ്രവെശത്തിന്ന ഉചിതം, അന്തഃപ്രവെശം= അന്തൎഭാഗത്തിങ്കലുള്ളപ്രവെശം, അന്തൎഭാഗം= ഉള്ള, പ്രവെശം= കടപ്പ, ഉചിതം= യൊഗ്യം, ഗണികകൾ= വെശ്യാസ്ത്രീകൾ, അവസരൊപസൎപ്പണീയകൾ= അവസരത്തിങ്കൽ ഉപസൎപ്പണീയകൾ, അവസരം= സമയം, ഉപസൎപ്പണീയകൾ= ഉപസൎപ്പിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യകൾ, ഉപസൎപ്പിക്ക, ഉപഗമിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പ്രാവൃത്യപരിക്രാമൻ)

(പുരതൊവിലൊക്യ)

നിവൎത്തിച്ചിട്ട പരിക്രമിച്ചിയങ്ങുന്നവനായിട്ട മുമ്പിൽവിലൊകനം ചെയ്തിട്ട (ഒരുത്തനെകണ്ടിട്ട) വിചാരിക്കുന്നുഎന്ന മെൽ

എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

൬൯ രക്തംവാസോവസാനഃകിമപിചമലിനംകൃഷ്ണവൎണ്ണാം കൃപാണീംപാണൌദക്ഷേ ദധാനോനവവസനലസദ്വാമകക്ഷാന്തരാളഃ। സിക്തഃസ്വേദാംബുജാലൈസ്സ്ഫുടവികടഗതിഃപാൎശ്വഭാജോപ്യപശ്യൻപശ്ചാദ്വല്ഗച്ഛിഖാഗ്രഃ പരിപതതിപുരഃ കോപികോപാരുണാക്ഷഃ॥

അ— രക്തം കിമപി മലിനം ച വാസഃ വസാനഃ ദക്ഷേ പാണൌ കൃഷ്ണവൎണ്ണാം കൃപാണീം ദധാനഃ നവവസനലസദ്വാമകക്ഷാന്തരാളഃ സ്വേദാംബുജാലൈഃ സിക്തഃ സ്ഫുടവികടഗതിഃ പാൎശ്വഭാജഃ അപി അപശ്യൻ പശ്ചാദ്വല്ഗച്ഛിഖാഗ്രഃ കോപാരുണാക്ഷഃ കോപി പുരഃ പരിപതതി.

അന്വ— രക്തമായിട്ടും കുറെ മലിനമായിട്ടുമിരിക്കുന്ന വാസസ്സിനെ വസാനനായി ദക്ഷമായിരിക്കുന്ന പാണിയിങ്കൽ കൃഷ്ണവൎണ്ണയായിരിക്കുന്ന കൃപാണിയെ ദധാനനായി നവവസനലസദ്വാമകക്ഷാന്തരാളനായി സ്വേദാംബുജാലങ്ങളാൽ സിക്തനായി സ്ഫുടവികടഗതിയായി പാൎശ്വഭാക്കുകളെയും അപശ്യനായി പശ്ചാദ്വല്ഗച്ഛിഖാഗ്രനായി കോപാരുണാക്ഷനായിരിക്കുന്ന ഒരുത്തൻ പുരോഭാഗത്തിങ്കൽ പരിപതിക്കുന്നു.

പരി— രക്തം= ചുവന്നത, മലിനം= മുഷിഞ്ഞത, വാസസ്സ= വസ്ത്രം, വസാനൻ= വസിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, വസിക്ക= ഉടുക്കുക, ദക്ഷം= വലത്തെത, പാണി= കയ്യ, കൃഷ്ണവൎണ്ണാ= കൃഷ്ണമായിരിക്കുന്ന വൎണ്ണത്തോടുകൂടിയത, കൃഷ്ണം= കറുപ്പ, വൎണ്ണം= നിറം, കൃപാണീ= വാള, ദധാനൻ= ധരിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, നവവസനലസദ്വാമകക്ഷാന്തരാളൻ= നവവസനലസത്തായിരിക്കുന്ന വാമകക്ഷാന്തരാളത്തോടുകൂടിയവൻ, നവവസനലസത്ത=നവവസനം ഹേതുവായിട്ട ലസത്ത, നവവസനം= നവമായിരിക്കുന്ന വസനം, നവം= പുതിയത, വസനം= വസ്ത്രം, ലസത്ത=ഗ്രസിച്ചിയങ്ങുന്നത, ലസിക്ക= ശോഭിക്കുക, വാമകക്ഷാന്തരാളം= വാമകക്ഷത്തിന്റെ അന്തരാളം, വാമകക്ഷം=വാമമായിരിക്കുന്ന കക്ഷം, വാമം= ഇടത്തെത, കക്ഷം= ബാഹുമൂലം, അന്തരാളം= ഉള്ള, സ്വേദാംബുജാലങ്ങൾ= സ്വേദാംബുക്കളുടെ ജാലങ്ങൾ, സ്വേദാംബുക്കൾ= സ്വേദജലങ്ങൾ, ജാലങ്ങൾ=സമൂഹങ്ങൾ, സിക്തൻ= സേചിക്കപ്പെട്ടവൻ, സേചിക്ക= നനയ്ക്കുക, സ്ഫുടവികടഗതി=സ്ഫുടയായിരിക്കുന്ന വികടഗതിയോടുകൂടിയവൻ, വികടഗതി=വികടയായിരിക്കുന്ന ഗതി, സ്ഫുടാ= സ്പഷ്ടാ, വികടാ= വിഷമാ, (ചില

പ്പോൾ അരുണങ്ങാട്ടും ചിലപ്പോൾ ഇരുണ്ടാട്ടുമായിരിക്കുന്നതെന്നു സാരം) ഗതി= ഗമനം, പാൎശ്വഭാക്കുകൾ= പാൎശ്വങ്ങളെ ഭജിക്കുന്നവർ, പാൎശ്വങ്ങൾ= ഇരുഭാഗങ്ങൾ, ഭജിക്ക= ആശ്രയിക്കുക, (പാൎശ്വവാസികളെന്നുസാരം) അവശ്യൻ= വശ്യനല്ലാത്തവൻ, വശ്യൻ= ദശിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, ദശിക്ക= കാണുക, പശ്ചാദ്വല്ഗച്ശിഖാഗ്രൻ= പശ്ചാദ്വല്ഗത്തായിരിക്കുന്നശിഖാഗ്രത്തൊടുകൂടിയവൻ, പശ്ചാദ്വല്ഗത്ത= പശ്ചാൽഭാഗത്തിങ്കൽ വല്ഗുന്ന, പശ്ചാൽഭാഗം= പൃഷ്ഠഭാഗം, വല്ഗത്ത= വല്ഗിച്ചിയങ്ങുന്നത, വല്ഗിക്ക= തുള്ളുക. ശിഖാഗ്രം= ശിഖയുടെഅഗ്രം, ശിഖാ= കുടുമ, അഗ്രം= തല, കൊപാരുണാക്ഷൻ= കൊപാരുണങ്ങളായിരിക്കുന്ന അക്ഷികളൊടുകൂടിയവൻ, കൊപാരുണങ്ങൾ= കൊപം ഹെതുവായിട്ട അരുണങ്ങൾ= അരുണങ്ങൾ, ചുവന്നവ, അക്ഷികൾ= കണ്ണുകൾ, പുരൊഭാഗം= അഗ്രഭാഗം, പരിപതിക്ക= പരിഭ്രമിക്ക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(വിചിന്ത്യ)

വിചാരിച്ചിട്ടു പറയുന്നു എന്നു മെൽഎഴുതിയതിന്റെഅൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— ആജ്ഞാതംഅയംകൊപിവൈദെശികൊ വസുഹാരിണ്യാംസ്വൈരിണ്യാമത്യാരൂഢ പ്രണയഃവിശ്രാണിതബാഹുപണൊപികദാചിദപ്യലബ്ധകാമ സ്താമെവഗവെഷയന്നാദിമാഭ്യാമാഭ്യന്തരാഭ്യാമരാതിഭ്യാമഭിഭൂയമാനമാനസഃപരിഭ്രമതി തസ്യാസ്തുപുംശ്ചല്യാഃകെതൊരിവാവിജ്ഞെയസ്സഞ്ചാരഃ തദസൌമാമവലൊകയതിചെന്നീരസെനനിജൊദന്തശ്രാവണെന പ്രയാണപ്രത്യൂഹമാചരെൽ അതൊഹമനെനകെസരതരുണാവിഹിതമൂൎത്തിസ്താവത്തിഷ്ഠാമിയാവദെഷഗച്ഛതി॥

അ— ആ ജ്ഞാതം അയം കൊപി വൈദെശികഃ വസുഹാരിണ്യാം സ്വൈരിണ്യാം അത്യാരൂഢപ്രണയഃ വിശ്രാണിതബാഹുപണഃ അപി കദാചിൽ അപി അലബ്ധകാമഃതാം ഏവ ഗവെഷയൻ ആദിമാഭ്യാം ആഭ്യന്തരാഭ്യാം അരാതിഭ്യാം അഭിഭൂയമാനമാനസഃ പരിഭ്രമതി പുംശ്ചല്യാഃ തസ്യാഃ സഞ്ചാരഃ തു കെതൊഃ സഞ്ചാരഃ ഇവ അവിജ്ഞെയഃ തൽ അസൌ മാം അവലൊകയതി ചെൽ നീരസെന നിജൊദന്തശ്രാവണെന പ്രയാണപ്രത്യൂഹം ആചരെൽ അതഃ അഹം അനെന കെസരതരുണ അവിഹിതമൂൎത്തിഃ യാവൽ എഷഃ ഗച്ഛതി താവൽതിഷ്ഠാമി.

അന്വ— ആജ്ഞാതമായി ഇവൻ ഒരു വൈദെശികനാ

ക്കുന്നു. വസുഹാരിണിയാകുന്ന സ്വൈരിണിയിങ്കൽ അത്യാരൂഢപ്രണയനായിട്ടു വിശ്രാണിതബഹുപണന്നായി എങ്കിലും ഒരിക്കൽ എങ്കിലും അലബ്ധകാമനായിട്ടു അവളെ തന്നെ ഗവേഷയന്നായിട്ടു ആദിമങ്ങളായിയും ആഭ്യന്തരങ്ങളായിയും ഇരിക്കുന്ന അരാതികളാൽ അഭിഭൂയമാനമാനസനായിട്ടു പരിഭ്രമിക്കുന്നു. പുംശ്ചലിയായിരിക്കുന്ന അവളുടെ സഞ്ചാരമാകട്ടെ കേതുവിന്റെ സഞ്ചാരമെന്നപോലെ അവിജ്ഞേയമായി ഭവിക്കുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ടു ഇവൻ എന്നെ അവലോകിക്കുന്നു എങ്കിൽ നീരസമായിരിക്കുന്ന നിഷ്ഠുരതരശ്രാവണംകൊണ്ടു പ്രയാണ പ്രത്യൂഹത്തെ ആചരിക്കും. ഇതു ഹേതുവായിട്ടു ഞാൻ ഈ കേസരങ്ങൾകൊണ്ടു അവിഹിത മൂർത്തിയായിട്ടു യാതൊരു സമയത്തിങ്കൽ ഇവൻ ഗമിക്കുന്നുവൊ അതുവരെ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നുണ്ടു.

അന്വയത്തിന്റെ ആദിയിൽ കാണിച്ച ആ എന്നുള്ള അവ്യയം സ്മരണദ്യോതകമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു.

പരി— ജ്ഞാതം= അറികപ്പെട്ടതു, (അറികപ്പെടുവാൻ ഇച്ഛിക്കപ്പെട്ടതു ജ്ഞാതമായി എന്ന സാരം) വൈദേശികൻ= വിദേശത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചവൻ, വിദേശം= അന്യദേശം, വസുഹാരിണി= വസുവിനെ ഹരിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവളാകയാൽ വസുഹാരിണീ എന്ന പേരോടുകൂടിയവൾ, വസു= ധനം, ഹരിക്ക= അപഹരിക്ക, സ്വൈരിണീ= കുലടാ, (വ്യഭിചരിച്ചു നടക്കുന്നവൾ) അത്യാരൂഢപ്രണയൻ= അത്യാരൂഢമായിരിക്കുന്ന പ്രണയത്തോടുകൂടിയവൻ, അത്യാരൂഢം= അധികമായി വർദ്ധിച്ചതു, പ്രണയം= സ്നേഹം, വിശ്രാണിതബഹുപണൻ= വിശ്രാണിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ബഹുപണങ്ങളോടു കൂടിയവൻ, വിശ്രാണിതങ്ങൾ= വിശ്രാണനം ചെയ്യപ്പെട്ടവ, വിശ്രാണനംചെയ്ക= ദാനംചെയ്ക, ബഹുപണങ്ങൾ= ബഹുക്കളായിരിക്കുന്ന പണങ്ങൾ, അലബ്ധകാമൻ= അലബ്ധമായിരിക്കുന്ന കാമത്തോടുകൂടുന്നവൻ, അലബ്ധം= ലബ്ധമല്ലാത്തതു, ലബ്ധം= ലഭിക്കപ്പെട്ടതു, അവൾ= വസുഹാരിണി, ഗവേഷയൻ= ഗവേഷിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, ഗവേഷിക്ക= അന്വേഷിക്ക, ആദിമങ്ങൾ=ആദിയിലുള്ളവ,(ആദ്യദേിതിയങ്ങളെന്നു സാരം) ആഭ്യന്തരങ്ങൾ= അഭ്യന്തരത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചവ, അഭ്യന്തരം=ഉള്ള, അരാതികൾ= ശത്രുക്കൾ, (കാമക്രോധങ്ങളെന്നു സാരം) അഭിഭൂയമാനമാനസൻ= അഭിഭൂയമാനമായിരിക്കുന്ന മാനസത്തോടുകൂടിയവൻ, അഭിഭൂയമാനം= അഭിഭവിക്കപ്പെട്ടിയങ്ങുന്നതു, അഭിഭവിക്ക= വിധിക്കുക, മാനസം= മനസ്സ, പരിഭ്രമിക്ക= അവിടവി

ടെ സഞ്ചരിക്കുക, പുംശ്ചലി= കുലടാ, അവൾ= വസുധാരിണി, കെതു= കെതുഎന്നഗ്രഹം, (കെതുഎന്നതനവഗ്രഹങ്ങളിൽ ഒന്നാകുന്നു. അതിന്റെ സഞ്ചാരം ആൎക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാത്തതാകുന്നു.) അവിജ്ഞെയം= വിജ്ഞെയമല്ലാത്തത, വിജ്ഞെയം= അറികപ്പെടുവാൻ ശക്യം, അവലൊകനംചെയ്ക= കാണുക, നീരസം= രസത്തൊടു കൂടാത്തത, നിജൊദന്തശ്രാവണം= നിജൊദന്തത്തിന്റെ ശ്രാവണം, നിജൊദന്തം= തന്റെ ഉദന്തം, ഉദന്തം= വൃത്താന്തം, ശ്രാവണം= കെൾപ്പിക്കുക എന്നക്രിയ, പ്രയാണപ്രത്യൂഹം= പ്രയാണത്തിന്റെ പ്രത്യൂഹം, പ്രയാണം= യാത്രാ, പ്രത്യൂഹം= വിഘ്നം, ആചരിക്ക= ചെയ്ക, കെസരതരു= കെസരവൃക്ഷം, അപിഹിതമൂൎത്തി= അപിഹിതമായിരിക്കുന്ന മൂൎത്തിയൊടുകൂടിയവൻ, അപിഹിതാ= അപിധാനം ചെയ്യപ്പെട്ടത, അവിധാനം ചെയ്ക= മറയ്ക്കുക, മൂൎത്തി= ശരീരം, ഗമിക്ക= പൊക, സ്ഥിതിചെയ്ക= നില്ക്കുക,

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(ഇതിതഥാതിഷ്ഠൻ)

ഇപ്രകാരം നിശ്ചയിച്ചിട്ട അപ്രകാരം സ്ഥിതിചെയ്തിരിയ്ക്കുന്നവനായിട്ടപറയുന്നുഎന്നമെൽ എഴുതിയതിന്റെഅൎത്ഥമാകുന്നു

വാ— ആഗതൊയംതദ്ഗച്ഛാമി

അ— ആ അയംഗതഃ തൽ അഹം ഗച്ഛാമി.

അന്വ— ആവൂ ഇവൻ ഗതനായി അതുഹെതുവായിട്ടഞാൻ ഗമിക്കുന്നു.

പരി— ഇവൻ= വൈദെശികൻ, ഗതൻ= ഗമിച്ചവൻ, ഗമിക്ക= പൊക.

(ഇതിപരിക്രാമംസ്തദവസ്ഥാമനുസന്ധായ(ഇതി) (ഇങ്ങിനെ നിശ്ചയിച്ചിട്ട) പരിക്രാമൻ (പരിക്രമിച്ചിരിയ്ക്കുന്നവനായിട്ട) തദവസ്ഥാം (ആവൈദെശികന്റെ അവസ്ഥയെ) അനുസന്ധായ സ്മരിച്ചിട്ട പറയുന്നു) എന്നമെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു,

വാ— കഷ്ടംകെചനദൂരാത്മാനഃ

ന്ദർ. ദാരിദ്ര്യാന്നിജദെശതഃപ്രചലിതാഃപൂൎവ്വംപ്രപന്നാഃപുനൎദ്ദെശഞ്ചനദീനവൃത്തിവിവശാദെശംപിശാചൊപമാഃവൃത്യാതത്രയയാകയാപിധനിനൊഭൃത്യാമദാന്ധാശയാ വെശ്യാഭ്യൊവിതരന്തിവിത്തമഖിലംവിസ്മൃത്യജന്മാവനിം॥

അ— ദൂരാത്മാനഃ കെചന ദാരിദ്ര്യാൽ നിജദെശതഃ പൂൎവ്വം പ്രചലിതാഃ പുനഃ ദീനവൃത്തിവിവശാഃ പിശാചൊപമാഃ ദൂരെക

ഞ്ചന ദെശം പ്രപന്നാഃ തത്ര യഥാകഥാപിവൃത്ത്യാധനിനഃഭൂത്വാ
മദാന്ധാശയാഃ ജന്മാവനിം വിസ്മൃത്യ അഖിലം വിത്തംവെശ്യാ
ഭ്യഃ വിതരന്തി.

അന്വ — ദുരാത്മാക്കളായിരിക്കുന്ന ചിലർ ദാരിദ്ര്യംഹെതു
വായിട്ടു നിജദെശത്തിംകൽനിന്നു പ്രചലിതന്മാരായി പിന്നെ
ദീനവൃത്തി വിവശന്മാരായി പിശാചൊപമന്മാരായിട്ടു ദൂരത്തിംക
ൽ ഒരു ദെശത്തെപ്രപന്നന്മാരായിട്ടു അവിടെ വല്ലൊരു വൃത്തി
കൊണ്ടു ധനികളായി ഭവിച്ചിട്ടു മദാന്ധാശയന്മാരായിട്ടു ജന്മാവ
നിയെ വിസ്മരിച്ചിട്ടു അഖിലമായിരിക്കുന്ന വിത്തത്തെ വെശ്യക
ൾക്കായി ക്കൊണ്ടു വിതരണം ചെയ്യുന്നു.

പരി — ദുരാത്മാക്കൾ=ദുർബ്ബുദ്ധികൾ, നിജദെശം= നിജമാ
യിരിക്കുന്ന ദെശം, നിജം=തങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചത, പ്രചലിത
ന്മാർ=പ്രചലിച്ചവർ, പ്രചലിക്ക= ഇളക്കുക, ദീനവൃത്തിവിവശ
ന്മാർ=ദീനവൃത്തിഹെതുവായിട്ടു വിവശന്മാർ, ദീനവൃത്തി=ദീനന്മാ
രുടെ വൃത്തി, ദീനന്മാർ=ദരിദ്രന്മാർ, വൃത്തി=ജീവനം, വിവശ
ന്മാർ=തളൎന്നവർ, പിശാചൊപമന്മാർ=പിശാചതുല്യന്മാർ, പ്ര
പന്നന്മാർ=പ്രാപിച്ചവർ, പ്രപദിക്ക= പ്രാപിക്കുക, വൃത്തി=വ്യാ
പാരം, ധനികൾ=ധനികന്മാർ, മദാന്ധാശയന്മാർ= മദാന്ധമായി
രിക്കുന്ന ആശയത്തൊടു കൂടിയവർ, മദാന്ധം=മദം ഹെതുവാ
യിട്ടു അന്ധം, മദം=ഗർവ്വം, അന്ധം=വിവെകരഹിതം, ആശ
യം=മനസ്സ, ജന്മാവനി=ജന്മഭൂമി, വിസ്മരിക്ക=മറക്കുക, അഖി
ലം= ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളത, വിത്തം= ധനം, വെശ്യകൾ=വെ
ശ്യാസ്ത്രീകൾ, വിതരണം ചെയ്ക=ദാനം ചെയ്യുക.

സാരം — സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(ഇതി പരിക്രാമൻ ദക്ഷിണതൊദത്തദൃഷ്ടിഃ)

ഇങ്ങിനെ പരിക്രമിച്ചിയങ്ങുന്നവനായി ദക്ഷിണഭാഗത്തിം
കൽ ദൃഷ്ടിയെ ദാനം ചെയ്യുവനായിട്ടു പറയുന്നു എന്നു മെൽഎ
ഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ — ഏതൽ ഖലുസംഗീതമഞ്ജരിഭവനം.

അ — ഏതൽ സംഗീതമഞ്ജരിഭവനം ഖലു.

അന്വ — ഇതു സംഗീതമഞ്ജരി ഭവനമാകുന്നു.

പരി — സംഗീതമഞ്ജരിഭവനം= സംഗീതമഞ്ജരിയുടെ ഭവ
നം, സംഗീതമഞ്ജരി=സംഗീതമഞ്ജരി എന്നവെശ്യാസ്ത്രീ.

സാരം — സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

൩൬. ഏതൌതുംബുരുനാരദൌ വിലിഖിതൌവീണാവ്

രാജൽകരൌരംഭാമേനകയോരിയം വിലിഖിതാലാസ്യക്രിയാചാതുരീ। മാതംഗീലിഖിതാ കദംബവിപിനേ ചേയംസമാലക്ഷ്യതേ വ്യക്തംവക്തിഗൃഹംതദീയമിദമിത്യഗ്രേസ്ഥിതാദേവസ്ഥലീ॥

അ—വീണാവിരാജൽകരൌ വിലിഖിതൌ തുംബുരുനാരദൌ ഏതൌ രംഭാമേനകയോഃ വിലിഖിതാ ലാസ്യക്രിയാ ചാതുരീ ഇയം കദംബവിപിനേ ലിഖിതാ ഇയം മാതംഗീ ച സമാലക്ഷ്യതേ അഗ്രേ സ്ഥിതാ ദേവസ്ഥലീ ഇദം തദീയം ഗൃഹം ഇതി വ്യക്തം വക്തി.

അ-പ—വീണാവിരാജൽകരന്മാരായി വിലിഖിതന്മാരായിരിക്കുന്ന തുംബുരുനാരദന്മാർ ഇവരാകുന്നു. രംഭാമേനകകളുടെ വിലിഖിതയായിരിക്കുന്ന ലാസ്യക്രിയാചാതുരീ ഇതാകുന്നു. കദംബവിപിനത്തിങ്കൽ ലിഖിതയായിരിക്കുന്ന ഈ മാതംഗിയും സമാലക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ട അഗ്രത്തിങ്കൽ സ്ഥിതയായിരിക്കുന്ന ദേവസ്ഥലി ഇത തദീയമായിരിക്കുന്ന ഗൃഹമാകുന്നു എന്ന വ്യക്തമാകുംവണ്ണം വചിക്കുന്നു.

പരി— വീണാവിരാജൽകരന്മാർ=വീണഹേതുവായിട്ടവിരാജത്തുകളായിരിക്കുന്ന കരങ്ങളോടുകൂടിയവർ, വിലിഖിതന്മാർ=വിലേഖനംചെയ്യപ്പെട്ടവർ, വിലേഖനംചെയ്ക=എഴുതുക, തുംബുരുനാരദന്മാർ=തുംബുരുവും നാരദനും, തുംബുരു=തുംബുരു മഹർഷി, നാരദൻ=നാരദമഹർഷി, രംഭാമേനകകൾ=രംഭയും മേനകയും, വിലിഖിതാ=വിലേഖനംചെയ്യപ്പെട്ടത, വിലേഖനംചെയ്ക=എഴുതുക, ലാസ്യക്രിയാചാതുരീ=ലാസ്യക്രിയയിങ്കലുള്ള ചാതുരീ, ലാസ്യക്രിയാ=നൃത്തക്രിയാ, ചാതുരീ=ചാതുര്യം, കദംബവിപിനം=കദംബവനം, (കടമ്പിൻകാട) ലിഖിതാ=ലേഖനംചെയ്യപ്പെട്ടവൾ, ലേഖനംചെയ്ക=എഴുതുക, മാതംഗീ=മാതംഗീ എന്ന ദേവി, സമാലക്ഷിക്ക=നല്ലവണ്ണം കാണുക, അഗ്രം=മുമ്പ, സ്ഥിതാ=സ്ഥിതിചെയ്തത, ദേവസ്ഥലീ=ദേവപ്രദേശം, തദീയം=അവളെ സംബന്ധിച്ചത, ഗൃഹം=ഭവനം, വ്യക്തം സ്പഷ്ടം, വചിക്ക= പറയുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പ്രവേശം നാടയൻ പുരതോവിലോക്യ സകൌതുകം)

പ്രവേശത്തെ നടിച്ചിരിക്കുന്നവനായിട്ട മുമ്പിൽ കണ്ടിട്ട കൌതുകത്തോടുകൂടുംവണ്ണം പറയുന്നു.

(വാ) അയെഇയംസംഗീതമഞ്ജരീ॥

൩൭. വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീ
യോദ്ഗച്ഛദ്ദ്യുതിസഞ്ചയൈർവ്വിദധതീ വിദ്യുല്ലതാവിഭ്രമം
അർദ്ധോന്മീലിതമുഗ്ദ്ധനേത്രയുഗളാ കണ്ഠോദ്ഗളൽകാകളീ
ബ്രാഹ്മ്യാളിന്ദതലെ നിഷീദതി ജഗന്നേത്രോത്സവം തന്വതീ

അ—അയെ ഇയം സംഗീതമഞ്ജരീ. വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയോദ്ഗച്ഛദ്ദ്യുതിസഞ്ചയൈഃ വിദ്യുല്ലതാവിഭ്രമം വിദധതീ അർദ്ധോന്മീലിതമുഗ്ദ്ധനേത്രയുഗളാ കണ്ഠോദ്ഗളൽകാകളീ ജഗന്നേത്രോത്സവം തന്വതീ ബ്രാഹ്മ്യാളിന്ദതലെ നിഷീദതി.

അന്വ—ആശ്ചര്യം ഈ സംഗീതമഞ്ജരി വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയോദ്ഗച്ഛദ്ദ്യുതിസഞ്ചയങ്ങൾ കൊണ്ട വിദ്യുല്ലതാവിഭ്രമത്തെ വിദധതിയായി അർദ്ധോന്മീലിതമുഗ്ദ്ധനേത്രയുഗളയായി കണ്ഠോദ്ഗളൽകാകളിയായി ജഗന്നേത്രോത്സവത്തെ തന്വതിയായിട്ട ബ്രാഹ്മ്യാളിന്ദതലത്തിങ്കൽ നിഷീദിക്കുന്നു.

പരി— വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയോദ്ഗച്ഛദ്ദ്യുതിസഞ്ചയങ്ങൾ = വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയോദ്ഗച്ഛത്തുകളായിരിക്കുന്ന ദ്യുതിസഞ്ചയങ്ങൾ, വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദല വ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയോദ്ഗച്ഛത്തുകൾ = വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയങ്ങളിൽനിന്ന ഉദ്ഗച്ഛത്തുകൾ, വീണാവാദനവെല്ലദംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയങ്ങൾ=വീണാവാദനവെല്ലത്തുകളായിരിക്കുന്ന അംഗുലീദലവ്യാസംഗീരത്നാംഗുലീയങ്ങൾ, വീണാവാദനവെല്ലത്തുകൾ=വീണാവാദനം ഹേതുവായിട്ട വെല്ലത്തുകൾ, വീണാവാദനം=വീണയുടെ വാദനം, വാദനം=ശബ്ദോൽപാദനം, വെല്ലത്തുകൾ= ഇളകിയിയങ്ങുന്നവ, അംഗുലിദലവ്യാസംഗിരത്നാംഗുലീയങ്ങൾ=അംഗുലിദലവ്യാസംഗികളായിരിക്കുന്ന രത്നാംഗുലീയങ്ങൾ, അംഗുലിദലവ്യാസംഗികൾ= അംഗുലിദലങ്ങളിൽ വ്യാസംഗികൾ, അംഗുലിദലങ്ങൾ=ദലങ്ങൾപോലെ ഇരിക്കുന്ന അംഗുലികൾ, ദലങ്ങൾ=ഇതളുകൾ, അംഗുലികൾ=വിരലുകൾ, വ്യാസംഗികൾ=വ്യാസംഗിച്ചവ, വ്യാസംഗിക്ക=കലന്നിരിക്കുക, രത്നാംഗുലീയങ്ങൾ=രത്നങ്ങളോടുകൂടിയ അംഗുലീയങ്ങൾ, അംഗുലീയങ്ങൾ=മോതിരങ്ങൾ, ഉദ്ഗച്ഛത്തുകൾ = ഉദ്ഗമിച്ചിയങ്ങുന്നവ, ഉദ്ഗമിക്ക=ഉദിക്കുക, ദ്യുതിസഞ്ചയങ്ങൾ=പ്രഭാസമൂഹങ്ങൾ, വിദ്യുല്ലതാവിഭ്രമം=വിദ്യുല്ലതയുടെ വിഭ്രമം, വിദ്യുല്ലതാ=ലതപോലെ

ഞ്ചരിക്കുന്നവിദ്യുത്ത, ലതാ = വള്ളി, വിദ്യുത്ത = മിന്നൽപിണര്, വിഭ്രമം = വിലാസം, വിദധതി = വിധാനം ചെയ്തിയങ്ങുന്നവൾ, വിധാനംചെയ്ക = ഉണ്ടാക്കുക, അൎദ്ധോന്മീലിത മുഗ്ദ്ധനെത്രയുഗളാ=അൎദ്ധോന്മീലിതമായി മുഗ്ദ്ധമായിരിക്കുന്ന നെത്രയുഗളത്തൊടുകൂടിയവൾ, അൎദ്ധോന്മീലിതം=അൎദ്ധമാകുംവണ്ണം ഉന്മീലിതം, അൎദ്ധം=അസമ്പൂൎണ്ണം, ഉന്മീലിതം=ഉന്മീലനംചെയ്കപ്പെട്ടത, ഉന്മീലനംചെയ്ക=മിഴിക്കുക, മുഗ്ദ്ധം=മനോഹരം, നെത്രയുഗളം=നെത്രങ്ങളുടെയുഗളം, നെത്രങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ, യുഗളം=യുഗം, കണ്ഠോദ്ഗളൽകാകളി=കണ്ഠോദ്ഗളന്തിയായിരിക്കുന്ന കാകളിയൊടുകൂടിയവൾ, കണ്ഠോദ്ഗളന്തി=കണ്ഠത്തിങ്കൽനിന്നുളദ്ഗളന്തി, കണ്ഠം=ഗളം, ഉദ്ഗളന്തി=ഉദ്ഗളിച്ചിയങ്ങുന്നത, ഉദ്ഗളിക്ക=പുറപ്പെടുക, കാകളീ=സൂക്ഷ്മമായിയും മധുരാസ്ഫുടമായിയും ഉള്ള ധ്വനി, ജഗന്നെത്രോത്സവം=ജഗത്തുകളുടെ നെത്രോത്സവം, ജഗത്തുകൾ=ലൊകങ്ങൾ, നെത്രോത്സവം=നയനോത്സവം, തനുതീ=ഉണ്ടാക്കിയിയങ്ങുന്നവൾ, ബാഹ്യാളിന്ദതലം=ബാഹ്യാളിന്ദത്തിന്റെതലം, ബാഹ്യാളിന്ദം=ബാഹ്യമായിരിക്കുന്നഅളിന്ദം, ബാഹ്യം=ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കൽഭവിച്ചത, ബഹിൎഭാഗം=പുറം, അളിന്ദം=തിണ്ണതലം, പ്രദെശം, നിഷദിക്ക=ഇരിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സസ്പൃഹംവിലൊക്യ)

സ്പൃഹയൊടുകൂടെനൊക്കീട്ട പറയുന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—അഹൊഅതിരമണീയമദസീയാവസ്ഥാനം.

അ—അദസീയാവസ്ഥാനം അതിരമണീയം അഹൊ.

അന്വ—അദസീയാവസ്ഥാനം അതിരമണീയമായി ഭവിക്കുന്നു ആശ്ചൎയ്യം.

പരി—അദസീയാവസ്ഥാനം=അദസീയമായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥാനം, അദസീയം=ഇവളെസംബന്ധിച്ചത, അവസ്ഥാനം=സ്ഥിതി, അതിരമണീയം=ഏറ്റവുംരമണീയം, രമണീയം=മനോഹരം.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

൬൩. ആമൂലെദ്ഭ്രാന്തഭൃംഗാനിവതതികബരീവിസ്രഥാ ദ
ക്ഷിണാംസെ ഢൊളാലീലാംദധാതെപരിചലിതമണീകുണ്ഡ
ലൌകൎണ്ണപാശൌ വാമൊവക്ഷൊജകുംഭൊവഹതിമൃഗമദസ്യന്ദ

സാപക്കാന്തോ വീണാദണ്ഡസ്യമദ്ധ്യേപരികലിതപരാലാബുശോഭാമപൂർവ്വാം.

അ—കബരീ വിശ്ലഥാ ആമൂലൊദ്ഭ്രാന്തഭൃംഗാ ദക്ഷിണാംസെ നിപതതി കർണ്ണപാശൌ പരിചലിതമണികുണ്ഡലൌ ഡോളാലീലാം ദധാതേ മൃഗമദസ്യന്ദസംപൎക്കകാന്തഃ വാമഃ വക്ഷോജകുംഭഃ അപൂർവ്വാം വീണാദണ്ഡസ്യ മദ്ധ്യേ പരികലിതപരാലാബുശോഭാം വഹതി.

അന്വ—കബരീവിശ്ലഥയായി ആമൂലൊദ്ഭ്രാന്തഭൃംഗയായിട്ട ദക്ഷിണാംസത്തിങ്കൽ നിപതിക്കുന്നു. കർണ്ണപാശങ്ങൾ പരിചലിതമണികുണ്ഡലങ്ങളായിട്ട ഡോളാലീലയെ ധരിക്കുന്നു. മൃഗമദസ്യന്ദസംപൎക്കകാന്തമായി വാമമായിരിക്കുന്ന വക്ഷോജകുംഭം അപൂർവ്വയായിരിക്കുന്ന വീണാദണ്ഡത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ പരികലിതപരാലാബുശോഭയെ വഹിക്കുന്നു.

പരി—കബരീ=തലമുടി, വിശ്ലഥാ=അഴിഞ്ഞത, ആമൂലൊദ്ഭ്രാന്തഭൃംഗാ=ആമൂലൊദ്ഭ്രാന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭൃംഗങ്ങളൊടുകൂടിയത, ആമൂലൊദ്ഭ്രാന്തങ്ങൾ=മൂലത്തിങ്കൽനിന്ന തുടങ്ങിഉദ്ഭ്രാന്തങ്ങൾ, മൂലം=കട, ഉദ്ഭ്രാന്തങ്ങൾ=ഉൽഭ്രമിച്ചവ, ഉൽഭ്രമിക്ക=പറക്കുക, ഭൃംഗങ്ങൾ=വണ്ടുകൾ, ദക്ഷിണാംസം=ദക്ഷിണമായിരിക്കുന്ന അംസം, ദക്ഷിണം=വലത്തെത, അംസം=ചുമല, നിപതിക്ക=വീഴുക, കർണ്ണപാശങ്ങൾ=കാതുവള്ളികൾ, പരിചലിതമണികുണ്ഡലങ്ങൾ=പരിചലിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന മണികുണ്ഡലങ്ങളൊടുകൂടിയത, പരിചലിതങ്ങൾ=ഇളകിയവ, മണികുണ്ഡലങ്ങൾ=മണിമയങ്ങളായിരിക്കുന്നകുണ്ഡലങ്ങൾ. മണിമയങ്ങൾ=രത്നബഹുലങ്ങൾ, കുണ്ഡലങ്ങൾ=കർണ്ണാഭരണങ്ങൾ, ഡോളാലീലാ=ഡോളയുടെലീലാ, ഡോളാ=ഊഞ്ഞാൽ, ലീലാ=ശോഭാ, മൃഗമദസ്യന്ദസംപൎക്കകാന്തം=മൃഗമദസ്യന്ദസംപൎക്കംഹെതുവായിട്ട കാന്തം, മൃഗമദസ്യന്ദസംപൎക്കം=മൃഗമദസ്യന്ദത്തിന്റെസംപൎക്കം, മൃഗമദസ്യന്ദം=മൃഗമദത്തിന്റെസ്യന്ദം, മൃഗമദം=കസ്തൂരി, സ്യന്ദം=ദ്രവം, സംപൎക്കം=സംബന്ധം, കാന്തം=മനൊഹരം, വാമം=ഇടത്തെത, വക്ഷോജകുംഭം=കുംഭംപൊലെഇരിക്കുന്ന വക്ഷോജം, കുംഭം=കുടം, വക്ഷോജം=സ്തനം, അപൂർവ്വാ=പൂർവ്വയല്ലാത്തത, പൂർവ്വാ=മുമ്പിൽഉള്ളത, മദ്ധ്യം=നടു, പരികലിതപരാലാബുശോഭാ=പരികലിതപരാലാബുവിന്റെശോഭാ, പരികലിതപരാലാബു=പരികലിതമായിരിക്കുന്ന പരാലാബു, പരികലിതം=ഘടിതം, (യൊ

ജിപ്പിക്കപ്പെട്ടത) പരാലാബു=പരമായിരിക്കുന്ന അലാബു, പരം=
അന്യം, അലാബു=തുംബീഫലം, (ചുരങ്ങ) വഹിക്ക=ധരിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—അയെഇയംമാമവലൊക്യാഭ്യുത്ഥാതുമാരഭതെതദെവ
ന്താവട്ടണാമി.

അ—അയെ ഇയം മാം അവലൊക്യ അഭ്യുത്ഥാതും ആര
ഭതെ തൽ ഏവം താവൽ ഭണാമി.

അന്വ—ആശ്ചൎയ്യം ഇവൾ എന്നെ അവലൊകനം ചെ
യ്തിട്ട അഭ്യുത്ഥാനംചെയ്വാനായിക്കൊണ്ട ആരംഭിക്കുന്നു. അതുഹെ
തുവായിട്ട ഇപ്രകാരം ഭണിക്കുന്നുണ്ട.

പരി—ഇവൾ=സംഗീതമഞ്ജരി, അവലൊകനംചെയ്ക=കാ
ണുക, അഭ്യുത്ഥാനംചെയ്ക=എഴുനീല്ക്ക, ഭണിക്ക=പറയുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— അലമലമെതാദൃശിനാമഭ്യുത്ഥാനെനവിശെഷതൊ
വിദ്യാപ്രയൊഗസമയെ

അ— ഏതാദൃശീനാം അഭ്യുത്ഥാനെന അലം അലം വിദ്യാ
പ്രയൊഗസമയെ വിശെഷതഃ.

അന്വ— ഏതാദൃശികളുടെ അഭ്യുത്ഥാനംകൊണ്ടുള്ളത മ
തിമതി വിദ്യാപ്രയൊഗ സമയത്തിങ്കൽ വിശെഷിച്ചും മതിമതി.

പരി— ഏതാദൃശികൾ= ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നവർ, അഭ്യുത്ഥാ
നം= എഴുനില്പ, വിദ്യാപ്രയൊഗസമയം= വിദ്യാപ്രയൊഗത്തി
ന്റെ സമയം, വിദ്യാപ്രയൊഗം=വിദ്യയുടെ പ്രയൊഗം.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷിഇദമാസനംആസ്യതാംഇതി.

അ— ഇദം ആസനം സന്നിഹിതം ഭവതി ആസ്യതാം.

അന്വ— ഈ ആസനം സന്നിഹിതമായി ഭവിക്കുന്നു. അ
ങ്ങയാൽ ആസിപ്പുഎന്നുള്ളതുണ്ടാകെണം.

പരി— ആസനം= പീഠം, സന്നിഹിതം= സമീപസ്ഥം, ആ
സിക്കാ= ഇരിക്കുക.

(ഉപവിശ്യ)

ഇരുന്നിട്ട എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി സ്വാഗതംഭവതെസുദിനമദ്യഇതി

അ— ഭവതെ സ്വാഗതം ഭവതു അദ്യസുദിനം.

അന്വ— ഭരങ്ങൾക്കായിക്കൊണ്ട സ്വാഗതം ഭവിക്കെണമെ
ഇന്ന സുദിനം ഭവിക്കുന്നു.

പരി—സ്വാഗതം= ശൊഭനമായിരിക്കുന്ന ആഗമനം, സു
ദിനം= ശൊഭനമായിരിക്കുന്ന ദിനം, ദിനം= ദിവസം.

വാ— മധുരഭാഷിണീസുദിനമദ്യെതിമയാവക്തവ്യംത്വയാ
പഹൃതം

അ—ഹെമധുരഭാഷിണീ അദ്യ സുദിനം ഇതി മയാവക്ത
വ്യം തൽ ത്വയാ അപഹൃതം.

അന്വ— അല്ലയൊ മധുരഭാഷിണീ ഇന്ന സുദിനമെന്ന
എന്നാൽ വക്തവ്യമാകുന്നു അതു നിന്നാൽ അപഹൃതമായി.

പരി— മധുരഭാഷിണീ= മധുരമാകുംവണ്ണം ഭാഷിക്കശീലമാ
യുള്ളവൾ, വക്തവ്യം= വചിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം. വചിക്ക=
പറയുക, അപഹൃതം= അപഹരിക്കപ്പെട്ടത.

വാ— കിംബ്രവീഷിതദ്ധ്യാവയൊരിതി

അ— തദ്ധി ആവയൊഃ സുദിനം.

അന്വ— എന്നാൽ നമുക്കു സുദിനമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— സുദിനം= ശൊഭനമായിരിക്കുന്ന ദിനം, ദിനം= ദി
വസം,

വാ— അതിനിപുണെയുക്തരൂപമിദം। അപികുശലംഭവ
ത്യാഃതസ്യചഭവദ്വരസ്യസുവമ്മണഃ॥

അ— ഹെ അതിനിപുണെ ഇദം യുക്തരൂപം ഭവതി ഭവ
ത്യാഃ കുശലം അപി ഭവദ്വരസ്യ തസ്യ സുവമ്മണഃ ച.

അന്വ— അല്ലയൊ അതിനിപുണെ ഇതു യുക്തരൂപമാ
യിഭവിക്കുന്നു. നിനക്കു കുശലമല്ലെ ഭവദ്വരനായിരിക്കുന്ന ആ സു
വമ്മാവിന്നും കുശലമല്ലെ.

പരി— അതിനിപുണാ= ഏററവുംനിപുണാ, നിപുണാ=സ
മത്ഥാ, യുക്തരൂപം=ഏററവുംയുക്തം, കുശലം=ക്ഷെമം, ഭവദ്വര
ൻ=ഭവതിയുടെവരൻ, ഭവതി=നീ, വരൻ=ഭത്താവ.

സാരം— ഇരുവക്കും ദശന താല്പയ്യമുള്ളതാകയാൽ നീ പറ
ഞ്ഞത ഏററവും യുക്തം തന്നെ. നിനക്കും നിന്റെ ഭത്താവായ
സുവമ്മാവിന്നും ക്ഷെമമല്ലെ.

വാ— കിംബ്രവീഷി. കുശലമിതി.

മെൽ എഴുതിയ വാക്യത്തിങ്കലെ കുശലമെന്ന പദത്തിന്നു
ക്ഷെമം തന്നെ എന്നത്ഥമാകുന്നു.

വാ— സക്വെദാനീംവത്തതെ?

അ— സഃ ഇദാനീം ക്വ വത്തതെ.

അന്വ— അവൻ ഇപ്പൊൾ എവിടെ വത്തിക്കുന്നു?

പരി—ആവൻ=സ്വവൎമ്മാവ, വൎത്തിക്ക=സ്ഥിതിചെയ്ക.

വാ— അന്ന്യോപികശ്ചിൽ കുശലാനുയൊഗൊമമരസനാഗ്രെവൎത്തതെ॥

അ—അന്ന്യഃ കശ്ചിൽ കുശലാനുയൊഗഃ അപി മമ രസനാഗ്രെ വൎത്തതെ.

അന്വ—അന്ന്യമായിരിക്കുന്ന ഒരു കുശലാനുയൊഗവും എന്റെ രസനാഗ്രത്തിങ്കൽ വൎത്തിക്കുന്നു.

പരി—അന്ന്യം=അപരം, കുശലാനുയൊഗം=കുശലപ്രശ്നം, രസനാഗ്രം=രസനയുടെഅഗ്രം, രസനാ=നാവ. അഗ്രം=തല, വൎത്തിക്ക=സ്ഥിതിചെയ്ക.

വാ—കിംബ്രവീഷി പൃച്ശ്യതാം ഇതി.

പൃച്ശ്യതാം എന്നതിന്ന പൃച്ഛിക്കപ്പെട്ടാലുമെന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു. പൃച്ഛിക്ക=ചൊദിക്കുക.

വാ—തസ്യചതവപ്രച്ഛന്നപ്രിയതമസ്യസംഗീതകെതൊഃ॥

അ—തവ പ്രച്ഛന്നപ്രിയതമസ്യ തസ്യ സംഗീതകെതൊഃ ച.

അന്വ— നിന്റെ പ്രച്ഛന്നപ്രിയതമനായിരിക്കുന്ന ആ സംഗീതകെതുവിന്നും കുശലമല്ലെ.

പരി—പ്രച്ഛന്നപ്രിയതമൻ=പ്രച്ഛന്നനായിരിക്കുന്ന പ്രിയതമൻ, പ്രച്ഛന്നൻ=ഗൂഢൻ, പ്രിയതമൻ=എററവും പ്രിയനായിരിക്കുന്നവൻ, (ഇഷ്ടഭൎത്താവെന്നു സാരം) കുശലം=ക്ഷെമം.

വാ—കിംബ്രവീഷി ഗഗനകുസുമശശവിഷാണയൊസ്സഹചരീവാൎത്താകുതൊജാതാഇതി.

അ—ഗഗനകുസുമശശവിഷാണയൊഃ സഹചരീ വാൎത്താ കുതഃ ജാതാ.

അന്വ—ഗഗനകുസുമശശവിഷാണങ്ങളുടെ സഹചരിയായിരിക്കുന്ന വാൎത്താ എവിടെനിന്നു ജാതയായി.

പരി—ഗഗനകുസുമശശവിഷാണങ്ങൾ= ഗഗനകുസുമവും ശശവിഷാണവും, ഗഗനകുസുമം= ആകാശപുഷ്പം, ശശവിഷാണം=ശശത്തിന്റെ വിഷാണം, ശശം=മുയല, വിഷാണം=കൊമ്പ, സഹചരി=ഒരുമിച്ചു നടക്കുന്നത, വാൎത്താ=വൃത്താന്തം, ജാതാ=ജനിച്ചത.

സാരം—ആകാശ പുഷ്പവും ശശശൃംഗവും ലൊകത്തിങ്കൽ അപ്രസിദ്ധങ്ങളാകുന്നു. അതിനൊടുതുല്യയായ ൟ വാൎത്താ എവിടെ നിന്നുണ്ടായി.

വാ— ഭദ്രേതഥാഗോപ്യതെചെദിയംവാൎത്താ അവിദിതൈതെ വാസ്മാഭിഃ അന്യച്ച.

ന്മ. ആസ്താംനൎമ്മകഥാവിശേഷസരണിഃ സൈ‌ രാസി കാസന്നിധാ വന്യാസമേപിശ ക്യമായതദൃശാമെതാദൃശംക്രീഡിതം। കല്യാണാംഗിതദദ്യ കൎണ്ണയുഗളീമഞ്ചദ്വിപഞ്ചീഭൂവാശാരീരെണച ശീതളീകുരുസുധാഭേദേനനാദാത്മനാ॥

അ— ഹെ ഭദ്രേ ഇയം വാൎത്താ തഥാ ഗോപ്യതെ ചെൽ അസ്മാഭിഃ അവിദിതാ ഏവ അന്യൽ ച നൎമ്മകഥാവിശേഷസര ണിഃ ആസ്താം അന്യാസാം ആയതദൃശാം സൈ‌ രാസികാസന്നി ധൌ അപി ഈദൃശം ക്രീഡിതം ശക്യം ഹെ കല്യാണാംഗി തൽ അദ്യ കൎണ്ണയുഗളീം അഞ്ചദ്വിപഞ്ചീഭൂവാ ശാരീരെണ ച നാദാ ത്മനാ സുധാഭേദേന ശീതളീകുരു.

അന്വ— അല്ലയൊ ഭദ്രേ ഈ വാൎത്താ അപ്രകാരം ഗോപി ക്കപ്പെടുന്നു എങ്കിൽ ഞങ്ങളാൽ അവിദിതയായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. വെറെ ഒന്നുമുണ്ട നൎമ്മകഥാവിശേഷണസരണി ആസിക്കട്ടെ അ ന്യകളായിരിക്കുന്ന ആയതദൃക്കുകളുടെ സൈ‌ രാസികാസന്നിധി യിങ്കലും ഏതാദൃശമായിരിക്കുന്ന ക്രീഡിതം ശക്യമായി ഭവിക്കുന്നു അല്ലയൊ കല്യണാംഗി അതുഹെതുവായിട്ട ഇന്ന കൎണ്ണയുഗളി യെ അഞ്ചദ്വിപഞ്ചീഭൂവായിട്ടും ശാരീരമായിട്ടുമിരിക്കുന്ന നാദാ ത്മാവായിരിക്കുന്ന സുധാഭേദംകൊണ്ട ശീതളീകരിച്ചാലും.

പരി— വാൎത്താ=വൃത്താന്തം, ഗോപിക്ക=മറയ്ക്കുക, അവിദി താ=വിദിതയല്ലാത്തത, വിദിതാ=അറികപ്പെട്ടത, നൎമ്മകഥാവി ശെഷസരണി=നൎമ്മകഥാവിശെഷത്തിൻെറസരണി, നൎമ്മകഥാ വിശെഷം=നൎമ്മാലാപഭേദം, സരണി=മാൎഗ്ഗം, ആസിക്ക=ഇരിക്ക ക, അന്യകൾ=മറ്റുള്ളവർ, ആയതദൃക്കുകൾ=സുന്ദരിമാർ,സൈ‌ രാസികാസന്നിധി=സൈ‌ രാസികയുടെസന്നിധി, സൈ‌ രാസി കാ=സുഖാവസ്ഥാനം, സന്നിധി=സമീപം, ഏതാദൃശം=ഇപ്രകാ രമിരിക്കുന്നത, ക്രീഡിതം=ക്രീഡാ, ശക്യം=സാദ്ധ്യം, കല്യാണാം ഗി=കല്യാണമായിരിക്കുന്നഅംഗത്തൊടുകൂടിയവൾ, കല്യാണം= പ്രശസ്തം, അംഗം=ശരീരം, കൎണ്ണയുഗളീ=കൎണ്ണങ്ങളുടെയുഗളി, ക ൎണ്ണങ്ങൾ=ചെവികൾ, യുഗളി=യുഗം, അഞ്ചദ്വിപഞ്ചീഭൂ=അഞ്ച ദ്വിപഞ്ചിയിങ്കൽനിന്നഭവിച്ചത, അഞ്ചദ്വിപഞ്ചി=അഞ്ചന്തി യായിരിക്കുന്നവിപഞ്ചി, അഞ്ചന്തി=അഞ്ചിച്ചിയങ്ങുന്നത, അ ഞ്ചിക്ക=ഇളകുക, വിപഞ്ചി=വീണാ, (വീണയുടെ തന്ത്രി എന്ന സാരം) ഭവിക്ക=ഉണ്ടാക, ശാരീരം=ശരീരത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടായത,

നാദാത്മാവ=നാദസ്വരൂപം, സുധാഭേദം=അമൃതഭേദം, ശീതളീകരിക്ക=ശീതളയാക്കുക, ശിതളാ=ശിശിരാ (സന്തോഷിച്ചത എന്ന അഭിപ്രായം).

സാ—ഈ വൃത്താന്തത്തെ ഇപ്രകാരം മറസ്സുന്നു എങ്കിൽഎന്നാൽ ഇത അറികപ്പെട്ടതല്ല. ഞാൻ നിന്നൊട അതിനെക്കുറിച്ച ചൊദിക്കുന്നതുമില്ല. വൈരിയും ഒരു സംശയിയുണ്ട. നെരം പൊക്കായുള്ള അതാതുവാക്കുകളെ പറക എന്നതമൈടത്തിരിക്കട്ടെ. മറ്റുള്ള സ്ത്രീകളുടെ സുഖാവസ്ഥാനത്തിന്റെ സന്നിധിയിലും ഇങ്ങിനെ ഉള്ള നർമ്മാലാപവിശെഷം സാദ്ധ്യമാകുന്നു, ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ഗാനശ്രവണം മറ്റൊരെടത്ത സാദ്ധ്യമല്ല. അതഹെതുവായിട്ട വിരൽകൊണ്ട വെണ്ടുംവണ്ണം ഉള്ള ആഘാതം ഹെതുവായിട്ട ഇളകിയ വീണാതന്ത്രികളിൽ നിന്നും നിന്റെ കണ്ഠത്തിങ്കൽനിന്നും പുറപ്പെട്ടുന്ന നാദമാകുന്ന അമൃതംകൊണ്ട എന്റെ കണ്ണുങ്ങളെസുഖിപ്പിച്ചാലും.

വാ—കിംബ്രവീഷിയദഭിരുചിതംഭവതെകിഞ്ചയുഷ്മാദൃശാമഖിലവിദ്യാവിചക്ഷണാനാമഗ്രതഃ പ്രയുജ്യപരിശൊധനീയാവിദ്യാജാതവെദസിനനുജാതരൂപ വിശുദ്ധിശ്യാമികെപരീക്ഷണീയെ ഇതി.

അ—ഭവതെ യൽ അഭിരുചിതം തൽ മയാവിധെയം കിഞ്ച അഖിലവിദ്യാവിചക്ഷണാനാം യുഷ്മാദൃശാം അഗ്രതഃ പ്രയുജ്യ വിദ്യാ പരിശൊധനീയാ ഭവതി ജാതരൂപവിശുദ്ധിശ്യാമികെ ജാതവെദസി നനു പരീക്ഷണീയെ.

അന്വ—അങ്ങെക്കായിക്കൊണ്ട യാതൊന്ന അഭിരുചിതമാകുന്നുവൊ അത എന്നാൽ വിധെയമായിഭവിക്കുന്നു. അത്രതന്നെ അല്ല അഖിലവിദ്യാവിചക്ഷണന്മാരായിരിക്കുന്ന യുഷ്മാദൃക്കുകളുടെ അഗ്രത്തിങ്കൽ പ്രയൊഗിച്ചിട്ട വിദ്യാപരിശൊധനീയയായി ഭവിക്കുന്നു. ജാതരൂപവിശുദ്ധിശ്യാമികകൾ ജാതവെദസ്സിങ്കൽ തന്നെ പരിക്ഷണീയകളായി ഭവിക്കുന്നു,

പരി—അഭിരുചിതം=അഭിരൊചിച്ചത, അഭിരൊചിക്ക=പ്രിയമായിതൊന്നുക, വിധെയം=ചെയ്യപ്പെട്ടുവാൻയൊഗ്യം, അഖിലവിദ്യാവിചക്ഷണന്മാർ=അഖിലവിദ്യകളിൽ വിചക്ഷണന്മാർ, അഖിലവിദ്യകൾ-അഖിലകളായിരിക്കുന്നവിദ്യകൾ, അഖിലകൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവ, വിചക്ഷണന്മാർ-വിശെഷജ്ഞാനത്തൊട്ടുകൂടിയവർ, യുഷ്മാദൃക്കുകൾ-നിങ്ങളെപ്പൊലെ ഇരിക്കുന്നവർ, അഗ്രഭാഗം=മുമ്പ, പരിശൊധനീയാ=പരിശൊധിക്കപ്പെട്ടുവാ

ൻയൊഗ്യ, ജാതരൂപവിശുദ്ധിശ്യാമികകൾ= ജാതരൂപത്തിന്റെ വിശുദ്ധിശ്യാമികകൾ, ജാതരൂപം=സ്വൎണ്ണം, വിശുദ്ധിശ്യാമികകൾ=വിശുദ്ധിയുംശ്യാമികയും, വിശുദ്ധി=ഔജ്ജ്വല്യം, ശ്യാമിക=അനൌജ്ജ്വല്യം, ജാതവെദസ്സ=അഗ്നി,പരീക്ഷണീയകൾ=പരീക്ഷിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യകൾ.

സാ—അങ്ങെക്ക എന്തൊന്ന ഇഷ്ടമായിതൊന്നുന്നുവൊ അതിനെ ചെയ്ക എന്നത ഇനിക്കയൊഗ്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അത്രതന്നെ അല്ല എല്ലാ വിദ്യകളിലും നൈപുണ്യത്തൊടുകൂടിയവരായ നിങ്ങളെപ്പൊലെ ഉള്ളവരുടെ മുമ്പിൽ വിദ്യയെ പ്രയൊഗിച്ച പരിശൊധിക്കണം. സ്വൎണ്ണത്തിന്റെ ഔജ്ജ്വല്യവും കറുപ്പും അഗ്നിയിങ്കൽതന്നെ പരിക്ഷിച്ച നൊക്കെണ്ടതാകുന്നു.

വാ—ചാടുഭാഷിണിശ്രവണലൊഭാദിദമപ്യനുമന്മഹെ.

അ—മഹെ ചാടുഭാഷിണി ശ്രവണലൊഭാൽ ഇദം അപി അനുമന്മഹെ.

അന്വ—അല്ലയൊ ചാടുഭാഷിണി ശ്രവണലൊഭം ഹെതുവായിട്ട ഞങ്ങൾ ഇതിനെയും അനുമനനം ചെയ്യുന്നു.

പരി—ചാടുഭാഷിണി=ചാടുവിനെഭാഷിക്കുന്നവൾ, ചാടു=സ്നെഹംഹെതുവായിട്ടുള്ളവ്യാജസ്തുതി, ഭാഷിക്ക=പറയുക,അനുമനനംചെയ്ക=അനുസരിക്ക.

(വീണാസ്വനൊന്മിളിതംഗീതമാകൎണ്ണയൻ)

(സ്വാഗതം)

വീണയുടെ ശബ്ദത്തൊടു ചെൎന്നതായ ഗീതത്തെ കെൾക്കുന്നവനായിട്ട വിചാരിക്കുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—അഹൊയന്ത്രജശാരീരയൊസ്സാമ്യംഅഹൊ സുവ്യക്തതാസ്വരാണാംഅഹൊകാലക്രിയാമാനകൌശലം.

ശ്ലൊ. അവ്യാജസുന്ദരമിദംവപുരത്രദാരാവിദ്യാചസെയമുഭയംമിളിതംയദാസീൽ। മന്യെകദാചനഭവിഷ്യതിതന്മണിനാം മന്ദെതരദ്യുതിമുചാമപിസൌരഭശ്രീഃ

അ—യന്ത്രജശാരീരയൊഃ സാമ്യം അഹൊ സ്വരാണാം സുവ്യക്തതാ അഹൊ കാലക്രിയാമാന കൌശലം അഹൊ അവ്യാജസുന്ദരം ഇദം വപുഃ അത്രദാരാ ഇയം വിദ്യാ ച ഉഭയം മിളിതം ആസിൽ യൽ തൽ മന്ദെതരദ്യുതിമുചാംമണിനാം കദാചന സൌരഭശ്രീഃ അപി ഭവിഷ്യതി മന്യെ.

അന്വ— യന്ത്രജശാരീരങ്ങളുടെ സാമ്യംആശ്ചൎയ്യംസ്വ

രങ്ങളുടെ സുവ്യക്തതാആശ്ചൎയ്യം കാലക്രിയാമാനകൌശലം ആ ശ്ചൎയ്യം അവ്യാജസുന്ദരമായിരിക്കുന്ന ഈ വപുസ്സം അത്യുദാരയായിരിക്കുന്ന ഈ വിദ്യയും ആകുന്ന ഉഭയം മിളിതമായി ഭവിച്ചഎന്നതയാതൊന്നൊ അതഹേതുവായിട്ട മന്ദെതരദ്യുതിമുക്കുകളായിരിക്കുന്ന മണികൾക്ക ഒരു കാലത്തിങ്കൽ സൌരഭശ്രീയും ഭവിക്കുമെന്ന ഞാൻ മനനം ചെയ്യുന്നു.

പരി— യന്ത്രജശാരീരങ്ങൾ= യന്ത്രജവും ശാരീരവും, യന്ത്രജം= യന്ത്രത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിക്കുന്ന ശബ്ദം, ശാരീരം= ശരീരത്തിങ്കൽനിന്ന ജനിക്കുന്ന ശബ്ദം,സാധൎമ്മ്യം= സാദൃശ്യം, സ്വരങ്ങൾ= ഷഡ്ജംമുതലായവ, സുവ്യക്തതാ= നല്ലവണ്ണം വ്യക്തങ്ങളാവൃ എന്നുള്ളത, കാലക്രിയാമാനകൌശലം= കാലക്രിയാമാനത്തിങ്കലുള്ള കൌശലം, കാലക്രിയാമാനം= കാലത്തിന്റെ ക്രിയകൊണ്ടുള്ളമാനം, മാനം= പരിച്ഛേദം, കൌശലം= സാമൎത്ഥ്യം, അവ്യാജസുന്ദരം= വ്യാജത്തൊടുകൂടാതെസുന്ദരമായിരിക്കുന്നത, വപുസ്സ= ശരീരം, അത്യുദാരാ= ഏററവും ഉദാരാ, ഉദാരാ= വലുതായിരിക്കുന്നത,ഉഭയം=രണ്ട, മിളിതം=ചെൎന്നത, മന്ദെതരദ്യുതിമുക്കുകൾ=മന്ദെതരദ്യുതികളെമൊചിക്കുന്നവ,മന്ദെതരദ്യുതികൾ=മന്ദെതരകളായിരിക്കുന്ന ദ്യുതികൾ, മന്ദെതരകൾ= അനല്പകൾ, ദ്യുരകൾ= ശൊഭകൾ, മൊചിക്ക= വൎഷിക്കുക, മണികൾ= രത്നങ്ങൾ, സൌരഭശ്രീ= സുഗന്ധസമ്പത്ത,മനനംചെയ്ക=വിചാരിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പ്രകാശം)

വാ—ഭദ്രെബതവദത്രഭവതീമനെനപ്രയോഗപദവീ സഞ്ചാരെണപരിശ്രാന്താമുപലക്ഷയെ കുതഃ

ന൯. ആലുപ്തംതിലകംലലാടഫലകെഘൎമ്മാഭസാംജാലകൈരാകംപഃകുചകുംഭയോഃകഥയതിശ്വാസാനിലാത്യുൽക്രമം ആമുഗ്ദ്ധമുഹുരംഗുലീകിസലയെതന്ത്രീസമാസ്ഫാലനാ ദാരുണ്യം ദ്വിഗുണീഭവത്യനമിളദ്രത്നാംഗുലീയൊജ്ജ്വലെ.

അ—ഭദ്രെ അത്രഭവതീം അനെന പ്രയോഗപദവീസഞ്ചാരെണ ബതവൽ പരിശ്രാന്താം ഉപലക്ഷയെ കുതഃ ലലാടഫലകെ ഘൎമ്മാഭസാംജാലകൈഃ തിലകം ആലുപ്തം ഭവതി കുചകുംഭയൊഃ ആകംപഃ ശ്വാസാനിലാത്യുൽക്രമം കഥയതി മുഹുഃ തന്ത്രീസമാസ്ഫാലനാൽ ആമുഗ്ദ്ധ മിളദ്രത്നാംഗുലീയൊജ്ജ്വലെ അംഗുലീകിസലയെ ആരുണ്യം ദ്വിഗുണീഭവതി.

അന്വ—അല്ലയൊ ഭദ്രെ അത്ര ഭവതിയെ ഈ പ്രയോഗ

പദവീസഞ്ചാരംഹേതുവായിട്ട ഏററവും പരിശ്രാന്തയായി എന്ന ഞാൻ ഉപലക്ഷിക്കുന്നു. എന്തഹേതുവായിട്ടെന്നാൽ ലലാടഫലകത്തിങ്കലെ ഘൎമ്മാംഭസ്സുകളുടെ ജാലകങ്ങളാൽ തിലകം ആലുപ്തമായി ഭവിക്കുന്നു. കുചകുംഭങ്ങളുടെ ആകമ്പം ശ്വാസാനിലാത്യുൽക്രമത്തെ കഥിക്കുന്നു. പിന്നെയുംപിന്നെയും തന്ത്രീസമാസ്ഫാലനം ഹേതുവായിട്ട ആമൃദ്ധമായി മിളദ്രത്നാംഗുലീയോജ്വലമായിരിക്കുന്ന അംഗുലികിസലയത്തിങ്കലെ ആരുണ്യം ദ്വിഗുണമായി ഭവിക്കുന്നു

പരി—ഭദ്രാ=സാധ്വീ, അത്രഭവതീ=പൂജ്യയായവൾ, പ്രയോഗപദവീസഞ്ചാരം=പ്രയോഗപദവിയിങ്കലുള്ളസഞ്ചാരം, പ്രയോഗപദവീ=പ്രയോഗമാൎഗ്ഗം, പരിശ്രാന്താ=തളൎന്നവൾ, ഉപലക്ഷിക്ക=ലക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ടു അറിക, ലലാടഫലകം=നെററിത്തടം, ഘൎമ്മാംഭസ്സുകൾ=സ്വേദജലങ്ങൾ, ജാലകങ്ങൾ=ബിന്ദുക്കൾ, ആലുപ്തം=ആലോപിക്കപ്പെട്ടത, ആലോപിക്ക=അല്പമാകുംവണ്ണംലോപിക്ക, കുചകുംഭങ്ങൾ=കുംഭങ്ങൾപോലെഇരിക്കുന്നകുചങ്ങൾ, കുംഭങ്ങൾ=കുടങ്ങൾ, കുചങ്ങൾ=സ്തനങ്ങൾ, ആകമ്പം=വിറയൽ, ശ്വാസാനിലാത്യുൽക്രമം=ശ്വാസാനിലന്റെഅത്യുൽക്രമം, ശ്വാസാനിലൻ=ശ്വാസവായു, അത്യുൽക്രമം=അധികമായിരിക്കുന്നഉൽക്രമം, ഉൽക്രമം=ഊൎദ്ധ്വഗതി, കഥിക്ക=പറയുക, തന്ത്രീസമാസ്ഫാലനം=തന്ത്രിയുടെസമാസ്ഫാലനം, തന്ത്രീ=കമ്പി, സമാസ്ഫാലനം=താഡനം, (മീട്ടൽ) ആമൃദ്ധം=മൃദുലം, മിളദ്രത്നാംഗുലീയോജ്വലം=മിളത്തായിരിക്കുന്ന രത്നാംഗുലീയോജ്വലത്തോടുകൂടിയത, മിളത്ത=മേളനംചെയ്യുന്നത, മേളനംചെയ്ക=ചേരുക, രത്നാംഗുലീയോജ്വലം=രത്നാംഗുലീയത്തിന്റെഉജ്വലം, രത്നാംഗുലീയം=രത്നസഹിതമായിരിക്കുന്നഅംഗുലീയം, രത്നസഹിതം=രത്നങ്ങളോടുകൂടിയത, അംഗുലീയം=മോതിരം, അംഗുലീകിസലയം=കിസലയംപോലെഇരിക്കുന്നഅംഗുലീ, കിസലയം=തളിര, അംഗുലീ=വിരല, ആരുണ്യം=ചുവപ്പ്, ദ്വിഗുണം=ഇരട്ടിച്ചത.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—കിംബ്രവീഷി കിമുച്യതേപരചിത്താഭിജ്ഞതാഭാവസ്യേതി.

അ—ഭാവസ്യ പരചിത്താഭിജ്ഞതാ കിം ഉച്യതേ.

അന്വ—ഭാവന്റെ പരചിത്താഭിജ്ഞതാ എന്തിനായിക്കൊണ്ടു വചിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി—ഭാവൻ=വിദ്വാനായിരിക്കുന്നഅങ്ങുന്ന- പരചിത്താഭിജ്ഞതഃ=പരചിത്താഭിജ്ഞനാവൃഎന്നുള്ളത- പരചിത്താഭിജ്ഞൻ=പരചിത്തത്തെഅറിയുന്നവൻ, പരചിത്തം=അന്യമനസ്സ= വചിക്ക=പറയുക.

സാ—അങ്ങുന്ന അന്യഹൃദയത്തെ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നവനാകുന്നു എന്നതു സർവ്വത്രപ്രസിദ്ധമാകുന്നു. പിന്നെ എന്തിനായിക്കൊണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നു.

വാ—തർഹിവിരമേദാനീം ഇദംചപ്രാപ്തകാലംപ്രാർത്ഥയെ.

൪൦. ആമോദേനമദാന്ധഭൃംഗതരുണീ സംഘാനുയാതേനതെ രൂപെണാതിമനോഹരെണമധുരെണാനെനഗാനെനച സന്തുഷ്ടാംകരണത്രയീതരുണിനഃഖിന്നാംതദന്യദ്വയീം സംപ്രാപ്തെവസരെഗിരാകിമഥവാരംഭോരുസംഭാവയ.

അ—തർഹി ഇദാനിം വിരമ പ്രാപ്തകാലം ഇദം ച പ്രാർത്ഥയെ ഹെതരുണി മദാന്ധഭൃംഗതരുണീസംഘാനുയാതെന തെ ആമോദെന അതിമനോഹരെണ അനെന രൂപെണ മധുരെണ അനെന ഗാനെന ച നഃ കരണത്രയി സന്തുഷ്ടാ ഹെ രംഭോരു ഖിന്നാം തദന്യദ്വയീം അവസരെ സംപ്രാപ്തെ സംഭാവയ അഥവാ ഗിരാ കിം.

അന്വ—എന്നാൽ ഇപ്പോൾ വിരമിക്കേണമെ പ്രാപ്തകാലമായിരിക്കുന്ന ഇതിനെയും ഞാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. അല്ലയൊ തരുണി മദാന്ധഭൃംഗതരുണീസംഘാനുയാതമായിരിക്കുന്ന നിന്റെ ആമോദം ഹെതുവായിട്ടും അതിമനോഹരമായിരിക്കുന്ന ഈ രൂപം ഹെതുവായിട്ടും മധുരമായിരിക്കുന്ന ഈ ഗാനം ഹെതുവായിട്ടും ഞങ്ങളുടെ കരണത്രയിസന്തുഷ്ടയായി. അല്ലയൊ രംഭോരുഖിന്നയായിരിക്കുന്ന തദന്യദ്വയിയെ അവസരംസംപ്രാപ്തമായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ സംഭാവനം ചെയ്യേണമെ എന്നിയെഗീരുകൊണ്ടു എന്ത.

പരി—വിരമിക്ക=ഒതുങ്ങുക- പ്രാപ്തകാലം=പ്രാപ്തമായിരിക്കുന്നകാലത്തൊടുകൂടിയത- പ്രാപ്തം=പ്രാപിച്ചത- കാലം=സമയം- തരുണീ=യുവതി- മദാന്ധഭൃംഗതരുണീസംഘാനുയാതം=മദാന്ധഭൃംഗതരുണീസംഘത്താൽഅനുയാതം- മദാന്ധഭൃംഗതരുണീസംഘം=മദാന്ധഭൃംഗതരുണികളുടെസംഘം- മദാന്ധഭൃംഗതരുണികൾ=മദാന്ധകളായിരിക്കുന്നഭൃംഗതരുണികൾ- മദാന്ധകൾ=മദംഹെതുവായിട്ടഅന്ധകൾ- ഭൃംഗതരുണികൾ=ഭൃംഗസ്ത്രീകൾ- സംഘം=സമൂഹം- അനുയാതം=അനുയാനംചെയ്യപ്പെട്ടത- അനുയാ

നംചെയ്ക=അനുഗമിക്ക- ആമൊദം=ഗന്ധം- അതിമനൊഹരം=ഏററവുംമനൊഹരം- ഗാനം=പാട്ട- കരണത്രയീ=കരണങ്ങളുടെ ത്രയീ- കരണങ്ങൾ=ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ- ത്രയീ=മൂന്നവയവങ്ങളൊടുകൂടിയസമുദായം- സന്തുഷ്ടാ= സന്തൊഷിച്ചത- രംഭൊരു=രംഭകൾ പൊലെഇരിക്കുന്ന ഊരുക്കളൊടുകൂടിയവൾ-രംഭകൾ=കദളികൾ, ഊരുക്കൾ=തുടകൾ- ഖിന്നാ=ഖെദിച്ചത- ഖെദിക്ക=ദുഃഖിക്ക- തദന്യദ്വയീ=തദന്യങ്ങളുടെദ്വയീ- തദന്യങ്ങൾ=അതിങ്കൽനിന്നന്യങ്ങൾ- അത=മെൽപ്രകാരംഉള്ള കരണത്രയീ- അന്യങ്ങൾ=അപരങ്ങൾ- ദ്വയീ=ദ്വയം- സംപ്രാപ്തം=സംപ്രാപിച്ചത- സംപ്രാപിക്ക=നല്ലവണ്ണംപ്രാപിക്ക- സംഭാവനംചെയ്ക=സന്തൊഷിപ്പിക്ക- ഗീര=വാക്ക.

സാ—എന്നാൽ ഇപ്പൊൾ ഗാനസമാപനത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഞാൻ അപെക്ഷിക്കുന്നു. സമയം പ്രാപ്തമാകയാൽ വെറെ ഒരു അപെക്ഷയെയും ഇതൊടുകൂടെ ചെയ്യുന്നു. ഭൃംഗലൊഭകമായനിന്റെ ദെഹഗന്ധം ഹെതുവായിട്ട മൂക്കും അതിമനൊഹരമായ രൂപം ഹെതുവായിട്ടു കണ്ണും മധുരമായിരിക്കുന്ന ഗാനംഹെതുവായിട്ട ചെവിയും സന്തൊഷിച്ചു. ഇനി ത്വഗിന്ദ്രിയവും രസനെന്ദ്രിയവും പരിശിഷ്ടങ്ങളായിട്ടുണ്ട. അതുകൾ ഇപ്പൊൾ ഖിന്നങ്ങളായിരിക്കട്ടെ- ഇനി അവസരമായാൽ ആലിംഗനാധരപാനങ്ങൾക്ക നീ അനുകൂലയായിട്ട അതുകളെ സന്തൊഷിപ്പിക്കെണമെ- അഥവാ ഈ വാക്കുകൊണ്ടു സാദ്ധ്യമെന്താകുന്നു- ഭവിപ്പാനിരിക്കുന്നത എങ്ങിനെയായാലും ഭവിക്കും- ഭവിക്കാത്ത ഒരുത്തൻ ഉത്സാഹിച്ചാലും ഭവിക്കില്ല- ഈ അവസ്ഥ നൊക്കുമ്പൊൾ ഞാൻ പറയെണമെന്നില്ലല്ലൊ-

(വാ) കിംബ്രവീഷിനനുദ്വയമത്ഥനാപരപയ്യായൊനുഗ്രഹഃ നപരാധീനാവയമിതി

അ—അയം അത്ഥനാപരപയ്യായഃ അനുഗ്രഹഃ നനു വയം ന പരാധീനാഃ

അനു—ഇത അത്ഥനാപരപയ്യായമായിരിക്കുന്ന അനുഗ്രഹമായിട്ടുതന്നെ ഭവിക്കുന്നു- ഞങ്ങൾ പരാധീനകളല്ല-

പരി— അത്ഥനാപരപയ്യായം-അത്ഥനാഎന്നുള്ള അപരപയ്യായത്തൊടു കൂടിയത, അപരപയ്യായം=അപരമായിരിക്കുന്ന പയ്യായം, അപരം-അന്യം. പയ്യായം-വാചകശബ്ദം. പരാധീനകൾ-അന്യാധീനകൾ.

സാ— ഞാൻ പരാധീനയായിരുന്നു എങ്കിൽ ഇതിനെ അ

ത്ഥിക്കാം. ഞാനൊ പരാധീനയല്ലൊല്ലൊ. അതു ഹെതുവായിട്ട ഇത അത്ഥനാഎന്ന വെറെ ഒരു ശബ്ദം കൊണ്ടുകൂടെ പറകപ്പെടുന്നതായ അനുഗ്രഹം തന്നെ ആകുന്നു.

വാ— അഹൊ പരമാനന്ദകന്ദളാദവിദിതൊഗതസ്സമയഃ। അതിക്രാമതിഭവത്യാഃസ്നാനവെലാ തഥാഹി।

൪൭. പാഥസ്സീമ്നിനിധായതാമ്രഘടികാം ചെടീഭിരുഷ്ണൊദ്ബണഃകപാഥഃക്ഷീരിതരുത്വചാ മയമസൌമന്ദൊഷ്ണതാംനീയതെ। സൌവൎണ്ണംഭരിതംസുഗന്ധിതിലജെനാബിഭ്രതീഭാജനം വെണീബന്ധവിമൊചനെപ്രിയസഖീസജ്ജാചസംദൃശ്യതെ॥

വാ— തദിദാനിംഗമ്യതെ.

അ— അഹൊ പരമാനന്ദകന്ദളാൽ സമയഃ അവിദിതഃഗതഃ ഭവത്യാഃ സ്നാനവെലാ അതിക്രാമതി തഥാഹി ചെടീഭിഃ പാഥഃ സീമ്നി താമ്രഘടികാം നിധായ ഉഷ്ണൊദ്ബണഃ ക്ഷീരിതരുത്വചാം അയം അസൌ കപാഥഃ മന്ദൊഷ്ണതാം നീയതെ പ്രിയസഖി സുഗന്ധിതിലജെന ഭരിതം സൌവൎണ്ണം ഭാജനം ആബിഭ്രതീ വെണീബന്ധവിമൊചനെ സജ്ജാച സംദൃശ്യതെ തൽ ഇദാനിം മയാ ഗമ്യതെ.

അന്വ—ആശ്ചൎയ്യം പരമാനന്ദകന്ദളം ഹെതുവായിട്ട സമയം അവിദിതമായിട്ട ഗതമായി. ഭവതിയുടെ സ്നാനവെല അതിക്രമിക്കുന്നുഅപ്രകാരമാകുന്നുഎല്ലൊ ചെടികളാൽപാഥഃസീമാവികൽതാമ്രഘടികയെനിധാനം ചെയ്തിട്ട ഉഷ്ണൊദ്ബണമായിക്ഷീരിതരുത്വക്കുകളുടെ സംബന്ധിയായിരിക്കുന്ന ഈ കപാഥം മന്ദൊഷ്ണതയെ നയിക്കപ്പെടുന്നു. പ്രിയസഖി സുഗന്ധിതിലജം കൊണ്ടു ഭരിതമായി സൌവൎണ്ണമായിരിക്കുന്ന ഭാജനത്തെ ആബിഭ്രതിയായിട്ടു വെണീബന്ധവിമൊചനത്തിങ്കൽ സജ്ജയായിട്ടും സന്ദശിക്കപ്പെടുന്നു അതു ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ എന്നാൽ ഗമിപ്പുഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു.

പരി—പരമാനന്ദകന്ദളം=പരമാനന്ദത്തിന്റെ കന്ദളം, പരമാനന്ദം=പരമമായിരിക്കുന്ന ആനന്ദം, പരമം=പൎയ്യാപ്തമായിരിക്കുന്ന മഹത്വത്തൊടു കൂടിയത, പൎയ്യാപ്തം=തികഞ്ഞത, മഹത്വം=വലിപ്പം, കന്ദളം=മുള, സമയം=കാലം, അവിദിതം=വിദിതമല്ലാത്തത, വിദിതം=അറികപ്പെട്ടത, ഗതം=ഗമിച്ചത, ഗമിക്ക=പൊക, സ്നാനവെലാ=സ്നാനസമയം, ചെടികൾ=ഭൃത്യകൾ, പാഥസ്സീമാവ=ജലതീരം, താമ്രഘടികാ=ചെമ്പുകുടം, നിധാനംചെയ്ക=വെക്കുക, ഉഷ്ണൊദ്ബണം=അധികൊഷ്ണം, ക്ഷീരിതരുത്വക്കുക

ൾ=ക്ഷീരിതരുക്കളുടെ ത്വക്കുകൾ, ക്ഷീരിതരുക്കൾ=നാല്പാമരങ്ങൾ, ത്വക്കുകൾ=തൊലികൾ, കഷാഥം=കഷായം, മന്ദോഷ്ണതാ=മന്ദോഷ്ണമാവ്യ എന്നുള്ളത, മന്ദോഷ്ണം=മന്ദമായിരിക്കുന്ന ഉഷ്ണത്തൊടുകൂടിയത, മന്ദം=അല്പം, ഉഷ്ണം=ചൂട, നയിക്ക=പ്രാപിക്ക, പ്രിയസഖീ=ഇഷ്ടസഖി, സുഗന്ധിതിലജം=സുഗന്ധിയായിരിക്കുന്ന തിലജം, സുഗന്ധി=നല്ലഗന്ധത്തൊടുകൂടിയത, തിലജം=എണ്ണ, ഭരിതം=ഭരിക്കപ്പെട്ടത, ഭരിക്ക=പൂരിപ്പിക്ക, സൌവൎണ്ണം=സ്വൎണ്ണമയം, ആബിഭ്രതി=ആഭരിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ, ആഭരിക്ക=ധരിക്കുക, വെണീബന്ധവിമൊചനം=വെണീബന്ധത്തിന്റെവിമൊചനം, വെണീബന്ധം=വെണിയുടെ ബന്ധം, വെണീ=തലമുടി, ബന്ധം=കെട്ട, വിമൊചനം=അഴിക്കുക എന്ന ക്രിയാ, സജ്ജാ=ഒരുക്കത്തൊടു കൂടിയവൾ. സന്ദശിക്ക = കാണുക, ഗമിക്ക=പൊക.

സൗരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി നവിസ്മരണീയാവയമിതി.

അ— വയം ന വിസ്മരണീയാഃ

അന്വ— ഞങ്ങൾ വിസ്മരണിയകളല്ല.

പരി— വിസ്മരണീയകൾ=വിസ്മരിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യകൾ, വിസ്മരിക്ക=മറക്കുക.

വാ— സചെതനൊനന്വഥംശ്വഃ പ്രഭാതെ സമാഗന്താസ്മി.

അ— അഥം സചെതനഃ നനു ശ്വഃ പ്രഭാതെ ആഗന്താസ്മി.

അന്വ—ഞാൻ സചെതനനല്ലയൊ നാളെ പ്രഭാതത്തിങ്കൽ ആഗമിക്കുന്നുണ്ട.

പരി— സചെതനൻ= ചെതനയൊടു കൂടിയവൻ, ചെതനാ=ബുദ്ധി, പ്രഭാതം=പുലൎച്ചസമയം, ആഗമിക്ക=വരിക.

സാ— ഒട്ടുംതന്നെ വിശെഷജ്ഞാനമില്ലാത്തവർ നിന്നെ മറക്കും. ഇനിക്ക നിന്നെ മറക്കരുതഎന്ന അറിവാൻ തക്കതായ ബുദ്ധിസാമൎത്ഥ്യം ഉണ്ട. അതു ഹെതുവായിട്ട എന്തിനായിക്കൊണ്ട ഇങ്ങിനെ നീ പറയുന്നു. നാളെ രാവിലെതന്നെ ഞാൻ ഇവിടെ വരുന്നുണ്ട.

(നിഷ്ക്രമ്യപരിക്രാമൻ ഊൎദ്ധ്വമവലൊക്യ)

ഇറങ്ങി പരിക്രമിച്ചിയങ്ങുന്നവനായിട്ടഊൎദ്ധ്വഭാഗത്തിങ്കൽ

നൊക്കീട്ട പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— അഥൊസമാസന്നൊമദ്ധ്യാഹ്നസമയഃ ര ഥാഹില.

൪വ. വിശ്വാപായവിജൃംഭമാണപുരജിൽഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലാസന്തതിബന്ധുഭിഃഘൃണിഗണൈസ്സന്താപയൻമെദിനീം। ആനാളംദളയന്നപെതമധുപാമംഭൊജനീമംബരസ്യാരൂഢൊബതമദ്ധ്യമദ്യഭഗവാനെഷത്വിഷാമീശ്വരഃ॥

അ— അഥൊ മദ്ധ്യാഹ്നസമയഃ സമാസന്നഃ തഥാഹി ത്വിഷാം ഈശ്വരഃ എഷഃ ഭഗവാൻ വിശ്വാപായ വിജൃംഭമാണ പുരജിൽ ഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലാസന്തതി ബന്ധുഭിഃ ഘൃണിഗണൈഃ മെദിനീം സന്താപയൻ അപെതമധുപം അംഭൊജനീം ആനാളം ദളയൻ അദ്യ അംബരസ്യ മദ്ധ്യം ആരൂഢഃ ഭവതി ബത.

അന്വ— കഷ്ടം മദ്ധ്യാഹ്നസമയം സമാസന്നമായി അപ്രകാരമാകുന്നു എല്ലാത്വിട്ടുകളുടെ ഈശ്വരനായിരിക്കുന്ന ഭഗവാൻവിശ്വാപായവിജൃംഭമാണപുരജിൽ ഫാലാക്ഷി വൈശ്വാനരജ്വാലാസന്തതി ബന്ധുക്കളായിരിക്കുന്ന ഘൃണിഗണങ്ങൾകൊണ്ട മെദിനിയെ സന്താപയന്നായി അപെത മധുപയായിരിക്കുന്ന അതിഭൊജനിയെ നാളത്തിങ്കലൊളം ദളയന്നായിട്ട ഇന്ന അംബരത്തിൻെറ മദ്ധ്യത്തെ ആരൂഢനായി ഭവിക്കുന്നു കഷ്ടം.

പരി— സമാസന്ന=നല്ലവണ്ണം അടുത്തത, ത്വിട്ടുകൾ=രശ്മികൾ, ഈശ്വരൻ=സ്വാമി, (ത്വിട്ടുകളുടെ ഈശ്വരനായിരിക്കുന്ന ഭഗവാൻ സൂൎയ്യനാകുന്നു) വിശ്വാപായവിജൃംഭമാണപുരജിൽ ഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലാസന്തതിബന്ധുക്കൾ= വിശ്വാപായ വിജൃംഭമാണപുരജിൽ ഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലാസന്തതികളുടെ ബന്ധുക്കൾ, വിശ്വാപായവിജൃംഭമാണപുരജിൽ ഫാലാക്ഷി വൈശ്വാനരജ്വാലാസന്തതികൾ= വിശ്വാപായവിജൃംഭമാണപുരജിൽ ഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലയുടെ സന്തതികൾ, വിശ്വാപായവിജൃംഭമാണപുരജിൽ ഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലാ= വിശ്വാപായവിജൃംഭമാണയായിരിക്കുന്ന പുരജിൽ ഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലാ, വിശ്വാപായവിജൃംഭമാണാ= വിശ്വാപായത്തിങ്കൽ വിജൃംഭമാണ, വിശ്വാപായം=വിശ്വത്തിൻെറ അപായം, വിശ്വം=ലൊകം, അപായം=നാശകാലം, വിജൃംഭമാണാ=വിജൃംഭിച്ചിരിക്കുന്നത, വിജൃംഭിക്ക=വൎദ്ധിക്കുക, പുരജിൽഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരജ്വാലാ=പുരജിൽഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരൻെറ ജ്വാലാ,

പുരജിൽഫാലാക്ഷിവൈശ്വാനരൻ= പുരജിൽഫാലാക്ഷിയിങ്കലു ള്ള വൈശ്വാനരൻ, പുരജിൽഫാലാക്ഷി=പുരജിത്തിന്റെ ഫാലാ ക്ഷി, പുരജിത്ത=പരമെശ്വരൻ, ഫാലാക്ഷി=ഫാലത്തിങ്കലുള്ള അ ക്ഷി, ഫാലം=നെററി, അക്ഷി=കണ്ണ, വൈശ്വാനരൻ=അഗ്നി, സ ന്തതികൾ=സന്താനങ്ങൾ, ബന്ധുക്കൾ=ബാന്ധവന്മാർ, (അത്തു കളൊട സദൃശങ്ങളെന്ന സാരം) ഘൃണിഗണങ്ങൾ=ഘൃണികളുടെ ഗണങ്ങൾ, ഘൃണികൾ=രശ്മികൾ, ഗണങ്ങൾ=സമൂഹങ്ങൾ, മെ ദിനീ=ഭൂമി, സന്താപയൻ=സന്തപിപ്പിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, സന്തപി പ്പിക്ക=ഉഷ്ണിപ്പിക്ക, അപെതമധുപാ=അപെതങ്ങളായിരിക്കുന്ന മ ധുപങ്ങളൊടു കൂടിയത, അപെതങ്ങൾ=അപഗമിച്ചവ, അപഗമി ക്ക=ഉപെക്ഷിച്ചു പൊക, മധുപങ്ങൾ=വണ്ടുകൾ, അംഭൊജനീ= താമരപ്പൊയ്ക, മ്ലെയൻ=മ്ലപ്പിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, മ്ലപ്പിക്ക= വികസിപ്പിക്ക, അംബരം=ആകാശം, മദ്ധ്യം=നടു, ആരൂഢൻ= ആരൊഹിച്ചവൻ, ആരൊഹിക്ക=പ്രാപിക്ക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

അഹൊ എന്നും ബത എന്നും ഉള്ള പദങ്ങൾ ഖെദവാച കങ്ങളാകുന്നു. ഖെദത്തിന്ന ഹെതു വെയിലിനുള്ള ശക്തിൽ ക്ഷം തന്നെ എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക.

(വിചിന്ത്യ)

വിചാരിച്ചിട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകു ന്നു.

വാ— അഹൊഅതിദുസ്സഹൊ വ്യയംകെഷാഞ്ചിൽ കന്ദള യതിപരമാനന്ദം തഥാഹി॥

൭൩ പ്രാലെയാംബുവിമിശ്രചന്ദനരസവ്യാലിപ്തഗാത്രാ സ്സമംകാന്താഭിൎന്നവകാവ്യനാടകസുധാസ്വാസിക്തകൎണ്ണാന്തരാഃധ ന്യാഃകെപിവസന്തിരുതനസുധാശൃംഗാരിതെമന്ദിരെമന്ദാന്ദൊളി തതാലവൃന്തപവനവ്യാധൂതതാപൊദയാഃ

(കിഞ്ച)

൭൪, എണീപ്രാണസമാംഗസംഗമുദിതാരൊമന്ഥമാത നൊതി ശെതെനയമുപാന്തപാടലതരൊഃപ്രച്ഛായശീതെതലെ ഃ തൊയാസിക്തമസൌഹൊംഗതരുണൊയച്ഛന്ദനാളാംകുരം ക ഞ്ചൊസ്സിമനിപഞ്ചബാണസമരശ്രാന്താംപ്രിയാംസെവതെ॥

അ— അഹൊ അ3 സ്സഹഃ അപി അയം കെഷാഞ്ചിൽ പരമാനന്ദം കന്ദളയതി തഥാഹി ധന്യാഃ കെചി പ്രാലെയാംബു

വിമിശ്രചന്ദനരസവ്യാലിപ്തഗാത്രാഃ കാന്താഭിഃ സമം നവകാവ്യനാടകസുധാ സംസിക്തകർണ്ണാന്തരാഃ മന്ദാന്ദോളിതതാലവൃന്ദപവനവ്യാധൂതതാപോദയാഃ നവസുധാശൃംഗാരിതെ മന്ദിരെ വസന്തി കിഞ്ച സാ ഇയം ഏണീ പ്രാണസമാംഗസംഗമുദിതാ രൊമന്ഥം ആതന്വതി ഉപാന്തപാടലതരൊഃ പ്രഛായശീതെ തലെ ശെതെ അസൌ രഥാംഗതരുണഃ തൊയാസിക്തംമൃണാളാംകുരം ചഞ്ചൊഃ സീമനി യച്ഛൻ പഞ്ചബാണസമാക്രാന്താം പ്രിയാം സെവതെ.

അന്വ— ആശ്ചര്യം അതി ദുസ്സഹമായിരിക്കുന്നു എങ്കിലും ഇത ചിലൎക്ക പരമാനന്ദത്തെ കന്ദളിപ്പിക്കുന്നു. അപ്രകാരമാകുന്നു വെല്ലൊ ധന്യന്മാരാകുന്ന ചിലർ പ്രാലെയാംബുവിമിസ്രചന്ദനരസവ്യാലിപ്തഗാത്രന്മാരായി കാന്തമാരൊടുകൂടെ നവകാവ്യനാടകസുധാസംയുക്തകർണ്ണാന്തരന്മാരായി മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്ദപവനവ്യാധൂതതാപൊദയന്മാരായിട്ട നൂതനസുധാശൃംഗാരിതമായിരിക്കുന്ന മന്ദിരത്തിങ്കൽ വസിക്കുന്നു. അതു തന്നെ അല്ല ആ ഈ ഏണീപ്രാണസമാംഗസംഗമുദിതയായി രൊമന്ഥത്തെ ആതന്വതിയായിട്ട ഉപാന്തപാടലതരുവിന്റെ പ്രഛായശീതമായിരിക്കുന്ന തലത്തിങ്കൽ ശയിക്കുന്നു. ഈ രഥാംഗതരുണൻ തൊയാസിക്തമായിരിക്കുന്ന മൃണാളാങ്കുരത്തെ ചഞ്ചുവിന്റെ സീമാവിങ്കൽ യച്ഛന്നായിട്ട പഞ്ചബാണസമാക്രാന്തയായിരിക്കുന്ന പ്രിയയെ സെവിക്കുന്നു.

പരി— അതിദുസ്സഹം= ഏററവുംദുസ്സഹം, ദുസ്സഹം= സഹിക്കപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്തത, ഇദം=മദ്ധ്യാഹ്നസമയം, കന്ദളിപ്പിക്ക=ജനിപ്പിക്കുക, ധന്യന്മാർ=പുണ്യവാന്മാർ, പ്രാലെയാംബുവിമിശ്രചന്ദനരസവ്യാലിപ്തഗാത്രന്മാർ= പ്രാലെയാംബുവിമിശ്രചന്ദനരസവ്യാലിപ്തമായിരിക്കുന്നഗാത്രത്തൊടുകൂടിയവർ, പ്രാലെയാംബുവിമിശ്രചന്ദനരസവ്യാലിപ്തം= പ്രാലെയാംബുവിമിശ്രചന്ദനരസം കൊണ്ടു വ്യാലിപ്തം, പ്രാലെയാംബുവിമിശ്രചന്ദനരസം = പ്രാലെയാംബു വിമിശ്രമായിരിക്കുന്ന ചന്ദനരസം, പ്രാലെയാംബുവിമിശ്രം = പ്രാലെയാംബുവിനൊടു വിമിശ്രം, പ്രാലെയാംബു= പനിനീര, വിമിശ്രം= ചെൎന്നത, ചന്ദനരസം= ചന്ദനദ്രവം, വ്യാലിപ്തം= വ്യാലെപിക്കപ്പെട്ടത, വ്യാലെപിക്ക= തെക്കുക, ഗാത്രം= ശരീരം, കാന്തമാർ=ഭാൎയ്യമാർ, നവകാവ്യനാടകസുധാസംസിക്തകർണ്ണാന്തരന്മാർ= നവകാവ്യനാടകസുധാസംസിക്തമായിരിക്കുന്ന കർണ്ണാന്തരത്തൊടുകൂടിയവർ, ന

വകാവ്യനാടകസുധാസംസിക്തം= നവകാവ്യനാടകസുധകൊണ്ടു സംസിക്തം, നവകാവ്യനാടകസുധാ= നവകാവ്യനാടകങ്ങളാകുന്നസുധാ, നവകാവ്യനാടകങ്ങൾ= നവങ്ങളായിരിക്കുന്ന കാവ്യനാടകങ്ങൾ, നവങ്ങൾ= നൂതനങ്ങൾ, കാവ്യനാടകങ്ങൾ= കാവ്യവും നാടകവും, സുധാ= അമൃതം, സംസിക്തം= സംസെചിക്കപ്പെട്ടതു, സംസെചിക്ക= നനക്കുക, കൎണ്ണാന്തരം= കൎണ്ണങ്ങളുടെ അന്തരം, കൎണ്ണങ്ങൾ= ചെവികൾ, അന്തരം= സുഷിരം, മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്തപവനവ്യാധൂതതാപൊദയന്മാർ=മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്തപവനവ്യാധൂതമായിരിക്കുന്ന താപൊദയത്തൊടുകൂടിയവർ, മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്തപവനവ്യാധൂതം= മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്തപവനനാൽവ്യാധൂതം, മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്തപവനൻ= മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്തത്തിന്റെ പവനൻ, മന്ദാന്ദൊളിതതാലവൃന്തം=മന്ദാന്ദൊളിതമായിരിക്കുന്ന താലവൃന്തം, മന്ദാന്ദൊളിതം= മന്ദമാകുംവണ്ണംആന്ദൊളിതം, മന്ദം= പതുക്കെ, ആന്ദൊളിതം =ആന്ദൊളിക്കപ്പെട്ടതു,ആന്ദൊളിക്ക=വീശുക, താലവൃന്തം= വ്യജനം, (വിശറി) പവനൻ=വായു, വ്യാധൂതം=നിരസ്തം,താപൊദയം= താപത്തിന്റെ ഉദയം, താപം= ചൂട, ഉദയം= ഉൽഭവം, നൂതനസുധാശൃംഗാരിതം= നൂതനമാകുംവണ്ണം സുധകൊണ്ടുശൃംഗാരിതം, നൂതനം= നവം, സുധാ= കുമ്മായം, ശൃംഗാരിതം=ശൃംഗാരവത്താക്കപ്പെട്ടതു, ശൃംഗാരവത്ത= ശൃംഗാരമുള്ളതു, മന്ദിരം= ഭവനം, വസിക്ക= ഇരിക്കുക, എണി= മാൻപെട, പ്രാണസമാംഗസംഗമുദിതാ=പ്രാണസമാംഗസംഗംഹെതുവായിട്ടമുദിതാ, പ്രാണസമാംഗസംഗം= പ്രാണസമന്റെ അംഗസംഗം, പ്രാണസമൻ=ഭൎത്താവ, അംഗസംഗം= ദെഹസംയൊഗം, മുദിതാ= മൊദിച്ചതു, മൊദിക്ക= സന്തൊഷിക്കുക, രൊമന്ഥം= ചവ്വിതചവ്വണം, ആതനാതി= ചെയ്തിയങ്ങുന്നതു, ഉപാന്തപാടലതരു= ഉപാന്തത്തിങ്കൽ ഉള്ളപാടലതരു, ഉപാന്തം= സമീപം, പാടലതരു= പാടലവൃക്ഷം, പ്രഛായശീതം= പ്രഛായംഹെതുവായിട്ടശീതം,പ്രഛായം= പ്രകൃഷ്ടയായിരിക്കുന്ന ഛായ, പ്രകൃഷ്ടാ= ഉൽകൃഷ്ടാ, ഛായാ= നിഴൽ, തലം= അധഃപ്രദെശം, ശയിക്ക= കിടക്കുക, രഥാംഗതരുണൻ=തരുണനായിരിക്കുന്ന രഥാംഗം. തരുണൻ=യുവാവ, രഥാംഗം= ചക്രവാകപ്പക്ഷി, തൊയാസിക്തം= തൊയംകൊണ്ടു ആസിക്തം, തൊയം= ജലം, ആസിക്തം= ആസെചിക്കപ്പെട്ടതു= ആസെചിക്ക=നനക്കുക, മൃണാളാംകുരം=ഇളയ താമരവളയം, ചഞ്ചു= കൊക്ക, സീമാവ= അഗ്രം= യഛൻ= ദാനംചെയ്തിയങ്ങു

ന്നവൻ, പഞ്ചബാണസമരശ്രാന്താ= പഞ്ചബാണസമരംഹേതു വായിട്ട ശ്രാന്ത, പഞ്ചബാണസമരം= മദനയുദ്ധം, (സംഭോഗമെന്നസാരം) ശ്രാന്താ= തളൎന്നവൾ, പ്രിയാ= ഭാൎയ്യാ.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— തദിമാമസഹ്യാതപാംവെലാംകുന്നഖലുയാപയാമി

അ— തൽ അസഹ്യാതപാം ഇമാം വെലാം കുന്ന ഖലു യാപയാമി.

അന്വ— അതുഹെതുവായിട്ട അസഹ്യാതപയായിരിക്കുന്ന ഈ വെലയെ ഞാൻ എവിടെയാപിക്കുന്നു

പരി— അസഹ്യാതപാ= അസഹ്യമായിരിക്കുന്ന ആതപത്തൊടുകൂടിയത, അസഹ്യം= സഹ്യമല്ലാത്തത, സഹ്യം=സഹിക്കപ്പെടുവാൻശക്യം, ആതപം=വെയില- വെലാ=സമയം, യാപിക്ക=കഴിച്ചുകൂട്ടുക.

സാ— അതുഹെതുവായിട്ട സഹിച്ചുകൂടാതെ ഉള്ള വെയിലൊടുകൂടിയ ഈ സമയത്തെകഴിച്ചു കൂട്ടെണ്ടത എവിടെ.

(പുരതൊവിലൊക്യസപ്രമൊദം)

മുമ്പിൽ നൊക്കീട്ട സന്തൊഷത്തൊടുകൂടും വണ്ണം പറയുന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

൪൭. വാതൊദ്ധൂതദലാവലീകിലകിലാരാവെണതാപാതുരാനദ്ധ്വന്യാനയമാഹ്വയന്നിവവിഭാത്യശ്വത്ഥശാഖിമഹാൻ। കിംചെയ്സ്യതലെശിലാഭിരഭിതൊനിബ്ധസ്ഥനാത്യുജ്ജ്വലാ വാപീനിൎമ്മലതൊയപൂരഭരിതാചെയംസമാലക്ഷ്യതെ॥

അ— വാതൊദ്ധൂതദലാവലീകിലകിലാരാവെണ താപാതുരാൻ അദ്ധ്വന്യാൻ ആഹ്വയൻ ഇവ മഹാൻ അയം അശ്വത്ഥശാഖി വിഭാതി കിഞ്ച എതസ്യ തലെ ശിലാഭിഃ അഭിതൊനിബ്ധസ്ഥനാത്യുജ്ജ്വലാനിൎമ്മലതൊയപൂരഭരിതാ ഇയം വാപി ചസമാലക്ഷ്യതെ.

അന്വ— വാതൊദ്ധൂതദലാവലീകിലകിലാരാവംകൊണ്ട താപാതുരന്മാരായിരിക്കുന്ന അദ്ധ്വന്യന്മാരെ ആഹ്വയത്തൊ എന്നതൊന്നുമാറ മഹത്തായിരിക്കുന്ന ഈ അശ്വത്ഥശാഖി ശൊഭിക്കുന്നു. അതുതന്നെ അല്ല ഇതിന്റെ തലത്തിങ്കൽ ശിലകൾകൊണ്ട അഭിതൊനിബ്ധസ്ഥനാത്യുജ്ജ്വലയായി നിൎമ്മലതൊയപൂരഭരിതയായിരിക്കുന്ന ഈ വാപിയും സമാലക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി— വാതൊദ്ധൂതദലാവലീകിലകിലാരാവം= വാതൊദ്ധൂതദലാവലിയുടെ കിലകിലാരാവം, വാതൊദ്ധൂതദലാവലീ= വാ

തൊദ്ധൂതയായിരിക്കുന്ന ദലാവലി, വാതൊദ്ധൂത=വാതത്താൽഉദ്ധൂതാ, വാതം= കാററ, ഉദ്ധൂതാ= എളക്കപ്പെട്ടത, ദലാവലി=ദലങ്ങളുടെ ആവലി, ദലങ്ങൾ= ഇലകൾ, ആവലി= സമൂഹം, കിലകിലാരാവം, കിലകില എന്നുള്ള ആരാവം, ആരാവം= ശബ്ദം,താപാതുരന്മാർ= താപംഹെതുവായിട്ട ആതുരന്മാർ, താപം= ചൂട, ആതുരന്മാർ= തളൎന്നവർ, അദ്ധ്വന്യന്മാർ=പാന്ഥന്മാർ, (വഴിപൊക്കർ) ആഹ്വായൻ= ആഹ്വാനംചെയ്യിയങ്ങുന്നവൻ, ആഹ്വാനം ചെയ്ക=വിളിക്കുക, മഹത്ത= വലുതായിരിക്കുന്നത, അശ്വത്ഥശാഖി= അരയാൽമരം, ഇത= അശ്വത്ഥശാഖി, തലം= അധഃപ്രദെശം, (അതിദീൎഘങ്ങളായിയും അനെകൊപശാഖങ്ങളായിയും സൎവ്വത്രദളപുഷ്ടിയൊടുകൂടിയതുകളായിയും സൎവ്വദിക്കുകളെകുറിച്ചും വ്യാപിച്ചതുകളായിയും ഇരിക്കുന്ന അരയാലിൻ കൊമ്പുകളുടെതാഴെഉള്ള ഭൂപ്രദെശമെന്നസാരം) ശിലകൾ= കല്ലുകൾ, അഭിതൊനിബ്ബന്ധനാത്യുജ്ജ്വലാ=അഭിതൊനിബ്ബന്ധനം ഹെതുവായിട്ടഅത്യുജ്ജ്വലാ, അഭിതൊനിബന്ധനം= നാലുപുറവുമുള്ള നിബ്ബന്ധനം, നിബ്ബന്ധനം=പടവ, അത്യുജ്ജ്വലാ=എററവും ഉജ്ജ്വലിച്ചിയങ്ങുന്നത, ഉജ്ജ്വലിക്ക= പ്രകാശിക്കുക, നിൎമ്മലതൊയപൂരഭരിതാ= നിൎമ്മലതൊയപൂരംകൊണ്ടഭരിതാ, നിൎമ്മലതൊയപൂരം=നിൎമ്മലമായിരിക്കുന്നതൊയപൂരം, നിൎമ്മലം=പ്രസന്നം, തൊയപൂരം= ജലരാശി,ഭരിതാ=സഞ്ജാതഭരാ, (സംപൂൎണ്ണാ എന്നസാരം) വാപി= കുളം, സമാലക്ഷിക്ക=നല്ലവണ്ണംകാണുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— തദഹമവിപ്രകൃഷ്ടാമിമാമുപസൎപ്പാമി.

അ— തൽ അഹം അവിപ്രകൃഷ്ടാം ഇമാം ഉപസൎപ്പാമി.

അന്വ— അതുഹെതുവായിട്ട ഞാൻ അവിപ്രകൃഷ്ടയായിരിക്കുന്ന ഇതിനെ ഉടനെ ഉപസൎപ്പിക്കുന്നുണ്ട.

പരി— അവിപ്രകൃഷ്ടാ=വിപ്രകൃഷ്ടയല്ലാത്തത, വിപ്രകൃഷ്ടാ= ദൂരസ്ഥാ, ഇത= വാപി, ഉപസൎപ്പിക്ക= പ്രാപിക്ക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(ഇതി ഗത്വാ സലിലമുപസ്പൃശൻവിലൊക്യ)

ഇങ്ങിനെ നിശ്ചയിച്ചു ഗമിച്ചിട്ട ജലത്തെ ആചമിച്ചിയങ്ങുന്നവനായി വിലൊകനംചെയ്തിട്ട വിചാരിക്കുന്നു. എന്നമെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— കിമിദമന്തൎജ്ജലമവലൊക്യതെ

അ— കിഞ്ചിൽ അന്തൎജ്ജലം അവലൊക്യതെ ഇദം കിം.

അന്വ— ഒരു വസ്തു അന്തൎജ്ജലത്തിങ്കൽ അവലൊകിക്കപ്പെടുന്നു ഇത എന്ത.

പരി—അന്തൎജ്ജലം=ജലാന്തൎഭാഗം അവലൊകിക്ക=കാണുക.

സാ— ഈ വാപിയുടെ ആന്തരമായിരിക്കുന്ന ജലത്തെ പ്രവെശിച്ചതായിട്ട ഒരു വസ്തുദശിക്കപ്പെടുന്നു ഇത എന്താകുന്നു.

(സാവധാനംനിവൎണ്ണ്യ.)

(സാവധാനമാകുംവണ്ണം നിവൎണ്ണനംചെയ്തിട്ട നൊക്കിട്ട) എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—ആഭിമുഖ്യാദൎക്കരശ്മീനാമതിനൈൎമ്മല്യാച്ചപാഥസഃപരിസ്ഫുടദൃശ്യമാനസന്നിവെശംസുദൂരമഗ്നമപിഹസ്തഗ്രാഹ്യതാമതിമുൽപാദയൽസുപ്രഭമണിപരിഷ്കൃതംകിമപ്യംഗുലീയകമവലൊക്യതെ.

അ—അൎക്കരശ്മീനാം ആഭിമുഖ്യാൽ പാഥസഃ അതിനൈൎമ്മല്യാൽ ച പരിസ്ഫുടദൃശ്യമാനസന്നിവെശം സുദൂരമഗ്നം അപി ഹസ്തഗ്രാഹ്യതാമതിം ഉല്പാദയൽ സുപ്രഭമണിപരിഷ്കൃതം കിമപി അംഗുലീയകം അവലൊക്യതെ.

അന്വ—അൎക്കരശ്മികളുടെ ആഭിമുഖ്യം ഹെതുവായിട്ടും പാഥസ്സിന്റെ അതിനൈൎമ്മല്യം ഹെതുവായിട്ടും പരിസ്ഫുടദൃശ്യമാനസന്നിവെശമായി സുദൂരമഗ്നമാകുന്നു എങ്കിലും ഹസ്തഗ്രാഹ്യതാമതിയെ ഉല്പാദയത്തായി സുപ്രഭമണിപരിഷ്കൃതമായിരിക്കുന്ന ഒരു അംഗുലീയകം അവലൊകനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു.

പരി—അൎക്കരശ്മികൾ=അൎക്കന്റെരശ്മികൾ, അൎക്കൻ=ആദിത്യൻ, ആഭിമുഖ്യം=അഭിമുഖതാ, പാഥസ്സ=ജലം, അതിനൈൎമ്മല്യം=അധികമായിരിക്കുന്നനൈൎമ്മല്യം, നൈൎമ്മല്യം=നിൎമ്മലതാ, (തെളിവ) പരിസ്ഫുടദൃശ്യമാനസന്നിവെശം=പരിസ്ഫുടദൃശ്യമാനമായിരിക്കുന്ന സന്നിവെശത്തൊടുകൂടിയത, പരിസ്ഫുടദൃശ്യമാനം=പരിസ്ഫുടമാകുംവണ്ണംദൃശ്യമാനം, പരിസ്ഫുടം=സൎവത്രസ്പഷ്ടം, ദൃശ്യമാനം=ദശിക്കപ്പെട്ടിയങ്ങുന്നത, ദശിക്ക=കാണുക, സന്നിവെശം=സംസ്ഥാനം, (ആകൃതി എന്ന സാരം)സുദൂരമഗ്നം=സുദൂരത്തിങ്കൽമഗ്നം, സുദൂരം=അതിദൂരം, മജ്ജിക്ക=മുങ്ങുക, ഹസ്തഗ്രാഹ്യതാമതി=ഹസ്തഗ്രാഹ്യതാപ്രകാരികയായിരിക്കുന്നമതി,(ഹസ്തഗ്രാഹ്യമാകുന്നു എന്നുള്ളമതിഎന്ന സാരം)ഹസ്തഗ്രാഹ്യം=ഹസ്തംകൊണ്ടഗ്രാഹ്യം, ഹസ്തം=കയ്യ, ഗ്രാഹ്യം=ഗ്രഹിക്കപ്പെടുവാൻശക്യം, മതി=ബുദ്ധി, ഉല്പാദയത്ത= ഉല്പാദിപ്പിച്ചിയങ്ങുന്നത, ഉല്പാദിപ്പിക്ക ഉണ്ടാക്കുക, സുപ്രഭമണിപരിഷ്കൃതം=സുപ്രഭമണികൊണ്ടപരിഷ്കൃ

തം, സുപ്രഭമണി=സുപ്രഭമായിരിക്കുന്നമണി, സുപ്രഭം=നല്ലപ്രഭ യൊടുക്കൂടിയത, മണി=രത്നം, പരിഷ്കൃതം=പരിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടത, പ രിഷ്കരിക്ക=അലംകരിക്ക, അംഗുലീയകം=മൊതിരം, അവലൊക നംചെയ്ക=കാണുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(വിചിന്ത്യ)

വിചാരിച്ചിട്ട എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—കസ്യാചനജനസ്യകസ്യാമപിപ്രമാദാവസ്ഥായാം ക രാംഗുലീവിച്യുതെനാനെനഭവിതവ്യം തൽപരൊപകാരായപശ്യ വസ്യതീതി പരദ്രവ്യാണിലൊഷ്ടവദിതിവചനമംഗീകൃത്യൈതദുദ്ധ രണായപ്രയതിഷ്യെ

അ—അനെന കസ്യചന ജനസ്യ കസ്യാമപി പ്രമാദാവ സ്ഥായാം കരാംഗുലീവിച്യുതെന ഭവിതവ്യം തൽ പരൊപകാരാ യ പശ്യവസ്യതി ഇതി പരദ്രവ്യാണി ലൊഷ്ടവൽ ഇതി വചനം അംഗീകൃത്യ എതദുദ്ധരണായ അഹം പ്രയതിഷ്യെ.

അന്വ—ഇതിനാൽ ഒരു ജനത്തിന്റെ ഒരു പ്രമാദാവസ്ഥ യിങ്കൽ കരാംഗുലീവിച്യുതമായിട്ടു ഭവിതവ്യമാകുന്നു. അതുഹെ തുവായിട്ടു പരൊപകാരത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു പൊടുന്നനവെ പശ്യ വസിക്കുമെന്നുള്ള ഹെതുവായിട്ടു പരദ്രവ്യാണിലൊഷ്ടവൽ എന്നു ള്ള വചനത്തെ അംഗീകരിച്ചിട്ടുതന്നെ. എതദുദ്ധരണത്തിന്നാ യിക്കൊണ്ടുഞാൻ പ്രയതിക്കുന്നുണ്ടു.

പരി—ഇത=ഈമൊതിരം, പ്രമാദാവസ്ഥാ=പ്രമാദത്തി ന്റെഅവസ്ഥാ- (ഓൎമ്മയൊടുക്കൂടാത്തതായസമയമെന്നുസാരം) കരാംഗുലീവിച്യുതം=കരാംഗുലിയിങ്കൽനിന്നുവിച്യുതം- കരാംഗു ലീ=കരത്തിന്റെഅംഗുലി- കരം=കയ്യ- അംഗുലി=വിരല- വിച്യു തം=പതിതം (വീണത) ഭവിതവ്യം=ഭവിപ്പാൻഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാ ൻയൊഗ്യം- പരൊപകാരം=പരനായിക്കൊണ്ടുള്ളഉപകാരം- (അ ല്ലാഎങ്കിൽപരസ്യായിക്കൊണ്ടുള്ളഉപകാരം) പരൻ=അന്യൻ- പ രാ=അന്യാ- പശ്യവസിക്ക=തിരുക- വചനം=വാക്ക- (പരദ്രവ്യാ ണിലൊഷ്ടവൽ എന്ന വചനത്തിന്നു പരദ്രവ്യങ്ങൾ ലൊഷ്ടങ്ങ ളെന്നപൊലെ ദ്രഷ്ടവ്യങ്ങളാകുന്നു എന്നൎത്ഥമാകുന്നു.) ലൊഷ്ടങ്ങ ൾ=മങ്കട്ടകൾ- ദ്രഷ്ടവ്യങ്ങൾ=ദൎശിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യങ്ങൾ- അംഗീകരിക്ക=സ്വീകരിക്കുക- എതദുദ്ധാരം=ഇതിന്റെഉദ്ധാരം- ഇത=ഈമൊതിരം- ഉദ്ധാരം=ഉദ്ധരണം- പ്രയതിക്ക=പ്രയത്നം ചെയ്ക.

സാ—ഈ മോതിരം ഒരു പുരുഷന്റെയോ സ്ത്രീയുടെയോ വിരലിൽനിന്നു ഓൎമ്മയോടുകൂടാതെ ഇരിക്കുന്നസമയത്തിങ്കൽ വീണതായി ഭവിപ്പാൻ സംഗതിയുണ്ടു. വെറെ ഒരു വിധമായാലും ഈ ജലത്തിൽ ഇതിന്റെ സംഭവത്തിന്നു ഉപപത്തി കാണുന്നില്ല. അതു ഹെതുവായിട്ടു ഈ ജലത്തിങ്കൽ നിന്നു ഈ മൊതിരമെടുത്താൽ ആയതു അന്യൊപകാരത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഉടനെ തീരുന്നതാകയാൽ പരദ്രവ്യാണിലൊഷ്ടവൽ എന്നുള്ള പ്രമാണത്തെ അനുസരിച്ചിട്ടുതന്നെ ഈ മൊതിരത്തെ എടുപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ഞാൻ പ്രയത്നം ചെയ്യുന്നുണ്ടു.

(ഇതിസാവധാനംപ്രാസെനസലിലമവഷ്ടഭ്യ തദഗ്രപ്രൊതമംഗുലീയകംകൃത്വാ ഉന്നീയകരതലെവിന്യസ്യനിൎവ്വൎണ്ണ്യ)

അ—ഇതി സാവധാനം പ്രാസെന സലിലം അവഷ്ടഭ്യ അംഗുലീയകം തദഗ്രപ്രൊതം കൃത്വാ ഉന്നീയ കരതലെ വിന്യസ്യ നിൎവ്വൎണ്ണ്യ.

അന്വ—ഇപ്രകാരം നിശ്ചയിച്ചിട്ടു സാവധാനമാകുംവണ്ണം പ്രാസംകൊണ്ടു സലിലത്തെ അവഷ്ടംഭിച്ചിട്ടു അംഗുലീയകത്തെ തദഗ്രപ്രൊതമാക്കി ചെയ്തിട്ടു ഉന്നയിച്ചിട്ടു കരതലത്തിങ്കൽ വിന്യസിച്ചിട്ടു നിൎവ്വൎണ്ണനം ചെയ്തിട്ടു വിചാരിക്കുന്നു.

പരി—പ്രാസം=കുന്തം- സലിലം=ജലം- അവഷ്ടംഭിക്ക=അവലംബിക്ക- അംഗുലീയകം=മൊതിരം- തദഗ്രപ്രൊതം=തദഗ്രത്തിങ്കൽപ്രൊതം- തദഗ്രം=അതിന്റെഅഗ്രം- അത=പ്രാസം- അഗ്രം=തല- പ്രൊതം=കൊൎക്കപ്പെട്ടത- ഉന്നയിക്ക=പൊക്കുക-കരതലം=ഉള്ളംകയ്യ- വിന്യസിക്ക=വെക്കുക- നിൎവ്വൎണ്ണനംചെയ്ക=നല്ലവണ്ണംനൊക്കികാണുക.

വാ—ഉജ്ജ്വലതയാമണെരുൽകൃഷ്ടതരത്വമല്പതയാപരിണാഹസ്യാംഗനാംഗുലിഷംഗാഢത്വഞ്ചപ്രതിഭാതി.

അ—മണെ ഉജ്ജ്വലതയാ ഉൽകൃഷ്ടതരത്വം പരിണാഹസ്യ അല്പതയാ അംഗനാംഗുലിഷംഗാഢത്വം ച പ്രതിഭാതി.

അന്വ—മണിയുടെ ഉജ്ജ്വലത ഹെതുവായിട്ടു ഉൽകൃഷ്ടതരത്വവും പരിണാഹത്തിന്റെ അല്പത ഹെതുവായിട്ടു അംഗനാംഗുലിഷംഗാഢത്വവും പ്രതിഭാനം ചെയ്യുന്നു.

പരി—മണി=രത്നം- ഉജ്ജ്വലതാ=ഉജ്ജ്വലമാവുകഎന്നുള്ളത- ഉജ്ജ്വലം=ഉജ്ജ്വലിച്ചിരിക്കുന്നത- ഉജ്ജ്വലിക്ക=അധികമായിപ്രകാശിക്കുക- ഉൽകൃഷ്ടതരത്വം=ഉൽകൃഷ്ടതരമാവുകഎന്നുള്ളത- ഉൽകൃഷ്ടതരം=അത്യുൽകൃഷ്ടം- (വളരെവിലയുള്ളത എന്ന സാരം) പ

രിന്നാഥം=വട്ടം- അല്പതാ=അല്പത്വം- അംഗനാംഗുലീഷംഗാൎഹ ത്വാ=അംഗനാംഗുലീഷംഗാൎഹമാവുക എന്നുള്ളത- അംഗനാംഗുലീ ഷംഗാൎഹം=അംഗനാംഗുലീഷംഗത്തെ അൎഹിക്കുന്നത-അംഗനാം ഗുലീഷംഗം=അംഗനയുടെ അംഗുലീഷംഗം- അംഗനാ=സ്ത്രീ- അംഗുലീഷംഗം=അംഗുലിയിങ്കൽ ഉള്ള സംഗം- അംഗുലി=വിരല, സംഗം=ചെൎച്ച- അൎഹിക്കെ=ചരിതാൎത്ഥനായിക്കൊണ്ട യോഗ്യമായി ഭ വിക്കുക- പ്രതിഭാനം ചെയ്ക=ഉള്ളതായി തൊന്നുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സസ്മരണാ)

സ്മരണത്തൊട കൂടിയതാകും വണ്ണം പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു

വാ— കദാചിൽദൃഷ്ടമെതദമാമികായാം കൌമുദികായാഃ പ്രത്യാസന്നഞ്ചാത്രതദീയമുദവസിതം തദധുനാമദ്ധ്യാഹ്നവെലാ യാപനവ്യാജെന തദാലയം പ്രവിശ്യാംഗുലീയൊദന്തമവഗച്ശാമി തദീയം ചെദൎപ്പയിത്വാമഹൊപകാര ശൃംഖലയാനിയതമെതന്മ നൊമതംഗജം വശീകരിഷ്യാമി.

അ— ഇദം കദാചിൽ കൌമുദികായാഃ അനാമികായാം ദൃഷ്ടം തദീയം ഉദവസിതം അത്ര പ്രത്യാസന്നം ച തൽ അധു നാ മദ്ധ്യാഹ്നവെലാ യാപന വ്യാജെന തദാലയം പ്രവിശ്യ അംഗുലീയൊദന്തം അവഗച്ശാമി തദീയം ചെൽ അൎപ്പയിത്വാ മഹൊപകാരശൃംഖലയാനിയതം എതന്മനൊമതംഗജം വശീക രിഷ്യാമി.

അന്വ— ഇത ഒരിക്കൽ കൌമുദിയുടെ അനാമികയിങ്കൽ ദൃഷ്ടമായിഭവിക്കുന്നു. തദീയമായിരിക്കുന്ന ഉദവസിതം ഇവിടെ പ്രത്യാസന്നമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ മദ്ധ്യാഹ്നവെലായാപനവ്യാജെന തദാലയത്തെ പ്രവെശിച്ചിട്ട അംഗുലീയൊദന്തത്തെ ഉടനെ അറിയുന്നുണ്ട. തദീയമാകുന്നു എ ങ്കൽ അൎപ്പിച്ചിട്ട മഹൊപകാരശൃംഖലകൊണ്ട നിയതമാക്കിചെ യ്തിട്ട എതന്മനൊമതംഗജത്തെ വശീകരിക്കുന്നുണ്ട.

പരി— ഇതം=ഈ മൊതിരം, കൌമുദികാ=കൌമുദികാ എ ന്ന വെശ്യാ, അനാമികാ=മൊതിരവിരൽ, ദൃഷ്ടം=ദശിക്കപ്പെട്ടത, ദശിക്ക=കാണുക, മദ്ധ്യാഹ്നവെലായാപനവ്യാജം=മദ്ധ്യാഹ്നവെലാ യാപനമെന്നുള്ള വ്യാജം, മദ്ധ്യാഹ്നവെലായാപനം= മദ്ധ്യാഹ്ന വെലയുടെ യാപനം, മദ്ധ്യാഹ്നവെലാ=മദ്ധ്യാഹ്നസമയം, തദാ ലയം=അവളുടെ ആലയം, അവൾ=കൌമുദികാ, ആലയം=ഗൃ

ഹം, അംഗുലീയൊദന്തം=അംഗുലീയത്തിന്റെ ഉദന്തം, അംഗു ലീയം=മൊതിരം, ഉദന്തം=വൃത്താന്തം, തദീയം=അവളെ സംബ ന്ധിച്ചത, അൎപ്പിക്ക=കൊടുക്കുക, മഹൊപകാരശൃംഖല=മഹൊ പകാരമാകുന്ന ശൃംഖലാ, മഹൊപകാരം=മഹത്തായിരിക്കുന്നഉപ കാരം, മഹത്ത=വലുതായിരിക്കുന്നത, ശൃംഖല=ചങ്ങല, നിയ തം=നിയമിക്കപ്പെട്ടത, നിയമിക്ക=ബന്ധിക്കുക, ഏതന്മനൊമ തംഗജം=ഏതന്മനസ്സാകുന്ന മതംഗജം, ഏതന്മനസ്സ=ഇവളുടെ മനസ്സ, ഇവൾ=കൌമുദികാ, മതംഗജം=ഗജം, വശീകരിക്ക= സ്വാധീനമാക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(ഇതിപടാന്തരിതാംഗുലീയകസ്തദാലയംപ്രവിശ്യ അവലൊ കൃച)

അ— ഇതി നിശ്ചിത്യ പടാന്തരിതാംഗുലീയകഃ തദാലയം പ്രവിശ്യ അവലൊകൃ ച.

അന്വ— ഇപ്രകാരം നിശ്ചയിച്ചിട്ട പടാന്തരിതാംഗുലീയ കനായിട്ട തദാലയത്തെ പ്രവെശിക്കുകയും അവലൊകിക്കുകയും ചെയ്തിട്ട പറയുന്നു.

പരി— പടാന്തരിതാംഗുലീയകൻ= പടാന്തരിതമായിരിക്കു ന്ന അംഗുലീയകത്തൊടു കൂടിയവൻ, പടാന്തരിതം=പടംകൊ ണ്ട അന്തരിതം, പടം=വസ്ത്രം, അന്തരിതം=മറയ്ക്കപ്പെട്ടത, അം ഗുലീയകം=മൊതിരം, തദാലയം=അവളുടെ ആലയം, അവൾ= കൌമുദികാ, ആലയം=ഗൃഹം, പ്രവെശിക്ക-പ്രാപിക്കുക, അവ ലൊകിക്ക=കാണുക.

വാ— അയെഇയം കൌമുദികാ.

അ— അയെ ഇയം കൌമുദികാ.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഇവൾ കൌമുദികയാകുന്നു.

൪൯. നിശ്വാസഗ്ലപിതാധരംകരതലെവാമെനിധായാനനം

ന്യസ്യന്തീഭുവിവീതകജ്ജലരസൈൎബ്ബാഷ്പാംബുഗൎഭൈദൃശൌ।

ആസ്തെസ്തൈയമനാദരശ്ലഥപതദ്വെണീഭരാഭൂതലെ

കെനാപ്യന്തരുദിതാരെണമഹതാതപ്തെവശൊകാഗ്നിനാ॥

അ— സാ ഇയം നിശ്വാസഗ്ലപിതാധരം ആനനം വാമെ കരതലെനിധായ ബാഷ്പാംബുഗൎഭെ വീതകജ്ജലരസെ ദൃശൌ ഭു വി ന്യസ്യന്തീ അനാദരശ്ലഥപതദ്വെണീഭരാ അന്തഃ ഉദിതാരെ ണ മഹതാ കെനാപി ശൊകാഗ്നിനാ തപ്താ ഇവ ഭൂതലെ ആ സ്തെ.

അനു— ആ ഇവൾ നിശ്വാസഗ്ലപിതാധരമായിരിക്കുന്ന ആനനത്തെ വാമമായിരിക്കുന്ന കരതലത്തിങ്കൽ നിധാനംചെയ്തിട്ട ബാഷ്പാംബുഗൎഭകളായി വീതജ്ജളരസകളായിരിക്കുന്ന ദൃക്കുകളെ ഭൂവിങ്കൽ ന്യസ്യന്തിയായി അനാദരശ്ലഥപതദ്വേണീഭരയായിട്ട അന്തൎഗ്ഗതത്തിങ്കൽ ഉദിത്വരമായി മഹത്തായിരിക്കുന്ന ഒരു ശൊകാഗ്നിയാൽ തപ്തയൊ‌എന്ന തൊന്നുമാറു ഭൂതലത്തിങ്കൽ നിഷദിക്കുന്നു.

പരി— ഇവൾ=കൌമുദികാ, നിശ്വാസഗ്ലപിതാധരം=നിശ്വാസഗ്ലപിതമായിരിക്കുന്ന അധരത്തൊടു കൂടിയതു, നിശ്വാസഗ്ലപിതം=നിശ്വാസംകൊണ്ടു ഗ്ലപിതം, നിശ്വാസം=നിശ്വസനം, ഗ്ലപിതം=ഗ്ലപിക്കപ്പെട്ടതു, ഗ്ലപിക്ക=വാട്ടുക, അധരം=ചുണ്ടു, ആനനം=മുഖം, വാമം=ഇടത്തെതു, കരതലം=ഉള്ളംകൈയ്യ, നിധാനംചെയ്ക=വെക്കുക, ബാഷ്പാംബുഗൎഭകൾ=ഗൎഭത്തിങ്കൽ ബാഷ്പാംബുവിനൊടു കൂടിയവ, ഗൎഭം=ഉള്ള. ബാഷ്പാംബു=കണ്ണുനീര, വീതകജ്ജളരസകൾ=വീതമായിരിക്കുന്ന കജ്ജളരസത്തൊടു കൂടിയവ, വീതം=വെർപെട്ടതു. കജ്ജളരസം=അഞ്ജനരസം. ദൃക്കുകൾ=കണ്ണുകൾ. ഭൂ=ഭൂമി. ന്യസ്യന്തി=ന്യസിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ. ന്യസിക്ക=വെക്കുക. (മെൽപ്രകാരമുള്ള കണ്ണുകൾകൊണ്ടു ഭൂമിയിൽ നൊക്കുന്നവളെന്ന സാരം) അനാദരശ്ലഥപതദ്വേണീഭരാ = അനാദരംഹെതുവായിട്ടു ശ്ലഥമായി പതത്തായിരിക്കുന്ന വെണീഭരത്തൊടുകൂടിയവൾ. അനാദരം=ആദരാഭാവം. ശ്ലഥം=അഴിഞ്ഞതു. പതത്തു=പതിച്ചിയങ്ങുന്നതു. പതിക്ക=വീഴുക. വെണീഭരം=കെശഭാരം. അന്തൎഗ്ഗതം=ഉള്ള. ഉദിത്വരം=ഉൽഗമിച്ചിയങ്ങുന്നതു. ഉൽഗമിക്ക=ഉജ്ജ്വലിക്കുക, മഹത്തു=വലുതായിരിക്കുന്നതു. ശൊകാഗ്നി=ശൊകമാകുന്ന അഗ്നി. ശൊകം=ദുഃഖം. തപ്താ=തപിക്കപ്പെട്ടവൾ ഭൂ=ഭൂമി. ആസിക്ക=ഇരിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സമീപമുപസൃത്യസ്വഗതം)

സമീപത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ട വിചാരിക്കുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

പാ — അഹൊമഹാനസ്യാമനൊവ്യാക്ഷെപഃയദന്തികവൎത്തിനമപിമാം നപശ്യതി.

അ— അഹൊ അസ്യാഃ മനൊവ്യാക്ഷെപഃ മഹാൻ ഭവതി യൽ അന്തികവൎത്തിനാം അപി മാം നപശ്യതി.

അനു—കഷ്ടം ഇവളുടെ മനൊവ്യാക്ഷെപം മഹത്തായിട

വിക്കുന്നു. യാതൊന്നു ഹെതുവായിട്ടു അന്തികവൎത്തിയാകുന്നു. എങ്കിലും എന്നെ ദൎശിക്കുന്നില്ല,

പരി— മനോവ്യാക്ഷെപം=മനസ്സിന്റെ വ്യാക്ഷെപം. വ്യാക്ഷെപം=ശൊകാദ്യഭിഭവം. മഹത്ത=വലുതായിരിക്കുന്നത. അന്തികവൎത്തി—അന്തികത്തിങ്കൽ വൎത്തിക്കുന്നവൻ. അന്തികം=സമീപം. വൎത്തിക്ക—സ്ഥിതിചെയ്ക. ദൎശിക്ക—കാണുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പ്രകാശം)

വാ—അയിതരുണജനമനഃ കുമുദകൌമുദികെകിമെവമുൽകീൎണ്ണപ്രതിമാനകാരിണിഉപവിശസി.

അ— അയി തരുണജനമനഃകുമുദകൌമുദികെ കിം എവം ഉൽകീൎണ്ണപ്രതിമാനുകാരിണീ ഉപവിശസി.

അന്വ— അല്ലയൊ തരുണജനമനഃകുമുദകൌമുദികെ എന്തുഹെതുവായിട്ടു ഇപ്രകാരം ഉൽകീൎണ്ണപ്രതിമാനുകാരിണിയായിട്ടു ഉപവെശിക്കുന്നു.

പരി— തരുണജനമനഃകുമുദകൌമുദികാ= തരുണജനമനഃകുമുദങ്ങൾക്കകൌമുദികാ, തരുണജനമനഃകുമുദങ്ങൾ= തരുണജനമനസ്സുകളാകുന്ന കുമുദങ്ങൾ, തരുണജനമനസ്സുകൾ= തരുണജനങ്ങളുടെമനസ്സുകൾ, തരുണജനങ്ങൾ= തരുണന്മാരായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ, തരുണന്മാർ= യൌവനത്തൊടുകൂടിയവർ, കുമുദങ്ങൾ= ആമ്പൽപൂക്കൾ, കൌമുദികാ= നിലാവ, ഉൽകീൎണ്ണപ്രതിമാനുകാരിണീ= ഉൽകീൎണ്ണപ്രതിമയെ അനുകരിക്കുന്നവൾ, ഉൽകീൎണ്ണപ്രതിമാ=ഉൽകീൎണ്ണയായിരിക്കുന്നപ്രതിമാ, ഉൽകീൎണ്ണാ= ഉൽകിരണം ചെയ്യപ്പെട്ടത, ഉൽകിരണംചെയ്ക= ശിലാദികൾകൊണ്ടുകുത്തിഉണ്ടാക്കുക, പ്രതിമ= പ്രതിബിംബം, അനുകരിക്ക= സദൃശികരിക്കുക, (ഇവിടെ ഉൽകീൎണ്ണപദൊപാദാനംലെഖാത്മകപ്രതിമാവ്യാവൃത്തിഫലമാകുന്നു.) ഉപവെശിക്ക=ഇരിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—കിംബ്രവീഷിഅയെഭാവഇദമാസനംആസ്യതാംഇതി

അ—അയെഭാവ ഇദം ആസനം സന്നിഹിതം ആസ്യതാം.

അന്വ— അല്ലയൊ ഭാവൻ ഈ ആസനം സന്നിഹിതമായി ഭവിക്കുന്നു. ആസിപ്പുഎന്നുള്ളതുണ്ടാകെണം.

പരി— ഭാവൻ= വിദ്വാൻ, ആസനം= പീഠം, സന്നിഹിതം= സമീപസ്ഥം, ആസിക്ക= ഇരിക്കുക.

(തഥാകൃത്വാ)

അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ട പറയുന്നു എന്നമെൽഎഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— മദനയൊഗസ്യൊത്തരംനദത്തംതൽകഥയകെനകാരണെനെമാംദുഃഖാസികാമംഗീകൃത്യബന്ധു ജനമന്തരുദിതപരസന്താപംകരൊഷി.

അ— മദനയൊഗസ്യ ഉത്തരം ന ദത്തം തൽ കഥയാകെന കാരണെന ഇമാം ദുഃഖാസികാം അംഗീകൃത്യ ബന്ധുജനം അന്തരുദിതപര സന്താപം കരൊഷി.

അന്വ— മദനയൊഗത്തിന്ന ഉത്തരം ദത്തമായില്ല. അതുഹെതുവായിട്ട കഥിച്ചാലും എന്ത ഹെതുവായിട്ട ഈ ദുഃഖാസികയെ അംഗീകരിച്ചിട്ട ബന്ധുജനത്തെ അന്തരുദിതസന്താപമാക്കി ചെയ്യുന്നു.

പരി— മദനയൊഗം= എൻെറ അനുയൊഗം, അനുയൊഗം= പ്രശ്നം, ദത്തം= ദാനംചെയ്യപ്പെട്ടത, ദാനംചെയ്ക= കൊടുക്കുക, കഥിക്ക= പറയുക, ദുഃഖാസികാ= ദുഃഖത്തൊടുകൂടെ ഉള്ള ഇരിപ്പ, അംഗീകരിക്ക= സ്വീകരിക്കുക, ബന്ധുജനം= ബന്ധുവായിരിക്കുന്ന ജനം, അന്തരുദിതപരസന്താപം= അന്തരുദിതപരമായിരിക്കുന്ന സന്താപത്തൊടുകൂടിയത, അന്തരുദിതപരം= അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ ഉദിതപരം. അന്തൎഭാഗം= ഉള്ള, ഉദിതപരം= ഉദിച്ചിരിക്കുന്നത, സന്താപം= ദുഃഖം.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷിമഹതികാപിശിരൊവെദനാമാമാകുലയതീതി.

അ— മഹതീ കാപി ശിരൊവെദനാ മാം ആകുലയതി.

അന്വ— മഹതിയായിരിക്കുന്ന ഒരു ശിരൊവെദനാ എന്നെ ആകുലയാക്കി ചെയ്യുന്നു.

പരി— മഹതീ= വലുതായിരിക്കുന്നത, ശിരൊവെദനാ= ശിരസ്സിങ്കലുള്ള വെദനാ, ആകുലാ= വിവശാ.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സസ്മിതം)

സ്മിതത്തൊടുകൂടെ എന്നു പറയുന്നു എന്നമെൽഎഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

൪൧. ഉശീരാനുലെപനമൃണാലവതീ ...
ശ്ലൊ. ഉശീരാസംഗീമലയജരസൊന്നെവനിടിലെനശെഷെശയ്യായാംമൃദുമൃദുസഖിക്ലൃപ്തചികുരാ। ശിരൊരൊഗംമുഗ്ദ്ധെവ്യപദിശ

സിമിത്ഥ്യൈവനിയതം കമപ്യന്തസ്താപംവിശ്രുനയതിഗ്ലാനംവപുരി ദം॥

അ— നിടിലെ ഉശിരവ്യ്സംഗീ മലയജരസഃ ന ഭവതി ഏവ തവ ശയ്യായാം മൃദുമൃദു സഖീകൃഷ്ടചികുരാ ന ശെഷെ ഹെ മുഗ്ദ്ധെ തവ ശിരൊരൊഗം വ്യപദിശസി തൽമിത്ഥ്യാ ഏവംനിയതം ഗ്ലാനം ഇദം വപുഃ കമപി അന്തസ്താപം വിശ്രുനയതി.

അന്വ—നിടിലത്തിങ്കൽ ഉശീരവ്യാസംഗിയായിരിക്കുന്ന മലയജരസംഭവിക്കുന്നില്ലതന്നെ. നീശയ്യയിംകൽ മൃദുമൃദുവാകുംവണ്ണംസഖീകൃഷ്ടചികരയായിട്ട ശയിക്കുന്നില്ല. അല്ലയൊ മുഗ്ദ്ധനീ ശിരൊരൊഗത്തെവ്യപദെശിക്കുന്നു.അതമിത്ഥ്യയായിട്ടുള്ളതതന്നെ നിശ്ചയം. ഗ്ലാനമായിരിക്കുന്ന ഈ വപുസ്സ ഒരു അന്തസ്താപത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

പരി— നിടിലം= നെററി, ഉശീരവ്യാസംഗീ, ഉശീരവ്യാസംഗമുള്ളത, ഉശീരവ്യാസംഗം= ഉശീരത്തിന്റെ വ്യാസംഗം, ഉശീരം= രാമച്ചം, വ്യാസംഗം= സംബന്ധം, മലയജരസം= ചന്ദനദ്രവം, ശയ്യ= കിടക്ക, മൃദുമൃദു= അതിമന്ദം, സഖീകൃഷ്ടചികുരാ=സഖീകൃഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ചികുരത്തൊടുകൂടിയവൾ, സഖീകൃഷ്ടം=സഖിയാൽകൃഷ്ടം, കൃഷ്ടം= കൎഷിക്കപ്പെട്ടത, കൎഷിക്ക= വിലെഖനം ചെയ്ക, ശയിക്ക= കിടക്കുക, ശിരൊരൊഗം= ശിരൊവെദനാ, വ്യപദെശിക്ക= പറയുക, മിത്ഥ്യാ= അയഥാൎത്ഥം,(സത്യമല്ലാത്തത) ഗ്ലാനം= പരിതാപത്തൊടുകൂടിയത, വപുസ്സ= ശരീരം, അന്തസ്താപം= അന്തൎഭാഗത്തിങ്കലുള്ളതാപം, അന്തൎഭാഗം= ഉള്ള,താപം= ദുഃഖം, സൂചിപ്പിക്ക= പറയാതെ അറിയിക്കുക.

വാ— കിംബ്രവീഷിഅലമന്യഥാസംഭാവനയെതി.

അ— അന്യഥാ സംഭാവനയാ അലം.

അന്വ— അന്യഥാസംഭാവനകൊണ്ടു സാദ്ധ്യമില്ല.

പരി— അന്യഥാസംഭാവനാ= മറെറാരു പ്രകാരെണഉള്ള സംഭാവനാ, സംഭാവനാ= വിചാരം.

വാ— തൎഹികിഞ്ചിച്ചികിത്സാകൎത്തവ്യാ.

അ— തൎഹി കിഞ്ചിച്ചികിത്സാ കൎത്തവ്യാ ഭവതി.

അന്വ— എന്നാൽ കിഞ്ചിച്ചികിത്സാ കൎത്തവ്യയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— കിഞ്ചിച്ചികത്സാ=ഒരു ചികിത്സാ, കൎത്തവ്യാ=ചെയ്യപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യാ.

വാ— കിംബ്രവീഷിഅപ്രതീകാരൊയംവ്യാധിഃഇതി.

ഹന്ത *

അ—"അയം വ്യാധിഃ അപ്രതികാരഃ.

അന്വ— ഈ വ്യാധി അപ്രതീകരമാകുന്നു.

പരി— വ്യാധി=രൊഗം, അപ്രതികാരം= പ്രതീകാരത്തൊടു കൂടാത്തത, പ്രതീകാരം=പ്രതിക്രിയാ.

വാ— അസ്മാദൃശൈരപ്രതികൎത്തവ്യാ നെദൃശാവ്യാധിവിശെഷാഃതൽകഥയനിദാനം.

അ— ഈ ദൃശാഃ വ്യാധിവിശെഷാഃ അസ്മാദൃശൈഃ അപ്രതികൎത്തവ്യാഃ ന ഭവന്തി തൽ നിദാനം കഥയ.

അന്വ— ഈദൃശങ്ങളായിരിക്കുന്ന വ്യാധിവിശെഷങ്ങൾ,അസ്മദൃശന്മാരാൽ അപ്രതികൎത്തവ്യങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നില്ല. അതു ഹെതുവായിട്ട നിദാനത്തെ കഥിച്ചാലും.

പരി— ഈദൃശങ്ങൾ= അപ്രകാരമിരിക്കുന്നവ, വ്യാധിവിശെഷങ്ങൾ=വ്യാധിഭെദങ്ങൾ, അസ്മാദൃശന്മാർ=എന്നെപ്പൊലെ ഉള്ളവർ, അപ്രതികൎത്തവ്യങ്ങൾ, പ്രതികൎത്തവ്യങ്ങളല്ലാത്തവ, പ്രതികൎത്തവ്യങ്ങൾ=പ്രതികരിക്കപ്പെടുവാൻ ശക്യങ്ങൾ, പ്രതികരിക്ക= ചികിത്സിക്കുക, നിദാനം=ഹെതു, കഥിക്ക=പറയുക.

(സ്വഗതം)

വാ— സകംപംനിശ്വസിതിതദിയം കഥയിഷ്യതിസ്വദശാം.

അ— സകംപം നിശ്വസിതി തൽ ഇയം സ്വദശാം കഥയിഷ്യതി.

അന്വ— സകംപമാകും വണ്ണം നിശ്വസിക്കുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട ഇവൾ സ്വദശയെ കഥിക്കും.

പരി— സകംപം=കംപത്തൊടു കൂടിയത, കംപം= വിറയൽ, ഇവൾ=കൌമുദികാ, സ്വദശം=തന്റെ ദശാ, ദശാ=അവസ്ഥാ, കഥിക്കാ=പറയുക.

(പ്രകാശം)

വാ— മുഗ്ധെനൈവശംകനീയൊയംജനഃ.

അ— ഹെ മുഗ്ധെ അയംജനഃ ന ശംകനീയ എവ.

അന്വ— അല്ലയൊ മുഗ്ധെ ഈ ജനം ശംകനീയനല്ലതന്നെ.

പരി— മുഗ്ധാ=ബാലാ, (പൎയ്യാപ്തമായബുദ്ധിസാമൎത്ഥ്യത്തൊടു കൂടാത്തവളെന്നസാരം) ശംകനീയൻ=ശംകിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യൻ.

വാ—കിംബ്രവീഷി വിസ്രംഭഭാജനംഭവാൻ നശങ്കാപദംത

ഥാവിഭയൊ വഷ്ണിതെനമഹതാശൊകെനാകലീക്രിയമാണാവ
ക്തുംനപാരയാമി ഇതി ॥

അ— ഭവാൻ വിസ്രംഭാജനം ശങ്കാപദം ന ഭവതി തഥാ
പി ഭയൊപഷ്ണിതെന മഹതാ ശൊകെന ആകലീക്രിയമാണാ
അഹം വക്തും ന പാരയാമി-

അന്വ— ഭവാൻ വിസ്രംഭഭാജനമാകുന്ന ശംകാപദമായി
ഭവിക്കുന്നില്ല- അപ്രകാരമാകുന്നു എങ്കിലും ഭയൊപഷ്ണിതമായി
മഹത്തായിരിക്കുന്ന ശൊകത്താൽ ആകലീക്രിയമാണമായിട്ടു
ഞാൻ വചിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ശക്തയായി ഭവിക്കുന്നില്ല-

പദ— ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന, വിസ്രംഭഭാജനം=വിസ്രംഭത്തി
ന്റെ ഭാജനം, വിസ്രംഭം=വിശ്വാസം, ഭാജനം=പാത്രം, ശംകാപ
ദം=ശംകാസ്ഥാനം, ഭയൊപഷ്ണിതം=ഭയത്താൽ ഉപഷ്ണിതം, ഉപ
ഷ്ണിതം=ഉപഷ്ണമാക്കപ്പെട്ടത, ഉപഷ്ണം=അടുത്തിരിക്കുന്ന ആശ്ര
യം, മഹത്ത=വലുതായിരിക്കുന്നത, ശൊകം=ദുഃഖം, ആകലീക്രി
യമാണാ=ആകുലയാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ടിയങ്ങുന്നവൾ, ആകുലഃ=
അധീരാ, വചിക്കാ=പറയുക-

സാ— അങ്ങുന്ന വിശ്വാസപാത്രം തന്നെ ശംകാസ്ഥാനമ
ല്ല എങ്കിലും ഈ ശൊകം വെറെ ഒരു ജനത്താൽ ഇതിന്റെ ഹെ
തു അറികപ്പെട്ടാൽ വലുതായ അനൎത്ഥം സംഭവിക്കുമെന്നിപ്രകാര
മുള്ള ഭയത്തൊട എല്ലാസമയത്തിങ്കലും സംബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതാ
കുന്നു- മഹത്തുമാകുന്നു അങ്ങിനെയുള്ള ഇത എന്റെ ധൈ
ൎയ്യത്തെ നശിപ്പിക്കുക നിമിത്തമായിട്ടു ഞാൻ പറവാനായിക്കൊ
ണ്ടു ശക്തയായി ഭവിക്കുന്നില്ല-

വാ— സുഹൃൽസംവിഭാഗെന നനുശക്യവെദനതാ ശൊക
സ്യതദശംകംകഥയ।

അ— ശൊകസ്യ സഹ്യവെദനതാ സുഹൃൽസംവിഭാഗെന
നനു തൽ അശംകം കഥയ-

അന്വ— ശൊകത്തിന്റെ സഹ്യവെദനതാ സുഹൃൽ സം
വിഭാഗം ഹെതുവായിട്ടല്ലയൊ അതു ഹെതുവായിട്ടു അശംകമാകും
വണ്ണം കഥിച്ചാലും-

പദ— ശൊകം=ദുഃഖം, സഹ്യവെദനതാ=സഹ്യവെദനമാ
യ്യ എന്നുള്ളത, സഹ്യവെദനാ=സഹ്യയായിരിക്കുന്ന വെദനയൊ
ടു കൂടിയത, സഹ്യാ=സഹിക്കപ്പെടുവാൻ ശക്യാ, സുഹൃൽസംവി
ഭാഗം=സുഹൃത്തുകളിലുള്ള സംവിഭാഗം, സുഹൃത്തുകൾ=ബന്ധു
ക്കൾ, സംവിഭാഗം=സംവിഭജനം, (വഴിപൊലെ ഭാഗംചെയ്യു

കൊടുക്കുക എന്ന സാരം) അശംകം=ശംകയോടു കൂടാത്തത, കഥിക്ക=പറയുക-

വാ— കിംബ്രവീഷി കഥയാമി ഇതി.

കഥയാമി എന്നതിന്ന ഞാൻ പറയുന്നു എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു- ശെഷങ്ങളായ പദങ്ങളുടെ അന്വയാദികൾ മുൻ പറഞ്ഞ പ്രകാരം തന്നെ-

വാ— സാവധാനൊസ്മി-

അ— അഹം സാവധാനഃ അസ്മി-

അന്വ— ഞാൻ സാവധാനനായി ഭവിക്കുന്നു-

പരി— സാവധാനൻ=അവധാനത്തൊടു കൂടിയവൻ-

(നീ പറയുന്നതിനെ കെൾപ്പാനായിട്ടു തന്നെ ഒരുങ്ങിയ മനസ്സൊടു കൂടിയവനെന്ന സാരം)

വാ— കിംബ്രവീഷി ജാനാതിനന്ധവാനസ്മദ്വരം ഭൂരിഭൂതിം ഇതി-

അ— ഭവാൻ അസ്മദ്വരം ഭൂരിഭൂതിം ജാനാതി നനു-

അന്വ— അങ്ങുന്ന അസ്മദ്വരനായിരിക്കുന്ന ഭൂരിഭൂതിയെ അറിയുന്നില്ലയൊ-

പരി— അസ്മദ്വരൻ=എന്റെ വരൻ, വരൻ=ഭൎത്താവ്-

വാ— കൊനജാനാതിയഥാൎത്ഥനാമാനം ഭൂരിഭൂതിം തതസ്തതഃ-

അ— യഥാൎത്ഥനാമാനം ഭൂരിഭൂതിം കഃ ന ജാനാതി തതഃ തതഃ-

അന്വ— യഥാൎത്ഥനാമാവായിരിക്കുന്ന ഭൂരിഭൂതിയെ ആര അറിയുന്നില്ല- അനന്തരം അനന്തരം-

മെൽ എഴുതിയ അന്വയാൎത്ഥത്തിൽ അനന്തരമനന്തരമെന്നതിന്ന ഇനി വിവക്ഷിതമായിട്ടുള്ളതിനെ പറഞ്ഞാലും എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു- രണ്ടുപ്രാവശ്യം ഒന്നിനെതന്നെ പറഞ്ഞത ആദരാതിശയം ഹെതുവായിട്ടാകുന്നു എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾക-

പരി— യഥാൎത്ഥനാമാവ= യഥാൎത്ഥമായിരിക്കുന്ന നാമത്തൊടുകൂടിയവൻ, യഥാൎത്ഥം= അൎത്ഥത്തെ അനുസരിച്ചത,(ഭൂരിഭൂതി എന്ന സംജ്ഞാശബ്ദത്തിന്ന വലുതായിരിക്കുന്ന സംപത്തൊടുകൂടിയവൻ എന്നഅൎത്ഥമാകുന്നു. അതിനെ അനുസരിച്ചതഎന്ന സാരം) നാമം= പെര, (ആരഅറിയുന്നില്ലാഎന്നതിന്ന എല്ലാവരും അറിയുന്നുഎന്ന അഭിപ്രായമാകുന്നു.)

വാ— കിംബ്രവീഷിതെനമയിസാദരെണാദരൊവെവപ്രതി

പാദിതമമൂല്യേനകല്യാണലക്ഷണേനകേനാപിമണിനാപരിഷ്കൃത
കിമപ്യംഗുലീയകമനവരതമംഗുലീഷംഗേണമാനിതമസ്യജനസ്യാ
നവധാനാദ്വ്യതീതായാംവിഭാവര്യാംവിനഷ്ടമാസീൽതേനചകിം
വദിഷ്യതഃപിതരൌകിംവദിഷ്യതിലോകഃകിംമന്യന്തേസുഹൃദഃകി
ഞ്ചആപരിണയാദാബദ്ധപ്രണയോ മഹാധനോമഹോപകാരീ
കിംമന്യതേഭൂരിഭൂതിഃഇതിബഹുവിധ ചിന്താസന്താനേന്ധനവതാ
മഹതാശോകപാവകേനദഹ്യതേമെഹൃദയംഇതി.

അ— മയിസാദരേണ തേന ആദൌ ഏവ പ്രതിപാദിതം അമൂല്യേന കല്യാണലക്ഷണേന കേനാപിമണിനാ പരിഷ്കൃതം അനവരതം അംഗുലീഷംഗേണ മാനിതം കിമപിഅംഗുലീയകം അസ്യ ജനസ്യ അനവധാനാൽ വ്യതീതായാം വിഭാവര്യാം വിനഷ്ടം ആസീൽ തേന ച പിതരൌ കിം വദിഷ്യതഃ ലൊകഃ കിം വദിഷ്യതി സുഹൃദഃ കിം മന്യന്തെ കിഞ്ച പരിണയാൽ ആ ആബദ്ധപ്രണയഃ മഹാധനഃ മഹോപകാരീ ഭൂരിഭൂതിഃ കിം മന്യതെ ഇതി ബഹുവിധചിന്താസന്താനേന്ധനവതാ മഹതാശോകപാവകേന മെ ഹൃദയം ദഹ്യതെ.

അന— എങ്കൽ സാദരനായിരിക്കുന്ന അവനാൽ ആദിയിൽ തന്നെ പ്രതിപാദിതമായി അമൂല്യമായി കല്യാണലക്ഷണമായിരിക്കുന്ന ഒരു മണികൊണ്ട പരിഷ്കൃതമായി എല്ലാസമയത്തിങ്കലുംഅംഗുലീഷംഗംകൊണ്ടമാനിതമായിരിക്കുന്നഒരു അംഗുലീയകം ഈ ജനത്തിൻെറ അനവധാനം ഹേതുവായിട്ടവ്യതീതയായിരിക്കുന്ന വിഭാവരിയിങ്കൽ വിനഷ്ടമായി ഭവിച്ചു. അതുഹേതുവായിട്ട പിതാക്കന്മാർ എന്തിനെ വദിക്കും. ലോകം എന്തിനെ വദിക്കും. സുഹൃത്തുൾ എന്തിനെ പൊട്ടുന്നവെ മനനം ചെയ്യും. ഇതു തന്നെ അല്പപരിണയത്തിങ്കൽനിന്ന തുടങ്ങി ആബദ്ധപ്രണയനായി മഹാധനനായി മഹോപകാരിയായിരിക്കുന്ന ഭൂരിഭൂതി എന്തിനെ മനനം ചെയ്യും. ഇപ്രകാരം ബഹുവിധചിന്താസന്താനേന്ധനവത്തായിമഹത്തായിരിക്കുന്ന ശോകപാവകനാൽ എൻെറഹൃദയംദഹിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി— സാദരൻ= ആദരത്തോടുകൂടിയവൻ, അവൻ= ഭൂരിഭൂതി, ആദി= ആദികാലം, പ്രതിപാദിതം= പ്രതിപാദിക്കപ്പെട്ടത, പ്രതിപാദിക്ക= ദാനംചെയ്ക, അമൂല്യം= അനിശ്ചിതമായിരിക്കുന്ന മൂല്യത്തോടുകൂടിയത, അനിശ്ചിതം= നിശ്ചിതമല്ലാത്തത, നിശ്ചിതം= നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടത, മൂല്യം= വില, കല്യാണലക്ഷണം= കല്യാണങ്ങളായിരിക്കുന്ന ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയത, കല്യാണങ്ങൾ=

നന്നായിട്ടുള്ളവ, മണി= രത്നം, പരിഷ്കൃതം= പരിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടത, പരിഷ്കരിക്ക= അലംകരിക്കുക, അംഗുലീഷംഗം= അംഗുലിയിങ്കൽ ഉള്ള സംഗം, അംഗുലി= വിരല, സംഗം= സംയോഗം, മാനിതം= മാനിക്കപ്പെട്ടത, മാനിക്ക= പൂജിക്കുക, അംഗുലീയകം= മൊതിരം, ഈജനം= ഞാൻ, അനവധാനം= പ്രമാദം, വ്യതീതം= കഴിഞ്ഞത, വിഭാവരി= രാത്രി, വിനഷ്ടം= വിനശിച്ചത, വിനശിക്ക= നശിക്കുക, പിതാക്കന്മാർ= മാതാപിതാക്കന്മാർ, വദിക്ക=പറയുക, ലൊകം= ജനം, സുഹൃത്തുകൾ= സഖിമാർ, മനനംചെയ്ക= വിചാരിക്കുക, പരിണയം= വിവാഹം, ആബദ്ധപ്രണയൻ= ആബദ്ധമായിരിക്കുന്ന പ്രണയത്തൊടുകൂടിയവൻ, ആബദ്ധം= ആബന്ധിക്കപ്പെട്ടത, ആബന്ധിക്ക= സ്ഥിരമാക്കിനിറുത്തുക, പ്രണയം= സ്നെഹം, മഹാധനൻ= മഹത്തായിരിക്കുന്ന ധനത്തൊടുകൂടിയവൻ, മഹത്ത= ബഹു, മഹൊപകാരി= മഹത്തായിരിക്കുന്ന ഉപകാരമുള്ളവൻ, മഹത്ത= വലുതായിരിക്കുന്നത, ബഹുവിധചിന്താസന്താനെന്ധനവത്ത= ബഹുവിധചിന്താസന്താനമാകുന്ന ഇന്ധനമുള്ളത, ബഹുവിധചിന്താസന്താനം= ബഹുവിധചിന്തകളുടെ സന്താനം, ബഹുവിധചിന്തകൾ=ബഹുവിധകളായിരിക്കിന്നചിന്തകൾ, ബഹുവിധകൾ= ബഹുക്കളായിരിക്കുന്ന വിധകളൊടുകൂടിയവ, ബഹുക്കൾ= വളരെ ഉള്ളവ, വിധകൾ= പ്രകാരങ്ങൾ, ചിന്തകൾ= വിചാരങ്ങൾ, സന്താനം= അവിച്ഛെദം, ഇന്ധനം വിറകമഹത്ത =വലുതായിരിക്കുന്നതശൊകപാവകൻ=ശൊകാഗ്നി ഭഹിക്ക= ഭസ്മമാക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— വിന്ന്യാസസ്ഥാനവിസ്മൃതിർവിച്യുതിർവാ॥

അ— വിന്ന്യാസസ്ഥാനവിസ്മൃതിഃ വിച്യുതിഃ വാ.

അന്വ— വിന്ന്യാസസ്ഥാനവിസ്മൃതിയൊവിച്യുതിയൊ.

പരി— വിന്ന്യാസസ്ഥാനവിസ്മൃതി= വിന്ന്യാസസ്ഥാനത്തിന്റെ വിസ്മൃതി, വിന്ന്യാസസ്ഥാനം= വിന്ന്യാസത്തിന്റെസ്ഥാനം, വിന്ന്യാസം= വെയ്പ്, സ്ഥാനം= സ്ഥലം, വിസ്മൃതി= മറവ, വിച്യുതി= പതനം.

സാരം— വെച്ചെടം മറക്കുകയൊ വീണുപൊകയൊ.

വാ— കിംബ്രവീഷി ഉഭയമപിനജാനെഇതി.

അ— അഹം ഉഭയം അപി ന ജാനെ.

അന്വ— ഞാൻ ഉഭയത്തെയും അറിയുന്നില്ല.

പരി— ഉഭയം= രണ്ട.

(സ്വഗതം)

വാ— ഹന്തചിന്തിതമെവൊപസ്ഥിതംനൂനമസ്യാഏവെദ മംഗുലീയകം.

അ— ഹന്ത ചിന്തിതം ഏവ ഉപസ്ഥിതം ഇദം അംഗുലീ യകം അസ്യാ. ഏവ നൂനം.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ചിന്തിതമായിട്ടുള്ളത തന്നെഉപസ്ഥി തമായി ഈ അംഗുലീയകം ഇവളുടെതന്നെആകുന്നു നിശ്ചയം.

പരി— ചിന്തിതം= ചിന്തിക്കപ്പെട്ടത, ചിന്തിക്ക= വിചാരി ക്കുക. ഉപസ്ഥിതം= പ്രാപ്തം, അംഗുലിയകം= മൊതിരം.

(പ്രകാശം)

(നിമിത്തംസൂചയൻ)

നിമിത്തത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നവനായിട്ട പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

(സൊല്ലാസം)

ഉല്ലാസമെന്നത സന്തൊഷം ഹെതുവായിട്ട ഉണ്ടാകുന്ന മ നൊവികാസമാകുന്നു അതിനൊടുകൂടുംവണ്ണം എന്ന അൎത്ഥം ഇ തനിമിത്തത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നവനായിട്ട ഉല്ലാസത്തൊടുകൂടുംവ ണ്ണം പറയുന്നു. എന്നിപ്രകാരം പൂൎവ്വത്തൊടുകൂടെ യൊജിപ്പിക്കെ ണ്ടതാകുന്നു.

വാ— ലബ്ദ്ധൈവതിപ്രതിഭാതി.

അ— ലബ്ദ്ധാ ഏവ ഇതി പ്രതി ഭാതി.

അന്വ— ഉടനെ ലഭിക്കപ്പെട്ടു നിശ്ചയംഎന്നതൊന്നുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷികുതൊമെതാദൃശംഭാഗധെയംവൎത്തതെ ഇതി.

അ— കുതഃ മെ താദൃശം ഭാഗധെയം വൎത്തതെ.

അന്വ— എവിടെ ഇനിക്ക താദൃശമായിരിക്കുന്ന ഭാഗധെ യം വൎത്തിക്കുന്നു.

പരി— താദൃശം= അപ്രകാരമിരിക്കുന്നത, ഭാഗധെയം= ഭാ ഗ്യം, വൎത്തിക്ക=സ്ഥതിഉചെയ്ക.

വാ— മൈവംകിമമ്പിഷ്ടം.

അ— എവം മാ വാദീഃ അനഭിഷ്ടം കിം.

അന്വ— ഇപ്രകാരം വദിക്കരുത അനഭിഷ്ടമായൊ.

പരി— വദിക്ക= പറയുക, അനഭിഷ്ടം= അന്വെഷിക്കപ്പെ ട്ടത, അന്വെഷിക്ക= തിരയുക.

(കിംബ്രവീഷി)

൪൮. ശയ്യോപധാനതലയോശ്ശയനാലയെവാവിന്യാസപെടകശതെഷ്വപിഭൂഷണാനാംസംഭാവനാസമുചിതെഷ്വമുഷ്ഷുഃ പ്രദെശെഷ്വപ്യെതാദൃശെഷുസുചിരംവിചിതംമയൈവഹന്ത॥

അ— ശയ്യോപധാനതലയോഃ ശയനാലയെ വാ ഭൂഷണാനാം വിന്യാസപെടകശതെഷു സംഭാവനാസമുചിതെഷു ഏതാദൃശെഷു പ്രദെശെഷു അപി സുചിരം മയാ ഏവ വിചിതം.

അന്വ— ശയ്യോപധാനതലങ്ങളിലും ശയനാലയത്തിങ്കലും ഭൂഷണങ്ങളുടെ വിന്യാസപെടകശതങ്ങളിലും സംഭാവനാസമുചിതങ്ങളായി ഏതാദൃശങ്ങളായിരിക്കുന്ന പ്രദെശങ്ങളിലും വളരെക്കാലം എന്നാൽ തന്നെ വിചിതമായി.

പദ— ശയ്യോപധാനതലങ്ങൾ= ശയ്യോപധാനങ്ങളുടെ തലങ്ങൾ, ശയ്യോപധാനങ്ങൾ= ശയ്യയും ഉപധാനവും, ശയ്യാ= കിടക്ക, ഉപധാനം= തലയണ, തലങ്ങൾ= അധൊഭാഗങ്ങൾ, ശയനാലയം= ശയനഗൃഹം, ഭൂഷണങ്ങൾ= ആഭരണങ്ങൾ, വിന്യാസപെടകശതങ്ങൾ= വിന്യാസപെടകങ്ങളുടെ ശതങ്ങൾ, വിന്യാസടെപകങ്ങൾ= വിന്യാസത്തിനായിക്കൊണ്ടുള്ളപെടകങ്ങൾ, വിന്യാസം= വെപ്പു, പെടകങ്ങൾ= പെട്ടികൾ, ശതങ്ങൾ= സമൂഹങ്ങൾ, സംഭാവനാസമുചിതങ്ങൾ= സംഭാവനക്കുസമുചിതങ്ങൾ, സംഭാവനാ= ശങ്കാ, സമുചിതങ്ങൾ=യൊഗ്യങ്ങൾ, ഏതാദൃശങ്ങൾ= ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നവ, പ്രദെശങ്ങൾ=സ്ഥലങ്ങൾ, വിചിതം=വിചയിക്കപ്പെട്ടത, വിചയിക്ക=തിരയുക.

വാ— അസംഭാവനീയെഷ്വപിപ്രദെശെഷുമാൎഗ്ഗണീയം കുംഭാന്തരെഷ്വപികുന്താന്വെഷണംകൎത്തവ്യം ഇതിനലൊകാനവാദഃ.

അ— അസംഭാവനീയെഷു പ്രദെശെഷു അപി മാൎഗ്ഗണീയം കുംഭാന്തരെഷു അപി കുന്താന്വെഷണം കൎത്തവ്യം ഇതി ലൊകാനുവാദഃ അസ്തി നനു.

അന്വ— അസംഭാവനീയങ്ങളായിരിക്കുന്ന പ്രദെശങ്ങളിലും മാൎഗ്ഗണീയമാകുന്നു- കുംഭാന്തരങ്ങളിലും കുന്താന്വെഷണംകൎത്തവ്യമാകുന്നു എന്ന ലൊകാനുവാദം ഭവിക്കുന്നില്ലയൊ-

പദ— അസംഭാവനീയങ്ങൾ= സംഭാവനീയങ്ങളല്ലാത്തവ, സംഭാവനീയങ്ങൾ=സംഭാവനംചെയ്യപ്പെട്ടുവാൻ യൊഗ്യങ്ങൾ, സംഭാവനംചെയ്ക=ശങ്കിക്ക, മാൎഗ്ഗണീയം= മാൎഗ്ഗിക്കപ്പെട്ടുവാൻ യൊഗ്യം, മാൎഗ്ഗിക്ക=തിരയുക, കുംഭാന്തരങ്ങൾ=കുംഭങ്ങളുടെ അന്തരങ്ങൾ, കുംഭങ്ങൾ=കുടങ്ങൾ, അന്തരങ്ങൾ=ഉള്ളുകൾ, കുന്ത

ന്വെഷണം= കന്തത്തിന്റെ അന്വെഷണം, കൎത്തവ്യം=ചെയ്യ പ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം, ലൊകാനുവാദം=ലൊകങ്ങളുടെ അനുവാദം, ലൊകങ്ങൾ=ജനങ്ങൾ, അനുവാദം=അനുവചനം, (പിന്നെയും പിന്നെയും ഉള്ളവാക്ക)

സാ— മെൽ പറഞ്ഞ പ്രദെശങ്ങളിൽ തിരഞ്ഞു എന്നത കൊണ്ട മതിയായില്ല ശങ്കായൊഗ്യങ്ങളല്ലാതെ ഉള്ള സ്ഥലങ്ങളിലും തിരയെണം- കന്തംപൊയാൽ കുടത്തിലും നൊക്കെണമെന്നു ലൊകത്തിങ്കൽ ഒരു വാക്കുണ്ട. ഇത എന്നുമുതൽക്ക പറഞ്ഞുതുടങ്ങിയതാണെന്ന അറിവും നിശ്ചയമില്ല- അതു ഹെതുവായിട്ട അതിനെ നാം പ്രമാണിക്കെണ്ടവരാകുന്നു-

(കിംബ്രവീഷി)

൪൭. അനുയൊഗൈരലമലമനയാകഥയാപ്യലം
അസ്മദീയൈസ്സമം ഭാഗ്യൈരനിവൃത്ത്യൈഗതം ഹിതൽ ഇതി॥

അ—അനുയൊഗൈഃ അലം അലം അനയാ കഥയാ അപി അലം തൽ ഹി അസ്മദീയൈഃ ഭാഗ്യൈഃ സമം അനിവൃത്ത്യൈ ഗതം.

അന്വ—അനുയൊഗങ്ങൾ കൊണ്ട സാദ്ധ്യമില്ല സാദ്ധ്യമില്ല. ഈ കഥകൊണ്ടും സാദ്ധ്യമില്ല. അത അസ്മദീയങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭാഗ്യങ്ങളൊടുകൂടെ അനിവൃത്തിക്കായിക്കൊണ്ട ഗതമായി.

പരി—അനുയൊഗങ്ങൾ=പ്രശ്നങ്ങൾ, അത=അംഗുലിയകം, അസ്മദീയങ്ങൾ=ഞങ്ങളെസംബന്ധിച്ചവ, അനിവൃത്തി=നിവൃത്ത്യഭാവം, ഗതം=ഗമിച്ചത, ഗമിക്ക=പൊക.

സാ—തിരഞ്ഞുനൊക്കിയൊ എതെല്ലാം പ്രദെശങ്ങളിൽ തിരഞ്ഞു ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ചൊദ്യങ്ങൾ കൊണ്ടും ഈ കഥകൊണ്ടും ഫലമില്ല. മൊതിരം ഞങ്ങളുടെ ഭാഗ്യത്തൊടുകൂടെ ഇനി മടങ്ങിവരാത്ത ഇരിപ്പാൻ പൊയതാകുന്നു.

വാ—മുഗ്ദ്ധനൈവംവക്തവ്യംഅനിൎവ്വെദഃഖലുസിദ്ധിമൂലം

അ—ഹെ മുഗ്ദ്ധ ഏവം ന വക്തവ്യം അനിൎവ്വെദഃ ഖലു സിദ്ധിമൂലം.

അന്വ—അല്ലയൊ മുഗ്ദ്ധ ഇപ്രകാരം വക്തവ്യമല്ല. അനിൎവ്വെദംതന്നെ സിദ്ധിമൂലമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി—മുഗ്ദ്ധാ=അനഭിജ്ഞാ, (നീതിശാസ്ത്രത്തെ അറിയാത്തവളെന്നുസാരം) വക്തവ്യം=വചിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം, വചിക്ക=പറയുക, അനിൎവ്വെദം=നിൎവ്വെദത്തിന്റെ അഭാവം, നിൎവ്വെദം=വൈരാഗ്യം, സിദ്ധിമൂലം=സിദ്ധിയുടെമൂലം, സിദ്ധി=ഇഷ്ടപ്രാ

ഛ്ഥി, മൂലം=കാരണം.

വാ—കിംബ്രവീഷി കഥമനിവ്വേദിനീഭവാമിഇതി.

അ—കഥം അഹം അനിവ്വേദിനീ ഭവാമി.

അന്വ—എങ്ങിനെ ഞാൻ അനിവ്വേദിനിയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി—അനിവ്വേദിനീ=നിവ്വേദിനിയല്ലാത്തവൾ, നിവ്വേദിനീ=നിവ്വേദമുള്ളവൾ, നിവ്വേദം=വൈരാഗ്യം.

വാ—മുഗ്ദ്ധെ കിഞ്ചിദന്യൽപ്രഷ്ടവ്യമസ്തി.

അ—ഹെ മുഗ്ദ്ധെ അന്യൽ കിഞ്ചിൽ പ്രഷ്ടവ്യം അസ്തി.

അന്വ—അല്ലയൊമുഗ്ദ്ധെ അന്യമായിരിക്കുന്ന ഒന്ന പ്രഷ്ടവ്യമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി—മുഗ്ദ്ധാ=സുന്ദരി, അന്യം=അപരം, പ്രഷ്ടവ്യം=പൃച്ഛിക്കപ്പെട്ടവാൻയൊഗ്യം, പൃച്ഛിക്ക=ചൊദിക്ക.

വാ—കിംബ്രവീഷിപൃഛ്യതാംഇതി.

പൃഛ്യതാം എന്നതിന്നു ചൊദിക്കപ്പെട്ടാലുമെന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—വ്യതീതായാംഖലുത്രിയാമായാംക സ്സുകൃതീതവയൌവനൊന്മെഷമനുഭുക്തവാൻ.

അ—വ്യതീതായാം ഖലു ത്രിയാമായാം കഃ സുകൃതീ തവ യൌവനൊന്മെഷം അനുഭുക്തവാൻ.

അന്വ—വ്യതീതയായിരിക്കുന്ന ത്രിയാമയിങ്കൽ എതൊരു സുകൃതി നിന്റെ യൌവനൊന്മെഷത്തെ അനുഭുക്തവാനായി.

പരി—വ്യതീതാ=കഴിഞ്ഞത, ത്രിയാമാ=രാത്രി, സുകൃതി=പുണ്യവാൻ, യൌവനൊന്മെഷം=യൌവനത്തിന്റെഉന്മെഷം, (പ്രകാശമാനമായിരിക്കുന്ന യൌവനമെന്നസാരം) അനുഭുക്തവാൻ=അനുഭുജിച്ചവൻ, അനുഭുജിക്ക=അനുഭവിക്ക.

വാ—കിംബ്രവീഷിനാന്യൊഭൂരിഭൂതിരെവഇതി.

അ—അന്യഃ ന ഭൂരിഭൂതിഃ എവ.

അന്വ—അന്യനല്ലഭൂരിഭൂതിതന്നെ.

പരി—അന്യൻ=മറെറാരുത്തൻ.

വാ—മുഗ്ദ്ധെസത്യമുച്യതാംഅതിപരിചയമന്ദീകൃതമദനൊഷ്മാനഭൂരിഭൂതിരിതിതവൈയമംഗലലക്ഷ്മീരെവംനിവെദയതി കുതഃ

ൎൻ. മത്തദിപാധിപരദാഹതിലാഞ്ഛിതെന പ്രസ്സദ്ധതെകചഭരൊധരണീധരെണ ബിംബീഫലസ്യശുകചഞ്ചുവിദാരിതസ്യ ബിംബൊകമെഷചഹരത്യധരപ്രവാളഃ

വ:—തൽസത്യമെവൊച്യതാം അപാകരിഷ്യാമിതെഹൃദയ
ശല്യം.

അ—മുഗ്ദ്ധ സത്യം ഉച്യതാം അതിപരിചയമന്ദികൃതമദ
നൊഷ്മാ ഭ്രൂരിഭ്രൂരിഃ ന ഇതി തവ ഇയം അംഗലക്ഷ്മീഃ എവനി
വെദയതി കതഃ കുചഭരഃ മത്തദ്വിപാധിപരദാഹതിലാഞ്ഛിതെ
ന ധരണിധരെണ പ്രസ്പൎദ്ധതെ എഷഃ അധരപ്രവാളഃ ശുകച
ഞ്ചുവിദാരിതസ്യ ബിംബീഫലസ്യ ബിംബൊകം ഹരതി ച തൽ
സത്യം എവ ഉച്യതാം അഹം തെ ഹൃദയശല്യം അപാകരിഷ്യാമി.

അന്വ—അല്ലയൊ മുഗ്ദ്ധ സത്യമാകുംവണ്ണം വചിക്കപ്പെ
ട്ടാലും അതിപരിചയ മന്ദികൃതമദനൊഷ്മാവായിരിക്കുന്ന ഭ്രൂരി ഭ്രൂ
തിയല്ലെന്നു നിന്റെ ഈ അംഗലക്ഷ്മിതന്നെ നിവെദിപ്പിക്കുന്നു.
എന്തു ഹെതുവായിട്ടെന്നാൽ കുചഭരം മത്തദ്വിപാധിപരദാഹതി
ലാഞ്ഛിതമായിരിക്കുന്ന ധരണിധരത്തൊടുകൂടെ പ്രസ്പൎദ്ധിക്കുന്നു.
ഈ അധരപ്രവാളം ശുകചഞ്ചുവിദാരിതമായിരിക്കുന്ന ബിംബി
ഫലത്തിന്റെ ബിംബൊകത്തെ ഹരിക്കകയും ചെയ്യുന്നു. അതു
ഹെതുവായിട്ടു സത്യമാകുംവണ്ണംതന്നെ വചിക്കപ്പെട്ടാലും ഞാൻ
നിന്റെ ഹൃദയശല്യത്തെ അപാകരിക്കുന്നുണ്ടു.

പരി—മുഗ്ദ്ധാ=അനഭിജ്ഞാ, സത്യം=യഥാൎത്ഥം, വചിക്ക=
പറയുക, അതിപരിചയമന്ദികൃതമദനൊഷ്മാവ=അതിപരിചയമ
ന്ദികൃതമായിരിക്കുന്നമദനൊഷ്മാവൊടുകൂടിയവൻ, അതിപരിചയ
മന്ദികൃതം=അതിപരിചയത്താൽമന്ദികൃതം, അതിപരിചയം=അ
ധികമായിരിക്കുന്നപരിചയം, മന്ദികൃതം=മന്ദമാക്കപ്പെട്ടതു, മദ
നൊഷ്മാവ=മദനന്റെഊഷ്മാവ, മദനൻ=കാമദെവൻ, ഊഷ്മാ
വ=ചൂടു, അംഗലക്ഷ്മീ=ശരീരശൊഭാ, നിവെദിപ്പിക്ക=അറിയിക്ക,
കുചഭരം=സ്തനഭരം, മത്തദ്വിപാധിപരദാഹതിലാഞ്ഛിതം=മത്ത
ദ്വിപാധിപരദാഹതികൊണ്ടുലാഞ്ഛിതം, മത്തദ്വിപാധിപരദാഹ
തി=മത്തദ്വിപാധിപന്റെ രദാഹതി, മത്തദ്വിപാധിപൻ=മത്ത
നായിരിക്കുന്നദ്വിപാധിപൻ, മത്തൻ=മദിച്ചവൻ, ദ്വിപാധിപ
ൻ=ഗജശ്രെഷ്ഠൻ, രദാഹതി=രദംകൊണ്ടുള്ളആഹതി, രദം=കൊ
മ്പു, ആഹതി=താഡനം, (കുത്തൽ) ലാഞ്ഛിതം=ലാഞ്ഛിക്കപ്പെട്ട
തു, ലാഞ്ഛിക്ക=അടയാളത്തൊടുകൂടിയതാക്കുക, ധരണീധരം=പ
ൎവ്വതം, പ്രസ്പൎദ്ധിക്ക=നല്ലവണ്ണംസ്പൎദ്ധിക്ക, (അതിനൊടുതുല്യതയെ
പ്രാപിക്കുക എന്നസാരം) അധരപ്രവാളം=പ്രവാളമെന്നപൊ
ലെഇരിക്കുന്ന അധരം, പ്രവാളം=തളിർ, അധരം=ചുണ്ടു, ശുക
ചഞ്ചുവിദാരിതം=ശുകചഞ്ചുകൊണ്ടുവിദാരിതം ശുകചഞ്ചു=ശു

കത്തിൻെറ ചഞ്ചു, ശുകം=തത്ത, ചഞ്ചു=കൊക്ക, വിദാരിതം=പിളൎക്കപ്പെട്ടത, ബിംബീഫലം=തൊണ്ടിപ്പഴം, ബിംബൊകം=ശൊഭാഹരിക്ക=അപഹരിക്കുക.

സാ—നിൻെറ സ്തനഭരം അതികാമിയായിരിക്കുന്ന ഒരു പുരുഷൻെറ സംഭൊഗൌചിതവ്യാപാരത്തിംകൽ നഖങ്ങളെററ അവിടവിടെ വ്രണപ്പെട്ടുകയാൽ മദിച്ചിഗജത്തിൻെറ ദന്താഘാതം ഹെതുവായിട്ട തകൎന്ന തടത്തൊടുകൂടിയ പൎവ്വതത്തൊടുസദൃശമായിട്ട ശൊഭിക്കുന്ന തളിർപൊലെ ചുകപ്പൊടുകൂടിയ അധരം ദന്തനിപീഡനം ഹെതുവായിട്ട പൊട്ടുകയാൽ തത്ത കൊത്തുക കൊണ്ടു പിളൎന്ന തൊണ്ടിപ്പഴമെന്നപൊലെ ശൊഭിക്കുന്നു.

(തൽസത്യമിത്യാദിയുടെ പരിഭാഷാ.)

സത്യം=യഥാൎത്ഥം, വചിക്ക=പറയുക, ഹൃദയശല്യം=മനശ്ശല്യം, അപാകരിക്ക=നിരസിക്കുക.

വാ—കിംബ്രവീഷികൊപനൊഭൂരിഭൂതിരിതിഗൃഹ്യതെ ഇതി.

അ—ഭൂരിഭൂതിഃ കൊപനഃ ഇതി ഗൃഹ്യതെ

അന്വ—ഭൂരിഭൂതികൊപനനാകുന്നു എന്ന വിചാരിച്ചിട്ടഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി—കൊപനൻ=ക്രൊധി, ഗ്രഹിക്ക=മനസ്സുക.

വാ—മുഗ്ദ്ധനാഹംഭൂരിഭൂതിഃ കഥയഭൂതാൎത്ഥം.

അ—ഹെ മുഗ്ദ്ധെ അഹം ഭൂരിഭൂതിഃ ന ഭൂതാൎത്ഥം കഥയ.

അന്വ—അല്ലയൊമുഗ്ദ്ധെ ഞാൻ ഭൂരിഭൂതിയല്ല. ഭൂതാൎത്ഥത്തെ കഥിച്ചാലും.

പരി—ഭൂതാൎത്ഥം=പരമാൎത്ഥം, കഥിക്ക=പറയുക.

സാ—ഭൂരിഭൂതി കൊപനനാകുന്നു എങ്കിൽ ഭൂരിഭൂതിയെ കുറിച്ച അത ഗൂഢമായിരിക്കട്ടെ.ഞാൻ ഭൂരിഭൂതിയല്ലാസ്സയാൽ എന്നൊട പരമാൎത്ഥത്തെ പറവാൻ നീ ശങ്കിക്കരുത.

വാ—കിംബ്രവീഷി പരിചിതചരെണപ്രൊഷിതാഗതെന കല്യാണഗുപ്തനാമ്നാവണിക്പുത്രെണന്വ്യതീതാംരജനീമുഷിതാസ്മി ഇതി.

അ—അഹം പരിചിതചരെണ പ്രൊഷിതാഗതെന കല്യാണഗുപ്തനാമ്നാ വണിക്പുത്രെണ സഹ വ്യതീതാം രജനീം ഉഷിതാ അസ്മി.

അന്വ—ഞാൻ പരിചിതചരനായി പ്രൊഷിതാഗതനായി കല്യാണഗുപ്തനാമാവായിരിക്കുന്ന വണിക് പുത്രനൊടുകൂടെ വ്യതീതയായിരിക്കുന്ന രജനിമുഴുവൻ ഉഷിതയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— പരിചിതചരൻ=മുമ്പെ പരിചിതനായിരിക്കുന്നവൻ, പരിചിതൻ=പരിചയിക്കപ്പെട്ടവൻ, പ്രോഷിതാഗതൻ=മുൻപെ പ്രോഷിതനായിപിന്നെ ആഗതനായിരിക്കുന്നവൻ, പ്രോഷിതം=പ്രസവിച്ചവൻ, പ്രസവിക്ക=പിരിഞ്ഞുപൊക, ആഗതൻ=ആഗമിച്ചവൻ, ആഗമിക്ക=വരിക, കല്യാണഗുപ്തനാമാവ=കല്യാണഗുപ്തനെന്ന നാമത്തൊടു കൂടിയവൻ, നാമം=പെര, വണിൿപുത്രൻ=വണിക്കിന്റെ പുത്രൻ, വണിക്ക്=കച്ചവടക്കാരൻ, വ്യതീതാ=കഴിഞ്ഞത, രജനി=രാത്രി, ഉഷിതാ=വസിച്ചവൾ.

(സസ്മിതം)

സ്മിതത്തൊടുകൂടും വണ്ണം പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— കിം തഥാപി തെന ചൊരിതം.

അ— തഥാപി തെന ചൊരിതം കിം.

അന്വ— എന്നാൽ അവനാൽ ചൊരിതമായൊ.

പരി— അവൻ=കല്യാണഗുപ്തൻ, ചൊരിതം= ചൊരണം ചെയ്യപ്പെട്ടത, ചൊരണംചെയ്ക=മൊഷ്ടിക്ക.

വാ— കിംബ്രവീഷി ശാന്തം ശാന്തം ദുരിതം നാസൌ താദൃശഃ ഇതി.

അ— ദുരിതം ശാന്തം ശാന്തം അസൌ താദൃശഃ ന.

അന്വ— ദുരിതം ശാന്തമായി ഭവിക്കെണമെ ശാന്തമായി ഭവിക്കെണമെ ഇവൻ താദൃശനല്ലാ.

പരി— ദുരിതം=പാപം, ശാന്തം=ശമിച്ചത, ഇവൻ=കല്യാണഗുപ്തൻ, താദൃശൻ=അപ്രകാരമായിരിക്കുന്നവൻ, (മൊഷണം ചെയ്യുന്നവനെന്ന സാരം)

വാ— നിൎവ്വിശംകംനിവെദ്യതാംനിശാവൃത്താന്തഃനിഷ്പ്രയൊജനതാ ന ഭവിഷ്യതി.

അ— നിൎവ്വിശംകം നിശാവൃത്താന്തഃ നിവെദ്യതാം നിഷ്പ്രയൊജനതാ ന ഭവിഷ്യതി.

അന്വ— നിൎവ്വിശംകമാകുംവണ്ണം നിശാവൃത്താന്തം നിവെദിപ്പിക്കപ്പെട്ടാലും നിഷ്പ്രയൊജനത ഭവിക്കില്ല.

പരി— നിൎവ്വിശംകം=ശംകാരഹിതം, നിശാവൃത്താന്തം=നിശയിങ്കലുണ്ടായ വൃത്താന്തം, നിശാ=രാത്രി, നിവെദിപ്പിക്ക=അറിയിക്കെ.

വാ— കിംബ്രവീഷി അഭിന്നൊഭവ ഇതി നിവെദ്യതെ നിശാമുഖ ഏവ സമാഗതെന തെന സഹമൊഹനമന്ദിരമാശ്രിതവ

തീ ഗെതെഷു വചിസ്രംഭസല്ലാപാദിഭിഃ കെഷുചിദപി ഗാവാവയ
വെഷുനിവൃത്തെ ചനിരതിശയാനന്ദദായിനിമദനൊത്സവെ ॥

൩൦. മാലെയലെപമതിലംഘ്യവിനിൎഗ്ഗതെന
നജാലെനഘൎമ്മപൃഷതാംനിചുളീകൃതാംഗൌ ।
താപംരതിശ്രമഭവംവ്യപനെതുമാരാ
ദ്വാപീമിമാംവിമലതൊയഭൃതാമുപെതൌ ॥

൩൧. തതശ്ചസരസസലിലാവഗാഹപുനൎന്നവീകൃതമദനയൊഃ
ആവയൊഃഅതഃപരംവ്രീളാവെശവശാദ്വക്തുംനപാരയാമി ഇതി॥

അ— ഭാവഃ അഭിന്ന ഇതി മയാ നിവെദ്യതെ അഹം നി
ശാമുഖെഏവസമാഗതെനതെനസഹമൊഹനമന്ദിരം ആശ്രിതവ
തീവിസ്രംഭസല്ലാപാദിഭിഃകെഷുചിദപികലാവയവെഷുഗതെഷുച
നിരതിശയാനന്ദദായിനി മദനൊത്സവെ നിവൃത്തെച മാലെയ
ലെപം അതിലംഘ്യ വിനിൎഗ്ഗതെന ഘൎമ്മപൃഷതാം ജാലെന നി
ചുളീകൃതാംഗൌ ആവാം രതിശ്രമഭവം താപം വ്യപനെതും വിമ
ലതൊയഭൃതാം ആരാൽ ഇമാം വാപീം ഉപെതൌ തതഃ ച സര
സസലിലാവഗാഹ പുനൎന്നവീകൃതമദനയൊഃ ആവയൊഃ അതഃ
പരം വ്രീളാവെശവശാൽ വക്തും ന പാരയാമി—

അന്വ— ഭാവൻ അഭിന്നനാകുന്നു എന്നത ഹെതുവായി
ട്ട നിവെദിപ്പക്കപ്പെടുന്നു. ഞാൻനിശാമുഖത്തിങ്കൽ തന്നെ സ
മാഗതനായിരിക്കുന്ന അവനൊടു കൂടെ മൊഹനമന്ദിരത്തെ ആ
ശ്രിതവതിയായി വിസ്രംഭസല്ലാപാദികൾ കൊണ്ടു ചില കാലാ
വയവങ്ങൾ ഗതങ്ങളായിട്ടും നിരതിശയാനന്ദദായി യായിരിക്കു
ന്ന മദനൊത്സവം നിവൃത്തമായിട്ടു മിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ മാ
ലെയലെപത്തെ അതിലംഘിച്ചിട്ട വിനിൎഗ്ഗതമായിരിക്കുന്ന ഘൎമ്മ
പൃഷത്തുകളുടെ ജാലത്താൽ നിചുളീതകൃതാംഗന്മാരായിരിക്കുന്ന
ഞങ്ങൾ രതിശ്രമഭവമായിരിക്കുന്ന താപത്തെ വ്യപനയിനിപ്പാം
നായി കൊണ്ടു വിമലതൊയഭൃതയായിരിക്കുന്ന സമീപത്തിങ്കലു
ള്ള ഈ വാപിയെ ഉപെതന്മാരായി അനന്തരം സരസസലിലാ
വഗാഹപുനൎന്നവീകൃതമദനന്മാരായിരിക്കുന്ന ഞങ്ങളുടെ ഇതിങ്ക
ൽനിന്ന പരമായിരിക്കുന്ന വൃത്താന്തത്തെ വ്രീളാവെശവശംഹെ
തുവായിട്ട വചിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ഞാൻ ശക്തയായി ഭവിക്കു
ന്നില്ല.

പരി— ഭാവൻ= വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്ന, അഭിന്ന
ൻ= ഭിന്നനല്ലാത്തവൻ, ഭിന്നൻ= അന്യൻ, നിവെദിപ്പിക്ക= അ
റിയിക്കുക, നിശാമുഖം= നിശയുടെമുഖം, നിശാ= രാത്രി, മുഖം=

ആരംഭം, സമാഗതൻ= സമാഗമിച്ചവൻ, സമാഗമിക്ക= വരിക- അവൻ= കല്യാണഗുണ്യൻ, മോഹനമന്ദിരം= ക്രീഡാഗൃഹം, ആശ്രിതവതി= ആശ്രയിച്ചവൾ, വിസ്രംഭസല്ലാപാദികൾ= വിസ്രംഭസല്ലാപം തുടങ്ങിയുള്ളവ, വിസ്രംഭസല്ലാപം= വിസ്രംഭത്തൊടുകൂടെ ഉള്ള സല്ലാപം, വിസ്രംഭം= വിശ്വാസം, സല്ലാപം= പരസ്പരമുള്ളവാക്ക, കാലാവയവങ്ങൾ= കാലത്തിന്റെ അവയവങ്ങൾ, ഗതങ്ങൾ= ഗമിച്ചവ, ഗമിക്ക=കഴിയുക, നിരതിശയാനന്ദദായി= നിരതിശയാനന്ദത്തെ ദാനംചെയ്യുന്നത, നിരതിശയാനന്ദം=നിരതിശയമായിരിക്കുന്ന ആനന്ദം, നിരതിശയം= അതിശയത്തൊടുകൂടാത്തത, മദനൊത്സവം= കാമൊത്സവം, നിവൃത്തം= അവസാനിച്ചത, മാലെയലെപം= ചന്ദനലെപം, അതിലംഘിക്ക=അതിക്രമിക്ക, വിനിൎഗ്ഗതം= വിനിൎഗ്ഗമിച്ചത, വിനിൎഗ്ഗമിക്ക= പുറപ്പെടുക, ഘൎമ്മപൃഷത്തുകൾ= വിയൎപ്പുനീൎത്തുള്ളികൾ, ജാലം= സമൂഹം, നിചുളീകൃതാംഗന്മാർ= നിചുളീകൃതമായിരിക്കുന്ന അംഗത്തൊടുകൂടിയവർ, നിചുളീകൃതം=മറയ്ക്കപ്പെട്ടത, അംഗം= ശരീരം, രതിശ്രമഭവം= രതിശ്രമത്തിംകൽനിന്ന ഭവിച്ചത, രതിശ്രമം=രതിഹെതുവായിട്ടുള്ള ശ്രമം, രതി= സംഭൊഗം, ശ്രമം= തളൎച്ച, താപം= ചൂട, അപനയിക്ക= ശമിപ്പിക്കുക, വിമലതൊയഭൃതാ= വിമലതൊയം കൊണ്ടുഭൃതാ, വിമലതൊയം= വിമലമായിരിക്കുന്ന തൊയം, വിമലം= നിൎമ്മലം, തൊയം= ജലം, ഭൃതാ=പൂരിതാ, വാപീ= കുളം, ഉപെതന്മാർ= പ്രാപിച്ചവർ, സരസസലിലാവഗാഹപുനൎന്നവീകൃതമദനന്മാർ= സരസസലിലാവഗാഹപുനൎന്നവീകൃതനായിരിക്കുന്ന മദനനൊടുകൂടിയവർ, സരസസലിലാവഗാഹപുനൎന്നവീകൃതൻ= സരസസലിലാവഗാഹത്താൽപുനൎന്നവീകൃതൻ, സരസസലിലാവഗാഹം=സരസമായിരിക്കുന്ന സലിലാവഗാഹം, സരസം=രസത്തൊടുകൂടിയത, രസം=പ്രീതി, സലിലാവഗാഹം= സലിലത്തിങ്കലുള്ള അവഗാഹം, സലിലം= ജലം, അവഗാഹം= ഇറങ്ങൽ, പുനൎന്നവീകൃതൻ= പുനൎന്നവനാക്കപ്പെട്ടവൻ, പുനൎന്നവൻ= പിന്നെയുംനവൻ, നവൻ= നൂതനൻ, മദനൻ= കാമദെവൻ, പരം= അന്യം, വ്രീളാവെശവശം= വ്രീളാവെശത്തിന്റെവശം, വ്രീളാവെശം= ലജ്ജാവെശം= വശം=അധീനത, വചിക്ക= പറയുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സ്വഗതം)

വാ— നിയതമമുഷ്മിൻവ്യതികരെമുദ്രാപി ച്യുതിഃ,

അ— അമുഷ്മിൻ വ്യതികരെ മുദ്രാവിച്യുതിഃ അഭൂൽനിയതം.

അന്വ— ഈ വ്യതികരത്തിങ്കൽ മുദ്രാവിച്യുതി ഭവിച്ചു നിശ്ചയം.

പരി— വ്യതികരം= സംപൎക്കം, (സംഭോഗമെന്ന സാരം) മുദ്രാവിച്യുതി= മുദ്രയുടെ വിച്യുതി, മുദ്രാ= മൊതിരം, വിച്യുതി= പതനം.

(പ്രകാശം)

വാ— സത്യമാഹഭവതീനാതിനിബ്ബന്ധീമഃകദാപുനരന്തഭ്ഭവനാഭിമുഖൌവിചലിതൌ.

അ— ഭവതീ സത്യം ആഹ വയം ന അതിനിബ്ബന്ധിമഃ യുവാം പുനഃ കദാ അന്തഭ്ഭവനാഭിമുഖൌ വിചലിതൌ.

അന്വ—നീസത്യമാകുംവണ്ണംപറയുന്നു. ഞങ്ങൾ വളരെനിബ്ബന്ധിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങൾ പിന്നെ എപ്പൊൾ അന്തഭ്ഭവനാഭിമുഖന്മാരായിട്ടു വിചലിതന്മാരായി.

പരി— സത്യം= യഥാൎത്ഥം, അന്തഭ്ഭവനാഭിമുഖന്മാർ= അന്തഭ്ഭവനത്തിന്ന നെരെ മുഖത്തൊടുകൂടിയവർ, അന്തഭ്ഭവനം= അന്തഗ്ഗൃഹം, (ശയനസ്ഥലമെന്ന സാരം) വിചലിതന്മാർ= വിചലിച്ചവർ, വിചലിക്ക= പുറപ്പെടുക.

വാ— കിംബ്രവീഷിതദപിനിവെദ്യതെയാതപ്രായമദ്ധ്യമയാമായാംത്രിയാമായാമുത്ഥിയ്യസരൊജലാദുദവസിതമുപാഗതൌ

ശ്ലൊ. ഗാഢൊപഗൂഹനമിളൽകുചകുംഭയുഗ്മംമിശ്രീകൃതൊരുയുഗളംമിളിതാധരൊഷ്ഠംതത്താദൃഗായതരതശ്രമസാദഭാജൌനിദ്രാമമുദ്രസുഖദാമനുഭൂതവന്തൌ॥

വാ— തതശ്ചസഹസൈവകൎണ്ണാന്തുദതാമ്രചൂഡരണിതമശ്രൂയത।

അ— തൽ അപി നിവെദ്യതെ ത്രിയാമായാം യാതപ്രായമദ്ധ്യമയാമായാം സരൊജാലാൽ ഉത്ഥിയ്യ ഉദവസിതം ഉപാഗതൌ തത്താദൃഗായതരതശ്രമസാദഭാജൌ ആവാം ഗാഢൊപഗൂഹനമിളൽകുചകുംഭയുഗ്മം മിശ്രീകൃതൊരുയുഗളം മിളിതാധരൊഷ്ഠം അമുദ്രസുഖദാം നിദ്രാം അനുഭൂതവന്തൌ തതഃ ച സഹസാ ഏവ കൎണ്ണന്തുദതാമ്രചൂഡരണിതം അശ്രൂയത.

അന്വ— അതും നിവെദിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. ത്രിയാമായാതപ്രായമദ്ധ്യമയാമയായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ സരൊജലത്തിങ്കൽ നിന്ന ഉത്ഥരിച്ചിട്ടു ഉദവസിതത്തെ ഉപാഗതന്മാരായി തത്താ

ദൃഗായതരതശ്രമസാദഭാക്കുകളായിരിക്കുന്ന ഞങ്ങൾ ഗാഢൊപ ഗൂഹനമിളൽകുചകുംഭയുഗ്മമാകുംവണ്ണവും മിശ്രീകൃതൊരുയുഗള മാകുംവണ്ണവും മിളിതാധരൊഷ്ഠമാകുംവണ്ണവും അമന്ദ്രസുഖദയാ യിരിക്കുന്ന നിദ്രയെ അനുഭൂതവാന്മാരായി അനന്തരം പൊട്ടുന്ന നവെ തന്നെ കണ്ണാരുണ്ണുദതാമ്രചൂഡരണിതം ശ്രവിക്കപ്പെട്ടു.

പരി— നിവെദിപ്പിക്ക= അറിയിക്കുക, ത്രിയാമാ=രാത്രി, യാതപ്രായമദ്ധ്യമയാമാ= യാതപ്രായമായിരിക്കുന്നമദ്ധ്യമയാമത്തൊടുകൂടിയത, യാതപ്രായം= പ്രായെണയാതം, യാതം= കഴിഞ്ഞത, മദ്ധ്യമയാമം= മദ്ധ്യമമായിരിക്കുന്ന യാമം, മദ്ധ്യമം= മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചത, മദ്ധ്യം= നടു, ത്രിയാമാ= രാത്രി, സരൊജലം= സരസ്സിങ്കലെ ജലം, സരസ്സ= വാപീ, ഉത്തരിക്ക= കരെറുക, ഉദവസിതം= ഗൃഹം, ഉപാഗതന്മാർ= പ്രാപിച്ചവർ, തത്താദൃഗായതരതശ്രമസാദഭാക്കുകൾ= തത്താദൃഗായതരതശ്രമസാദത്തെ ഭജിക്കുന്നവർ, തത്താദൃഗായതരതശ്രമസാദം= തത്താദൃഗായതരതശ്രമം ഹെതുവായിട്ടുള്ളസാദം, തത്താദൃഗായതരതശ്രമം= തത്താദൃഗായതരതം ഹെതുവായിട്ടുള്ള ശ്രമം, തത്താദൃഗായതരതം=ആ താദൃഗായതരതം, താദൃഗായതരതം=താദൃക്കായിരിക്കുന്ന ആയതരതം, താദൃക്= അപ്രകാരമിരിക്കുന്നത, ആയതരതം= ആയതമായിരിക്കുന്ന രതം, ആയതം=ദീൎഘം, (വളരെ കാലമുണ്ടായത എന്ന സാരം) രതം=സംഭൊഗം, ശ്രമം=ദെഹഗ്ലാനി, (ശരീരത്തിന്റെ തളൎച്ച) സാദം=ഇന്ദ്രിയഗ്ലാനി, (ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ തളൎച്ച) ഗാഢൊപഗൂഹനമിളൽ കുചകുംഭയുഗ്മം= ഗാഢൊപഗൂഹനം ഹെതുവായിട്ട മിളത്തായിരിക്കുന്നകുചകുംഭയുഗ്മത്തൊടു കൂടിയത, ഗാഢൊപഗൂഹനം=ഗാഢമായിരിക്കുന്ന ഉപഗൂഹനം, ഗാഢം= അശിഥിലം, ഉപഗൂഹനം=ആലിംഗനം, മിളത്ത=മെളനം ചെയ്യിയുന്നത, മെളനം ചെയ്ക=ചെറുക, കുചകുംഭയുഗ്മം=കുചകുംഭങ്ങളുടെ യുഗ്മം, കുചകുംഭങ്ങൾ=കുംഭങ്ങൾപൊലെയിരിക്കുന്ന കുചങ്ങൾ, കുംഭങ്ങൾ=കുടങ്ങൾ, കുചങ്ങൾ=സ്തനങ്ങൾ, യുഗ്മം=യുഗം, മിശ്രീകൃതൊരുയുഗളം=മിശ്രീകൃതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഊരുയുഗളങ്ങളൊടു കൂടിയത, മിശ്രീകൃതങ്ങൾ=മിശ്രങ്ങളാക്കപ്പെട്ടവ, മിശ്രങ്ങൾ=തമ്മിൽ ചെൎന്നവ, ഊരുയുഗളങ്ങൾ=ഊരുക്കളുടെ യുഗളങ്ങൾ, ഊരുക്കൾ=തുടകൾ, യുഗളം=യുഗങ്ങൾ, മിളിതാധരൊഷ്ഠം=മിളിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന അധരൊഷ്ഠങ്ങളൊടു കൂടിയത, മിളിതങ്ങൾ=തമ്മിൽ ചെൎന്നവ, അധരൊഷ്ഠങ്ങൾ= അധരങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഓഷ്ഠങ്ങൾ, (താഴത്തെചുണ്ടുകളെന്ന സാരം) അമന്ദ്രസുഖ

ദാ=അമന്ദ്രസുഖത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നത, അമന്ദ്രസുഖം=അമന്ദ്രമായിരിക്കുന്ന സുഖം, അമന്ദ്രം=മന്ദ്രയൊടു കൂടാത്തത, മന്ദ്രാ=പരിമാണം, നിദ്രാ=ഉറക്കം, അനുഭൂതവാന്മാർ=അനുഭവിച്ചവർ, കൎണ്ണാരുന്തുദതാമ്രചൂഡരണിതം= കൎണ്ണാരുന്തുദമായിരിക്കുന്ന താമ്രചൂഡരണിതം, കൎണ്ണാരുന്തുദം=കൎണ്ണങ്ങൾക്ക അരുന്തുദം, കൎണ്ണങ്ങൾ=ചെവികൾ, അരുന്തുദം=അസഹ്യം, താമ്രചൂഡരണിതം=താമ്രചൂഡങ്ങളുടെ രണിതം, താമ്രചൂഡങ്ങൾ=കൊഴികൾ, രണിതം=ശബ്ദം, ശ്രുതിക്ക=കെൾക്കുക.

വാ— ഭദ്രെശ്രുതപ്രായന്തവശിരൊവെദനാനിദാനംതദിദാനീംകെനചിദപിസിദ്ധൌഷധെനചികിത്സിതുമാരഭെ.

അ— ഹെ ഭദ്രെ തവ ശിരൊവെദനാ നിദാനം മയാ ശ്രുതപ്രായം തൽ ഇദാനീം കെനചിദപി സിദ്ധൌഷധെന ചികിത്സിതും ആരഭെ.

അന്വ—അല്ലയൊ ഭദ്രെ നിന്റെ ശിരൊവെദനാനിദാനം എന്നാൽ ശ്രുതപ്രായമായി അതുഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ ഒരു സിദ്ധൌഷധം കൊണ്ടു ചികിത്സിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു ഞാൻ ആരംഭിക്കുന്നു.

പരി— ഭദ്രാ= സത്യവാദിനി, ശിരൊവെദനാനിദാനം=ശിരൊവെദനയുടെ നിദാനം, ശിരൊവെദനം=ശിരസ്സിങ്കലുള്ള വെദനാ, നിദാനം=ഹെതു, ശ്രുതപ്രായം=പ്രായെണ ശ്രുതിക്കപ്പെട്ടത, ശ്രുതിക്ക=കെൾക്കുക, സിദ്ധൌഷധം=സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ഔഷധം,സിദ്ധം=ഫലജനനത്തിങ്കൽ നിശ്ചിതമായ സാമൎത്ഥ്യത്തൊടു കൂടിയത.

(ഇതിപടാന്തരാദംഗുലീയകമാദായ ഹസ്തെനഹസ്തമവലംബ്യഅനാമികായാമൎപ്പയൻ.)

അ— ഇതി ഉക്ത്വാ പടാന്തരാൽ അംഗുലീയകം ആദായ ഹസ്തെന ഹസ്തം അവലംബ്യ അനാമികായാം അൎപ്പയൻ ആഹ.

അന്വ—ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ട പടാന്തരത്തിങ്കൽ നിന്ന അംഗുലീയകത്തെ ആദാനം ചെയ്തിട്ടഹസ്തംകൊണ്ടു ഹസ്തത്തെ അവലംബിച്ചിട്ട അനാമികയിങ്കൽ അൎപ്പനായിട്ട പറയുന്നു.

പരി— പടാന്തരം=പടത്തിന്റെ അന്തരം, പടം=വസ്ത്രം, അന്തരം=ഉള്ള, അംഗുലീയകം=മൊതിരം, ആദാനം ചെയ്ക=എടുക്കുക, ഹസ്തം=കയ്യ, അവലംബിക്ക=പിടിക്കുക, അനാമികാ=മൊതിരവിരൽ, അൎപ്പയൻ=അൎപ്പിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, അൎപ്പിക്ക=ഇടുക.

൬൩. കതിപയയാമവിയോഗാദനുഭൂതക്ഷീണദുഷ്കൃതാസേയം
പ്രത്യാസത്തിംലഭതാംമുദ്രാമുദ്രാവിഹീനസച്ചരിതാ॥

(അപിച)

൬൪. ഇയമരുണനഖശ്രീരംഗുലീപേലവാതേമണികിരണമനോജ്ഞനാംഗുലീയേനയോഗാൽ।ഹരതുനയനഭാജാംമാനസംമാനവാനാംകിസലയമിവപുഷ്പേണാനവിദ്ധംലതായാഃ॥

അ— കതിപയയാമവിയോഗാൽ അനുഭൂതക്ഷീണദുഷ്കൃതാ മുദ്രാവിഹീനസച്ചരിതാ സാ ഇയം മുദ്രാ പ്രത്യാസത്തിം ലഭതാം അപി ച അരുണനഖശ്രീഃ പേലവാ തേ ഇയം അംഗുലി മണികിരണമനോജ്ഞന അംഗുലീയേന യോഗാൽ പുഷ്പേണ അനവിദ്ധം ലതായാഃ കിസലയം ഇവ നയനഭാജാം മാനവാനാം മാനസം ഹരതു.

അന്വ—കതിപയയാമവിയോഗം ഹേതുവായിട്ട അനുഭൂതക്ഷീണ ദുഷ്കൃതയായി മുദ്രാവിഹീന സച്ചരിതയായിരിക്കുന്ന ആ ഈ മുദ്രാപ്രത്യാസത്തിയെ ലഭിക്കട്ടെ അത്രതന്നെഅല്ലഅരുണനഖശ്രീയായി പേലവയായിരിക്കുന്നനിന്റെഈഅംഗുലീമണികിരണമനോജ്ഞമായിരിക്കുന്ന അംഗുലീയത്തോടു കൂടെ ഉള്ള യോഗം ഹേതുവായിട്ട പുഷ്പത്തോട അനവിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ലതയുടെ കിസലയമെന്നപോലെ നയനഭാക്കുകളായിരിക്കുന്ന മാനവന്മാരുടെ മാനസത്തെ ഹരിക്കട്ടെ.

പരി— കതിപയയാമവിയോഗം=കതിപയയാമങ്ങളിൽ ഉണ്ടായ വിയോഗം, കതിപയയാമങ്ങൾ= കതിപയങ്ങളായിരിക്കുന്ന യാമങ്ങൾ, കതിപയങ്ങൾ=അല്പങ്ങൾ, (അതിബഹുക്കളല്ലാത്തവ എന്ന സാരം) യാമങ്ങൾ=കാലവിശേഷങ്ങൾ, (ഏഴരനാഴിക നേരത്തിന്ന യാമമെന്നപേർ) വിയോഗം=വേർപാട, അനുഭൂതക്ഷീണദുഷ്കൃതാ=അനുഭൂതമായിയും ക്ഷീണമായിയും ഇരിക്കുന്ന ദുഷ്കൃതത്തോടു കൂടിയത, അനുഭൂതം=അനുഭവിക്കപ്പെട്ടത, ക്ഷീണം=ക്ഷയിച്ചത, ദുഷ്കൃതം=പാപം, മുദ്രാവിഹീനസച്ചരിതാ= മുദ്രാവിഹീനമായിരിക്കുന്ന സച്ചരിതത്തോടു കൂടിയത, മുദ്രാവിഹീനം=മുദ്രയോടു കൂടാത്തത, മുദ്രാ=പരിമാണം, (അതിബഹുഎന്ന സാരം) സച്ചരിതം=സുകൃതം, മുദ്രാ=മോതിരം, പ്രത്യാസത്തി= പ്രതിനിവൎത്തിച്ചിട്ടുള്ള ആസത്തി, പ്രതിനിവൎത്തിക്ക=മടങ്ങിവരിക. ആസത്തി=അംഗുലീസംയോഗം. അരുണനഖശ്രീ=അരുണയായിരിക്കുന്ന നഖശ്രീയോടു കൂടിയത. അരുണാ=അരുണവൎണ്ണാ. നഖശ്രീ=നഖകാന്തി. പേലവാ=മൃദു. അംഗുലീ=വിരല.

മണികിരണമനൊജ്ഞം= മണികിരണങ്ങൾ ഹെതുവായിട്ട മനൊജ്ഞം. മണികിരണങ്ങൾ=മണിയുടെ കിരണങ്ങൾ. മണി=രത്നം, കിരണങ്ങൾ= രശ്മികൾ. മനൊജ്ഞം= മനൊഹരം. അംഗുലീയം= മൊതിരം. യൊഗം= ചെൎച്ച. പുഷ്പം= പൂവ്വ. അന്വിദ്ധം= സംബന്ധിച്ചത. ലതാ= വള്ളി. കിസലയം= തളിര. നയനഭാക്കുകൾ= നയനത്തെ ഭജിക്കുന്നവർ. (കണ്ണുള്ളവർ എന്നസാരം) മാനവന്മാർ= മനുഷ്യർ. മാനസം= മനസ്സ. ഹരിക്ക= വശികരിക്കുക.

സാ— നാലൊ അഞ്ചൊ യാമങ്ങൾ മുഴുവൻ നിന്റെ വിരലിന്മെൽ നിന്ന വെർപെട്ട ഒരെടത്തിരിക്കുകയാൽ അനുഭവം ഹെതുവായിട്ട തന്റെ ദുരിതം നിശ്ശെഷമായി നശിക്കുകകൊണ്ട ഇനി മെലിൽ സുകൃതാനുഭവത്തിന തന്നെ യൊഗ്യമായിട്ടും അനവധിയായ പുണ്യത്തൊട്ട കൂടിയതായിട്ടും അനുരാഗശാലിയായ ഭൎത്താവിനാൽ നൽകപ്പെട്ടതായിട്ടുമിരിക്കുന്ന ഈ മൊതിരം നിന്റെ വിരലിനൊട്ട സംയൊഗത്തെ ലഭിക്കട്ടെ. അരുണവൎണ്ണയായിരിക്കുന്ന നഖകാന്തിയൊട്ട കൂടിയതായി മൃദുവായിരിക്കുന്ന നിന്റെ ഈ വിരൽ രത്നരശ്മികൾ ഹെതുവായിട്ട മനൊഹരമായിരിക്കുന്ന മൊതിരത്തൊട്ട കൂടെ ഉള്ള യൊഗം ഹെതുവായിട്ട പുഷ്പത്തൊട്ട സഹിതമായ ലതയുടെ പല്ലവമെന്നപൊലെ ജനങ്ങളുടെ മനസ്സിന രമ്യമായി ഭവിക്കട്ടെ.

(സ്വഗതം)

വാ— അയെമാനസഃപ്രസാദൊവദനെവ്യജ്യതെ തഥാഹി.

ഒ വിസ്തരതിഗണ്ഡയുഗളീവികാസമയതൊവിലൊചനെദീൎഘംവിചലതിചകിഞ്ചിദധരൊവിവക്ഷയെവെതദീക്ഷമാണായാഃ ॥

അ— അയെ മാനസഃ പ്രസാദഃ വദനെ വ്യജ്യതെ തഥാഹി എതൽ ഈക്ഷമാണായാഃ അസ്യാഃ ഗണ്ഡയുഗളീ വിസ്തരതി വിലൊചനെ ദീൎഘം വികാസം അയതഃ വിവക്ഷയാ ഇവ അധരഃ കിഞ്ചിൽ വിചലതി.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം മാനസമായിരിക്കുന്ന പ്രസാദം വദനത്തിങ്കൽ വ്യക്തമായി ഭവിക്കുന്നു. അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊ ഇതിനെ ഈക്ഷമാണയായിരിക്കുന്ന ഇവളുടെ ഗണ്ഡയുഗളീവിസ്തരിക്കുന്നു. വിലൊചനങ്ങൾ ദീൎഘമായിരിക്കുന്ന വികാസത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. വിവക്ഷ ഹെതുവായിട്ടാ എന്നതൊന്നുമാറ അധരം അല്പമാകുംവണ്ണം വിചലിക്കുന്നു.

പരി— മാനസം= മനസ്സിനെ സംബന്ധിച്ചത്, വദനം=മുഖം, ഇത= മോതിരം, ഈക്ഷമാണം=ഈക്ഷിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ, ഈക്ഷിക്ക= കാണുക, ഗണ്ഡയുഗളീ= ഗണ്ഡങ്ങളുടെ യുഗളീ, ഗണ്ഡങ്ങൾ= കവിൾത്തടങ്ങൾ, യുഗളീ= യുഗം, വിസ്തരിക്ക=അതിശയനപ്രകാശിക്കുക, വിലൊചനങ്ങൾ= കണ്ണുകൾ, ദീൎഘം= നീണ്ടിരിക്കുന്നത, വികാസം= വിടൎച്ച, വിവക്ഷാ= വചിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഇച്ഛാ, വചിക്ക= പറയുക, അധരം= ചുണ്ട, വിചലിക്കാ= ഇളകുക.

(പ്രകാശം)
(കിംബ്രവീഷി)

൩൬. വാഗീശ്വരംവചോഭിൎദ്ധനദംവിശ്രാണനേനചധനാനാംസംഭാവയെകഥംത്വാംസലിലകണാരാധനെനജലധിമിവ ॥

(യദ്വാ)

൩൭. ഹിതവിധെഃപുനരസ്യനകാചനപ്രതിവിധാസ്തിതഥാവിദയാനിധെഇയമഹംകഥയെക്ഷമമാത്മനൊഭവദധീനമിദംമമയൌവനം ഇതി ।

അ— വാഗീശ്വരം ധനദം ച ത്വാം വചോഭിഃ ധനാനാം വിശ്രാണനേന ച ജലധിം സലിലകണാരാധനെന ഇവ കഥം അഹം സംഭാവയെ യദ്വാ അസ്യ ഹിതവിധെഃ പുനഃ കാചന പ്രതിവിധാ ന അസ്തി ഹെ ദയാനിധെ തഥാപി ആത്മനഃ ക്ഷമം ഇയൽ അഹം കഥയെ മമ ഇദം യൌവനം ഭവദധീനം.

അന്വ— വാഗീശ്വരനായിയും ധനദനായിയുമിരിക്കുന്നങ്ങയെ വചസ്സുകൾകൊണ്ടും ധനങ്ങളുടെ വിശ്രാണനംകൊണ്ടും ജലധിയെ സലിലകണാരാധനംകൊണ്ട എന്നപൊലെ ഞാൻ എങ്ങിനെ സംഭാവനം ചെയ്യുന്നു. അഥവാ ഈഹിതവിധിക്കാകട്ടെ ഒരു പ്രതിവിധാഭവിക്കുന്നില്ല. അല്ലയൊ ദയാനിധെഅപ്രകാരമായാലും ആത്മാവിന്നക്ഷമമായിരിക്കുന്ന ഇയത്തിനെ ഞാൻ കഥിക്കുന്നു. എന്റെ ഈ യൌവനംഭവദധീനമാകുന്നു.

പരി— വാഗീശ്വരൻ= വാക്കുകളുടെ ഈശ്വരൻ, (വാഗ്മിഎന്നസാരം) ധനദൻ= ധനത്തെദാനം ചെയ്യുന്നവൻ, വചസ്സുകൾ= വാക്കുകൾ, വിശ്രാണനം= ദാനം, ജലധി= സമുദ്രം, സലിലകണാരാധനം= സലിലകണംകൊണ്ടുള്ള ആരാധനം, സലിലകണം= സലിലത്തിന്റെ കണം, സലിലം= ജലം, കണം= ബിന്ദു, ആരാധനം= പൂജാ, സംഭാവനംചെയ്ക= സന്തൊഷിപ്പിക്കുക, ഹിതവിധി= ഹിതമായിരിക്കുന്ന വിധി, (ഉപകാരമെന്ന സാരം)

പ്രതിവിധാ= പ്രത്യുപകാരം, ദയാനിധി= ദയയ്ക്കുനിധിയായിരിക്കു ന്നവൻ, ദയാ= കൃപാ, നിധി= നിധാനം, (വാസസ്ഥാനമെന്ന സാരം) ആത്മാവ= താൻ, ക്ഷമം= ശക്യം, ഇയത്ത= ഇത്രതന്നെ ആയുള്ളത, കഥിക്ക= പറയുക, ഭവദധീനം= അങ്ങെക്കധീനം.

സാ— ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ഉപകാരത്തെ ചെയ്തവനായ അങ്ങയെ ഞാൻ ഇതിന പകരമായിട്ട എന്തൊരു കൎമ്മത്തെ ചെയ്തിട്ടാണ സന്തൊഷിപ്പിക്കെണ്ടത എന്ന അറിയുന്നില്ല. വളരെ വാക്‌ചാതുൎയ്യത്തൊടുകൂടിയവനാകയാൽ വാക്കുകൾകൊണ്ടും അത്യൌദാൎയ്യമുള്ളവനാകയാൽ ധനദാനംകൊണ്ടും സന്തൊഷിപ്പിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടാൽ എന്റെ പ്രവൃത്തി സമുദ്രത്തെ ജലവിന്ദുക്കൾകൊണ്ട ആരാധിച്ചിട്ട സന്തൊഷിപ്പിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഉത്സാഹത്തൊടു തുല്യമായി ഭവിക്കും. സൂക്ഷ്മമായവിചാരത്തിങ്കൽ ഇതിന്ന ഒരു കൎമ്മവും പ്രത്യുപകാരമായി തീരുവാൻ മതിയാകുന്ന പ്രകാരം തൊന്നുന്നില്ല. എങ്കിലും എന്നാൽ സാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ള ഇത്രമാത്രത്തെ ഞാൻ പറയുന്നു. എന്റെ ഈ യൌവനം സൎവ്വഥാ അങ്ങെക്ക അധീനമാകുന്നു.

വാ— കിമിതഃപരംപ്രതിവിധാനം.

ശ്ലൊ. ഏകൊപ്യപാംഗപാതസ്തെനാല്പപുണ്യെനലഭ്യതെ।
കിംപുനൎമ്മൃഗശാബാക്ഷിസവിസ്രംഭിസ്സമാഗമഃ॥

അ—ഇതഃ പരം പ്രതിവിധാനം കിം അസ്തി ഹെ മൃഗശാബാക്ഷി അല്പപുണ്യെന തെ എകഃ അപാംഗപാതഃ അപി ന ലഭ്യതെ സവിസ്രംഭഃ സമാഗമഃ പുനഃ കിം.

അന്വ— ഇതിങ്കൽ നിന്ന പരമായിരിക്കുന്ന പ്രതിവിധാനം എന്ത ഭവിക്കുന്നു. അല്ലയൊ മൃഗശാബാക്ഷി അല്പപുണ്യനായിരിക്കുന്നവനാൽ നിന്റെ ഒരു അപാംഗപാതമെങ്കിലും ലഭിക്കപ്പെടുന്നില്ല. സവിസ്രംഭമായിരിക്കുന്ന സമാഗമം പിന്നെ വക്തവ്യമൊ.

പരി— പരം= ഉൽകൃഷ്ടം, പ്രതിവിധാനം= പ്രത്യുപകാരം, മൃഗശാബാക്ഷീ= മൃഗശാബത്തിന്റെ അക്ഷികൾപൊലെ ഇരിക്കുന്ന അക്ഷികളൊടുകൂടിയവൾ, മൃഗശാബം= മൃഗശിശു, അക്ഷികൾ= കണ്ണുകൾ, അല്പപുണ്യൻ= അല്പമായിരിക്കുന്ന പുണ്യത്തൊടുകൂടിയവൻ, ഏകം= ഒന്ന, അപാംഗപാതം=അപാംഗത്തിന്റെ പാതം, അപാംഗം= നെത്രാവസാനപ്രദെശം, പാതം= പതനം, (കടാക്ഷമെന്ന സാരം) സവിസ്രംഭം= വിസ്രംഭത്തൊടുകൂടിയത, വിസ്രംഭം= വിശ്വാസം, സമാഗമം= സംയൊഗം, വക്ത

വ്യം= വചിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം, വചിക്ക= പറയുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(സ്വഗതം)

വാ— ഹന്തഫലിതാമദ്ധ്യാഹ്നയാപനാപ്രശാന്തപ്രായശ്ചാതപാവലേപഃതഥാഹിദാനീം।

ശ്ലോ. വിരതദിവസനിദ്രാഃകാമിനഃകാമിനീഭിഃസഹമധുരമുഖീഭിഃസൌധവാതായനാന്തേ। വിധുതലളിതചൂതാന്മാരുതാൻമാനയന്തസ്സരസമുപവിശന്തിസ്വാന്തപുഷ്യൽപ്രമോദാഃ॥

വാ— തദയംപ്രസ്ഥാനസമയഃ.

അ— ഹന്ത മദ്ധ്യാഹ്നയാപനാ ഫലിതാ ആതപാവലേപഃ പ്രശാന്തപ്രായഃ ച തഥാഹി ഇദാനീം കാമിനഃ വിരതദിവസനിദ്രാഃ മധുരമുഖീഭിഃ കാമിനീഭിഃ സഹ സൌധവാതായനാന്തെവിധുതലളിതചൂതാൻ മാരുതാൻ മാനയന്തഃ സ്വാന്തപുഷ്യൽപ്രമോദാഃ സരസം ഉപവിശന്തി തൽ അയം പ്രസ്ഥാനസമയഃ.

അന്വ— സന്തോഷം മദ്ധ്യാഹ്നയാപനാഫലിതയായി ആതപാലേപം പ്രശാന്തപ്രായമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊ. ഇപ്പോൾ കാമികൾ വിരതദിവസനിദ്രന്മാരായിട്ടു മധുരമുഖികളായിരിക്കുന്ന കാമിനികളോടുകൂടെ സൌധവാതായനാന്തത്തിങ്കൽ വിധുതലളിതചൂതങ്ങളായിരിക്കുന്ന മാരുതങ്ങളെ മാനയത്തുകളായി സ്വാന്തപുഷ്യൽപ്രമോദന്മാരായിട്ടു സരസമാകുംവണ്ണം ഉപവെശിക്കുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ടു ഇത പ്രസ്ഥാനസമയമാകുന്നു.

പരി— മദ്ധ്യാഹ്നയാപനാ= മദ്ധ്യാഹ്നത്തിന്റെ യാപനാ, മദ്ധ്യാഹ്നം= ദിനമദ്ധ്യം, യാപനാ= കഴിച്ചുകൂട്ടൽ, ഫലിതാ= ഫലിച്ചത, ആതപാവലേപം= ആതപത്തിന്റെ അവലേപം, ആതപം= വെയില, അവലേപം= ഉഷ്ണാധിക്യം, പ്രശാന്തപ്രായം= പ്രായെണപ്രശമിച്ചത, പ്രശമിക്ക= ഒതുങ്ങുക, കാമികൾ= പ്രിയാനുരാഗികൾ, വിരതദിവസനിദ്രന്മാർ= വിരതയായിരിക്കുന്ന ദിവസനിദ്രയോടുകൂടിയവർ, വിരതാ=വിരമിച്ചത, വിരമിക്ക= അവസാനിക്കുക, ദിവസനിദ്രാ=പകലുറക്കം, മധുരമുഖികൾ= മധുരമായിരിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവർ. മധുരം= മനോഹരം. കാമിനികൾ= പ്രിയാനുരാഗിണികളായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ. സൌധവാതായനങ്ങൾ= സൌധത്തിന്റെ വാതായനങ്ങൾ. സൌധം= മാളിക. വാതായനങ്ങൾ= കിളിവാതലുകൾ. അന്തം= സമീപം. വിധുതലളിതചൂതങ്ങൾ= വിധുതങ്ങളായിരിക്കുന്നലളിതചൂതങ്ങളൊ

ടുക്കൂടിയവ. വിധുതങ്ങൾ= ഇളക്കപ്പെട്ടവ. ലളിതചൂതങ്ങൾ=ലളിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന ചൂതങ്ങൾ. ലളിതങ്ങൾ= കോമളങ്ങൾ. ചൂതങ്ങൾ= ചൂതകുസുമങ്ങൾ. മാരുതങ്ങൾ= വായുക്കൾ. മാനയന്തൃകൾ= മാനിച്ചിയങ്ങുന്നവർ. മാനിക്ക= ബഹുമാനിക്ക. സ്വാന്തപുഷ്യൽ പ്രമോദന്മാർ= സ്വാന്തത്തിങ്കൽ പുഷ്യത്തായിരിക്കുന്ന പ്രമോദത്തോടുകൂടിയവർ. സ്വാന്തം= മനസ്സു. പുഷ്യത്ത് പോഷിച്ചിയന്നത. പോഷിക്ക= വൎദ്ധിക്കുക. പ്രമോദം= സന്തോഷം. സരസം= രസത്തോടുകൂടിയത. രസം=ആനന്ദം, ഉപവെശിക്ക=ഇരിക്കുക. പ്രസ്ഥാനസമയം= പ്രസ്ഥാനൊചിതമായിരിക്കുന്ന സമയം, പ്രസ്ഥാനൊചിതം= പ്രസ്ഥാനത്തിന്ന ഉചിതം. പ്രസ്ഥാനം= പുറപ്പാട. ഉചിതം= യൊഗ്യം.

(പ്രകാശം)

(വാ) ഭദ്രെസാംപ്രതം കെനചിദപിമിത്രകൃത്യെന പരവന്തൊവയംഗന്തുമഭിലഷാമഃ

അ— ഹെ ഭദ്രെ സാംപ്രതം കെനചിദപി, മിത്രകൃത്യെന പരന്തഃ വയം ഗന്തും അഭിലഷാമഃ.

അന്വ— അല്ലയൊ ഭദ്രെ ഇപ്പൊൾ ഒരു മിത്രകൃത്യം ഹെതുവായിട്ട പരവാന്മാരായിരിക്കുന്ന ഞങ്ങൾഗമിപ്പാനായിക്കൊണ്ട അഭിലഷിക്കുന്നു.

പരി— ഭദ്രാ= സാധ്വീ, മിത്രകൃത്യം= ബന്ധുകാൎയ്യം. പരവാന്മാർ= പരാധീനന്മാർ. ഗമിക്ക=പൊക. അഭിലഷിക്ക=ഇച്ഛിക്കുക.

വാ— കിംബ്രവീഷിഅസ്യതാവദംഗുലീയകസ്യാഗമൊദന്തമവഗന്തുമഭിലഷാമീതി.

അ—അസ്യ അംഗുലീയകസ്യ താവൽ ആഗമൊദന്തം അവഗന്തും അഭിലഷാമി.

അന്വ—ഒരം അംഗുലീയകത്തിന്റെ ആഗമൊദന്തത്തെ അവഗമിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ഞാൻ അഭിലഷിക്കുന്നു.

പരി—അംഗുലീയകം=മൊതിരം. ആഗമൊദന്തം=ആഗമത്തിന്റെ ഉദന്തം. ആഗമം=ലാഭം. ഉദന്തം=വൃത്താന്തം. അവഗമിക്ക=അറിയുക. അഭിലഷിക്ക=ഇച്ഛിക്കുക.

(വാ) സാംപ്രതമതിക്രാമതിസമയഃ സൊപന്യാസംവൎണ്ണനീയശ്ചായം വൃത്താന്തഃ തദന്യെദ്യുരാഗത്യ യഥാതഥംനിവെദയിഷ്യാമി.

അ—സാംപ്രതം സമയഃ അതിക്രാമതി അയം വൃത്താന്തഃ സൊപന്യാസം വൎണ്ണനീയഃ ച തൽ അന്യെദ്യുഃ ആഗത്യ യഥാ

ത്ഥം നിവെദയിഷ്യാമി.

അന്വ—ഇപ്പൊൾ സമയം അതിക്രമിക്കുന്നു ഈ വൃത്താന്തം സൊപന്യാസമാകുംവണ്ണം വൎണ്ണനീയമായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. അതഹെതുവായിട്ട അന്യമായിരിക്കുന്ന അഹസ്സിങ്കൽ ആഗമിച്ചിട്ട ഉണ്ടായ പ്രകാരം നിവെദിപ്പിക്കുന്നുണ്ട.

പരി—സൊപന്യാസം=ഉപന്യാസത്തൊടുകൂടിയത, ഉപന്യാസം=വിസ്തരം, വൎണ്ണനീയം=വൎണ്ണിക്കപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം, വൎണ്ണിക്ക=പറയുക, അന്യം=അപരം, അഹസ്സ=ദിവസം, ആഗമിക്ക=വരിക, നിവെദിപ്പിക്ക=അറിയിക്കുക.

വാ—കിംബ്രവീഷി യദഭിരുചിതംഭവതെതഥാപീയന്തമത്ഥമഭ്യത്ഥയെഅന്യജനസ്യാനന്യശരണസ്യാധമൎണ്യമപനെതുമചിരാദാഗമനാനുഗ്രഹഃകൎത്തവ്യഇതി.

അ—ഭവതെ യൽ അഭിരുചിതം തൽ ഏവ കാൎയ്യം തഥാപി ഇയന്തം അൎത്ഥം അഹം അഭ്യൎത്ഥയെ അനന്യശരണസ്യ അസ്യ ജനസ്യ ആധമൎണ്യം അപനെതും അചിരാൽ ആഗമനാനുഗ്രഹഃ കൎത്തവ്യഃ.

അന്വ—ഭവാനായിക്കൊണ്ട യാതൊന്ന അഭിരുചിതമാകുന്നവൊ അതുതന്നെ കാൎയ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. അപ്രകാരമായാലും ഇയത്തായിരിക്കുന്ന അൎത്ഥത്തെ ഞാനഭ്യൎത്ഥിക്കുന്നു. അനന്യശരണമായിരിക്കുന്ന ഈ ജനത്തിന്റെ ആധമൎണ്യത്തെ അപനയിപ്പാനായിക്കൊണ്ട താമസിയാതെ ആഗമനാനുഗ്രഹംകൎത്തവ്യമാകുന്നു.

പരി—ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന, അഭിരുചിതം=അഭിരൊചിച്ചത, അഭിരൊചിക്ക=പ്രിയമായിതൊന്നുക, കാൎയ്യം=ചെയ്യപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം, ഇയത്ത=ഇത്രമാത്രംഉള്ളത, അൎത്ഥം=പ്രയൊജനം, അഭ്യൎത്ഥിക്ക=അപെക്ഷിക്കുക, അനന്യശരണം=അന്യശരണത്തൊടുകൂടാത്തത, അന്യശരണം=അന്യമായിരിക്കുന്നശരണം, അന്യം=മറ്റൊന്ന, ഈജനം=ഞാൻ, ആധമൎണ്യം=അധമൎണ്ണത, (കടം) അപനയിക്ക=തീൎക്കുക, ആഗമനാനുഗ്രഹം=ആഗമനമാകുന്നഅനുഗ്രഹം, ആഗമനം=വരവ, കൎത്തവ്യം=ചെയ്യപ്പെടുവാൻയൊഗ്യം.

വാ—കഃസംശയഃതൽപ്രസ്ഥീയതെ.

അ—സംശയഃ കഃ തൽ പ്രസ്ഥീയതെ.

അന്വ—സംശയം എന്ത അതുഹെതുവായിട്ട എന്നാൽ പ്രസ്ഥാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു.

പരി—അതു=സമയാതിക്രമം, പ്രസ്ഥാനംചെയ്യേണ്ടുന്നപ്പെട്ട ക.

(ഇതിനിഷ്ക്രമ്യപരിക്രാമൻവാമതൊടത്തൊട്ട്)

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ട ഇറങ്ങിനടന്നിയങ്ങുന്നവനായിട്ട ഇടത്തെഭാഗത്തിങ്കൽ പ്രവൎത്തിക്കപ്പെട്ട കണ്ണോടുകൂടിയവനായിട്ട പറയുന്നു. എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—അയെഇയന്തംസമയംനിവിഷ്ടപരമാനന്ദയൊന്നയനയൊഃസാംപ്രതമതികഷ്ടതരൊദശാവിപാകസ്സംവൃത്തഃതഥാഹി ന്നം. പാണ്ഡുഃപാണിപദാധരെഷുപലിതവ്യാലീഢകെശാഞ്ചലഃ കാണസ്സ്വൈരാചിതയാകയാപിസഹിതസ്സല്ലാപലീലാപരഃ താംബൂലീദളഭസ്ത്രികാംകിതശളൊഹാഹന്തകശ്ചിൽപുമാൻ പ്രഷ്ഠായെവടശാഖിനഃപ്രകടയന്നാസ്തെനിജംസൌഭഗം.

അ—അയെ ഇയന്തം സമയം നിവിഷ്ടപരമാനന്ദയൊഃ നയനയൊഃ സാംപ്രതം അതികഷ്ടതരഃ ദശാവിപാകഃ സംവൃത്തഃ തഥാഹി പാണിപദാധരെഷു പാണ്ഡുഃ പലിതവ്യാലീഢകെശാഞ്ചലഃ കാണഃ കശ്ചിൽപുമാൻ സ്വൈരാചിതയാ കയാപി സഹിതഃ സല്ലാപലീലാപരഃ താംബൂലീദളഭസ്ത്രികാംകിതശളഃ വടശാഖിനഃ പ്രഷ്ഠായെ നിജം സൌഭഗം പ്രകടയൻ ആസ്തെ.

അന്വ—ആശ്ചൎയ്യം ഇയാനായിരിക്കുന്ന സമയം മുഴവൻ നിവിഷ്ടപരമാനന്ദങ്ങളായിരിക്കുന്ന നയനങ്ങൾക്ക ഇപ്പൊൾ അതികഷ്ടതരമായിരിക്കുന്ന ദശാവിപാകം സംവൃത്തമായി അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊ പാണിപദാധരങ്ങളിൽ പാണ്ഡുവായി പലിതവ്യാലീഢകെശാഞ്ചലനായി കാണനായിരിക്കുന്ന ഒരു പുമാൻ സ്വൈരാചിതയായിരിക്കുന്ന ഒരുത്തിയൊട സഹിതനായി സല്ലാപലീലാപരനായി താംബൂലീദളഭസ്ത്രികാംകിതശളനായിട്ട വടശാഖിയുടെ പ്രഷ്ഠായത്തിങ്കൽ നിജമായിരിക്കുന്ന സൌഭഗത്തെ പ്രകടയന്നായിട്ട ആസിക്കുന്നു.

പരി—ഇയാനായിരിക്കുന്നസമയം=ഇത്രകാലം, നിവിഷ്ടപരമാനന്ദങ്ങൾ= നിവ്വിഷ്ടമായിരിക്കുന്നപരമാനന്ദത്തൊടുകൂടിയവ, നിവ്വിഷ്ടം=നിവ്വെശിക്കപ്പെട്ടത, നിവ്വെശിക്ക=അനുഭവിക്ക, നയനങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ, അതികഷ്ടതരം=എറ്റവുംഅതികഷ്ടം, ദശാവിപാകം=ദശയുടെവിപാകം, ദശ=അവസ്ഥാ, വിപാകം=പരിണാമം, സംവൃത്തം=സംവത്തിച്ചത, സംവത്തിക്ക=സംഭവിക്കുക, പാണിപദാധരങ്ങൾ=പാണിയും പദവും അധരവും, പാണി=കയ്യ, പദം=കാല, അധരം=ചുണ്ട, പാണ്ഡു=വെളുപ്പൊടുകൂടിയവ

ൻ, പലിതവ്യാലീഢകെശാഞ്ചലൻ=പലിതവ്യാലീഢമായിരിക്കു ന്നകെശാഞ്ചലത്തൊടുകൂടിയവൻ, പലിതവ്യാലീഢം=പലിതത്താൽവ്യാലീഢം, പലിതം=നര, വ്യാലീഢം=വ്യാലെഹിക്കപ്പെട്ടത, വ്യാലെഹിക്ക=വ്യാപിക്കുക, കെശാഞ്ചലം=കെശാഗ്രം, കാണൻ=നഷ്ടൈകനെത്രൻ, (യാവനൊരുത്തന്റെ ഒരു 'കണ്ണ നശിച്ചിരിക്കുന്നുവൊ അവനെന്നസാരം) പുമാൻ=പുരുഷൻ, സ്വൊചിതാ=തനിക്കുചിതാ, ഉചിതാ=അനുരൂപാ, സഹിതൻ=കൂടിയവൻ, സല്ലാപലീലാപരൻ=സല്ലാപലീലയിങ്കൽതാല്പൎയ്യത്തൊടുകൂടിയവൻ, സല്ലാപലീലാ=സല്ലാപമാകുന്നലീലാ, സല്ലാപം=പരസ്പരാലാപം, ലീലാ=ക്രീഡാ, താംബൂലീദളഭസ്ത്രികാംകിതഗളൻ=താംബൂലീദളഭസ്ത്രികകൊണ്ട അംകിതമായിരിക്കുന്ന ഗളത്തൊടുകൂടിയവൻ, താംബൂലീദളഭസ്ത്രികാ=താംബൂലീദളത്തിന്റെഭസ്ത്രികാ, താംബൂലീദളം=വെററില, ഭസ്ത്രികാ=തൊൽസഞ്ചി, അങ്കിതം=അടയാളത്തൊടുകൂടിയതാക്കപ്പെട്ടത, ഗളം=കണ്ഠം, വടശാഖി=വടവൃക്ഷം, (പെരാൽമരം) പ്രഷ്ഠഛായം=പ്രകൃഷ്ടയായിരിക്കുന്നഛായാ, പ്രകൃഷ്ടാ=സാന്ദ്രാ, ഛായാ=നിഴൽ, നിജം=തന്നെസംബന്ധിച്ചത, സൌഭഗം=സൌഭാഗ്യം, (വൈരൂപ്യമെന്ന വിപരീതലക്ഷണംകൊണ്ട ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) പ്രകടയൻ=പ്രകാശിപ്പിച്ചിയന്നുനാവൻ, ആസിക്ക=ഇരിക്കുക.

സാരം — സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പുനസ്തംനിൎവ്വൎണ്ണ്യ.)

പിന്നെ അവളെ നൊക്കികണ്ടിട്ട പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

ശ്ലൊ — അഹൊമനൊഹരമസ്യാവപുഃ

ന്ധ്ര- കെശാസ്താമ്രരുചൊവിശാ ലമളികംവൈഡൂൎയ്യവൎണ്ണെദൃശൌ നാസാനിമ്നതരാഹനുപൃഥുതരെദന്താനികാമൊന്നതാഃ ദൈൎഘ്യൌബാഹ്വൊകൃനഖാംകിതൌകുചയുഗംവ്യാലംബികുംഭൊന്നതിഃ കക്ഷിശ്ശ്ലീപദമുദ്രിതൌചചരണൌനാന്യാവധൂരീദൃശീ.

ശ്ലൊ — തൽകാവെതൌനിംബതരുപടൊലവല്ലീസധൎമ്മാണൌ

അ — അഹൊ അസ്യാഃ വപുഃ മനൊഹരം കെശാഃ താമ്രരുചഃ അളികം വിശാലം ദൃശൌ വൈഡൂൎയ്യവൎണ്ണെ നാസാ നിമ്നതരാ ഹനു പൃഥുതരെ ദന്താഃ നികാമൊന്നതാഃ ദൈൎഘ്യൌ ബാഹ്വൊ കൃനഖാംകിതൌ കുചയുഗം വ്യാലംബി കക്ഷിഃ കുംഭൊന്നതിഃ ചരണൌ ശ്ലീപദമുദ്രിതൌ ച അന്യാവധൂഃ ഈദൃശീ ന തൽ നിംബതരുപടൊലവല്ലീ സധൎമ്മാണൌ എതൌ കൌ.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഇവളുടെ വപുസ്സ മനോഹരമായി ഭവിക്കുന്നു-കെശങ്ങൾ താമ്രരുക്കുകളാകുന്നു-അളികംവിശാലമാകുന്നു ദൃക്കുകൾ വൈഡൂൎയ്യവൎണ്ണകളാകുന്നു- നാസാനിമ്നതരയാകുന്നു- ഹനുക്കൾ പൃഥുതരകളാകുന്നു ദന്തങ്ങൾ നികാമൊന്നതങ്ങളാകുന്നു രണ്ടുബാഹുക്കളും കനഖാംകിതങ്ങളാകുന്നു കുചയുഗം വ്യാലംബിയാകുന്നു- കുക്ഷി കുംഭൊന്നതിയാകുന്നു ചരണങ്ങൾ ശ്ലീപദമുദ്രിതങ്ങളാകുന്നു അന്യയായിരിക്കുന്ന വധൂ ഈദൃശിയായി ഭവിക്കുന്നില്ല- അതുഹെതുവായിട്ട നിംബതരുപടൊലവല്ലീസധൎമ്മാക്കളായിരിക്കുന്ന ഇവർ എവചിലരാകുന്നു.

പരി— വപുസ്സ=ശരീരം. കെശങ്ങൾ= തലമുടികൾ. താമ്രരുക്കുകൾ= താമ്രയായിരിക്കുന്ന രുക്കൊടുകൂടിയവ. താമ്രാ=ചെമ്പിച്ചത. രുക്ക=ശൊഭാ. അളികം= നെററി. വിശാലം= പരപ്പൊടുകൂടിയത. ദൃക്കുകൾ=കണ്ണുകൾ- വൈഡൂൎയ്യവൎണ്ണകൾ= വൈഡൂൎയ്യത്തിന്റെ വൎണ്ണം പൊലെ ഇരിക്കുന്ന വൎണ്ണത്തൊടുകൂടിയവ- വൈഡൂൎയ്യം= വൈഡൂൎയ്യരത്നം- വൎണ്ണം=നിറം- നാസാ=മൂക്ക- നിമ്നതരാ= ഏററവും നിമ്നാ- നിമ്നാ=പതിഞ്ഞത- ഹനുക്കൾ= ഹനുക്കളെന്ന മുഖാവയവങ്ങൾ- പൃഥുതരകൾ=ഏററവും പൃഥുക്കൾ- പൃഥുക്കൾ= വലുതായിരിക്കുന്നവ- ദന്തങ്ങൾ= പല്ലുകൾ- നികാമൊന്നതങ്ങൾ= ഏററവും ഉന്നതങ്ങൾ- ഉന്നതങ്ങൾ= ഉയൎന്നവ- ബാഹുക്കൾ= കൈകൾ- കനഖാംകിതങ്ങൾ= കനഖത്താൽ അംകിതങ്ങൾ- കനഖം= കുഴിനഖം- അംകിതങ്ങൾ= അടയാളത്തൊടുകൂടിയതുകളാക്കപ്പെട്ടവ- കുചയുഗം= കുചങ്ങളുടെ യുഗം- കുചങ്ങൾ= സ്തനങ്ങൾ- യുഗം=ദ്വയം- വ്യാലംബി= വ്യാലംബിച്ചത- വ്യാലംബിക്ക= തൂങ്ങുക- കുക്ഷി=വയറ- കുംഭൊന്നതി= കുംഭത്തിന്റെ ഉന്നതിപൊലെ ഇരിക്കുന്ന ഉന്നതിയൊടുകൂടിയത- കുംഭം=കുടം- ഉന്നതി=ഉയൎച്ച- ചരണങ്ങൾ= പാദങ്ങൾ- ശ്ലീപദമുദ്രിതങ്ങൾ=ശ്ലീപദത്താൽ മുദ്രിതങ്ങൾ- ശ്ലീപദം= ശ്ലീപദമെന്ന രൊഗം- (മന്ത എന്നുഭാഷാ) മുദ്രിതങ്ങൾ= മുദ്രയൊടുകൂടിയതുകളാക്കപ്പെട്ടവ- മുദ്രാ= അടയാളം- അന്യാ= അപരാ- വധൂ=സ്ത്രീ- ഈദൃശീ= ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നവൾ. നിംബതരുപടൊലവല്ലീസധൎമ്മാക്കൾ=നിംബതരുപടൊലവല്ലികൾക്കു സധൎമ്മാക്കൾ- നിംബതരുപടൊലവല്ലികൾ= നിംബതരുവും പടൊലവല്ലിയും- നിംബതരു= നിംബവൃക്ഷം- (വെപ്പ) പടൊലവല്ലി= പടൊലവള്ളി- സധൎമ്മാക്കൾ= സമാനമായിരിക്കുന്ന ധൎമ്മത്തൊടുകൂടിയവർ- സമാനം=സാധാരണം- (പടൊലവല്ലിയൊടും നിംബവൃക്ഷത്തൊടും സദൃശന്മാ

രെന്നു സാരം)

(വിചിന്ത്യ)

(വാ) ആജ്ഞാതം ഖരസെനഃ കരഭദാസീ ച

അ— ആ ജ്ഞാതം ഖരസെനഃ കരഭദാസീ ച-

അന്വ— ആജ്ഞാതമായി ഖരസെനനും കരഭദാസിയും ആകുന്നു-

പരി— ഖരസെനൻ= ഖരസെനനെന്ന പെരൊടുകൂടിയ ദുത്തൻ- കരഭദാസീ= കരഭദാസി എന്ന പെരൊടുകൂടിയദുത്തി-

(വാ) അമംഗലദൎശനൌ ഖലെതൌ തദിമാവാലൊകമാത്രെണാപ്യസംഭാവയന്നെവഗഛാമി-

അ— ഏതൌ അമംഗലദൎശനൌ ഖലു തൽ ഇമൌ ആലൊകമാത്രെണ അപി അസംഭാവയൻ ഏവ ഗഛാമി-

അന്വ— ഇവർ അമംഗലദൎശനന്മാരാകുന്നു അത ഹെതുവായിട്ട ഇവരെ ആലൊകനമാത്രം കൊണ്ടും അസംഭാവയന്നായിട്ട തന്നെ ഞാൻ ഉടനെ ഗമിക്കുന്നുണ്ട-

പരി— ഇവർ=ഖരഭദാസിയും ഖരസെനനും- അമംഗലദൎശനന്മാർ= അമംഗലമായിരിക്കുന്ന ദൎശനത്തൊടുകൂടിയവർ- അമംഗലം= അശുഭം- ദൎശനം= ആലൊകനം- ആലൊകമാത്രം= കെവലമായിരിക്കുന്ന ആലൊകം- ആലൊകം=ദൎശനം- അസംഭാവയൻ= സംഭാവയൻ അല്ലാത്തവൻ- സംഭാവയൻ= സംഭാവനം ചെതിയ്യുന്നവൻ- സംഭാനംചെക= സൽക്കരിക്കുക- ഗമിക്ക= പൊക-

(ഇതിപരിക്രാമൻദക്ഷിണതൊവിലൊക്യ)

ഇങ്ങിനെ നിശ്ചയിച്ചിട്ട പരിക്രമിച്ചിയ്യുന്നവനായിട്ട വലത്തുഭാഗത്തിംകൽ നൊക്കി പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു-

(വാ) അയെ ഇദമുദാരമഞ്ജരിമഗൃഹം തദത്രപ്രവിശ്യക്ഷണം വിശ്രമ്യഗച്ഛാമി-

അ— അയെ ഇദം ഉദാരമഞ്ജരിഗൃഹം തൽ അത്ര പ്രവിശ്യ ക്ഷണം വിശ്രമ്യ ഗഛാമി-

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഇത ഉദാരമഞ്ജരിഗൃഹമാകുന്നു അത ഹെതുവായിട്ട ഇതിംകൽ പ്രവെശിച്ചിട്ട ക്ഷണം മുഴുവൻ വിശ്രമിച്ചിട്ടുഞാൻ ഗമിക്കുന്നുണ്ട-

പരി— ഉദാരമഞ്ജരീഗൃഹം= ഉദാരമഞ്ജരിയുടെ ഗൃഹം- ഉദാരമഞ്ജിരീ= ഉദാരമഞ്ജരി എന്ന ഒരു വെശ്യാസ്ത്രീ- ഗൃഹം=ഭവ

ന:- ഇത= ഉദാരമഞ്ജരീഗൃഹം- പ്രവെശിക്കാ= കടക്കുക- വിശ്രമി ക്കാ= തളൎച്ചതീൎക്കുക- ഗമിക്കാ= പൊക-

(ഇതിപ്രവിശ്യ)

ഇപ്രകാരം വിചാരിച്ച പ്രവെശിച്ചിട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

(വാ) അഹൊദത്താൎഗ്ഗളകവാടമെതൽ തദത്രസന്നിഹിതാനവെതിക്ഷണംസ്ഥിതപാജ്ഞാസ്ത്യാമി.

അ__ അഹൊ എതൽ ദത്താൎഗ്ഗളകവാടം ഭവതി തൽ അത്ര സാ സന്നിഹിതാ നവാ ഇതി ക്ഷണം സ്ഥിതപാ ജ്ഞാ സ്യാമി-

അൻ__ കഷ്ടം ഇത ദത്താൎഗ്ഗളകവാടമായി ഭവിക്കുന്നു അത ഹെതുവായിട്ട ഇവിടെ അവൾ സന്നിഹിതയായി ഭവിക്കുന്നുവൊ ഇല്ലയൊ എന്ന ക്ഷണം മുഴുവൻ സ്ഥിതിചെയ്തിട്ട ഞാൻ അറിയുന്നുണ്ട-

പർ__ ഇത= ഉദാരമഞ്ജരീഗൃഹം- ദത്താൎഗ്ഗളകവാടം= ദത്താൎഗ്ഗളമായിരിക്കുന്ന കവാടത്തൊടുകൂടിയത- ദത്താൎഗ്ഗളം= ദത്തമായിരിക്കുന്ന അൎഗ്ഗളത്തൊടുകൂടിയത- ദത്തം= ദാനംചെയ്യപ്പെട്ടത- ദാനംചെയക= കൊടുക്കുക- അൎഗ്ഗളം= തഴുത- കവാടം=വാതല- അവൾ= ഉദാരമഞ്ജരീ- സന്നിഹിതാ=വൎത്തമാനാ- (ഉള്ളവൾ) സ്ഥിതിചെയ്ക= നിൽക്കുക-

സാ__ ബഹിൎദ്വാരം വിഘടിതമായിരിക്കുകയാൽ ഉദാരമഞ്ജരിയുടെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ പ്രവെശിച്ച എന്ന പറവാൻ സംഗതിയായി എന്നല്ലാതെ അതിന്റെ ഫലമായ തദ്ദൎശനത്തിന്ന വഴി കാണുന്നില്ല-അവളുടെ നിവാസസ്ഥലമായ ഈ ഗൃഹത്തിന്റെ വാതിലടച്ച തഴുതിട്ടിരിക്കുന്നു-ഉള്ളിൽ ഉണ്ടെന്നും ഇല്ലെന്നുംവരാം- ഇല്ലാ എങ്കിൽ എന്റെ വരവ നിഷ്ഫലംതന്നെ- ഉണ്ട എങ്കിൽ സഫലമായിവരിക ഇല്ലെന്നില്ല-അതഹെതുവായിട്ട ക്ഷണകാലം ഇവിടെ നിന്നിട്ടുഞാൻ അറിയുന്നുണ്ട-

(ഇതിതഥാ കൃത്വാകൎണ്ണം ദത്വാ)

ഇപ്രകാരംവിചാരിച്ചിട്ടഅടച്ചവാതലിന്റെ സമീപത്തിങ്കൽ നിന്ന ചെവികൊടുത്തിട്ട വിചാരിക്കുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു-

ന്റവ- ശ്രൂയതെമണിതൊട്ടിന്ന സ്സൂസ്തകെഷ്മാരശനാരവഃ തദൈവൊവത്തതെവ്യ മന്തംനിഗ്ഗഢസ്സ്വരതൊത്സവഃ॥

അ__ മണിതൊട്ടിന്നഃ സുസ്തകഷ്മഃ രശനാരവഃ ശ്രൂയതെ ത

ൽ നിഗൂഢഃ സുരതോത്സവഃ വർത്തതെ ഇതി വ്യക്തം അഹൊ.

അന്വ— മണിതൊല്ഭിന്നമായി സുസൂക്ഷ്മമായിരിക്കുന്ന രശനാരവം ശ്രവിക്കപ്പെടുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ട നിഗൂഢമായിരിക്കുന്ന സുരതൊത്സവം വർത്തിക്കുന്നു. എന്നതു വ്യക്തമായി ആശ്ചൎയ്യം.

പരി— മണിതൊല്ഭിന്നം=മണിതത്താൽ ഉല്ഭിന്നം, മണിതം=രതിക്കൂജിതം, ഉല്ഭിന്നം=ഉൽഭെദിക്കപ്പെട്ടത, ഉൽഭെദിക്ക=സമ്മിശ്രമാക്കുക, സുസൂക്ഷ്മം=എററവും സൂക്ഷ്മം, രശനാരവം=രശനയുടെ രവം, രശനാ=അരഞ്ഞാണ, രവം=ശബ്ദം, ശ്രവിക്ക=കെൾക്കുക, നിഗൂഢം=നിഗൂഹനം ചെയ്യപ്പെട്ടത, നിഗൂഹനം ചെയ്ക=മറയ്ക്ക, സുരതൊത്സവം=സുരതമാകുന്ന ഉത്സവം, സുരതം=സംഭൊഗം, (ഇതിനെ നിഗൂഢപദം കൊണ്ടു വിശെഷിപ്പിക്കുകയാൽ ജാരൊപഭൊഗരൂപമായ ഉത്സവമെന്ന സാരം). വ്യക്തം=സ്പഷ്ടം.

വാ— കഃപുനഃപ്രതിദണ്ഡീതിനജാനാമിതദിദാനീംകിം വിധെയം.

അ— പ്രതിദണ്ഡീ പുനഃ കഃ ഇതി ന ജാനാമി തദിദാനീം കിം വിധെയം.

അന്വ— പ്രതിദണ്ഡിയാകട്ടെ ആരെന്നഞാൻ അറിയുന്നില്ല. അതു ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പോൾ എന്തുവിധെയമായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— പ്രതിദണ്ഡീ= ജാരനായിരിക്കുന്ന പുമാൻ, വിധെയം=ചെയ്യപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം.

(നിരൂപ്യ)

വിചാരിച്ചിട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിൻെറ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— കാവാഹാനിഃ ഉച്ചൈഃശബ്ദാപയാമി.

അ— ഹാനിഃ കാ വാ ഉച്ചൈഃ ശബ്ദാപയാമി.

അന്വ— ഹാനി എന്ത ഉച്ചൈസ്സാകും വണ്ണം ശബ്ദിക്കുന്നുണ്ട.

പരി— ഹാനി=ക്ഷതി, (കുറവ) ഉച്ചൈസ്സ=ഉറക്കെ.

വാ— വിച്ഛിദ്യതാമ്സമയാരബ്ധം കൎമ്മ.

അ— അസമയാരബ്ധം കൎമ്മ വിച്ഛിദ്യതാം.

അന്വ— അസമയാരബ്ധമായിരിക്കുന്ന കൎമ്മം വിച്ഛെദിക്കപ്പെട്ടാലും.

പരി അസമയാരബ്ധം=അസമയത്തിങ്കൽ ആരബ്ധം, അസമയം=അസമ്മതമായിരിക്കുന്ന സമയം, അസമ്മതം=സമ്മതമല്ലാത്തത, (നിഷിദ്ധമെന്ന സാരം) ആരബ്ധം=ആരംഭിക്കപ്പെട്ടത, ആരംഭിക്ക=തുടങ്ങുക, വിച്ഛേദിക്ക=ഖണ്ഡിക്ക, (ഉപെക്ഷിക്കുക എന്ന സാരം)

(കിഞ്ചിദുച്ചൈഃ)

പിന്നെയും കുറെ ഉറക്കെ പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു–

വാ— ഭൊ ത്രാഭൊഃ ഉൽഘാട്യതാമിയം കവാടികാ–

അ— ഭൊഃ അത്ര കഃ ഇയം കവാടികാ ഉൽഘാട്യതാം. എടൊ ഇവിടെ ആരുള്ളു ഈ കവാടികാ ഉൽഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടാലും–

പരി— കവാടികാ=വാതില, ഉൽഘടിപ്പിക്ക=തുറക്കുക.

വാ— കിംബ്രവീഷി കിമഭിഹിതം ഇയമാഗച്ഛാമി ഇതി.

അ— കിം അഭിഹിതം ഇയം അഹം ആഗച്ഛാമി–

അന്വ— എന്ത അഭിഹിതമായി ഈ ഞാൻ ആഗമിക്കുന്നു–

പരി— അഭിഹിതം=അഭിധാനംചെയ്യപ്പെട്ടത, അഭിധാനം ചെയ്ക=പറയുക, ആഗമിക്ക=വരിക–

സാ—എന്താണ പറകപ്പെട്ടത– ഒരു വാക്ക എന്നല്ലാതെ അതിന്റെ സംഗ്രഹണമുണ്ടായില്ല– ഞാനിതാ വരുന്നു–

വാ—അയെ വിരതശബ്ദഃ കിഞ്ചെയമുദാരമഞ്ജരീസസംഭ്രമം വിഘടിതകവാടാസാവഹിത്ഥാ മമാന്തഃ പ്രവെശം രുന്ധതീ ബഹിൎന്നിഷ്ക്രാമതി–

അ— അയെ ശബ്ദഃ വിരതഃ കിഞ്ച ഇയം ഉദാരമഞ്ജരീ സസംഭ്രമം വിഘടിതകവാടാ സാവഹിത്ഥാ മമ അന്തഃ പ്രവെശം രുന്ധതി ബഹിഃ നിഷ്ക്രാമതി

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ശബ്ദം വിരതമായി– അതുമാത്രമല്ല ഈ ഉദാരമഞ്ജരി സസംഭ്രമമാകുംവണ്ണം വിഘടിതകവാടയായി സാവഹിത്ഥയായിട്ട എന്റെ അന്തഃ പ്രവെശത്തെ രുന്ധതിയായിട്ട ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കൽ നിഷ്ക്രമിക്കുന്നു–

പരി—വിരതം=വിരമിച്ചത, വിരമിക്ക=ഒതുങ്ങുക, സസംഭ്രമം=സംഭ്രമത്തൊടുകൂടിയത, വിഘടിതകവാടാ=വിഘടിതമായിരിക്കുന്ന കവാടത്തൊടുകൂടിയവൾ, വിഘടിതം = വിഘടിക്കപ്പെട്ടത, വിഘടിക്ക= തുറക്കുക, കവാടം=വാതില, സാവഹിത്ഥാ=അവഹിത്ഥയൊടുകൂടിയവൾ, അവഹിത്ഥാ=ആകാരഗുപ്തി, അന്തഃ പ്രവെശം=അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ ഉള്ള പ്രവെശം, അന്തൎഭാഗം=ഉ

ള്ള, പ്രവെശം=കടപ്പ്, ഉദ്ധതീ=രൊധിപ്പിയ്ക്കുന്നവൻ, രൊധി|ക്ക=മുടക്കുക, ബഹിൎഭാഗം=പുറം, നിഷ്ക്രമിക്ക=വരിക-

സാ— ഒരിക്കുചിതസംഭ്രമമായ ശനാരവം ഇപ്പൊൾ കെൾക്കപ്പെടുന്നില്ല- അതു താനെ അല്ല ഉദാരമഞ്ജരി എന്റെ വാക്ക കെട്ടതിന്റെ ശെഷം സംഭ്രമത്തൊടു കൂടെ വാതിൽ തുറന്ന അകത്തു നടന്നിരുന്ന ഹാസ്യത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെ മറച്ചു വെച്ചു പറവാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഉത്സാഹത്തൊടു കൂടിയവളായിട്ടു എന്റെ അന്തഃപ്രവെശത്തെ മുടക്കുവനായിക്കൊണ്ടു പുറത്തെക്കു ഇതാ വരുന്നു-

വാ— കിംബ്രവീഷി കഠാത്രഭാവ ഇതി-

അ— കഠാ ഭാവഃ അത്ര ആഗതഃ-

അനു— എപ്പൊൾ ഭാവാൻ എവിടെ ആഗതനായി-

പരി— ഭാവൻ=വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്ന, ആഗതൻ=ആഗമിച്ചവൻ, ആഗമിക്ക=വരിക-

(സ്വഗതം)

വാ— ഭവതെവം ഭണാമി-

അ— ഭവതു എവം ഭണാമി-

അനു— ആകട്ടെ ഇപ്രകാരം ഭണിക്കുന്നുണ്ട-

പരി— ഭണിക്ക=പറയുക-

സാ— അല്പമായ അസത്യം ബാധിക്കും എങ്കിലുമാകട്ടെ ഇങ്ങിനെ പറകതന്നെ-

(പ്രകാശം)

വാ— മമാഗതസ്യ സമയൊമുഹൂൎത്തമാത്രൊവ്യതിക്രാന്തഃ-

അ— ആഗതസ്യ മമ മുഹൂൎത്തമാത്രഃ സമയഃ വ്യതിക്രാന്തഃ.

അ— ആഗതനായിരിക്കുന്ന ഇനിക്ക മുഹൂൎത്തമാത്രമായിരിക്കുന്ന സമയം വ്യതിക്രാന്തമായി-

പരി— ആഗതൻ=ആഗമിച്ചവൻ, ആഗമിക്ക=വരിക, മുഹൂൎത്തമാത്രം=മുഹൂൎത്തമായിരിക്കുന്ന പ്രമാണത്തൊടു കൂടിയത, മുഹൂൎത്തം=രണ്ടുനാഴിക, വ്യതിക്രാന്തം=വ്യതിക്രമിച്ചത, വ്യതിക്രമിക്ക=കഴിക-

സാ— ഞാൻ വന്നതിന്റെ ശെഷം രണ്ടുനാഴിക കഴിഞ്ഞു-

വാ— കിംബ്രവീഷി വ്യാവൃതയാഗൃഹകൎമ്മസുമയാന വിജ്ഞാത ഇതി-

അ— ഗൃഹകൎമ്മസു വ്യാവൃതയാ മയാഭാവഃ ന വിജ്ഞാതഇതി

അനു— ഗൃഹകൎമ്മങ്ങളിൽ വ്യാവൃതയായിരിക്കുന്ന എന്നാ|

ൽ ഭാവൻ വിജ്ഞാതനായില്ല-

പരി— ഗൃഹകൎമ്മങ്ങൾ= ഗൃഹസംബന്ധികളായ കൎമ്മങ്ങൾ, (ഗൃഹത്തിങ്കൽവെണ്ടും കൎമ്മങ്ങളെന്നുസാരം)വ്യാവൃതാ= പ്രവൃത്താ, ഭാവൻ= വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്നു, വിജ്ഞാതൻ=അറികപ്പെട്ടവൻ.

സാ— ഗൃഹകൃത്യങ്ങളിൽ ഉത്സാഹിച്ചു വരുന്ന സമയമാകയാൽ അങ്ങയുടെ വരവ ഇതുവരെ എന്നാൽ അറികപ്പെട്ടില്ല.

(സസ്മിതം)

സ്മിതത്തൊടുകൂട്ടംവണ്ണം പറന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— കിമവസിതംഗൃഹകൎമ്മ।

അ— ഗൃഹകൎമ്മ അവസിതം കിം.

അന്വ— ഗൃഹകൎമ്മം അവസിതമായിയൊ.

പരി— ഗൃഹകൎമ്മം= ഗൃഹകൃത്യം, അവസിതം=അവസാനിച്ചത.

വാ— കിംബ്രവിഷി അവസിതപ്രായംഇതി॥

അ— അവസിതപ്രായം ഭവതി-

അന്വ— അവസിതപ്രായമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരി— അവസിതപ്രായം= പ്രായെണഅവസിതം, അവസിതം= അവസാനിച്ചത-

വാ— അഹൊമഹൽഖലെതൽയദനവസിതെനാപീദൃശസ്തെപരിശ്രമഃ।

അ— അഹൊ എതൽ മഹൽ ഖലുയൽ അനവസിതെന അപി തെ ഈദൃശപരിശ്രമഃ-

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഇതുമഹത്തുതന്നെ യാതൊന്നു ഹെതുവായിട്ടു അനവസിതമായിരിക്കുന്ന ഇതുഹെതുവായിട്ടും നിണക്കു ഈദൃശമായിരിക്കുന്ന പരിശ്രമം ജാതമായി-

പരി— ഇത= ഗൃഹകൃത്യം, മഹത്ത= വലുതായിരിക്കുന്നത, അനവസിതം= അവസിതമല്ലാത്തത, അവസിതം= അവസാനിച്ചത, ഈദൃശം= ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നതു, പരിശ്രമം= തളച്ച-

വാ— കിംബ്രവീഷി എഷുദിവസെഷുശിരൊവെദനാഭിഭൂതസ്യജനകസ്യമന്ദിരെജനനീവൎത്തതെതെനസവിശെഷംഇതി-

അ— എഷു ദിവസെഷു ജനനീ ശിരൊവെദനാഭിഭൂതസ്യ ജനകസ്യ മന്ദിരെ വൎത്തതെ തെന ഗൃഹകൎമ്മം സവിശെഷം ഭവതി-

അന്വ— ഈ ദിവസങ്ങളിൽ ജനനിശിരൊവെദനാഭി ഭൂ

തനായിരിക്കുന്ന ജനകന്റെ മന്ദിരത്തിങ്കൽ വൎത്തിക്കുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ടു ഗൃഹകൎമ്മം സവിശേഷമായി ഭവിക്കുന്നു-

പരി— ജനനീ= മാതാവു, ശിരോവേദനാഭിഭൂതൻ= ശിരോവേദനയാൽ അഭിഭൂതൻ, ശിരോവേദനാ= തലവേദനാ, അഭിഭൂതൻ= പീഡിതൻ, ജനകൻ= പിതാവ, മന്ദിരം= ഭവനം, ഗൃഹകൎമ്മം= ഗൃഹകൃത്യം, സവിശേഷം= വിശേഷത്തോടുകൂടിയതു, വിശേഷം= ആധിക്യം-

വാ— മുഗ്ദ്ധേഅസന്നിധാനമസ്മാഭിരവഗതമേവജനന്യാഃ അലമേഭിരജ്ഞപ്രത്യായികൈരനൃതാലാപൈഃവൈകടികനികടേവരാടികാശിരാമുക്താഫലംഗോപ്യതേ ...

നനു- ഉദ്ബുദ്ധഘൎമ്മകണാനുവിദ്ധനിടിലവ്യാസക്തനീലാളകം ദന്താഗ്രക്ഷതമുദ്രിതാധരദളംനിശ്വാസനൃത്യൽകുചം വ്യത്യസ്തശ്ലഥനീവികൌതുകമദവ്രീളാവിലോലേക്ഷണം വ്യക്തംവക്തിതവൈവചൌൎയ്യസുരതവ്യായാമമേതദ്വപുഃ-

അ— മുഗ്ദ്ധേ ജനന്യാഃ അസന്നിധാനം അസ്മാഭിഃ അവഗതം ഏവ അജ്ഞപ്രത്യായികൈഃ ഏഭിഃ അനൃതാലാപൈഃ അലം വൈകടികനികടേ വരാടികാശിരാ മുക്താഫലം ഗോപ്യതേ പശ്യ ഉദ്ബുദ്ധഘൎമ്മകണാനുവിദ്ധനിടിലവ്യാസക്തനീലാളകം ദന്താഗ്രക്ഷതമുദ്രിതാധരദളം നിശ്വാസനൃത്യൽകുചം വ്യത്യസ്തശ്ലഥനീവി കൌതുകമദവ്രീളാവിലോലേക്ഷണം ഏതൽ വപുഃ ഏവ തവ ചൌൎയ്യസുരതവ്യായാമം വ്യക്തം വക്തി.

അന്വ— അല്ലയോ മുഗ്ദ്ധേ ജനനിയുടെ അസന്നിധാനം എന്നാൽ അവഗതമായിട്ടുതന്നെ ഭവിക്കുന്നു- അജ്ഞപ്രത്യായികങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഈ അനൃതാലാപങ്ങൾകൊണ്ടു സാദ്ധ്യമില്ല- വൈകടികനികടത്തിങ്കൽ വരാടികാശിരകൊണ്ടു മുക്താഫലം ഗോപനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു- ദൎശിച്ചാലും ഉദ്ബുദ്ധഘൎമ്മകണാനുവിദ്ധനിടിലവ്യാസക്തനീലാളകമായി ദന്താഗ്രക്ഷതമുദ്രിതാധരദളമായി നിശ്വാസനൃത്യൽകുചമായി വ്യത്യസ്തശ്ലഥനീവിയായി കൌതുകമദവ്രീളാവിലോലേക്ഷണമായിരിക്കുന്ന ഈ വപുസ്സുതന്നെ നിന്റെ ചൌൎയ്യസുരതവ്യായാമത്തെ വ്യക്തമാകുംവണ്ണം വചിക്കുന്നു.

പരി— മുഗ്ദ്ധാ= അനഭിജ്ഞാ, ജനനീ= മാതാവ, അസന്നിധാനം= സന്നിധാനാഭാവം, അവഗതം= അവഗമിക്കപ്പെട്ടതു, അവഗമിക്ക= അറിയുക, അജ്ഞപ്രത്യായികങ്ങൾ= അജ്ഞന്മാരെ വിശ്വസിപ്പിക്കുന്നവ, അജ്ഞന്മാർ= അറിവില്ലാത്തവർ; അനൃതാലാപങ്ങൾ= അസത്യവാക്കുകൾ, വൈകടികനികടം=

വൈകടികന്റെ നികടം, വൈകടികൻ= രത്നപരീക്ഷകൻ, (രത്നത്തെ ലക്ഷണങ്ങൾകൊണ്ടു പരീക്ഷിച്ചു അറിയുന്നവൻ എന്ന സാരം) നികടം= സമീപം, വരാടികാഗീര= വരാടികാഎന്നുള്ള ഗീര, വരാടികാ= കവിടി, ഗീര= വാക്ക, മുക്താഫലം= മുത്തുമണി, ഗോപനം ചെയ്ക= മറയ്ക്കുക, മർശിക്ക ആലോചിക്കുക, ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണാനവിധനിടിലവ്യാസക്തനീലാളകം= ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണാനവിധനിടിലവ്യാസക്തമായിരിക്കുന്ന നീലാളകത്തോടുകൂടിയത, ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണാനവിധനിടിലവ്യാസക്തം= ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണാനവിധനിടിലത്തിങ്കൽ വ്യാസക്തം, ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണാനവിധനിടിലം= ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണ്ണൂനവധമായിരിക്കുന്ന നിടിലം, ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണാനവിധം= ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണങ്ങളൊടനവിധം, ഉത്സൃഷ്ടഭ്രൂമകണങ്ങൾ= ഉത്സൃഷ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഘർമ്മകണങ്ങൾ, ഉത്സൃഷ്ടങ്ങൾ= ഉൽഗമിച്ചിരിക്കുന്നവ, ഉൽഗമിക്ക= പുറപ്പെടുക, ഘർമ്മകണങ്ങൾ= വിയൎപ്പുതുള്ളികൾ, അനവിധം= സംബന്ധം, നിടിലം= നെററി, വ്യാസക്തം= പററിയത, നീലാളകം= നീലമായിരിക്കുന്ന അളകം, നീലം= കറുത്തത, അളകം= കുറുനിര, ദന്താഗ്രക്ഷതമുദ്രിതാധരഗളം= ദന്താഗ്രക്ഷതമുദ്രിതമായിരിക്കുന്ന അധരഗളത്തോടുകൂടിയത, ദന്താഗ്രക്ഷതമുദ്രിതം= ദന്താഗ്രക്ഷതത്താൽ മുദ്രിതം, ദന്താഗ്രക്ഷതം= ദന്താഗ്രങ്ങളുടെ ക്ഷതം, ദന്താഗ്രങ്ങൾ= ദന്തങ്ങളുടെ അഗ്രങ്ങൾ, ദന്തങ്ങൾ= പല്ലുകൾ, ക്ഷതം= വ്രണം, മുദ്രിതം= മുദ്രയൊടുകൂടിയതാക്കപ്പെട്ടത, മുദ്രാ= അടയാളം, അധരഗളം= അധരവും ഗളവും, അധരം= ചുണ്ട, ഗളം= കണ്ഠം, നിശ്വാസനൃത്യൽകുചം= നിശ്വാസം ഹേതുവായിട്ടു നൃത്യത്തുകളായിരിക്കുന്ന കുചങ്ങളോടുകൂടിയത, നിശ്വാസം നിശ്വസനം, നൃത്യത്തുകൾ= ഇളകിയിരിക്കുന്നവ, കുചങ്ങൾ= സ്തനങ്ങൾ, വ്യത്യസ്തശ്ലഥനീവി= വ്യത്യസ്തയായിട്ടു ശ്ലഥയായിരിക്കുന്ന നീവിയൊടുകൂടിയത, വ്യത്യസ്താ= വ്യത്യസിച്ചത, വ്യത്യസിക്ക= വേണ്ടുംപ്രകാരം ഉള്ള സ്ഥിതിയിൽനിന്നു തെററുക, ശ്ലഥാ=അയവൊടുകൂടിയത, നീവി= വസ്ത്രബന്ധം, കൌതുകമദവ്രീളാവിലോലേക്ഷണം= കൌതുകമദവ്രീളാവിലോലങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഈക്ഷണങ്ങളൊടുകൂടിയത, കൌതുകമദവ്രീളാവിലോലങ്ങൾ= കൌതുകമദവ്രീളകൾ ഹേതുവായിട്ടു വിലോലങ്ങൾ, കൌതുകമദവ്രീളകൾ= കൌതുകവും മദവും വ്രീളയും, വ്രീളാ= ലജ്ജ, വിലോലങ്ങൾ= ഇളകിയവ, ഈക്ഷണങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ വപുസ്സ= ശരീരം, ചൌൎയ്യസുരതവ്യായാമം= ചൌൎയ്യസുരതമാകുന്ന വ്യായാമം, ചൌൎയ്യസുരതം= ജാരസം

ഭോഗം, വ്യായാമം= ശരീരായാസകരമായകൎമ്മം, വചിക്ക= പ
റയുക-

സാ— അല്പയൊ ബുദ്ധിമതിനെ നിന്റെ മാതാവ ഇവിടെ ഇല്ലാ എന്ന മുമ്പെതന്നെ ഞാൻഅറിഞ്ഞു- മന്ദബുദ്ധികൾക്കവിശ്വാസത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതുകളായ അസത്യവാക്കുകളെ എന്നൊട പറഞ്ഞിട്ടഫലമില്ല- രത്നത്തെ ലക്ഷണംകൊണ്ട അറിവാൻ സാമൎത്ഥ്യമുള്ളവന്റെ ദൃഷ്ടിയിലകപ്പെട്ട മുത്തിനെഇതു കവിടിയാകുന്നു എന്ന പറഞ്ഞ മറയ്ക്കുന്നതുപൊലെ ആകുന്നു, നിന്റെ ഈ വ്യാപാരം നീ തന്നെ ആലൊചിക്ക.നെററിത്തടത്തികൽ ഉൽഗമിച്ചിരിക്കുന്ന വിയൎപ്പുതുള്ളികൾകൊണ്ടു നെററിനനയുകയാൽ നിന്റെ കുറുനിരകൾ നെററിമെൽ പററിയിരിക്കുന്നു. അധരത്തികലും കണ്ഠത്തികലും ദന്തക്ഷതങ്ങൾ പ്രകാശിച്ചിരിക്കുന്നു. കിതപ്പുകൊണ്ടു മുലകൾ ഇളകുന്നു-വസ്ത്രബന്ധത്തിന്റെ സ്ഥിതി വെണ്ടുംപ്രകാരമല്ലാതെയും അയവൊടുകൂടിയിരിക്കുന്ന അതിപ്രിയനായ പുരുഷന്റെ ദൎശനംഹെതുവായിട്ട ഉണ്ടായ കൌതുകത്തിന്റെ അനുവൃത്തിഹെതുവായിട്ടും കാമജന്യമദംഹെതുവായിട്ടും തന്റെ വ്യാപാരം ഇന്നതായിരുന്നു എന്ന ഇനിക്ക ഊഹം ജനിച്ചുവൊ എന്നുള്ള ശങ്ക ഹെതുവായിട്ടുഉണ്ടായ ലജ്ജഹെതുവായിട്ടും നിന്റെ കണ്ണുകൾ ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു- ഇങ്ങിനെഉള്ള ഈ ശരീരം തന്നെ ഇങ്ങിനെഉള്ളആയാസത്തിന്ന കാരണമായകൎമ്മം ചെയ്യ്തുസുരതമാകുന്നു- എന്ന സ്പഷ്ടമാകുംവണ്ണംപറയുന്നു. പിന്നെ നിന്റെ ഈ അസത്യ വചനങ്ങൾകൊണ്ട എന്തഫലിപ്പാൻ പൊകുന്നു-

(കൎണ്ണംദത്വാ)

കൎണ്ണത്തെ ദാനം ചെയ്യ്തിട്ട (ചെവികൊടുത്തിട്ട) എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— അയെഅഭ്യന്തരഗതെനകെനകിലികിലിതം-

അ— അയെ ഉദാരമഞ്ജരി അഭ്യന്തരഗതെന കെന കിലികിലിതം.

അനു— അല്ലയൊ ഉദാരമഞ്ജരി അഭ്യന്തരഗതനായിരിക്കുന്ന എവനൊരുത്തനാൽ കിലികിലിപ്പഎന്നുള്ളതുണ്ടായി.

പരി— അഭ്യന്തരഗതൻ= അഭ്യന്തരത്തികൽ ഗതൻ, അഭ്യന്തരം= അന്തൎഭാഗം, ഗതൻ= അവസ്ഥിതൻ,കിലികിലിക്ക=കിലികിലിഎന്ന ശബ്ദിക്കുക.

സാ— അകത്തിന്ന കിലികില എന്ന ഒരു ശബ്ദത്തെ പ

ലപ്പെടിച്ചത ആര.

(വിലൊക്യ)

നൊക്കീട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— അന്തഃസ്ഥഃ ായംകവാടവിഹിതമൂൎത്തിഃ.

അ— അയം കവാടവിഹിതമൂൎത്തിഃ അന്തസ്ഥഃഭവതി.

അന്വ— ഇവൻ കവാടവിഹിതമൂൎത്തിയായിട്ട അന്തസ്ഥനായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— കവാടവിഹിതമൂൎത്തി- കവാടവിഹിതയായിരിക്കുന്ന മൂൎത്തിയൊടുകൂടിയവൻ, കവാടവിഹിതാ=കവാടംകൊണ്ട വിഹിത, കവാടം= വാതില, വിഹിതാ=വിധാനം ചെയ്യപ്പെട്ടത, വിധാനംചെയ്ക= മറയ്ക്കുക, മൂൎത്തി= ശരീരം, അന്തസ്ഥൻ=അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവൻ, അന്തൎഭാഗം= ഉള്ള, സ്ഥിതിചെയ്ക= നില്ക്കുക

സാ— വാതൽകൊണ്ട മറയ്ക്കപ്പെട്ടശരീരത്തൊടുകൂടിയവനായിട്ട ഒരുത്തൻ ഉള്ളിൽ നില്ക്കുന്നു ആരെന്ന അറിയുന്നില്ല.

(നിപുണംനിരൂപ്യ)

നിപുണമാകുംവണ്ണം നിരൂപിച്ചിട്ട (നല്ലവണ്ണംനൊക്കീട്ട) പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— ഹസിതൊദയവികസിതമാനനമാത്രംബഹിഃപ്രകാശയൻവ്യുൽപന്നപ്രായവിടവൃത്തൊവിപ്രസൂനുൎവ്വിദഗ്ദ്ധ കെതുസ്സമാലക്ഷ്യതെ-

അ— ഹസിതൊദയവികസിതംആനനമാത്രം ബഹിഃ പ്രകാശയൻ വ്യുൽപന്നപ്രായം വിടവൃത്തഃ വിദഗ്ദ്ധകെതുഃ വിപ്രസൂനുഃ സമാലക്ഷ്യതെ.

അന്വ— ഹസിതൊദയവികസിതമായിരിക്കുന്ന ആനനത്തെ തന്നെ ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കൽ പ്രകാശയന്നായിട്ട വ്യുൽപന്നപ്രായ വിടവൃത്തനായിരിക്കുന്ന വിദഗ്ദ്ധകെതുവാകുന്ന വിപ്രസൂനു സമാലക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി— ഹസിതൊദയവികസിതം= ഹസിതൊദയം ഹെതുവായിട്ട വികസിതം= ഹസിതൊദയം= ഹസിതത്തിന്റെ ഉദയം, ഹസിതം=ചിരി, ഉദയം=ഉൽഗമം, വികസിതം=വികസിച്ചത, വികസിക്ക=വിടരുക, ആനനം=മുഖം, ബഹിൎഭാഗം=പുറം, പ്രകാശയൻ= പ്രകാശിപ്പിച്ചിയങ്ങുന്നവൻ, വ്യുൽപന്നപ്രായ വിടവൃത്തൻ= വ്യുൽപന്നപ്രായമായിരിക്കുന്ന വിടവൃത്തത്തൊടുകൂടിയവൻ, വ്യുൽപന്നപ്രായം=പ്രായെണവ്യുൽപന്നം, വ്യുൽപ

നം=അറികപ്പെട്ടത, വിടവൃത്തം=വിടന്മാരുടെവൃത്തം, വിടന്മാർ= വെശ്യാഭത്താക്കന്മാർ, വൃത്തം= ആചാരം, വിപ്രസൂനു= ബ്രാഹ്മണപുത്രൻ, സമാലക്ഷിക്ക= ദശിക്കുക

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— സാധുസഖെസാധു-

അ— ഹെസഖെ ഇദം സാധു സാധു.

അനു— അല്ലയൊ,സഖെ ഇതുസാധുവാകുന്നു സാധുവാകുന്നു.

പരി— സഖി= സുഹൃത്ത, (സ്നേഹമെന്ന സാരം) ഇതു= വിടവൃത്തിസ്വീകാരം, സാധു= നല്ലത.

വാ— കിംബ്രവീഷി സ്വരാനുമാനെനഭവന്തമനുമിനൊമി സ്മൃതതശ്ചാനുയൊഗകൌശലെനാപ്രത്യക്ഷൊവ്യവഗമ്യതെഭാവെനെതിസ്വയമെവാപരൊക്ഷതാംപ്രാപ്തൊസ്മി അനുഗൃഹ്യതാഞ്ചായംജനൊന്തഃപ്രവെശനെതി-

അ— അഹം സ്വരാനുമാനെന ഭവന്തം അനുമിനൊമിസ്മൃതതഃ ച അപ്രത്യക്ഷഃ അപി അനുയൊഗകൌശലെന ഭാവെന അവഗമ്യതെ ഇതി സ്വയം എവ അഹം അപരൊക്ഷതാം പ്രാപ്തഃ അസ്മി അയം ജനഃ ച ഭവതാ അന്തഃ പ്രവെശന അനുഗൃഹ്യതാം.

അനു— ഞാൻ സ്വരാനുമാനംകൊണ്ടു ഭവാനെ അനുമിച്ചു. അനന്തരം അപ്രത്യക്ഷനായിരിക്കുന്നവനും,അനുയൊഗകൌശലം ഹെതുവായിട്ടു ഭാവനാൽ അവഗമിക്കപ്പെടുന്നു. എന്നിതു ഹെതുവായിട്ടു താനെതന്നെ അപരൊക്ഷതയെ പ്രാപ്തനായി ഭവിക്കുന്നു. ഈ ജനവും ഭവാനാൽ അന്തഃപ്രവെശംകൊണ്ടു അനുഗ്രഹിക്കപ്പെടെണം-

പരി— സ്വരാനുമാനം= സ്വരമാകുന്ന അനുമാനം, സ്വരം= ഒച്ച, അനുമാനം= ലിംഗം, ഭവാൻ അങ്ങുന്ന, അനുമിക്ക= കാണാതെ തന്നെ അറിക, അപ്രത്യക്ഷൻ= പ്രത്യക്ഷനല്ലാത്തവൻ, പ്രത്യക്ഷൻ= അക്ഷികളുടെ നെരെനിൽക്കുന്നവൻ, അക്ഷികൾ= കണ്ണുകൾ, അനുയൊഗകൌശലം=അനുയൊഗത്തിങ്കലുള്ള കൌശലം, അനുയൊഗം= പ്രശ്നം, കൌശലം= സാമർത്ഥ്യം, ഭാവൻ= വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്ന, അവഗമിക്ക= അറിയുക, അപരൊക്ഷതാ=പ്രത്യക്ഷത്വം,പ്രാപ്തൻ=പ്രാപിച്ചവൻ, ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന, അന്തഃപ്രവെശം= അന്തർഭാഗത്തിങ്കലുള്ള പ്രവെശം, അന്തർഭാഗം= ഉള്ള, പ്രവെശം= പ്രാപ്തി-

വാ— മാമൈവംഏതാവതൈവാലമനൌചിത്യെവിച്ഛിന്നി
കൎമ്മണഃപ്രായശ്ചിത്താൎത്ഥംയുവാഭ്യാമന്തരംപ്രവിശ്യതാംസാധയാ
മൊവയംപ്രതിഗൃഹ്യതാംചാശീഃ

അ— ഏവം മമ ഏതാവതാ ഏവ അനൌചിത്യെന
അലം വിച്ഛിന്ന കൎമ്മണഃ പ്രായശ്ചിത്താൎത്ഥം യുവാഭ്യാം അഭ്യ
ന്തരം പ്രവിശ്യതാം വയം സാധയാമഃ ആശീഃ പ്രതിഗൃഹ്യതാം
ച-

അന്വ— ഇപ്രകാരം വടിക്കരുത വടിക്കരുത ഏതാവത്താ
യിരിക്കുന്ന അനൌചിത്യംകൊണ്ടു തന്നെ മതിയായി- വിച്ഛിന്ന
കൎമ്മത്തിന്റെ പ്രായശ്ചിത്തത്തിന്നായികൊണ്ടു നിങ്ങളാൽ അഭ്യ
ന്തരം പ്രവെശിക്കപ്പെട്ടാലും ഞങ്ങൾ സാധിക്കുന്നു- ഈ ആശി
സ്സ പ്രതിഗ്രഹിക്കപ്പെടുകയും വെണം-

പരി— വടിക്ക= പറയുക, ഏതാവത്ത= ഇത്രയുള്ളത, അ
നൌചിത്യം= അനുചിതത്വം, വിച്ഛിന്നകൎമ്മം= വിച്ഛിന്നമായി
രിക്കുന്ന കൎമ്മം, വിച്ഛിന്നം= വിച്ഛെദിക്കപ്പെട്ടത, വിച്ഛെദിക്ക= മു
ടക്കുക, അഭ്യന്തരം= അന്തൎഭാഗം, പ്രവെശിക്ക=സാധിക്ക, ഗമിക്ക=
ആശീസ്സ= ആശിൎവ്വാദം, പ്രതിഗ്രഹിക്ക= സ്വീകരിക്കുക-

സാ— അന്തൎഭാഗത്തിങ്കൽ പ്രവെശംകൊണ്ട എന്ന പറ
യരുത-നിങ്ങളുടെ വിസ്രംഭസംഗമത്തിന്ന മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ വിഘ്ന
ത്തെ ജനിപ്പിച്ചതഹെതുവായിട്ടു തന്നെ എന്റെ അസമീക്ഷ്യകാ
രിത്വം പശ്ചാത്തപ്തമായി-നിങ്ങൾ മുടങ്ങിയ കൎമ്മത്തെ മുഴപ്പിപ്പാനാ
യിക്കൊണ്ട അകത്തെക്ക പൊകെണം ഞാൻ പൊകുന്നു- അതുത
ന്നെഅല്ല നിങ്ങൾഎന്റെ ഈ ആശിൎവാദത്തെ സ്വീകരിക്കയും
വെണം-

സ്ര്- ചാക്രവാകീമിമാംവൃത്തിമാചരന്താവശംകിതൌ। ഭൂ
യാസ്തംസുഖിനൌനിത്യംപ്രത്യൂഹൊമാസ്തു ചെദൃശഃ-

അ— യുവാം അശംകിതൌ ചാക്രവാകീം ഇമാംവൃത്തിംആ
ചരന്തൌ നിത്യം സുഖിനൌ ഭൂയാസ്തം ഈദൃശഃ പ്രത്യൂഹഃ മാഅ
സ്തു ച-

അന്വ— നിങ്ങൾ അശംകിതന്മാരായിട്ടു ചാക്രവാകിയാ
യിരിക്കുന്ന ഈ വൃത്തിയെ ആചരത്തുകളായിട്ടു എന്നും സുഖിക
ളായി ഭവിക്കട്ടെ- ഈദൃശമായിരിക്കുന്ന വിഘ്നം ഭവിക്കാതെയുമിരി
ക്കട്ടെ-

പരി— അശംകിതന്മാർ= ശംകാരഹിതന്മാർ, ചാക്രവാ
കീ= ചക്രവാകങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചത, ചക്രവാകങ്ങൾ= ചക്രവാ

കപ്പക്ഷികൾ, വൃത്തി= വ്യാപാരം, (ചക്രവാകങ്ങൾക്ക രാത്രിയിൽ വിരഹം ഭവിക്കുന്നതാകയാൽ സംഭോഗംപകലാകുന്നു- അതുഹേതുവായിട്ട ചാക്രവാകിയായിരിക്കുന്ന വൃത്തിഎന്നതിന്ന ദിവാസംഭോഗമെന്നുള്ള സാരാൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക) ആചരണ്യുകൾ= ആചരിച്ചിയങ്ങുന്നവർ, ആചരിക്ക= ചെയ്ക, സുഖികൾ= സുഖത്തോടുകൂടിയവർ, ഈദൃശം= ഇപ്രകാരമുള്ളത, പ്രത്യൂഹം= വിഘ്നം-

വാ— അയെപ്രഹസിതാവഭ്യന്തരംപ്രവിഷ്ടൌഗച്ഛാമി।

അ— അയെ പ്രഹസിതൌ അഭ്യന്തരം പ്രവിഷ്ടൌഅഹം ഗച്ഛാമി-

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം പ്രഹസിതന്മാരായിട്ട അഭ്യന്തരത്തെ പ്രവിഷ്ടന്മാരായി ഞാൻ ഗമിക്കുന്നു.

പരി— പ്രഹസിതന്മാർ=പ്രഹസിച്ചവർ, പ്രഹസിക്ക=ചിരിക്കുക, അഭ്യന്തരം=അന്തൎഭാഗം, പ്രവിഷ്ടന്മാർ=പ്രവെശിച്ചവർ, ഗമിക്ക=പൊകെ.

(പരിക്രാമൻ പുരതൊദത്തദൃഷ്ടിഃ)

പരിക്രമിച്ചിയങ്ങുന്നവനായിട്ട (നടന്നിയങ്ങുന്നവനായിട്ട) പുരൊഭാഗത്തിങ്കൽ (അഗ്രഭാഗത്തിംകൽ) ദത്തദൃഷ്ടിയായിട്ട (ദൃഷ്ടിയെ ദാനംചെയ്കവനായിട്ട) പായുന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— അയെപ്രമദവതീപ്രഥമദൃഷ്ടാമദഭിമുഖമാഗച്ഛതി അഹൊത്തുഖല്വന്യാംഗനതനദൊഹദാരംഭസവിശെഷ രമണീയാന്യംഗകാനി തഥാഹി.

ഗണ്ഡംചുംബതിപാണ്ഡിമാനയനയൊരാലസ്യമാലക്ഷ്യതെ
ശ്യാമാകാചനകാന്തിരുന്നതമുരൊജാഗ്രംസമാലംബ്യതെ।
പുഷ്പെഷൊസ്ത്രിജഗജ്ജിതൊഭഗവതൊമൌവീനിഭാദൃശ്യതെ
മദ്ധ്യെകിഞ്ചനവൃദ്ധിമെതിചപരിസ്പൃഷ്ടാചരൊമാവലിഃ॥

അ— പ്രിയെ അമദവതീ പ്രഥമദൃഷ്ടാ മദഭിമുഖം ആഗച്ഛതി അഹൊ ത്തു ഖലു അന്യാഃ അംഗകാനി നൂതനദൊഹദാരംഭസവിശെഷ രമണിയാനി തഥാഹി പാണ്ഡിമാ ഗണ്ഡം ചുംബതി നയനയൊഃ ആലസ്യം ആലക്ഷ്യതെ ശ്യാമാ കാചന കാന്തിഃ ഉന്നതം ഉരൊജാഗ്രം സമാലംബതെ മദ്ധ്യെരൊമാവലിഃ പരിസ്പൃഷ്ടാ ച ത്രിജഗൽജ്ജിതഃ പുഷ്പെഷൊഃ ഭഗവതഃ മൌവ്വിനിഭാ ദൃശ്യതെ കിഞ്ചന വൃദ്ധിം എതി ച.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം പ്രമദവതീപ്രഥമദൃഷ്ടാവ മദഭിമു

ഖരാകാരം വന്നും ആഗമിക്കുന്നു. ആശ്ചൎയ്യം തന്നെ. ഇവളുടെ അംഗങ്ങൾ നൂതനദോഹദാരംഭസവിശേഷരമണീയങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊ പാണ്ഡിമാവ ഗണ്ഡത്തെ ചുംബിക്കുന്നു. നയനങ്ങളിൽ ആലസ്യം ആലക്ഷിക്കപ്പെടുന്നു. ശ്യാമയായിരിക്കുന്ന ഒരു കാന്തിഉന്നതമായിരിക്കുന്ന ഉരോജാഗ്രത്തെ സമാലംബിക്കുന്നു. മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ രോമാവലിപരിസ്പഷ്ടമായിട്ട ത്രിജഗൽജ്ജിത്തായിരിക്കുന്ന പുഷ്പേഷുവാകുന്ന ഭഗവാന്റെ മൌൎവ്വീനിഭയായിട്ട ദശിക്കപ്പെടുന്നു. അല്പമാകും വണ്ണം വൃദ്ധിയെ പ്രാപിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

പരി— പ്രമദവതീപ്രഥമദൌഹിതാവ= പ്രമദവതിയുടെ പ്രഥമദൌഹിതാവ, പ്രമദവതീ=പ്രമദവതീഎന്ന വെശ്യാ, പ്രഥമദൌഹിതാവ= ജ്യേഷ്ഠപുത്രീ, മദഭിമുഖം=ഇനിക്ക അഭിമുഖം, ആഗമിക്ക=വരിക, അംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങൾ, നൂതനദോഹദാരംഭസവിശേഷരമണീയങ്ങൾ=നൂതനദോഹദാരംഭം ഹെതുവായിട്ട സവിശേഷരമണീയങ്ങൾ, നൂതനദോഹദാരംഭം= നൂതനദോഹദത്തിന്റെ ആരംഭം, നൂതനദോഹദം=നൂതനമായിരിക്കുന്ന ദൊഹദം, നൂതനം= നവം, ദോഹദം= ഗൎഭം, സവിശേഷരമണീയങ്ങൾ=സവിശേഷമാകുംവണ്ണം രമണീയങ്ങൾ, സവിശേഷം=വിശേഷത്തൊടുകൂടിയത, രമണീയങ്ങൾ=മനൊഹരങ്ങൾ, പാണ്ഡിമാവ=ധാവള്യം, (വെളുപ്പ) ഗണ്ഡം=കവിൾത്തടം,ചുംബിക്ക=ആശ്രയിക്കുക, നയനങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ, ആലസ്യം=അലസതാ. ആലക്ഷിക്ക=അല്പമാകുംവണ്ണം കാണുക, ശ്യാമാ=കറുത്തത, കാന്തി=ശോഭാ, ഉന്നതം=ഉയൎച്ചയൊടുകൂടിയത, ഉരോജാഗ്രം=ഉരോജങ്ങളുടെ അഗ്രം, ഉരോജങ്ങൾ=സ്തനങ്ങൾ, സമാലംബിക്ക=സംശ്രയിക്കുക, മദ്ധ്യം മദ്ധ്യപ്രദേശം, രോമാവലി=രെഖാകാരമായിരിക്കുന്ന രോമസമൂഹം. പരിസ്പഷ്ടാ=സൎവ്വത്രസ്പഷ്ടാ, ത്രിജഗജ്ജിത്ത=ത്രിജഗത്തിനെ ജയിച്ചവൻ, ത്രിജഗത്ത=ത്രൈലൊക്യം, പുഷ്പേഷു=കാമദെവൻ, മൌൎവ്വീനിഭാ=മൌൎവ്വിയൊടുതുല്യാ, മൌൎവ്വീ=ഞാണ, ദശിക്ക=കാണുക, വൃദ്ധി=വൎദ്ധനം-

സ്വാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു-

പാ— അയെ സന്നിഹിതാകുതൊഭവതീ-

അ— അയെ സന്നിഹിതാ ഭവതീ കുതഃ-

അന്വ— സന്തൊഷം സന്നിഹിതയായി നീ എവിടെനിന്ന വരുന്നു.

പരി— സന്നിഹിതാ=സമീപപ്രാപ്താ, (അടുക്കെ വന്നവൾ)

വാ— കിംബ്രവീഷി സാംപ്രതം സ്വഗൃഹാദെവെതി-
അ— സാംപ്രതം സ്വഗൃഹാൽ ഏവ-
അന്വ— ഇപ്പൊൾ സ്വഗൃഹത്തിംകൽ നിന്നതന്നെ-
പരി— സ്വഗൃഹം=തന്റെ ഗൃഹം, ഗൃഹം=ഭവനം-
വാ— സംപ്രതമാപന്നസത്വാമവലൊക്യവയം പ്രമൊദഖെദയൊരന്തരായിതവൎത്മനി വൎത്താമഹെയതഃ-

൩൩. സന്താനലാഭംസഞ്ചിന്ത്യസന്തൊഷമയതെമനഃ ദൂയതെ ചപുനൎന്നവ്യയൌവനാപായശംകയാ।

അ—സംപ്രതം ഭവതിം ആപന്നസത്വാം അവലൊക്യ വയം പ്രമൊദഖെദയൊഃ അന്തരായിതവൎത്മനി വൎത്താമഹെ യതഃ സന്താനലാഭം സഞ്ചിന്ത്യ മനഃ സന്തൊഷം അയതെ നവ്യയൌവനാപായശങ്കയാ പുനഃ ദൂയതെ ച-

അന്വ— ഇപ്പൊൾ ഭവതിയെ ആപന്നസത്വയായി അവലൊകനം ചെയ്തിട്ട ഞങ്ങൾ പ്രമൊദഖെദങ്ങളുടെ അന്തരായി തവൎത്മത്തിങ്കൽ വൎത്തിക്കുന്നു. യാതൊന്ന ഹെതുവായിട്ട സന്താനലാഭത്തെ സഞ്ചിന്തിച്ചിട്ട മനസ്സ സന്തൊഷത്തെ പ്രാപിക്കുകയും നവ്യയൌവനാപായശങ്കഹെതുവായിട്ടാകട്ടെ ദുഃഖിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു-

പരി— ഭവതീ=നീ, ആപന്നസത്വാ=ഗൎഭിണീ, അവലൊകനംചെയ്ക=കാണുക, പ്രമൊദഖെദങ്ങൾ=പ്രമൊദവും ഖെദവും, പ്രമൊദം=സന്തൊഷം, ഖെദം=ദുഃഖം, അന്തരായിതവൎത്മം= അന്തരായിതമായിരിക്കുന്ന വൎത്മം, അന്തരായിതം=മദ്ധ്യഗതം, വൎത്മം=മാൎഗ്ഗം, വൎത്തിക്ക=സ്ഥിതിചെയ്ക, സന്താനലാഭം=സന്താനത്തിന്റെ ലാഭം,സന്താനം=സന്തതി,നവ്യയൌവനാപായശങ്കാ= നവ്യയൌവനാപായത്തിന്റെ ശങ്കാ,നവ്യയൌവനാപായം=നവ്യയൌവനത്തിന്റെഅപായം,നവ്യയൌവനം=നവ്യമായിരിക്കുന്ന യൌവനം, നവ്യം=നൂതനം, അപായം=നാശം-

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു-
കിംബ്രവീഷി സ്നെഹലക്ഷണം ഖലെതൽ-
അ— എതൽ സ്നെഹലക്ഷണം ഖലു-
അന്വ— ഇത സ്നെഹലക്ഷണമാകുന്നു-
പരി— സ്നെഹലക്ഷണം=സ്നെഹത്തിന്റെ ലക്ഷണം-
വാ— അഥകിയന്മാസൊവൎത്തതെ-
അ— അഥ കിയാൻ മാസഃ വൎത്തതെ-
അന്വ— വെറെ ഒന്ന ചൊദിക്കപ്പെടുന്നു- കിയത്തായ

രിക്കുന്ന മാസം വൎത്തിക്കുന്നു.

പരി—കിയത്ത=എത്രതോരു പരിമാണത്തോടു കൂടിയത, (എത്രാമത്തെതരം എന്ന സാരം) വൎത്തിക്ക=വൎത്തമാനമായി ഭവിക്കുക.

സാ— ഇനി വെറെരുന്നു ചൊദിക്കുന്നു. ഇതു എത്രാമത്തെ മാസമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി ആഗാമി പഞ്ചമ ഇതി.

അ— ആഗാമീ മാസഃ പഞ്ചമഃ.

അന്വ— ആഗാമിയായിരിക്കുന്ന മാസം പഞ്ചമമാകുന്നു.

പരി—ആഗാമി=ഭാവി, (വരാക്കുന്നത എന്ന സാരം) പഞ്ചമം=അഞ്ചാമത്തെത.

(സസ്മിതം)

വാ—സംപ്രദായഃഖല്വയംസകലനാരീണാം യദതീതാനാഗതാഭ്യാംവൎത്തമാനമാസനിൎദ്ദേശഃ.

അ— അതീതാനാഗതാഭ്യാം വൎത്തമാന മാസനിൎദ്ദേശഃ കൎത്തവ്യഃ ഇതി യൽ അയം സകലനാരീണാം സംപ്രദായഃ ഖലു.

അന്വ— അതീതാനാഗതങ്ങൾ കൊണ്ടു വൎത്തമാനകാലനിൎദ്ദേശം കൎത്തവ്യമാകുന്നു എന്നുള്ളതു യാതൊന്നൊ ഇതു സകലനാരികളുടെയും സംപ്രദായമൊ.

പരി— അതീതാനാഗതങ്ങൾ=അതീതവും അനാഗതവും, അതീതം=ഭൂതം, (കഴിഞ്ഞത) അനാഗതം=ഭാവി, (വരുവാൻ പൊകുന്നത) വൎത്തമാനമാസനിൎദ്ദേശം= വൎത്തമാനമാസത്തിന്റെ നിൎദ്ദേശം, വൎത്തമാനമാസം=വൎത്തമാനമായിരിക്കുന്ന മാസം, വൎത്തമാനം=വൎത്തിച്ചിയങ്ങുന്നത, വൎത്തിക്ക=അപ്പൊൾ ഉള്ളതായിരിക്കുക, നിൎദ്ദേശം=ജ്ഞാപനം, കൎത്തവ്യം=ചെയ്യപ്പെട്ടുവാൻ യൊഗ്യം, സകലനാരികൾ=സകലകളായിരിക്കുന്ന നാരികൾ, സകലകൾ=ഒട്ടൊഴിയാതെ യുള്ളവ, നാരികൾ=സ്ത്രീകൾ.

വാ— കിംബ്രവീഷി ജനനീവചനംനാതിക്രമണീയ മിതി.

അ— ജനനീവചനം അതിക്രമണീയം നഭവതി.

അന്വ— ജനനീവചനം അതിക്രമണീയമായി ഭവിക്കുന്നില്ല.

പരി— ജനനീവചനം=ജനനിയുടെ വചനം, ജനനീ=മാതാവ, വചനം=വാക്കു, അതിക്രമണീയം=അതിക്രമിക്കപ്പെട്ടുവാൻ യൊഗ്യം.

സാ— വൎത്തമാനമാസത്തെ ഇപ്രകാരമല്ലാതെ പറയരുതെന്ന അമ്മ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു. അതിനെ അതിക്രമിക്കരുതെന്നു

വിചാരിച്ചിട്ടാകുന്നു ഞാൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞത-

വാ— തഥിമയാപി കിഞ്ചിജ്ജനനീജനകഥനീയം കഥ്യതെ-

൧. ശ്യാമചൂചുകധരൌപയൊധരാവീഷദുന്നതമിദംതഥൊദരം അഞ്ചലെനമൃദുലെനവാസസൊമഞ്ജുഭാഷിണിതിരൊഹിതം കുരു।

അ— തഥി മായ അപി ജനനീജനനകഥനീയം കിഞ്ചിൽ കഥ്യതെഹെ മഞ്ജുഭാഷിണി ശ്യാമചൂചുകധരൌ പയൊധരൌ തഥാ ഈഷദുന്നതം ഇദം ഉദരംച വാസസഃ മൃദുലെന അഞ്ചലെന തിരൊഹിതം കുരു-

അന്വ— എന്നാൽ എന്നാലും ജനനീജനകഥനീയമായിരിക്കുന്ന ഒന്ന കഥിക്കപ്പെടുന്നു. അല്ലയൊ മഞ്ജുഭാഷിണി ശ്യാമചൂചുകധരങ്ങളായിരിക്കുന്ന പയൊധരങ്ങളെയും അപ്രകാരം ഈഷദുന്നതമായിരിക്കുന്ന ഈ ഉദരത്തെയും വാസസ്സിന്റെ മൃദുലമായിരിക്കുന്ന അഞ്ചലം കൊണ്ട തിരൊഹിതമാക്കി ചെയ്യാലും.

പരി— ജനനീജനകഥനീയം= ജനനീജനത്താൽ കഥനീയം, ജനനീജനം= മാതൃജനം, കഥനീയം= കഥിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം, കഥിക്ക=പറയുക, മഞ്ജുഭാഷിണീ=മഞ്ജുവാകുംവണ്ണം ഭാഷിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവൾ,മഞ്ജു=മനൊഹരം. ഭാഷിക്ക=പറയുക. ശ്യാമചൂചുകധരങ്ങൾ=ശ്യാമചൂചുകത്തെ ധരിക്കുന്നവ, ശ്യാമചൂചുകം=ശ്യാമമായിരിക്കുന്ന ചൂചുകം. ശ്യാമം=കറുത്തത, ചൂചുകം=അഗ്രം, പയൊധരങ്ങൾ=സ്തനങ്ങൾ. ഈഷദുന്നതം=അല്പമാകുംവണ്ണം ഉന്നമിച്ചത. ഉന്നമിക്ക=പൊങ്ങുക, ഉദരം=വയറ. വാസസ്സ=വസ്ത്രം. മൃദുലം=മൃദു. അഞ്ചലം=അഗ്രം. തിരൊഹിതം=മറയ്ക്കപ്പെട്ടത.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി ജനനീനിർവ്വിശെഷഃ ഖലുഭവാൻ പ്രണയെനതഥൈവക്രിയതെ ഇതി.

അ— ഭവാൻ പ്രണയെന ജനനീ നിർവ്വിശെഷഃ ഖലു തഥാ ഏവ ക്രിയതെ.

അന്വ— ഭവാൻ പ്രണയം ഹെതുവായിട്ടുജനനീനിർവ്വിശെഷനല്ലയൊ. അപ്രകാരം തന്നെ ചെയ്യപ്പെടുന്നു.

പരി— ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന. പ്രണയം=സ്നെഹം. ജനനീനിർവ്വിശെഷൻ=ജനനിയൊട സദൃശൻ. ജനനീ=മാതാവ.

(വാസഃപിധിതെകുചതടെകരംവിന്യസ്യ)

വാസവിഹിതെ (വസ്ത്രംകൊണ്ടു മറയ്ക്കപ്പെട്ടതായിരിക്കുന്ന കുചതടെ (സ്തനതടത്തിങ്കിൽ) കരത്തെ വിന്യസിച്ചിട്ടു (കൈവെച്ചിട്ടു) പറയുന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

നൃപ. ഘനയൊസ്തനയൊൎന്നസ്യാദനയൊഃപതനവ്യഥാ।
ഇദമെവമനൊജ്ഞാംഗിമുഹുരാശാസ്മഹെവയം॥

അ— ഘനയൊഃ അനയൊഃ സ്തനയൊഃ പതനവ്യഥാ ന സ്യാൽ ഹെ മനൊജ്ഞാംഗി വയം ഇദം ഏവ മുഹുഃ ആശാസ്മഹെ.

അന്വ— ഘനങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഈസ്തനങ്ങൾക്കുപതനവ്യഥാ ഭവിക്കരുത. അല്ലയൊ മനൊജ്ഞാംഗി ഞങ്ങൾ ഇതിനെ തന്നെ പിന്നെയും പിന്നെയും ആശാസിക്കുന്നു-

പരി— ഘനങ്ങൾ= നിബിഡങ്ങൾ, (അന്തരത്തൊടുകൂടാത്തവ എന്ന സാരം) സ്തനങ്ങൾ= കുചങ്ങൾ, പതനവ്യഥാ= പതനംഹെതുവായിട്ടുള്ള വ്യഥാ, പതനം= പ്രലംബനം, വ്യഥാ= ദുഃഖം, മനൊജ്ഞാംഗി= സുന്ദരി, ആശാസിക്ക= ഇച്ശിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— അഥ കുത്രപ്രസ്ഥിതാ.

അ— അഥ ഭവതി കുത്ര പ്രസ്ഥിതാ.

അന്വ— ഞാൻ ചൊദിക്കുന്നു. നീ എവിടെ പ്രസ്ഥിതയാകുന്നു.

പരി— പ്രസ്ഥിതാ= പ്രസ്ഥാനം ചെയ്തവൾ, പ്രസ്ഥാനം ചെയ്ക, പുറപ്പെടുക.

സാ— നീ എവിടെ പ്രാപിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടവളാകുന്നു.

വാ— കിംബ്രവീഷി മാകന്ദൊദ്യാനസന്നിഹിതംഭഗവന്തം മകരകെതനമഭിവന്ദിതുമിതി.

അ— മാകന്ദൊദ്യാനസന്നിഹിതം ഭഗവന്തം മകരകെതനം അഭിവന്ദിതും പ്രസ്ഥിതാ അസ്മി.

അന്വ— മാകന്ദൊദ്യാനസന്നിഹിതനായിരിക്കുന്ന മകരകെതനനാകുന്ന ഭഗവാനെ അഭിവന്ദിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പ്രസ്ഥിതയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— മാകന്ദൊദ്യാനസന്നിഹിതൻ= മാകന്ദൊദ്യാനത്തിങ്കൽ സന്നിഹിതൻ, മാകന്ദൊദ്യാനം= സഹകാരവനം, സന്നിഹിതൻ= വൎത്തമാനൻ, മകരകെതനൻ=കാമദെവൻ, അഭിവന്ദിക്ക= വന്ദിക്കുക, പ്രസ്ഥിതാ= പുറപ്പെട്ടവൾ.

സാ— ഞാൻ സഹകാരവനത്തിങ്കൽ വസിക്കുന്ന കാമദെവനാകുന്ന ഭഗവാനെ വന്ദിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടവളാകുന്നു.

വാ— തൎഹിയാഹിവയമപിസാധയാമഃ.

അ— തൎഹി ത്വം യാഹി വയം അപി സാധയാമഃ.

അന്വ— എന്നാൽ നീ യാനം ചെയ്താലും ഞാനും സാധിക്കുന്നു.

പരി— യാനം ചെയ്ക= പൊക, സാധിക്ക= പൊക.

(പരിക്രാമൻപുരതൊവിലൊക്യ)

പരിക്രമിച്ചിയങ്ങുന്നവനായിട്ടു (നടന്നിയങ്ങുന്നവനായിട്ടു) പുരതൊവിലൊക്യ (മുമ്പിൽ നൊക്കീട്ടു) പറയുന്നു എന്നു മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

സൻ. കടാക്ഷൈർവ്വിദ്ധ്യന്തീമൃദുഹസിതസിക്തൈഃപഥിജനാൻഭുജെനാവൃണ്വാനായുഗളമപിവാമെനകുചയൊഃ। ഗളന്നീവീബന്ധഗ്രഥനപരവാമെതരകരാപ്രസൂതെ കാപ്യെഷാപ്രമദമതിദൂരാദപിദൃശൊഃ॥

വാ— തൽകൈഷാ.

അ— വാമെന ഭുജെന കുചയൊഃ യുഗളം ആവൃണ്വാനാ അപിമൃദുഹസിതസിക്തൈഃ കടാക്ഷൈഃ പഥി ജനാൻ വിദ്ധ്യന്തി ഗളന്നീവീബന്ധഗ്രഥനപര വാമെതരകരാ എഷാ കാ അപി അതിദൂരാൽ അപി ദൃശൊഃ പ്രമദം പ്രസൂതെ തൽ എഷാ കാ.

അന്വ— വാമമായിരിക്കുന്ന ഭുജംകൊണ്ടു കുചങ്ങളുടെ യുഗളത്തെ ആവൃണ്വാനയാകുന്നു. എങ്കിലും മൃദുഹസിതസിക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന കടാക്ഷങ്ങൾകൊണ്ടുപന്ഥാവിങ്കൽജനങ്ങളെവിദ്ധ്യന്തിയായി ഗളന്നീവീബന്ധഗ്രഥനപരവാമെതരകരയായിരിക്കുന്ന ഈ ഒരുത്തി അതിദൂരത്തിങ്കലാകുന്നു. എങ്കിലുംദൃക്കുകൾക്കു പ്രമദത്തെ പ്രസവിക്കുന്നു- അതുഹെതുവായിട്ടു ഇവൾ ആര-

പരി— വാമം= ഇടത്തെത, ഭുജം= കയ്യ, കുചങ്ങൾ= സ്തനങ്ങൾ, യുഗളം= യുഗം, ആവൃണ്വാനാ= ആവരണം ചെയ്തിയങ്ങുന്നവൾ, ആവരണം ചെയ്ക= മറയ്ക്കുക, മൃദുഹസിതസിക്തങ്ങൾ= മൃദുഹസിതംകൊണ്ടു സിക്തങ്ങൾ, മൃദുഹസിതം= മൃദുവായിരിക്കുന്ന ഹസിതം, മൃദു= മന്ദം, ഹസിതം=ഹാസം,സിക്തങ്ങൾ= സെചിക്കപ്പെട്ടവ, സെചിക്ക= നനക്കുക, കടാക്ഷങ്ങൾ= വാൽകണ്ണുകൊണ്ടുള്ള നൊക്കുകൾ, പന്ഥാവ=വഴി, വിദ്ധ്യന്തി= വെധിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ, വെധിക്ക= പ്രഹരിക്കുക, ഗളന്നീവീബന്ധഗ്ര

ഥനപരവാമേതരകരാ= ഗളന്നീവീബന്ധഗ്രഥനപരമായിരിക്കുന്ന വാമേതരകരത്തോടുകൂടിയവൾ, ഗളന്നീവീബന്ധഗ്രഥപരം= ഗളന്നീവീബന്ധഗ്രഥനത്തിങ്കൽപരം, ഗളന്നീവീബന്ധഗ്രഥനം= ഗളന്നീവീബന്ധത്തിന്റെ ഗ്രഥനം, ഗളന്നീവീബന്ധം= ഗളത്തായിരിക്കുന്ന നീവീബന്ധം, ഗളത്= ഗളിച്ചിയങ്ങുന്നത്, ഗളിക്ക= അഴിയുക, നീവീബന്ധം= വസ്ത്രബന്ധം, ഗ്രഥനം= സ്ഥിരീകരണം, (സ്ഥിരമാക്കുക,) പരം= വ്യഗ്രം, (വ്യാപരിച്ചതെന്നസാരം) വാമേതരകരം=വാമേതരമായിരിക്കുന്ന കരം, വാമേതരം=ദക്ഷിണം, കരം= കയ്യ്, അതിദൂരം= ഏററവും ദൂരം, ദൂരകം= കണ്ണകൾ, പ്രമദം= സന്തോഷം, പ്രസവിക്ക= ജനിപ്പിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(വിചിന്ത്യ)

വാ— ഹന്തദൂരതയാകരിണീതിസംഭാവിതാസാമീപ്യേധുനാ സൈരിഭീസംവൃത്താ । യദിയംസകലതരുണസാധാരണസുരതയോഗ്യവല്ലരീതുലമാലികേതിസകലവിദിതാഭിധാനാ പുംശ്ചലീതഥാഹി അസ്യാഃ.

൧൦. ദശനക്ഷതിദന്തുരാധരോയംനഖരേഖാനിചിതൌച
പാൾശ്വഭാഗൌ ധ്വജദണ്ഡവിഘട്ടനേനമന്യേകിണബന്ധസ്ഥഗി
തഞ്ചമാരഗേഹം ॥

അ— ഹന്ത ദൂരതയാകരിണീ ഇതി സംഭാവിതാ സാമീപ്യേ ജാതേ അധുനാ സൈരിഭീസംവൃത്താ യൽ ഇയം സകലതരുണസാധാരണസുരതയോഗ്യവല്ലരീ തുലമാലികാ ഇതി സകലവിദിതാഭിധാനാ പുംശ്ചലി തഥാഹി അസ്യാഃ അയം അധരഃ ദശനക്ഷതിദന്തുരഃ പാൾശ്വഭാഗൌ നഖരേഖാനിചിതൌ ച മാരഗേഹം ധ്വജദണ്ഡവിഘട്ടനേ ന കിണബന്ധസ്ഥഗിതം ച അഹം മന്യേ.

അന്വ— കഷ്ടം ദൂരതഹേതുവായിട്ട കരിണീഎന്ന സംഭാവിതയായി സാമീപ്യാംസത്തായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ ഇപ്പോൾ സൈരിഭിയായിട്ടു സംവൃത്തയായിയാതൊന്നു ഹേതുവായിട്ട ഇവൾ സകലതരുണസാധാരണസുരതയോഗ്യവല്ലരിയായി തുലമാലികാ എന്ന സകലവിദിതാഭിധാനയായിരിക്കുന്ന പുംശ്ചലിയാകുന്നു. അപ്രകാരംആകുന്നുവെല്ലൊ ഇവളുടെ ഈ അധരം ദശനക്ഷതദന്തുരമായിട്ടും പാൾശ്വഭാഗങ്ങൾ നഖരേഖാനിചിതങ്ങളായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. മാരഗേഹത്തെ ധ്വജദണ്ഡവിഘട്ടനം ഹേതുവായിട്ടു കിണബന്ധഗിതമെന്നും ഞാൻ മനനം ചെയ്യുന്നു.

പരി— ദൂരതാ=ദൂരെയാവു എന്നുള്ളത. ദൂരാ=ദൂരസ്ഥാ. കരി

ണീ=പിടിയാനാ. സംഭാവിതം=സംഭാവനം ചെയ്യപ്പെട്ടവൾ. സംഭാവനംചെയ്ക=വിചാരിക്കുക. സാമീപ്യം=സമീപസ്ഥത്വം. സത്തം=ഭവിച്ചിരിക്കുന്നത. സൈരിഭീ=എരുമാ. സംവൃത്താ=സംവൃത്തിച്ചവൾ. സംവൎത്തിക്ക=തീരുക. സകലതരുണസാധാരണസുരതയോഗ്യവല്ലരി = സകലതരുണസാധാരണസുരതയോഗ്യയായിരിക്കുന്ന വല്ലരി. സകലതരുണസാധാരണസുരതയോഗ്യാ = സകലതരുണസാധാരണസുരതത്തിന്നു യോഗ്യാ- സകലതരുണസാധാരണസുരതം=സകലതരുണസാധാരണമായിരിക്കുന്ന സുരതം- സകലതരുണസാധാരണം=സകലതരുണന്മാൎക്ക സാധാരണം- സകലതരുണന്മാർ=സകലന്മാരായിരിക്കുന്ന തരുണന്മാർ- സകലന്മാർ=ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളവർ- തരുണന്മാർ=യൌവനത്തോടുകൂടിയപുരുഷന്മാർ- സാധാരണം=സമാനം- സുരതം=കാമക്രീഡാഭ്യാസം- വല്ലരി=കള്ളി- സകലവിദിതാഭിധാനം=സകലവിദിതമായിരിക്കുന്ന അഭിധാനത്തോടുകൂടിയവൾ- സകലവിദിതം=സകലന്മാരാൽ വിദിതം- സകലന്മാർ=ഒട്ടൊഴിയാതെഉള്ളവർ- വിദിതം=അറിയപ്പെട്ടത- അഭിധാനം=പേര- പുംശ്ചലീ=പുമാനെ ദൎശിച്ചിട്ട ചലിക്കുന്നവൾ- (പുരുഷമാത്രത്തിങ്കൽ താല്പൎയ്യത്തോടുകൂടിയവളെന്നുസാരം) അധരം=ചുണ്ട- ദശനക്ഷതിദന്തുരം=ദശനക്ഷതികൾ ഹേതുവായിട്ട ദന്തുരം- ദശനക്ഷതികൾ=ദന്തവ്രണങ്ങൾ- ദന്തുരം=നിമ്നോന്നതം- (ചില ഭാഗങ്ങളിൽ താഴ്ചയോടും ചില ഭാഗങ്ങളിൽ ഉയൎച്ചയോടും കൂടിയതെന്നു സാരം) പാൎശ്വഭാഗങ്ങൾ= പാൎശ്വപ്രദേശങ്ങൾ- നഖരേഖാനിചിതങ്ങൾ=നഖരേഖകളാൽ നിചിതങ്ങൾ- നഖരേഖകൾ=നഖക്ഷതങ്ങൾ- നിചിതങ്ങൾ=വ്യാപ്തങ്ങൾ- മാരവേഗം=ജ്വലനം- ധ്വജദണ്ഡവിഘട്ടനം=ധ്വജദണ്ഡത്തോടുള്ള വിഘട്ടനം- ധ്വജദണ്ഡം= ദണ്ഡമെന്നപോലെഇരിക്കുന്ന ധ്വജം- ദണ്ഡം-വടി- ധ്വജം=ലിംഗം- വിഘട്ടനം=താഡനം- കിണബന്ധസ്ഥഗിതം=കിണബന്ധങ്ങളാൽ സ്ഥഗിതം- കിണബന്ധങ്ങൾ=കിണങ്ങളുടെ ബന്ധങ്ങൾ- കിണങ്ങൾ=തഴമ്പുകൾ- ബന്ധങ്ങൾ=അനുബന്ധങ്ങൾ (വിട്ടുപോകാതെഉള്ള സ്ഥിതികളെന്നു സാരം- അല്ലായെങ്കിൽ അനുബന്ധങ്ങളായ കിണങ്ങളെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക) സ്ഥഗിതം=സ്ഥഗിക്കപ്പെട്ടത- സ്ഥഗിക്ക=മറയ്ക്കുക- മനനംചെയ്ക=വിചാരിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു-

(വാ) അയെസന്നിഹിതാ- തദിദാനീംകിമപ്യന്യദഭിധാസ്യാമി

ലായനമെവൊചിതംയദുക്തമഭിയുക്തൈഃ.

൬. ചപലാനാമബലാനാംപ്രപലായദ്ധ്വംസമീപതസ്സ തരുണാഃ ഉപലിനാശ്ചെൽപശ്ചാദുപലെനാപിപ്രഹൃത്യവാരയത- ഇതി.

അ—അയെ ഇയം സന്നിഹിതാ തൽ ഇദാനീം കിമപി അനഭിഭാഷ്യ പലായനം എവ ഉചിതം യൽ അഭിയുക്തൈഃ ഹെ തരുണാഃ യൂയം ചപലാനാം അബലാനാം സമീപതഃ പ്രപലായദ്ധ്വം പശ്ചാൽ ഉപലിനാഃ ചെൽ ഉപലെന പ്രഹൃത്യ അപി വാരയത ഇതി ഉക്തം.

അനു—അയ്യൊ ഇവൾ സന്നിഹിതയായി. അത ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ ഒന്നിനെയും അഭിഭാഷിക്കാതെ പലായനംതന്നെ ഉചിതമാകുന്നു. യാതൊന്ന ഹെതുവായിട്ട അഭിയുക്തന്മാരാൽ, അല്ലയൊ തരുണന്മാരെ നിങ്ങൾ ചപലകളായിരിക്കുന്ന അബലമാരുടെ സമീപത്തിങ്കൽനിന്ന പ്രബലായനം ചെയ്യാലും പശ്ചാൽഭാഗത്തിംകൽ ഉപലീനകളായി എങ്കിൽ ഉപലംകൊണ്ട പ്രഹരിച്ചിട്ടെങ്കിലും വാരണംചെയ്യാലും എന്നിപ്രകാരം ഉക്തമായി.

പരി—സന്നിഹിതാ=സമീപത്തെ പ്രാപിച്ചവൾ- അഭിഭാഷിക്ക=പറയുക- പലായനം=ധാവനം (ഓടുക) അഭിയുക്തന്മാർ= ആപ്തന്മാർ- (സത്യവാദികളെന്ന സാരം) തരുണന്മാർ=യുവാക്കന്മാർ- ചപലകൾ=ചഞ്ചലകൾ- (പുംശ്ചലികളെന്ന സാരം) പ്രപലായനംചെയ്ക=ഓടിപ്പൊക- പശ്ചാൽഭാഗം=പിൻപുറം- ഉപലീനകൾ=ഉപലയിച്ചവൾ- ഉപലയിക്ക=ഉപഗമിക്കുക- ഉപലം=കല്ല- പ്രഹരിക്ക=എറിയുക- വാരണംചെയ്ക=തടുക്കുക- ഉക്തം=കഥിതം.

സാരം—ഇവൾ സമീപത്തെ പ്രാപിച്ചു ഇപ്പൊൾ ഒന്നും മിണ്ടാതെപൊകുന്നതുതന്നെ ഉചിതമായിട്ടുള്ളത- അറിവുള്ളവർ ഇതിനെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട എങ്ങിനെയെന്നാൽ, അല്ലയൊ യൌവനമുള്ള പുരുഷന്മാരെ നിങ്ങൾ ചപലകളായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകളുടെ സമീപത്തിംകൽനിന്ന ഓടിപ്പൊയാലും- പിന്നെയും അവർ പിന്നാലെവന്നാൽ കല്ലുകൊണ്ട എറിഞ്ഞിട്ടെങ്കിലും നിഷെധിച്ചാലും ഇങ്ങിനെയാകുന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത.

(൭) തദാചരണെമഹാനദാക്ഷിണ്യപ്രസംഗസ്സ്യാൽ തദിദാനിം മധുരയാവാചാസഹസിതം സംഭാവ്യവ്രജാമി.

അ—തദാചരണെ മഹാൻ അദാക്ഷിണ്യപ്രസംഗഃ സ്യാൽ

തൽ ഇദാനീം മധുരയാ വാചാ സസ്മിതം സംഭാവ്യ വ്രജാമി.

അന്വ — തദാചരണത്തിങ്കൽ മഹത്തായിരിക്കുന്ന അദാക്ഷിണ്യപ്രസംഗം ഭവിക്കും. അത ഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ മധുരയായിരിക്കുന്ന വാക്കുകൊണ്ട സസ്മിതമാകുംവണ്ണം സംഭാവനം ചെയ്തിട്ട വ്രജിക്കുന്നുണ്ട.

പരി — തദാചരണം=അതിന്റെ ആചരണം- അതംകന്നുംമിണ്ടാതെയുള്ള ശീഘ്രഗതി- മഹത്ത=വലുതായിരിക്കുന്നത- അദാക്ഷിണ്യപ്രസംഗം=അദാക്ഷിണ്യത്തിന്റെ പ്രസംഗം- അദാക്ഷിണ്യം=ദാക്ഷിണ്യമില്ലായ്ക- മധുരാ=മനൊഹരാ- സസ്മിതം=സ്മിതത്തൊടുകൂടിയത- സ്മിതം=മന്ദഹാസം- സംഭാവനംചെയ്ക=സൽക്കരിക്കുക- വ്രജിക്ക=പൊക-

സാരം — സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ — ഭൊസ്സകലജനസുകൃതസാരസംഘടിതതനുലതികെ തുലമാലികെ സാംപ്രതമനംഗലാസ്യരംഗൈരപാംഗൈരമും ജനമപിസംഭാവയ- കിഞ്ച-

വൈ. മദനസദനായമാനംരൂപംതെവൽഗുഹാസമധുരമിദംദത്തെപരമാനന്ദംചിത്തെകെഷാംനതന്വിപുരുഷാണാം

അ — ഭൊഃ സകലജനസുകൃതസാരസംഘടിത തനുലതികെ തുലമാലികെ സാംപ്രതം അനംഗലാസ്യരംഗൈഃ അപാംഗൈഃ അമും ജനം അപി സംഭാവയ കിഞ്ച ഹെ തന്വി മദനസദനായമാനം വൽഗുഹാസമധുരം ഇദം തെ രൂപം കെഷാം പുരുഷാണാം ചിത്തെ മൊദം ന ദത്തെ.

അന്വ — അല്ലയൊ സകലജനസുകൃതസാരസംഘടിതതനുലതികയായുള്ള തുലമാലികെ ഇപ്പൊൾ അനംഗലാസ്യരംഗങ്ങളായിരിക്കുന്ന അപാംഗങ്ങൾകൊണ്ട ഈ ജനത്തെയും സംഭാവനം ചെയ്യെണമെ. അത്രതന്നെയല്ല, അല്ലയൊ തന്വീ മദനസദനായമാനമായി വൽഗുഹാസമധുരമായിരിക്കുന്ന ഈ നിന്റെ രൂപം ഏതുചിലപുരുഷന്മാരുടെ ചിത്തത്തിങ്കൽ മൊദത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നില്ല.

പരി — സകലജനസുകൃതസാരസംഘടിതതനുലതികാ=സകലജനസുകൃതസാരസംഘടിതയായിരിക്കുന്ന തനുലതികയൊടുകൂടിയവൾ- സകലജനസുകൃതസാരസംഘടിതാ= സകലജനസുകൃതസാരങ്ങൾകൊണ്ട സംഘടിതാ- സകലജനസുകൃതസാരങ്ങൾ=സകലജനങ്ങളുടെ സുകൃതസാരങ്ങൾ- സകലജനങ്ങൾ=സകലന്മാരായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ- സകലന്മാർ=ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളവർ- സു

കൃതസാരങ്ങൾ=സുകൃതങ്ങളുടെ സാരങ്ങൾ- സുകൃതങ്ങൾ=പുണ്യങ്ങൾ- സാരങ്ങൾ=സാരാംശങ്ങൾ- സംഘടിതാ=സംഘടിക്കപ്പെട്ടത- സംഘടിക്ക=നിൎമ്മിക്കുക- തനുലതികാ=ലതികാ എന്നപൊലെ ഇരിക്കുന്ന തനു- ലതികാ=ലതാ- തനു=ശരീരം- അനംഗലാസ്യാംഗങ്ങൾ=അനംഗലാസ്യത്തിന്ന രംഗങ്ങളായിരിക്കുന്നവ- അനംഗലാസ്യം=അനംഗന്റെ ലാസ്യം- അനംഗൻ=കാമദെവൻ- ലാസ്യം=നൃത്തം- രംഗങ്ങൾ=അരങ്ങ എന്ന പെരൊട്ടുകൂടിയ സ്ഥലവിശെഷങ്ങൾ- അപാംഗങ്ങൾ=നെത്രാഗ്രങ്ങൾ- സംഭാവനം ചെയ്ക=സൽക്കരിക്കുക- (നൊക്കുക എന്ന സാരം)- തന്വീ=സുന്ദരി- മദനസദനായമാനം=മദനസദനമെന്നപൊലെ ആചരിച്ചിയങ്ങുന്നത- മദനസദനം=മദനന്റെ സദനം- മദനൻ=കാമദെവൻ- സദനം=ഗൃഹം- വൽഗുഹാസമധുരം=വൽഗുഹാസം ഹെതുവായിട്ട മധുരം- വൽഗുഹാസം=വൽഗുവായിരിക്കുന്നഹാസം- വൽഗു=മൃദു- ഹാസം=ചിരി- മധുരം=മനൊഹരം- ചിത്തം=മനസ്സ- മൊദം=സന്തൊഷം.

സാരം—അല്ലയൊ സകലജനാനന്ദകാരിണിയായ തുലമാലികെ നീ എന്നെ മന്മഥനൃത്തത്തിന്ന രംഗഭൂമികളായ നെത്രാഗ്രങ്ങൾകൊണ്ട എന്നെ നൊക്കെണമെ. ഈ ഒരു അപെക്ഷാമാത്രമല്ല ഇനിയുംഞാൻ ഒരു വാക്ക പറയുന്നു അതിനെ മനസ്സ വെച്ചുകെൾക്കണമെന്നൊരപെക്ഷകൂടെ ഉണ്ട. കാമദെവന്ന തന്റെ ഗൃഹമെന്നപൊലെയുള്ളതായിട്ടും മൃദുവായിരിക്കുന്ന ഹാസം ഹെതുവായിട്ട മനൊഹരമായിട്ടുമിരിക്കുന്ന നിന്റെ രൂപം സകലപുരുഷന്മാരുടെ മനസ്സിങ്കലും സന്തൊഷത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നു.

വാ—കിംബ്രവീഷി- ഹന്ത ചിരദൃഷ്ടൊഭവഇതി-

അ—ഹന്ത ഭവാഃ ചിരദൃഷ്ടഃ

അനു—സന്തൊഷം ഭവാൻ ചിരദൃഷ്ടനായി-

പരി— ഭവാൻ=വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്ന- ചിരദൃഷ്ടൻ= വളരെക്കാലംകൊണ്ട ദൃഷ്ടൻ- ദൃഷ്ടൻ=ദശിക്കപ്പെട്ടവൻ- ദശിക്ക= കാണുക-

സാമം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു-

(സ്വഗതം)

അയെഇയംമൃദുമൃദുഹസിത വികസദാനനാ പരിഷ്വംഗായ പ്രസാരിതകരയുഗളാസമായാതിതദെവംതാവദ്ഭണാമി-

അ—അയെ ഇയം മൃദു മൃദുഹസിതവികസദാനനാ പരിഷ്വംഗായ പ്രസാരിതകരയുഗളാ സമായാതി തൽ എവം താവ

ൽ ഭണാമി-

അന്വ—ആശ്ചൎയ്യം ഇവൾ മുഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധഹസിതവികസദാനനയായിട്ട പരിഷ്വംഗത്തിനായിക്കൊണ്ടു പ്രസാരിതകരയുഗളയായിട്ട സമാധാനംചെയ്യുന്നു- അതഹേതുവായിട്ട ഇപ്രകാരംതന്നെ ഞാൻ പറയുന്നുണ്ടു-

പരി—മുഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധഹസിതവികസദാനനാ=മുഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധഹസിതം ഹേതുവായിട്ട വികസത്തായിരിക്കുന്ന ആനനത്തൊടുകൂടിയവൾ- മുഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധഹസിതം=മുഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധവായിരിക്കുന്ന ഹസിതം- മുഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധ=ഏറ്റവും മുഗ്ദ്ധ- ഹസിതം=ഹാസം- വികസത്ത=വികസിച്ചിരിക്കുന്നത- വികസിക്ക=വിടരുക- ആനനം=മുഖം- പരിഷ്വംഗം=ആലിംഗനം- പ്രസാരിതകരയുഗളാ=പ്രസാരിതമായിരിക്കുന്ന കരയുഗളത്തൊടുകൂടിയവൾ- പ്രസാരിതം=പ്രസാരണംചെയ്യപ്പെട്ടത- പ്രസാരണംചെയ്ക=നീട്ടുക- കരയുഗളം=കരങ്ങളുടെ യുഗം- കരങ്ങൾ=കൈകൾ- യുഗളം=യുഗം- സമാധാനംചെയ്ക=വരിക.

(പ്രകാശം)

വാ— ഭദ്ദെമാസ്പ്രാക്ഷീഃഅശുചയൊവയം-

അ— ഹെ ഭദ്രെ മാ സ്പ്രാക്ഷീഃ വയം അശുചയഃ.

അന്വ— അല്ലയൊ ഭദ്രെ സ്പൎശിക്കരുത ഞങ്ങൾ അശുചികളാകുന്നു.

പരി— ഭദ്രാ= സാധ്വീ, സ്പൎശിക്ക= തൊടുക, അശുചികൾ= അശുദ്ധന്മാർ.

വാ— കിംബ്രവിഷി അഹമപ്യശുചിരെവ ഇതി ।

അ— അഹം അപി അശുചിഃ എവ.

അന്വ— ഞാനും അശുചി തന്നെ ആകുന്നു.

പരി— അശുചി= അശുദ്ധാ-

(സ്വഗതം)

വാ— സത്യമാഹപുംശ്ചലീകിന്തുഅഹമെവാശുചിരിതിവക്തവ്യം-

അ— പുംശ്ചലീ സത്യം ആഹ കിന്തു അഹം എവ അശുചിഃ ഇതി വക്തവ്യം-

അന്വ— പുംശ്ചലീ സത്യമാകുംവണ്ണം പറയുന്നു ഒരുവിശെഷം ഉണ്ടു- ഞാൻ തന്നെ ആകുന്നു അശുചി എന്നു വക്തവ്യമാകുന്നു-

പരി— പുംശ്ചലീ= കുലടാ, സത്യം= യഥാൎത്ഥം, അശുചി= അശുദ്ധാ, വക്തവ്യം= വചിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം, വചിക്ക=

പറയുക–

സാ— വ്യഭിചാരിണിയാകയാൽ ഇവൾ പറഞ്ഞതു സത്യം തന്നെ എങ്കിലും ഒരു അംശംവ്യത്യാസപ്പെട്ടത്തെണ്ടതുണ്ട. ഇവൾ പറഞ്ഞതു ഞാനും അശുചിയാകുന്നു എന്നാകുന്നു. ഞാൻ തന്നെ ആകുന്നു അശുചി എന്ന പറഞ്ഞാൽ നല്ലതായിരുന്നു–

(പ്രകാശം)

ഒരു– അന്യോന്യാശ്ലിഷ്ടയൊന്നിത്യംകാമിനൊരന്തരാത്മനാ അംഗാഗമെളനം നാമബാഹ്യാകാചിദ്വിഡംബനാ।

അ—അന്തരാത്മനാ നിത്യം അന്യോന്യാശ്ലിഷ്ടയൊഃ കാമിനൊഃ അംഗാഗമെളനം ബാഹ്യാ കാചിൽ വിഡംബനാ ഭവതി–

അനു— അന്തരാത്മാവുകൊണ്ട എല്ലാസമയത്തിങ്കലും അന്യോന്യാശ്ലിഷ്ടന്മാരായിരിക്കുന്ന കാമികൾക്ക അംഗാഗമെളനമെന്നതു ബാഹ്യയായിരിക്കുന്ന ഒരു വിഡംബനയായി ഭവിക്കുന്നു.

പരി— അന്തരാത്മാവ= മനസ്സ, അന്യോന്യാശ്ലിഷ്ടമാർ=പരസ്പരം ചെൎന്നവർ, കാമികൾ= അനുരാഗികളായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ, അംഗാഗമെളനം= അംഗത്തൊടുള്ള അംഗമെളനം, അംഗം= ശരീരം,അംഗമെളനം=ശരീരയൊജനാ, ബാഹ്യാ= ബഹിൎഭാഗത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചത, ബഹിൎഭാഗം= പുറം, വിഡംബനാ= അനുകരണം.

സാ— മനസ്സുകൊണ്ട തമ്മിൽ ചെൎന്നിരിക്കുന്ന സ്ത്രീപുമാന്മാൎക്ക ശാരീരമായിരിക്കുന്ന സംയൊഗം മറ്റൊരു പ്രയൊജനത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നില്ല. അവൎക്ക ശാരീരമായിരിക്കുന്ന സംയൊഗത്തിങ്കൽ പ്രവൃത്തിയുണ്ടായാൽ ആയത മറ്റുള്ളവരുടെ ആചാരത്തെ അനുസരിപ്പാനായികൊണ്ടുള്ള ഇച്ശ ഹെതുവായിട്ടാകയാൻ അനുകരണമാകുന്നു– അതു ഹെതുവായിട്ട അങ്ങിനെഉള്ള ശരീരയൊഗം മനൊയൊഗത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്ന സുഖംപൊലെ ഉള്ള സുഖത്തിന്ന ഹെതുവായി ഭവിക്കുന്നില്ല–

വാ—കിംബ്രവീഷിസത്യമിതി–

മെൽ എഴുതിയ വാക്യത്തിങ്കൽ തുലമാലികയുടെ ഉത്തരമായ സത്യമെന്ന പദത്തിന്ന അങ്ങുന്ന പറഞ്ഞത സത്യമാകുന്നു എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക–

വാ— അഥഭവത്യാകുതഇദാനീമാഗമ്യതെകുത്രവാഗമ്യതെ–

അ— അഥ ഭവത്യാ ഇദാനീം കുതഃ ആഗമ്യതെ കുത്ര വാ ഗമ്യതെ.

അനു— ഞാൻ ചൊദിക്കുന്നു. ഭവതിയാൽ ഇപ്പൊൾ എ

വിടെ നിന്ന ആഗമിപ്പു എന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു- എവിടെ ഗമിപ്പു എന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു-

പരി— ഭവതി= നീ, ആഗമിക്ക= വരിക, ഗമിക്ക=പൊക-

വാ— കിംബ്രവീഷി സാംപ്രതംതാലധ്വജസമീപാദാഗതാസ്മിസാലധ്വജസമീപമെവപ്രസ്ഥീയതെച ഇതി।

അ— സാംപ്രതം താലധ്വജസമീപാൽ ആഗതാ അസ്മി സാലധ്വജസമീപം ഏവ പ്രസ്ഥീയതെ ച-

അന്വ— ഇപ്പൊൾ താലധ്വജസമീപത്തിങ്കൽനിന്ന ആഗതയായി ഭവിക്കുന്നു- സാലധ്വജസമീപത്തെ കുറിച്ചുതന്നെ പ്രസ്ഥാനംചെയ്യു എന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു-

പരി— താലധ്വജസമീപം=താലധ്വജന്റെ സമീപം. താലധ്വജൻ= താലധ്വജൻ എന്ന പെരൊടുകൂടിയ ഒരുത്തൻ, ആഗതാ= ആഗമിച്ചവൾ, ആഗമിക്ക=വരിക, സാലധ്വജസമീപം, സാലധ്വജന്റെ സമീപം. സാലധ്വജൻ= സാലധ്വജൻ എന്ന പെരൊടുകൂടിയ ഒരുത്തൻ. പ്രസ്ഥാനം ചെയ്ക= പൊക-

(സാന്തസ്മിതംസപരിതം)

സന്തസ്മിതമാകുംവണ്ണം (ഉള്ളിൽ ചിരിയൊടുകൂടുംവണ്ണം) വിചാരിക്കുന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു-

വാ— മന്യെപൂൎവ്വത്രാപരിതൊഷഃപ്രസ്ഥാനഹെതുരിതി-

അ— പൂൎവ്വത്ര അപരിതൊഷഃ പ്രസ്ഥാനഹെതുഃ ഇതി അഹം മന്യെ

അന്വ— പൂൎവ്വങ്കൽ അപരിതൊഷം പ്രസ്ഥാനഹെതുവാകുന്നു- എന്ന ഞാൻ മനനം ചെയ്യുന്നു-

പരി— പൂൎവ്വൻ= താലധ്വജൻ, അപരിതൊഷം= അസന്തൊഷം, പ്രസ്ഥനഹെതു= യാത്രാകാരണം, മനനം ചെയ്ക=വിചാരിക്കുക-

(പ്രകാശം)

വാ— കെനചിദപിസുഹൃൽകാൎയ്യെണതപരാവന്തൊവയം തദിദാനീംഗമ്യതെ-

അ— കെനചിൽ സുഹൃൽകാൎയ്യെണ വയം തപരാവന്തി തൽഇദാനീം ഗമ്യതെ-

അന്വ— ഒരു സുഹൃൽകാൎയ്യം ഹെതുവായിട്ട ഞങ്ങൾ തപരാവാന്മാരായി ഭവിക്കുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ട ഇപ്പൊൾ ഗമിപ്പു എന്നുള്ളതുണ്ടാകുന്നു-

പരി— സുഹൃൽകാൎയ്യം= ബന്ധുകാൎയ്യം, തപരാവത്തുകൾ=

ത്വരയൊടുകൂടിയവർ- ത്വരാ= കാലവിളംബാസഹിഷ്ണുത്വം (ബദ്ധപ്പാടെന്ന ഭാഷ) ഗമിക്ക= പൊകാ-

വാ— കിംബ്രവീഷിഅസ്യാംവെശവാടികായാമംഗനാജനകൃത്യസൎവ്വസ്വധുരന്ധരെണാപിഭവതാമദീയമന്ദിരംനകദാചിദപിസനാഥീക്രിയതഇതിമഹാൻമെഖെദഃ ഇതി-

അ— അസ്യാം വെശവാടികായാം അംഗനാജനകൃത്യ സൎവ്വസ്വധുരന്ധരെണഅപി ഭവതാ കദാചിൽ അപി മദീയമന്ദിരം ന സനാഥീക്രിയതെ ഇതി മെ മഹാൻ ഖെദഃ അസ്തി-

അന്വ— ഈ വെശവാടിയിങ്കൽ അംഗനാജനകൃത്യസൎവ്വസ്വധുരന്ധരനാകുന്നു എങ്കിലും ഭവാനാൽ ഒരിക്കലും അസ്മദീയമന്ദിരം സനാഥമാക്ക ചെയ്യപ്പെടുന്നില്ല. എന്നതു ഹെതുവായിട്ടു ഇനിക്ക മഹത്തായിരിക്കുന്ന ഖെദം ഭവിക്കുന്നു.

പരി— വെശവാടികാ=വെശ്യാനഗരം, അംഗനാജനകൃത്യസൎവ്വസ്വധുരന്ധരൻ=അംഗനാജനകൃത്യസൎവ്വസ്വത്തിന്റെ ധുരന്ധരൻ, അംഗനാജനകൃത്യസൎവ്വസ്വം=അംഗനാജനകൃത്യങ്ങളുടെ സൎവ്വസ്വം, അംഗനാജനകൃത്യങ്ങൾ=അംഗനാജനങ്ങളുടെ കൃത്യങ്ങൾ, അംഗനാജനങ്ങൾ= സ്ത്രീജനങ്ങൾ, കൃത്യങ്ങൾ=കാൎയ്യങ്ങൾ, സൎവ്വസ്വം=സൎവ്വമായിരിക്കുന്ന സ്വം=സൎവ്വം. ഒട്ടൊഴിയാതെ ഉള്ളത, സ്വം=ആത്മാവ, ധുരന്ധരൻ=ധൂരിനെ ധരിക്കുന്നവൻ, ധൂര= ഭാരം, ധരിക്ക=വഹിക്കുക, ഭവാൻ=അങ്ങുന്നു, മദീയമന്ദിരം=എന്റെ മന്ദിരം, മന്ദിരം=ഗൃഹം, സനാഥം=നാഥനൊടു കൂടിയത, ഖെദം=ദുഃഖം.

സാ— ഈ വെശ്യാനഗരത്തിങ്കൽ ഉള്ള സ്ത്രീകളുടെ സകലകാൎയ്യങ്ങളിലും ഭാരവാഹിയായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്നു ഒരു പ്രാവശ്യമെങ്കിലും എന്റെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ വന്നിട്ടില്ലെല്ലൊ. അതു ഹെതുവായിട്ടു ഇനിക്ക വളരെ ദുഃഖമുണ്ടു-

(സ്വഗതം)

വാ— കിമിദാനിം വക്തവ്യംഭവതുഎതാദൃശിഷ്വന്യതാലാപൊനദൊഷായ-

അ— ഇദാനീം കിം വക്തവ്യം ഭവതു എതാദൃശിഷു അന്യതാലാപഃ ദൊഷായ നഭവെൽ-

അന്വ— ഇപ്പൊൾ എന്തു വക്തവ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. ആകട്ടെ എതാദൃശികളിൽ അന്യതാലാപം ദൊഷത്തിന്നായികൊണ്ടു ഭവിക്കുന്നു-

പരി— വക്തവ്യം=വചിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യം, വചിക്കു

പറയുക, എതാദൃശികൾ= ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നവർ, അന്യതാഭാവം=അസത്യവചനം।

(പ്രകാശം)

വ— ഭദ്രെഉത്തരെദ്യുരുദെഷ്യതിചെദുഷ്ണഭാനുഃ ശമയിഷ്യാമിതെഖെദംഗമ്യതാമിദാനീം-

അ— ഭദ്രെ ഉത്തരെദ്യുഃ ഉഷ്ണഭാനുഃ ഉദെഷ്യതി ചെൽ അഹം തെ ഖെദം ശമയിഷ്യാമി തൽ ഇദാനീം ഗമ്യതാം-

അന്വ— അല്ലയൊ ഭദ്രെ നാളെ ഉഷ്ണാംശു ഉദിക്കുമെങ്കിൽ ഞാൻ നിന്റെ ഖെദത്തെ ശമിപ്പിക്കും- അതുഹെതുവായിട്ടു ഇപ്പൊൾ നിന്നാൽ ഗമിപ്പു എന്നുള്ളതുണ്ടാകെണം-

പരി— ഭദ്രാ=സാധ്വീ, ഉഷ്ണഭാനു=ആദിത്യൻ, ഖെദം=ദുഃഖം, ഗമിക്ക=പൊക-

സാ— നാളെ സൂൎയ്യോദയസമയത്തിങ്കൽ ഞാൻ നിന്റെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ വരും-അതിന്ന വ്യത്യാസംവരെണമെങ്കിൽ സൂൎയ്യൻ ഉദിക്കാതെ ഇരിക്കണം-അതു ഹെതുവായിട്ടു ഇപ്പൊൾ നീ പൊയ്ക്കൊൾക-

വ— കിംബ്രവീഷി തഥിതഥാ ഇതി-

അ— തഥിതഥാ-

അന്വ— എന്നാൽ അപ്രകാരം-

പരിഭാഷപറവാനില്ലാ. സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു-

വ—ഹന്തപ്രസ്ഥിതാദിഷ്ട്യാമുക്തൊസ്മിപുരുഷഗ്രാഹിണ്യാഃ പിശാചികായാ വദനാൽ-

അ— ഹന്ത പ്രസ്ഥിതാ ദിഷ്ട്യാ അഹംപുരുഷഗ്രാഹിണ്യാഃ പിശാചികായാഃ വദനാൽ മുക്തഃ അസ്മി-

അന്വ— സന്തൊഷം പ്രസ്ഥിതയായി ആനന്ദം- ഞാൻ പുരുഷഗ്രഹിണിയായിരിക്കുന്ന പിശാചികയുടെ വദനത്തിങ്കൽ നിന്നു മുക്തനായി ഭവിക്കുന്നു-

പരി— പ്രസ്ഥിതാ=പ്രസ്ഥാനം ചെയ്തവൾ, പ്രസ്ഥാനം ചെയ്ക=പൊക- പുരുഷഗ്രാഹിണി=പുരുഷന്മാരെ ഗ്രഹിക്കുന്നവൾ, ഗ്രഹിക്ക=പിടിക്കുക- (പിടിച്ചു ഭക്ഷിക്കുക എന്ന സാരം) വദനം=മുഖം- മുക്തൻ വെർപെട്ടവൻ-

(പ്രതീചിംവിലൊക്യ)

പ്രതീചിയെ (പടിഞ്ഞാറെദിക്കിനെ) വിലൊക്യ (നൊക്കീട്ടു) പറയുന്നു എന്നു മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു-

വ— അഹൊ സമാസിദതിസായംസമയഃ തഥാഹി-

൪൭_ പശ്ചാദ്വിലംബമാനം പാടലമെതല്ബിത്തിരവിബിംബം പ
ല്ലവവതംസലക്ഷ്മീം പാശധരാശാനിതംബിന്യാഃ

അ— അഹൊ സായം സമയഃ സമാസീദതി തഥാഹി പ
ശ്ചാൽ വിളംബമാനം പാടലം എതൽ രവിബിംബം പാശധരാ
ശാനിതംബിന്യാഃ പല്ലവവതംസലക്ഷ്മീം ബിഭൎത്തി_

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം സായമാകുന്ന സമയം സമാസാദിക്കു
ന്നു. അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊ പശ്ചാദ്വിലംബമാനമായി പാ
ടലമായിരിക്കുന്നഈരവിബിംബം പാശധരാശാനിതംബിനിയുടെ
പല്ലവവതംസലക്ഷ്മിയെ ഭരിക്കുന്നു.

പരി— സായം=സന്ധ്യാ, സമയം=കാലം, സമാസാദിക്ക=
അടുക്കുക, പശ്ചാദ്വിലംബമാനം=പടിഞ്ഞാറെദിക്കിൽ വിളംബി
ച്ചിരിക്കുന്നത, വിളംബിക്ക=താഴെ നില്ക്കുക, പാടലം=പാടല
വൎണ്ണം, രവിബിംബം=സൂൎയ്യബിംബം, പാശാധരാശനിതംബിനി=
പാശധരാശയാകുന്ന നിതംബിനി, പാശധരാശാ=പാശധരത്തി
ന്റെ ആശാ, പാശധരൻ=വരുണൻ, ആശാ=ദിക്ക, (പടിഞ്ഞാ
റെദിക്കഎന്ന സാരം) നിതംബിനീ= സൌന്ദൎയ്യവതിയായ സ്ത്രീ,
പല്ലവവതംസലക്ഷ്മീ=പല്ലവവതംസത്തിന്റെ ലക്ഷ്മീ, പല്ലവവ
തംസം=പല്ലവമാകുന്ന വതംസം, പല്ലവം=തളിര, വതംസം=ക
ൎണ്ണാലങ്കാരം, ലക്ഷ്മീ=ശൊഭാ, ഭരിക്ക=ധരിക്കുക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— ഹന്തമനൊഹരെയംവെലാ തഥാഹ്യസ്യാം.

൪൮_വിഭ്രാണാമഹിസാക്ഷധൂപസുരഭിസ്നിഗ്ദ്ധായതാൻമൂൎദ്ധജാൻ
മാലെയദ്രവലിപ്തപീവരകുചാസ്താംബൂലഗൎഭാനനാഃ
സന്നദ്ധാഃസ്മരസംഗരായമദരാഗാക്രാന്തനെത്രാഞ്ചലാഃ
കാമിന്യസ്സദനം പ്രയാന്തികൃതിനാംപ്രായൊനിജപ്രെയസാം

അ— ഹന്ത ഇയം വെലാ മനൊഹരാ തഥാഹി അസ്യാം
കാമിന്യഃ മഹിഷാക്ഷധൂപസുരഭിസ്നിഗ്ദ്ധായതാൻ മൂൎദ്ധജാൻ വിഭ്രാ
ണാഃ മാലെയദ്രവലിപ്തപീവരകുചാഃ താംബൂലഗൎഭാനനാഃ സ്മര
സംഗരായ സന്നദ്ധാഃ മദരാഗാക്രാന്തനെത്രാഞ്ചലാഃ കൃതിനാം
നിജപ്രെയസാം സദനം പ്രായഃ പ്രയാന്തി.

അന്വ— സന്തൊഷം ഈ വെലാമനൊഹരയായി ഭവിക്കു
ന്നു. എന്തഹെതുവായിട്ടെന്നാൽ ഇതിങ്കൽ കാമിനിമാർ മഹി
ഷാക്ഷധൂപസുരഭിസ്നിഗ്ദ്ധായതങ്ങളായിരിക്കുന്ന മൂൎദ്ധങ്ങളെ ബിഭ്രാ
ണകളായി പ്രാലെയദ്രവലിപ്തപീവരകുചങ്ങളായി താംബൂലഗൎഭാ
നനകളായിസ്മരസംഗരത്തിനായിക്കൊണ്ടു സന്നദ്ധകളായിമദരാ

ഗാക്രാന്തനേത്രാഞ്ചലകളായിട്ട സുകൃതികളായിരിക്കുന്ന നിജപ്രേയാന്മാരുടെ സദനത്തെ കുറിച്ചു പ്രായെണ പ്രയാണം ചെയ്യുന്നു.

പദ്രി — വേലാ=സമയം, ഇതവേലാ, മഹിഷാക്ഷധൂപസുരഭിസ്നിഗ്ദ്ധായതങ്ങൾ= മഹിഷാക്ഷധൂപസുരഭികളായിട്ടും സ്നിഗ്ദ്ധങ്ങളായിട്ടും ആയതങ്ങളായിട്ടും ഇരിക്കുന്നവ, മഹിഷാക്ഷധൂപസുരഭികൾ=മഹിഷാക്ഷധൂപം ഹേതുവായിട്ട സുരഭികൾ, മഹിഷാക്ഷധൂപം=മഹിഷാക്ഷത്തിന്റെ ധൂപം, മഹിഷാക്ഷം=ഗുൽഗ്ഗുലു ധൂപം=പുക, സുരഭികൾ = സൌരഭ്യത്തോടു കൂടിയവ, ആയതങ്ങൾ=നീണ്ടിരിക്കുന്നവ, മൂൎദ്ധജങ്ങൾ=തലമുടികൾ, പ്രാലേയദ്രവലിപ്തപീവരകുചങ്ങൾ=പ്രാലേയദ്രവലിപ്തങ്ങളായി പീവരങ്ങളായിരിക്കുന്ന കുചങ്ങളോടു കൂടിയവർ, പ്രാലേയദ്രവലിപ്തങ്ങൾ= പ്രാലേയദ്രവംകൊണ്ടു ലിപ്തങ്ങൾ, പ്രാലേയദ്രവം=ചന്ദനദ്രവം, ലിപ്തങ്ങൾ=ലേപനം ചെയ്യപ്പെട്ടവ, പീവരങ്ങൾ=പുഷ്ടിയോടു കൂടിയവ, കുചങ്ങൾ=സ്തനങ്ങൾ. താംബൂലഗൎഭാനനകൾ=താംബൂലഗൎഭമായിരിക്കുന്ന ആനനത്തോടു കൂടിയവർ. താംബൂലഗൎഭം= ഗൎഭത്തിങ്കൽ താംബൂലത്തോടു കൂടിയത. ഗൎഭം=ഉള്ള. താംബൂലം= വെററില. സ്മരസംഗരം=കാമക്രീഡ. സന്നദ്ധകൾ=സജ്ജകൾ. മദരാഗാക്രാന്തനേത്രാഞ്ചലകൾ= മദരാഗാക്രാന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന നേത്രാഞ്ചലങ്ങളോടു കൂടിയവർ. മദരാഗാക്രാന്തങ്ങൾ=മദരാഗത്താൽ ആക്രാന്തങ്ങൾ. മദരാഗം=മദം ഹേതുവായിട്ടുള്ള രാഗം. മദം=മനോവസ്ഥാവിശേഷം. രാഗം=ചുവപ്പ. ആക്രാന്തങ്ങൾ=വ്യാപ്തങ്ങൾ. നേത്രാഞ്ചലങ്ങൾ=നേത്രാഗ്രങ്ങൾ. സുകൃതികൾ=സുകൃതികൾ. നിജപ്രേയാന്മാർ=നിജന്മാരായിരിക്കുന്ന പ്രേയാന്മാർ. നിജന്മാർ=തങ്ങളെസംബന്ധിച്ചവർ. പ്രേയാന്മാർ= ഭൎത്താക്കന്മാർ. സദനം=ഭവനം. പ്രയാണംചെയ്ക=പോക.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— അഹോ തിരശ്ചാമപിദുസ്സഹവേദനാവിരഹാവസ്ഥാ കതഃ=

ന്തൂ— അന്യോന്യംചഞ്ചുകോട്യാദിശതിബിസലതാംദീൎഘദീൎഘാൻവിധത്തേ നിശ്വാസാനങ്കപാളീംവിരചയതിമുഹുഃചക്ഷപാളീയുഗാഭ്യാം അച്ഛിന്നാമശ്രുധാരാംവിസൃജതിനയനാൽ ഭാവിനം ഭാവയന്തീ വിശ്ലേഷംവീതധൈൎയ്യാകിമിവനകുരുതേചക്രവാകവധൂയം.

അ— അഹോ വിരഹാവസ്ഥാ തിരശ്ചാം അപി ദുസ്സഹവേദനാ കതഃ ഇയം ചക്രവാകവധൂ ചഞ്ചുകോട്യാ അന്യോ

ന്ത്യം ബിസലതാം ദിശതി ദീൎഘദീൎഘാൻ നിശ്വാസാൻ വിധത്തെ പക്ഷപാളീയുഗാഭ്യാം മുഹുഃ അങ്കപാളീം വിരചയതി നയനാൽ അച്ഛിന്നാം അശ്രുധാരാം വിസൃജതി ഭാവിനം വിശ്ലേഷം ഭവയന്തീ കിമിവ ന കുരുതെ.

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം വിരഹാവസ്ഥാതിൎയ്യക്കുകൾക്കും ദുസ്സഹവെദനയാകുന്നു. എന്തുഹെതുവായിട്ടെന്നാൽ ഈ ചക്രവാകവധൂ ചഞ്ചുകൊടികൊണ്ടു അന്യോന്യത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ബിസലതയെ ദാനം ചെയ്യുന്നു. ദീൎഘദീൎഘങ്ങളായിരിക്കുന്ന നിശ്വാസങ്ങളെ ചെയ്യുന്നു. പക്ഷപാളീയുഗങ്ങൾ കൊണ്ടു പിന്നെയും പിന്നെയും അങ്കപാളിയെ ചെയ്യുന്നു. നയനത്തികൽനിന്ന അച്ഛിന്നയായിരിക്കുന്ന അശ്രുധാരയെ വിസൎജ്ജിക്കുന്നു. ഭാവിയായിരിക്കുന്ന വിശ്ലേഷത്തെ ഭാവയന്തിയായി വീതധൈൎയ്യയായിട്ട എന്തൊന്നിനെ ചെയ്യുന്നില്ല

പരി— വിരഹാവസ്ഥാ=വിരഹമാകുന്ന അവസ്ഥാ, വിരഹം=വിയൊഗം, (വെൎപാട) തിൎയ്യക്കുകൾ=പക്ഷിമൃഗാദികൾ, ദുസ്സഹവെദനാ=ദുസ്സഹയായിരിക്കുന്ന വെദനയൊട്ട കൂടിയത- ദുസ്സഹാ=സഹിക്കപ്പെട്ടുവാൻ കഴിയാത്തത- ചക്രവാകവധൂ=ചക്രവാങ്ങളുടെ വധൂ- ചക്രവാകങ്ങൾ=ചക്രവാകപക്ഷികൾ- വധൂ=കിഥുനം- ചഞ്ചുകൊടി=ചഞ്ചുവിന്റെ കൊടി- ചഞ്ചു=കൊക്ക- കൊടി=അഗ്രം. അന്യോന്യം=പരസ്പരം- ബിസലതാ=ലതപൊലെഇരിക്കുന്ന ബിസം- ലതാ=വള്ളി- ബിസം=താമരവളയം- ദെശിക്ക=ദാനംചെയ്ക- പക്ഷപാളീയുഗങ്ങൾ=പക്ഷപാളിയുടെ യുഗങ്ങൾ- പക്ഷപാളികൾ=പക്ഷപുടങ്ങൾ.അങ്കപാളീ=ആലിംഗനവിശെഷം- നയനം=കണ്ണ- അച്ഛിന്നാ=ഛിന്നയല്ലാത്തത- ഛിന്നാ=ഛെദിക്കപ്പെട്ടത- ഛെദിക്ക=മുറിക്കുക- (ഇടയിൽ വിഛെദത്തൊട്ട കൂടാത്തതഎന്ന സാരം) അശ്രുധാരാ= അശ്രുവിന്റെ ധാരാ- അശ്രു=കണ്ണനീര- വിസൎജ്ജിക്ക=വിടുക, ഭാവീ=ഭവിപ്പാൻപൊകുന്നത- വിശ്ലെഷം=വിരഹം- ഭാവയന്തീ=ഭാവനംചെയ്തിയങ്ങുന്നത-ഭാവനംചെയ്ക=ധ്യാനിക്കുക- വീതധൈൎയ്യാ=വീതമായിരിക്കുന്ന ധൈൎയ്യത്തൊട്ട കൂടിയത- വീതം=വെൎപ്പെട്ടത.

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

(പരിക്രാമൻ ദക്ഷിണതൊവിലൊക്യ)

പരിക്രമിച്ചിയങ്ങുന്നവനായിട്ട വലത്തെഭാഗത്തിങ്കൽനൊക്കിപറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥം-

വാ— അഹൊസംപ്രാപ്താപ്രായ്യഭൂമിഃതദിമമനംഗപതാകാമ

ന്ദിരം യാവൽപ്രവിശാമി-

അ— അഹൊ പ്രാപ്യഭൂമിഃ സംപ്രാപ്താ ഇദം തൽ അനംഗപതാകാമന്ദിരം യാവൽപ്രവിശാമി-

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം പ്രാപ്യഭൂമി സംപ്രാപ്തയായി ഇത ആ അനംഗപതാകാമന്ദിരമാകുന്നു- പ്രവെശിക്കുന്നൊണ്ട-

പരി—പ്രാപ്യഭൂമി= പ്രാപ്യമായിരിക്കുന്ന ഭൂമി-പ്രാപ്യാ=പ്രാപിക്കപ്പെടുവാൻ യൊഗ്യാ, ഭൂമി=പ്രദെശം- അനംഗപതാകാമന്ദിരം=അനംഗപതാകയുടെ മന്ദിരം. മന്ദിരം=ഭവനം- പ്രവെശിക്ക=അകത്തുക്ക കടക്കുക-

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു-

(ഇതിപ്രവെശംനാടയൻ)

ഇതി (ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ട) പ്രവെശംനാടയൻ (പ്രവെശത്തെ നടിച്ചിയങ്ങുന്നവനായിട്ട) പറയുന്നു എന്ന മെൽഎഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— അയെഇയമനംഗപതാകാസായന്തനനിമജ്ജനസവിശെഷസ്നിശ്ധമുശ്ധതനുവല്ലിഃഘനകുടിലാസിതായതചികുരാഞ്ചലപരാമൃഷ്ടമണികുട്ടിമാ സുരഭികസ്തൂരികാകലിതസുഭഗതരൊൎദ്ധപുണ്ഡ്രമണ്ഡിതലലാടദെശാ മഞ്ജുളധവളമംഗളസൂത്രമണ്ഡനമനൊഹരഗളാന്തരാളാ പരിവീതധവളകൊമളവസനാന്തരാലക്ഷ്യവിമലകനകമെഖലാ സഹസഖ്യാ നിജചിത്തനിൎവ്വിശെഷയാ ചിത്രലതയാകിമപികിമപിസംഭാഷമാണാ അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസന്തതസാഹചൎയ്യസമിന്ധാനധവളാതിശയൈൎമ്മല്ലികാതല്ലജൈൎന്നിൎവ്വൎത്ത്യമാനമാലാബന്ധനാമൊഹനമന്ദാരെളിന്ദെനിഷീദതി-

അ— അയെ ഇയം അനംഗപതാകാ സായന്തനനിമജ്ജന സവിശെഷസ്നിശ്ധമുശ്ധതനുവല്ലിഃ ഘനകുടിലാസിതായതചികുരാഞ്ചലപാരമൃഷ്ടമണികുട്ടിമാ സുരഭികസ്തൂരികാകലിതസുഭഗതരൊൎദ്ധപുണ്ഡ്രമണ്ഡിതലലാടദെശാ മഞ്ജുളധവളമംഗളസൂത്രമണ്ഡനമനൊഹരഗളാന്തരാളാ പരിവീതധവളകൊമളവസനാന്തരാലക്ഷ്യവിമലകനകമെഖലാ നിജചിത്തനിൎവ്വിശെഷയാ ചിത്രലതയാസഖ്യാ കിമപി കിമപി സംഭാഷമാണാ അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസാഹചൎയ്യസമിന്ധാനധവളാതിശയൈഃ മല്ലികാതല്ലജൈഃ നിൎവ്വൎത്ത്യമാനമാലാബന്ധനാ മൊഹനമന്ദാരാളിന്ദെ നിഷീദതി·

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഈ അനംഗപതാകാസായന്തന

ജ്ജനസവിശേഷസ്നിഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധതനുവല്ലിയായി ഘനകുടിലാസിതായതചികുരാഞ്ചലപരാമൃഷ്ടമണികുട്ടിമയായി സുരഭികസ്തൂരികാകലിതസുഭഗതരൌഢ്വപുണ്ഡ്രമണ്ഡിതലലാടദേശയായി മഞ്ജുളധഖ്ഷമംഗലസൂത്രമണ്ഡനമനോഹരഗളാന്തരാളയായി പരിവീതധവളകൌശേയവസനാന്തരാലക്ഷ്യ വിമലകനകമേഖലയായി നിജചിത്തനിവൃതിശേഷയായിരിക്കുന്ന ചിത്രലതയാകുന്ന സഖിയോടുകൂടെ ഓരോന്നിനെ സംഭാഷമാണയായി അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസന്തത സാന്ദ്രചന്ദ്രസമിദ്ധാനധവളാതിശയങ്ങളായിരിക്കുന്ന മല്ലികാതല്ലജങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിവൃത്തമാനമാലാബന്ധനയായിട്ടു മോഹനമന്ദിരാളിന്ദത്തിങ്കൽ നിഷഠിക്കുന്നു.

പരി— സായന്തനനിമജ്ജനസവിശേഷസ്നിഗ്ദ്ധമുഗ്ദ്ധതനുവല്ലി= സായന്തനനിമജ്ജനം ഹേതുവായിട്ടു സവിശേഷസ്നിഗ്ദ്ധയായി മുഗ്ദ്ധയായിരിക്കുന്ന തനുവല്ലിയോടുകൂടിയവൾ, സായന്തനനിമജ്ജനം= സായന്തനമായിരിക്കുന്ന നിമജ്ജനം, സായന്തനം= സായത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചതു, സായം=സായാഹ്നം, നിമജ്ജനം= സ്നാനം, സവിശേഷസ്നിഗ്ദ്ധാ=സവിശേഷമാകുംവണ്ണം സ്നിഗ്ദ്ധാ. സവിശേഷം= വിശേഷത്തോടുകൂടിയതു, വിശേഷം= അതിശയം മുഗ്ദ്ധാ= മനോഹരാ. തനുവല്ലി= വല്ലിപോലെ ഇരിക്കുന്ന തനു, വല്ലി= ലതാ, തനു= ശരീരം, ഘനകുടിലാസിതായതചികുരാഞ്ചലപരാമൃഷ്ടമണികുട്ടിമാ= ഘനകുടിലാസിതായതചികുരാഞ്ചലംകൊണ്ടു പരാമൃഷ്ടമായിരിക്കുന്നമണികുട്ടിമത്തോടുകൂടിയവൾ. ഘനകുടിലാസിതായതചികുരാഞ്ചലം= ഘനമായിയും കുടിലമായിയും അസിതമായിയും ആയതമായിയുമിരിക്കുന്ന ചികുരത്തിന്റെ അഞ്ചലം, ഘനം= നിബിഡം. കുടിലം= വളവൊടുകൂടിയതു. അസിതം= കറുത്തിരിക്കുന്നതു. ആയതം= നീണ്ടിരിക്കുന്നതു. ചികുരം= തലമുടി. പരാമൃഷ്ടം= പരാമശിക്കപ്പെട്ടതു. പരാമശിക്ക= സ്പശിക്കുക. മണികുട്ടിമം= മണിമയമായിരിക്കുന്ന കുട്ടിമം. മണിമയം= രത്നമയം. കുട്ടിമം= തിണ്ണ. സുരഭികസ്തൂരികാകലിതസുഭഗതരൌഢ്വപുണ്ഡ്രമണ്ഡിതലലാടദേശാ= സുരഭികസ്തൂരികാകലിതമായി സുഭഗതരമായിരിക്കുന്ന ഊൎദ്ധ്വപുണ്ഡ്രംകൊണ്ടു മണ്ഡിതമായിരിക്കുന്ന ലലാടദേശത്തോടുകൂടിയവൾ. സുരഭികസ്തൂരികാകലിതം= സുരഭികസ്തൂരികകൊണ്ടുകലിതം. സുരഭികസ്തൂരികാ= സുരഭിയായിരിക്കുന്ന കസ്തൂരിക. സുരഭി= സൌരഭ്യത്തോടുകൂടിയതു. കസ്തൂരികാ= കസ്തൂരി. കലിതം= നിൎമ്മിതം. സുഭഗതരം= ഏററവും സുഭഗം. സുഭഗം= മനോഹരം. ഊൎദ്ധ്വപുണ്ഡ്രം= ഊൎദ്ധ്വാഗ്രമായിരിക്കുന്ന പുണ്ഡ്രം.

പുണ്ഡ്രം= കുറി. മണ്ഡിതം= മണ്ഡിക്കപ്പെട്ടത. മണ്ഡിക്ക= അലംകരിക്കുക. ലലാടദെശം= ലലാടത്തിന്റെ ദെശം. ലലാടം=നെററി ദെശം= പ്രദെശം. മഞ്ജുളധവളമംഗളസൂത്രമണ്ഡനമനൊഹരഗളാന്തരാളാ= മഞ്ജുളധവളമംഗളസൂത്രമണ്ഡനംഹെതുവായിട്ട മനൊഹരമായിരിക്കുന്നഗളാന്തരാളത്തൊടുകൂടിയവൾ. മഞ്ജുളധവളമംഗളസൂത്രമണ്ഡനം= മഞ്ജുളമായി ധവളമായിരിക്കുന്നമംഗളസൂത്രംകൊണ്ടുള്ള മണ്ഡനം. മഞ്ജുളം= മനൊഹരം. ധവളം വെളുത്തത. മംഗളസൂത്രം= മംഗല്യച്ചരട. മണ്ഡനം= അലംകരണം. ഗളാന്തരാളം= ഗളത്തിന്റെ അന്തരാളം. ഗളം= കണ്ഠം. അന്തരാളം= മദ്ധ്യം. പരിവീതധവളകൊമളവസനാന്തരാലക്ഷ്യവിമലകനകമെഖലാ= പരിവീതധവളകൊമളവസനാന്തരയായി ആലക്ഷ്യയായി വിമലയായിരിക്കുന്ന കനകമെഖലയൊടുകൂടിയവൾ. പരിവീതധവളകൊമളവസനാന്തരാ= പരിവീതമായി ധവളമായി കൊമളമായിരിക്കുന്ന വസനത്തിന്റെ അന്തരാ. പരിവീതം=ചുററപ്പെട്ടത. ധവളം= വെളുത്തത. കൊമളം=മൃദു. വസനം= വസ്ത്രം. അന്തരാ= ബാഹ്യാ (പുറമെ ധരിക്കപ്പെട്ടത എന്ന സംരം) ആലക്ഷ്യാ= ആലക്ഷിക്കപ്പെടുവാൻ ശക്യ. ആലക്ഷിക്ക= ദർശിക്ക. കനകമെഖലാ= പൊന്നരഞ്ഞാണ. നിജചിത്തനിർവ്വിശെഷാ= നിജചിത്തത്തൊട സദൃശി. നിജചിത്തം= നിജമായിരിക്കുന്ന ചിത്തം. നിജം= തന്നെ സംബന്ധിച്ചത. ചിത്തം= മനസ്സ. സംഭാഷമാണാ= സംഭാഷിച്ചിയങ്ങുന്നവൾ. സംഭാഷിക്ക= പറയുക. അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസന്തതസാഹചര്യസമിന്ധാനധവളാതിശയങ്ങൾ=അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസന്തതസാഹചര്യസമിന്ധാനമായിരിക്കുന്ന ധവളാതിശയത്തൊടുകൂടിയവ. അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസന്തതസാഹചര്യസമിന്ധാനം=അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസന്തതസാഹചര്യം ഹെതുവായിട്ട സമിന്ധാനം= അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനസന്തതസാഹചര്യം= അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനത്തിന്റെ സന്തതസാഹചര്യം. അതിവിമലദന്തകാന്തിസന്താനം=അതിവിമലദന്തകാന്തികളുടെ സന്താനം. അതിവിമലദന്തകാന്തികൾ= അതിവിമലദന്തങ്ങളുടെ കാന്തികൾ– അതിവിമലദന്തങ്ങൾ= അതിവിമലങ്ങളായിരിക്കുന്ന ദന്തങ്ങൾ– അതിവിമലങ്ങൾ=ഏററവുംവിമലങ്ങൾ– വിമലങ്ങൾ= നിർമ്മലങ്ങൾ– ദന്തങ്ങൾ= പല്ലുകൾ– കാന്തികൾ= ശൊഭകൾ– സന്താനം= പ്രസരണം– സന്തതസാഹചര്യം= സന്തതമായിരിക്കുന്ന സാഹചര്യം– സന്തതം= എല്ലാസമയത്തിങ്കൽ

ഷ്പുള്ളത- സാഹചര്യം= സാഹചാരം- (സംയൊഗമെന്നസാരം) സമിന്ധാനം= വദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നത- ധവളാതിശയം= ധവളത്തിന്റെ അതിശയം- ധവളം= വെളുപ്പ-മല്ലിജാലല്ലജങ്ങാം= പ്രശസ്തതകളായിരിക്കുന്ന മല്ലികകാം- പ്രശസ്തകാം= സൌരഭ്യാദിഗുണപരിപൂൎണ്ണകാം- മല്ലികകാം= മല്ലികാപുഷ്പങ്ങാം- (മല്ലപൂക്കാം) നിവൎത്ത്യമാനമാലാബന്ധനാ= നിവൎത്ത്യമാനമായിരിക്കുന്ന മാലാബന്ധനത്തൊടുകൂടിയവാം- നിവൎത്ത്യമാനം=നിവൎത്തിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത- നിവൎത്തിപ്പിക്ക= സിദ്ധമാക്കുക- മാലബന്ധനം= മാലയുടെ ബന്ധനം- മൊഹനമന്ദിരാളിന്ദം= മൊഹനമന്ദിരത്തിന്റെ അളിന്ദം- മൊഹനമന്ദിരം= സംഭൊഗഗൃഹം- അളിന്ദം= തിണ്ണ- നിഷദിക്ക= ഇരിക്കുക-

സരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ—അഹൊഅതിമനൊഹരമസ്യാഃവപുഃ തഥാഹി.

൭. നാരിസൎഗ്ഗവിധൌവിധിഃപ്രകടതാംനെതുംനിജാംകൌസലം
ലാവണ്യദ്രവിണവ്യയെനമഹതാനിൎമ്മായതന്വീമിമാം
മന്യെരക്ഷിതുമാദിദെശസവിധെകൎണ്ണാന്തകൃഷ്ടാനമൽ
കൊദണ്ഡാഹിതചാരുമൊഹനശരംവിശൈഖകവീരംസ്മരം

അ— അഹൊ അസ്യാഃ വപുഃ അതിമനൊഹരം ഭവതിത ഥാഹി വിധിഃ നാരീസൎഗ്ഗവിധൌ നിജം കൌശലം പ്രകടതാം നെതും മഹതാ ലാവണ്യദ്രവിണവ്യയെന ഇമാം തന്വീം നിൎമ്മായ രക്ഷിതും സവിധെ കൎണ്ണാന്തകൃഷ്ടാനമൽകൊദണ്ഡാഹിത ചാരുമൊഹനശരം വിശൈഖകവീരം സ്മരം ആദിദെശ അഹം മന്യെ-

അന്വ— ആശ്ചൎയ്യം ഇവളുടെ വപുസ്സ അതിമനൊഹരമായി ഭവിക്കുന്നു- അപ്രകാരമാകുന്നുവെല്ലൊ- വിധി നാരീസൎഗ്ഗവിധിയിങ്കൽ നിജമായിരിക്കുന്ന കൌശലത്തെ പ്രകടതയെ നയിപ്പാനായിക്കൊണ്ട മഹത്തായിരിക്കുന്ന ലാവണ്യദ്രവിണവ്യയാകൊണ്ട ഈതന്വിയെ നിൎമ്മിച്ചിട്ട രക്ഷിപ്പാനായിക്കൊണ്ട സവിധത്തിങ്കൽ കൎണ്ണാന്തകൃഷ്ടാനമൽ കൊദണ്ഡാഹിതചാരുമൊഹന ശരനായി വിശൈഖകവീരനായിരിക്കുന്ന സ്മരനെ ആദെശിച്ചു എന്ന ഞാൻ മനനംചെയ്യുന്നു.

വ—ഇവാം=അനംഗപതാകാ വപുസ്സ=ശരീരം, അതിമനൊഹരം=എറ്റവും മനൊഹരം, വിധി=ബ്രഹ്മാവ, നാരിസൎഗ്ഗവിധി= നാരീസൎഗ്ഗമാകുന്നവിധി, നാരീസൎഗ്ഗം=നാരികളുടെ സൎഗ്ഗം, നാരി

കരം=സ്ത്രീകരം, സൎഗ്ഗം=സൃഷ്ടി, വിധി=വ്യാപാരം, നിജം=തന്നെ സംബന്ധിച്ചത, കൌശലം=സാമൎത്ഥ്യം, പ്രകടതാ=പ്രകടമാവു എന്നുള്ളത, പ്രകടം=പ്രസിദ്ധം, നയിക്ക=പ്രാപിക്കുക, മഹത്ത= വലുതായിരിക്കുന്നത, ലാവണ്യദ്രവിണവ്യയം= ലാവണ്യദ്രവിണത്തിന്റെ വ്യയം, ല്യാവണ്യദ്രവിണം=ലാവണ്യമാകുന്ന ദ്രവിണം, ലാവണ്യം=കാന്തിവിശെഷം, ദ്രവിണം=ധനം, വ്യയം= ചിലവ, തനീ=സുന്ദരി,നിൎമ്മിക്ക=സൃഷ്ടിക്കുക,സവിധം=സമീപം,കൎണ്ണാന്തകൃഷ്ടാനമൽകൊദണ്ഡാഹിതചാരുമൊഹനശരൻ= കൎണ്ണാന്തകൃഷ്ടമായി ആനമത്തായിരിക്കുന്ന കൊദണ്ഡത്തിങ്കൽ ആഹിതമായി ചാരുവായിരിക്കുന്ന മൊഹനശരത്തൊടു കൂടിയവൻ, കൎണ്ണാന്തകൃഷ്ടം=കൎണ്ണത്തിങ്കലൊളം കൃഷ്ടം, കൎണ്ണം=ചെവി, കൃഷ്ടം=കൎഷിക്കപ്പെട്ടത,കൎഷിക്ക=വലിക്കുക,ആനമത്ത=ആനമിച്ചിരിക്കുന്നത, ആനമിക്ക=വളയുക, കൊദണ്ഡം=വില്ല, ആഹിതം=ആധാനം ചെയ്യപ്പെട്ടത, ആധാനം ചെയ്ക=തൊടുക്കുക, ചാരു=മനൊഹരം, മൊഹനശരം=മൊഹനാസ്ത്രം, വിശ്വൈകവീരൻ= വിശ്വത്തിങ്കൽ ഏകവീരൻ, വിശ്വം=ലൊകം, ഏകവീരൻ=ഏകനായിരിക്കുന്ന വീരൻ, സ്മരൻ=കാമദെവൻ, ആദെശിക്ക= നിയൊഗിക്കുക-

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

വാ— മന്യെമത്സന്ദെശവിസ്രംഭമന്ദീകൃതമദനതാപാതദാഗമനംപ്രതീക്ഷ്യാവസ്ഥിതെതി തദുപസൎപ്പാമി-

അ— മത്സന്ദെശവിസ്രംഭമന്ദീകൃതമദനതാപാ തദാഗമനം പ്രതീക്ഷ്യ അവസ്ഥിതാ ഇതി അഹം മന്യെ-

അന്വ— മത്സന്ദെശവിസ്രംഭമന്ദീകൃതമദനതാപ യായിട്ടു തദാഗമനത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചിട്ടു അവസ്ഥിതയായി ഭവിക്കുന്നു എന്നു ഞാൻ മനനം ചെയ്യുന്നു. അതു ഹെതുവായിട്ടു ഞാൻ ഉപസൎപ്പിക്കുന്നു.

പരി— മത്സന്ദെശവിസ്രംഭമന്ദീകൃതമദനതാപാ= മത്സന്ദെശവിസ്രംഭത്താൽ മന്ദീകൃതമായിരിക്കുന്ന മദനതാപത്തൊടു കൂടിയവൾ, മത്സന്ദെശവിസ്രംഭം=മത്സന്ദെശത്തിങ്കലുള്ള വിസ്രംഭം, മത്സന്ദെശം=എന്റെ സന്ദെശം, സന്ദെശം=ഈദൃശൈഃ സഖിസന്താപൈഃ ഇത്യാദിവചനം, വിസ്രംഭം= വിശ്വാസം, മന്ദീകൃതാ=മന്ദമാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ടത, മന്ദം=അല്പം, മദനതാപം=കാമവ്യഥാ, തദാഗമനം=അവന്റെ ആഗമനം, അവൻ=അനംഗകെളു, ആഗമനം=വരവ, പ്രതീക്ഷിക്ക=പരിപാലിക്കുക, അവസ്ഥി

താ=അവസ്ഥാനം ചെയ്യുവൻ, അവസ്ഥാനം ചെയ്ക=വസിക്കുക, മനനംചെയ്ക=വിചാരിക്കുക. ഉപസൎപ്പിക്ക=ഉപശമിക്കുക.

(ഇത്യുപസൃത്യസസ്മിതം)

ഇങ്ങിനെ ഉപസൎപ്പിച്ചിട്ടു (സമീപത്തിങ്കൽ ചെന്നിട്ടു) സ്മിതത്തോടു കൂടുംവണ്ണം പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിഎതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— അയിഭൊഃസ്സാൎത്ഥ്യൊഢഃ കശ്ചിദതിഥിരായാതഃ സംഭാവ്യതാംസമുചിതാതിഥ്യെന.

അ— അയിഭൊഃ സാൎത്ഥ്യൊഢാഃ കശ്ചിൽ ആയതഃ അതിഥിഃ സമുചിതാതിഥ്യെന സംഭാവ്യതാം.

അന്വ— അല്ലയൊ ജനങ്ങളെ സാൎത്ഥ്യൊഢനായിട്ടു ഒരുത്തൻ ഭവിക്കുന്നു. ആയാതനായിരിക്കുന്ന അതിഥിസമുചിതമായിരിക്കുന്ന ആതിഥ്യം കൊണ്ടു സംഭാവനം ചെയ്യപ്പെടെണം.

പരി— സാൎത്ഥ്യൊഢൻ=സന്ധ്യാസമയത്തിങ്കൽ പ്രാപ്തനായിരിക്കുന്ന അതിഥി, ആയാതൻ= ആയാനം ചെയ്യുവൻ, ആയാനംചെയ്ക=വരിക, അതിഥി=വഴിപൊക്കൻ, സമുചിതാതിഥ്യം=സമുചിതമായിരിക്കുന്ന ആതിഥ്യം, സമുചിതം= യൊഗ്യം, ആതിഥ്യം=അതിഥിസൽക്കാരം, സംഭാവനംചെയ്ക=സന്തൊഷിക്കുക.

സാ— അല്ലയൊ ചിത്രപതാനംഗപതാകകളെ നിങ്ങൾക്ക ഒരുത്തൻ സന്ധ്യാസമയത്തിങ്കൽ പ്രാപ്തനായ അതിഥിയായി ഭവിക്കുന്നു. അതിഥിവന്നാൽ ഉചിതമായിരിക്കുന്ന സൽക്കാരം കൊണ്ടു അവനെ സന്തൊഷിപ്പിക്കെണം.

(സ്വാഗതം)

വാ— അയെ അഭ്യുത്ഥിതെ।

— അയെ ഉഭെ അപി അഭ്യുത്ഥിതെ.

അന്വ—ആശ്ചൎയ്യം ഇരിവരും അഭ്യുത്ഥിതകളായി.

പരി— ഇരിവർ= ചിത്രപതാനംഗപതാകകൾ, അഭ്യുത്ഥിതകൾ=അഭ്യുത്ഥാനം ചെയ്യുവർ, അഭ്യുത്ഥാനംചെയ്ക=എഴുനീല്ക്കു.

(പ്രകാശം)

വാ— അയിഅനംഗപതാകെ കിംബ്രവീഷി സ്വാഗതംഭാവായസനാഥീക്രിയതാമിദമാസനം ഇതി॥

അ— അയി അനംഗപതാകെ കിംബ്രവീഷി ഭാവായ സ്വാഗതം ഭവതു ഇദം ആസനം സനാഥീക്രിയതാം ഇതി.

അന്വ— അല്ലയൊ അനംഗപതാകെ നീ എന്തിനെ വചിക്കുന്നു. ഭാവനായികൊണ്ടു സ്വാഗതം ഭവിക്കെണമെ ഈ

ആസനം സനാഥമാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ടംല്യം എന്നൊ-

പരി— വാചിക്ക=പറയുക, ഭാവൻ=വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന അങ്ങുന്ന, സ്വാഗതം=ശൊഭനമായിരിക്കുന്ന ആഗമനം, ആസനം=പീഠം, സനാഥം=നാഥനൊടു കൂടിയത-

വാ— തദ്യുപവിശാമി-

അ— തഥി അഹം ഉപവിശാമി-

അന്വ— എന്നാൽ ഞാൻ ഉപവെശിക്കുന്നു-

പരി— ഉപവെശിക്ക=ഇരിക്കുക-

(ഇത്യുപവിശ്യ)

ഇപ്രകാരം ഉപവെശിച്ചിട്ടു പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അത്ഥമാകുന്നു-

വാ—കിംബ്രവീഷി അഭിവാദയാമീതി-

മെൽ എഴുതിയ വാക്യത്തിൽ അഭിവാദയാമി എന്നത അനംഗപതാകയുടെ വാക്കാകുന്നു. അതിന്ന ഞാൻ അഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു എന്ന അത്ഥമാകുന്നു എന്നും അഭിവാദനം ചെയ്യുക എന്നതിന്ന പാദങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കുക എന്നത്ഥമാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ശ്ലൊ. യസ്മിൻയൂനിമനസ്സക്തിസ്തവകിഞ്ചനജായതെ।

ത്വയ്യെവസയുവാനിത്യംഭൂയാദ്ഭൂയസ്തരാദരഃ॥

അ— തവ യസ്മിൻയൂനി മനസ്സക്തിഃ കിഞ്ചന ജായതെ സഃ യുവാ ത്വയി എവ ഭൂയസ്തരാദരഃ നിത്യം ഭൂയാൽ-

അന്വ—നിണക്കയാതൊരുയുവാവിങ്കൽ മനസ്സക്തി അല്പമാകുംവണ്ണമെങ്കിലും ഭവിക്കുന്നുവൊ ആ യുവാവ നിങ്കൽ തന്നെ ഭൂയസ്തരാദരനായിട്ട എന്നും ഭവിക്കട്ടെ.

പരി— യുവാവ=യൌവനത്തൊടു കൂടിയ പുരുഷൻ, മനസ്സക്തി=മനസ്സിന്റെ സക്തി, സക്തി=പറ്റ്, ജനിക്ക=ഉണ്ടാക, ഭൂയസ്തരാദരൻ=ഭൂയസ്തരമായിരിക്കുന്ന ആദരത്തൊടു കൂടിയവൻ, ഭൂയസ്തരം=അതിബഹു-

സാരം—സ്പഷ്ടമാകുന്നു-

വാ— കിംബ്രവീഷി പരിഗൃഹീതെയമാശീരതി-

അ— മയാ ഇയം ആശീഃ പരിഗൃഹിതാ-

അന്വ—എന്നാൽ ഈ ആശീസ്സ പരിഗൃഹീതയായി-

പരി— ആശീസ്സ=ആശീൎവാദം, പരിഗൃഹീതാ=പരിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടത, പരിഗ്രഹിക്ക=സ്വീകരിക്കുക-

വാ— ഉപവിശത്വാമത്രഭവത്യൌ!

അ—ഭവത്യൌ അത്ര ഉപവിശതാം-

അന—നിങ്ങൾ ഇവിടെ ഉപവെശിച്ചാലും-

പരി—ഉപവെശിക്ക=ഇരിക്കുക-

വം—സഖി ചിത്രലതെ കിംബ്രവീഷി ഈദൃശെശ രിതിപഠിത്വാ അനെനഭവത്സന്ദെശെനൈവപ്രായഃ പ്രതിപന്നപ്രകൃതിഃ പ്രിയസഖീനചിരാദ്യഥാപൂൎവ്വംപ്രതിപന്ന പ്രകൃതിൎഭവിഷ്യതീതി।

അ— സഖി ചിത്രലതെ കിംബ്രവീഷി (ഈദൃശൈസ്സഖി സന്താപൈൎമ്മാകശ്ശയകൃശാംതനും മയിജീവതിംഭൊരുതവൽ പ്രിയാധാനതൽപരെ) ഇതി അനെനഭവത്സന്ദെശെന ഏവപ്രിയസഖി പ്രായഃ പന്നപ്രതിപന്ന പ്രകൃതിഃ നചിരാൽ യഥാപൂൎവ്വം പ്രതിപന്ന പ്രകൃതിഃ ഭവിഷ്യതി ഇതി-

അന— അല്ലയൊ സഖിയായ ചിത്രലതെ നീഎന്തിനെ വചിക്കന്നു (ഈദൃശൈസ്സഖിസന്താപൈൎമ്മാകശ്ശയകൃശാംതനും മയിജീവതിംഭൊരുതവൽപ്രിയാധാനതൽപരെ) ഇപ്രകാരമുള്ള ഈ ഭവത്സന്ദെശം ഹെതുവായിട്ടു തന്നെ പ്രിയസഖീ പ്രായെണപ്രതിപന്ന പ്രകൃതിയായി ഇനി വളരെ താമസംകൂടാതെപണ്ടു യാതൊരു പ്രകാരമൊ അപ്രകാരം പ്രതിപന്ന പ്രകൃതിയായി ഭവിക്കുമെന്നൊ.

പരി— വചിക്ക= പറയുക, ഭവൽസന്ദെശം= അങ്ങയുടെ സന്ദെശം, സന്ദെശം= പ്രിയസഖിയൊടുപറവാൻ തക്കവണ്ണംപറകപ്പെട്ട വാക്ക, പ്രിയസഖി= ഇഷ്ടസഖി, (അനംഗപതാകാഎന്ന സാരം) പ്രതിപന്നപ്രകൃതി= പ്രതിപന്നയായിരിക്കുന്ന പ്രകൃതിയൊടുകൂടിയവൾ, പ്രതിപന്നാ= പ്രതിപദിക്കപ്പെട്ടത, പ്രതിപദിക്ക= ലഭിക്കുക.

(അനംഗപതാകായാഔത്സുക്യാതിരെകംവിഭാവയൻ)

അനംഗപതാകയുടെ ഔത്സുക്യാതിരെകത്തെ വിഭാവയന്നായിട്ടു പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു. ഔത്സുക്യകെം= ഔത്സുക്യത്തിന്റെ അതിരെകം, ഔത്സുക്യം=അലബ്ധമായ വിഷയത്തിങ്കൽ ഉള്ള രാഗംഹെതുവായിട്ടു ഉണ്ടാകുന്നതായിയും ദെഹത്തെ ശൊഷിപ്പിക്കുന്നതായിയുമിരിക്കുന്ന വെദനാവിശെഷം,അതിരെകം= ആധിക്യം,വിഭാവയൻ= വിഭാവനം. ചെയ്തിയങ്ങുന്നവൻ, വിഭവവാനം ചെയ്ക= വിചാരിച്ചറിയുക

വം— സഖിചിത്രലതെസമാസന്നസ്സന്ധ്യാസമയഃപശ്യ॥

ൻ- ഉദെ തുംഗ്ഗൃഷ്വ്വാഗ്രെസ്ഥടളവിദിനാ പായസമയംപ്രതീക്ഷ്യന്ദുൎമ്മന്യെവിമലതിലകാലംകരണവാൻഅപശ്യന്തികാന്താംത

മപികുതുകാവെശവിവശാദരൊല്ലാസാപ്യെഷാഭജതി പരിതാപംകുമുദിനീ॥

അ— ഹെസഖി ചിത്രലതെ സന്ധ്യാസമയഃ സമാസന്നഃ പശ്യ വിമലതിലകാലംകരണവാൻ ഇന്ദുഃ ഉദെതും ദിനാപായസമയം പ്രതീക്ഷ്യ പൂൎവ്വാദ്രെഃ തടഭുവി ആസ്തെ ഏഷാ കുമുദിനീ കുതുകാവെശവിവശാ ദരൊൽഫുല്ലാ അപി കാന്തം തം അപശ്യന്തീ പരിതാപം ഭജതി അപി.

അന്വ— അല്ലയൊ സഖിയായ ചിത്രലതെ സന്ധ്യാസമയം സമാസന്നമായി ദൎശിച്ചാലും വിമലതിലകാലംകരണവാനായിരിക്കുന്ന ഇന്ദു ഉദിപ്പാനായിക്കൊണ്ട ദിനാപായസമയത്തെ പ്രതിക്ഷിച്ചിട്ട പൂൎവ്വാദ്രിയുടെ തടഭുവികൽ ആസിക്കുകയും ഈകുമുദിനീകുതുകാവെശവിവശയായിട്ട ദരൊൽഫുല്ലയായി എങ്കിലും കാന്തനായിരിക്കുന്ന അവനെ അപശ്യന്തിയായിട്ട പരിതാപത്തെ ഭജിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

പരി— വിമലതിലകാലംകരണവാൻ= വിമലമായിരിക്കുന്ന തിലകമാകുന്ന അലംകരണമുള്ളവൻ, വിമലം= നിൎമ്മലം, (ഉജ്ജ്വലമെന്ന സാരം) അലംകരണം= അലങ്കാരം, ഇന്ദു= ചന്ദ്രൻ, ദിനാപായസമയം= ദിനാപായമാകുന്ന സമയം, ദിനാപായം= ദിനത്തിന്റെ അപായം, ദിനം= പകൽ, അപായം= അവസാനം, പ്രതീക്ഷിക്ക= നൊക്കുക, പൂൎവ്വാദ്രി= ഉദയപൎവ്വതം, തടഭു= തടപ്രദെശം, ആസിക്ക= ഇരിക്കുക, കുമുദിനീ= ആമ്പൽപൊയ്ക, കുതുകാവെശവിവശാ= കുതുകാവെശംഹെതുവായിട്ട വിവശാ, കുതുകാവെശം= കുതുകത്തിന്റെ ആവെശം, കുതുകം= കൌതുകം, ആവെശം= പ്രാപ്തി, വിവശാ=അസ്വസ്ഥാ, ദരൊൽഫുല്ലാ= അല്പമാകുംവണ്ണം വികസിച്ചവൾ, കാന്തൻ= പ്രിയതമൻ, അവൻ= ഇന്ദു, അപശ്യന്തീ= പശ്യന്തിയല്ലാത്തവൾ, പശ്യന്തീ= ദൎശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവൾ, ദൎശിക്ക= കാണുക, പരിതാപം= ഖെദം, ഭജിക്ക= ആശ്രയിക്കുക.

സാരം— സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

മെൽ വിവരിക്കപ്പെട്ട ശ്ലൊകത്തിലെ കുമുദിനീവൃത്താന്തം കൊണ്ട ഈ അനംഗപതാകാ എന്റെസന്ദെശവചനത്തിങ്കൽ ഉള്ള വിശ്വാസംഹെതുവായിട്ട ഇന്ന സന്ധ്യാസമയത്തിങ്കൽ അനംഗകെതു ഇവിടെ വരുമെന്നുള്ള നിശ്ചയം ജനിക്കുകയാൽ അവലൊകനത്തിങ്കലുള്ള കൌതുകവശാൽ അസ്വാതന്ത്ര്യയായിട്ട അല്പമായ ഉല്ലാസത്തെ ലഭിച്ചു എങ്കിലും പ്രിയതമനായ ആ അ

നംഗകെതുവിനെ ഇപ്പൊഠ കാണാഌനിമിത്തമായിട്ട ഖെദത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു എന്നുള്ള അൎത്ഥത്തെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്ന അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വെണം.

വാ— കിംബ്രവീഷി സത്യമഭിഹിതംഭാവെനനചിരാച്ച ന്ദ്രൊദയെനകുമുദിനിതാപൊനിൎമ്മൂല്യതാം ഇതി–

അ—ഭാവെന അഭിഹിതം സത്യം നചിരാൽ ചന്ദ്രോദയെന കുമുദിനീ താപഃ നിൎമ്മൂല്യതാം.

അന്വ— ഭാവനാൽ അഭിഹിതമായിട്ടുള്ളത സത്യമാകുന്നു. വെഗംതന്നെ ചന്ദ്രോദയത്താൽ കുമുദിനീതാപം നിൎമ്മൂലനം ചെയ്യപ്പെട്ടും.

പരി— ഭാവൻ= വിദ്വാനായ അങ്ങുന്ന, അഭിഹിതം= അഭിധാനം ചെയ്യപ്പെട്ടത, അഭിധാനംചെയ്ക= പറയുക, സത്യം= യഥാൎത്ഥം, ചന്ദ്രോദയം= ചന്ദ്രന്റെ ഉദയം, കുമുദിനീതാപം=കുമുദിനിയുടെ താപം, കുമുദിനീ= ആമ്പൽപൊയ്ക, താപം= ഖെദം, നിൎമ്മൂലനംചെയ്ക= നശിപ്പിക്കുക.

വാ— അയെപാദശബ്ദഃ।

ഇതിന്ന പാദശബ്ദം കെൾക്കപ്പെടുന്നു എന്ന അൎത്ഥമാകുന്നു.

(വിലൊക്യ)

വാ— അയമനംഗകെതുഃസഹമദനരെഖെനമദനേഇവമധു ദ്വിതീയഃസമാഗച്ഛതിയഥൈഷഃ॥

ശ്ലൊ. ക്ഷീയമാണാംഗകൊപ്യുച്ചൈൎമ്മെദുരഃകാന്തിസംപദാ ശാണൊല്ലീഢെനമണിനാതുല്യതാമയതെയുവാ।

അ—അയം അനംഗകെതുഃ മദനരെഖെന സഹ മധുദ്വിതീയഃമദന ഇവ സമാഗച്ഛതി യുവാ എഷഃയഥാക്ഷീയമാണാംഗകഃ അപി ഉച്ചൈഃ കാന്തിസംപദാ മെദുരഃ ഭവതി തഥാ ശാണൊല്ലീഢെന മണിനാ തുല്യതാം അയതെ.

അന്വ— ഈ അനംഗകെതു മദനരഖനൊടുകൂടെ മധുദ്വിതീയനായിരിക്കുന്ന മദനൻ എന്നപൊലെസമാഗമിക്കുന്നു. യുവാവായിരിക്കുന്നഇവൻയാതൊരുപ്രകാരംക്ഷീയമാണാംഗകനായിരിന്നു എങ്കിലും ഉച്ചൈസ്സായിരിക്കുന്ന കാന്തി സംപത്ത ഹെതുവായിട്ട മെദുരനായി ഭവിക്കുന്നുവൊ അപ്രകാരം ശാണൊല്ലീഢമായിരിക്കുന്ന മണിയൊട തുല്യതയെ പ്രാപിക്കുന്നു.

പരി— മധുദ്വിതീയൻ= മധുവാകുന്ന ദ്വിതീയനൊടുകൂടിയവൻ, മധു= വസന്തം, ദ്വിതീയൻ= രണ്ടാമത്തവൻ, മദനൻ=കാ

മദെവൻ, സമാഗമിക്ക= വരിക, യുവാവ= യൌവനത്തൊടുകൂടയവൻ, ഇവൻ= അനംഗകെതു, ക്ഷീയമാണാംഗകൻ= ക്ഷീയമാണങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗങ്ങളൊടുകൂടിയവൻ, ക്ഷീയമാണങ്ങൾ= ക്ഷയിച്ചിവരുന്നവ, അംഗങ്ങൾ= അവയവങ്ങൾ, ഉച്ചൈസ്സ= വലുതായിരിക്കുന്നത, കാന്തിസംപത്ത=കാന്തിയുടെസംപത്ത, കാന്തി= ശൊഭ, സംപത്ത= ആധിക്യം, മെദുരൻ= പുഷ്ടിയൊടുകൂടിയവൻ, ശാണൊല്ലീഢം= ശാണത്താൽഉല്ലീഢം, ശാണം= ചാണം, ഉല്ലീഢം=ഉല്ലെഖനം ചെയ്യപ്പെട്ടത, ഉല്ലെഖനംചെയ്ക= ബാഹ്യാവയവങ്ങളെ നിരസിച്ച ചെറുതാക്കുക, മണി= രത്നം, തുല്യതാ= തുല്യനാവുകയെന്നുള്ളത, തുല്യൻ= സദൃശൻ,

സാ— ഇഷ്ടമായിരിക്കുന്ന വരവൊടുകൂടിയ അനംഗകെതു മദനരഥനൊടുകൂടെ വസന്തത്തൊടുകൂടിയ കാമദെവൻ എന്നപൊലെ വരുന്നു. യൌവനത്തൊടുകൂടിയ ഇവൻക്ഷീണദെഹനായാലും വളരെ തെജസ്വിയായിട്ട ശാണൊല്ലെഖനംഹെതുവായിട്ട ചെറുതായ രത്നമെന്നപൊലെ ശൊഭിക്കുന്നു.

വാ—അയെസന്നിഹിതൌസ്വാഗതം പ്രിയസുഹൃദ്ഭ്യാംഐശ്വൎയ്യഭംഗഭയാദഭ്യുത്ഥാനംനകുൎമ്മഃഉപവിശതം।

അ—അയെ സന്നിഹിതൌ പ്രിയസുഹൃദ്ഭ്യാം സ്വാഗതംഭവതു ഐശ്വൎയ്യഭംഗഭയാൽ വയമഭ്യുത്ഥാനം ന കുൎമ്മഃ യുവാം ഉപവിശതം.

അനു—സന്തൊഷം സന്നിഹിതന്മാരായി പ്രിയസുഹൃത്തുകൾക്കായിക്കൊണ്ട സ്വാഗതം ഭവിക്കണമെ ഐശ്വൎയ്യ ഭംഗംഹെതുവായിട്ട ഞങ്ങൾ അഭ്യുത്ഥാനത്തെ ചെയ്യുന്നില്ല നിങ്ങൾ ഉപവെശിച്ചാലും.

വരി— സന്നിഹിതന്മാർ= സമീപത്തെ പ്രാപിച്ചവർ, പ്രിയസുഹൃത്തുകൾ= പ്രിയന്മാരായിരിക്കുന്ന സുഹൃത്തുകൾ, പ്രിയന്മാർ= ഇഷ്ടന്മാർ, സുഹൃത്തുകൾ= സഖിമാർ, സ്വാഗതം= ശൊഭനമായിരിക്കുന്ന ആഗമനം, ഐശ്വൎയ്യഭംഗഭയം=ഐശ്വൎയ്യഭംഗത്തിങ്കൽനിന്നുള്ള ഭയം, ഐശ്വൎയ്യഭംഗം= ഐശ്വൎയ്യത്തിന്റെഭംഗം, ഐശ്വൎയ്യം= അഭെദം, ഭംഗം= നാശം, അഭ്യുത്ഥാനം= എഴുനില്പ, ഉപവെശിക്ക= ഇരിക്കുക.

(സ്വഗതം)

വാ— അയെഉപവിഷ്ടൌ.

അ— അയെ ഏതൌ ഉപവിഷ്ടൌ.

അനു— സന്തൊഷം ഇവർ ഉപവിഷ്ടന്മാരായി-

പരി — ഇവർ= അനംഗകെതുമദനരഥന്മാർ, ഉപവിഷ്ടന്മാർ= ഉപവെശിച്ചവർ, ഉപവെശിക്ക= ഇരിക്കുക.

(പ്രകാശം)

വാ— കിംബ്രൂഥഃസംപ്രതിസനാഥാവയംഇതി॥

അ— വയം സംപ്രതി സനാഥാഃ സ്മഃ.

അന്വ— ഞങ്ങൾ ഇപ്പൊൾ സനാഥന്മാരായിഭവിക്കുന്നു.

പരി— സനാഥന്മാർ= നാഥനൊടുകൂടിയവർ.

വാ—മദനരഥ കിംബ്രവീഷി കിഞ്ചെ(ത്യാദിപഠിത്വാ) കെവലമന്നെനൈവഭവദ്വചനെന ലഘൂകൃതമദനതാപഃപ്രിയവയസ്യഃ സാംപ്രതംത്വദാലെകനെനമയിസ വിശെഷവിസ്രംഭവാൻജാത ഇതി॥

അ— ഹെ മദനരഥ കിംബ്രവീഷി കിഞ്ചന്യഞ്ചിതമദനാതംകെനസഞ്ചിതസംഭൊഗസമുചിതപദാത്ഥജാതെന നൂതന പ്രിയാസമാഗമസദൃശനെ പത്ത്യെന മദനരഥമാത്രമിത്രെണ ഭവതാശ്വസ്സായമനംഗപതാകാ മന്ദിരമലംകത്തവ്യം അഹം ച പൂവ്വപ്രവിഷ്ടൊ യുഷ്മദാഗമനം പ്രതിപാലയിഷ്യാമി ഇതിത്യ അനെന ഭവദ്വചനെന എവകെവലം പ്രിയവയസ്യഃ ലഘൂകൃത മദനതാപഃ സാംപ്രതം ത്വദാഗമനെനമയി സവിശെഷവിസ്രംഭവാൻ ജാതഃ ഇതി-

അന്വ—അല്ലയൊ മദനരഥൻ അങ്ങുന്ന എന്തിനെ വചിക്കുന്നു. കിഞ്ചന്യഞ്ചിതമദനാതംകെനസഞ്ചിത സംഭൊഗസമുചിതപദാത്ഥജാതെന നൂതനപ്രിയാ സമാഗമസദൃശനെ പത്ത്യെന മദനരഥമാത്രമിത്രെണഭവതാശ്വസ്സായ മനംഗപതാക മന്ദിരമലംകത്തവ്യം അഹംചപൂവ്വപ്രവിഷ്ടൊയുഷ്മദാഗമനം പ്രതിപാലയിഷ്യാമിഎന്നിപ്രകാരമുള്ള ഒരംഭവദ്വചനത്താൽതന്നെ പ്രിയവയസ്യൻ ലഘൂകൃതമദനതാപനായി ഭവിച്ചു. ഇപ്പൊൾ ത്വദാലൊകനം ഹെതുവായിട്ട എങ്കൽ സവിശെഷവസ്രംഭവാനായിട്ട ജാതനായി-

പരി— ഭവദ്വചനം=ഭവാന്റെ വചനം, ഭവാൻ=അങ്ങുന്ന. വചനം=വാക്ക, പ്രിയവയസ്യൻ=പ്രിയനായിരിക്കുന്ന വയസ്യൻ. പ്രിയൻ=ഇഷ്ടൻ. വയസ്യൻ=സഖി. (അനംഗകെതു എന്നസാരം) ലഘൂകൃതമദനതാപൻ=ലഘൂകൃതമായിരിക്കുന്ന മദനതാപത്തൊടു കൂടിയവൻ. ലഘൂകൃതം=ലഘുവാക്കപ്പെട്ടത. മദനതാപം=കാമപീഡ. ത്വദാലൊകനം= അങ്ങയുടെ ആലൊകനം. ആലൊകനം=ദശനം. സവിശെഷവിസ്രംഭവാൻ= സവിശെഷ

മായിരിക്കുന്ന വിസ്രംഭമുള്ളവൻ. സവിശേഷം=വിശേഷത്തോടു കൂടിയത, വിശേഷം=അതിശയം. വിസ്രംഭം=വിശ്വാസം. ജാതൻ=ജനിച്ചവൻ.

വാ—കഥമീദൃശേഷുബന്ധുജനേഷുവചഃകർമ്മണൊൎവൈസാദൃശ്യംകുൎമ്മഃ–

അ—ഈദൃശേഷു ബന്ധുജനേഷു വയം വചഃ കർമ്മണൊഃ വൈസാദൃശ്യം കഥം കുൎമ്മഃ–

അന്വ—ഈ ദൃശന്മാരായിരിക്കുന്ന ബന്ധുജനങ്ങളിൽ ഞങ്ങൾ വചഃ കർമ്മങ്ങളുടെ വൈസാദൃശ്യത്തെ എങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നു–

പരി—ഈദൃശന്മാർ=ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്നവർ. വചഃകർമ്മങ്ങൾ=വചസ്സും കർമ്മവും. വചസ്സ=വാക്ക. കർമ്മം=പ്രവൃത്തി. വൈസാദൃശ്യം=വിസദൃശങ്ങളാവു എന്നുള്ളത. വിസദൃശങ്ങൾ=സദൃശങ്ങളല്ലാത്തവ.

(അനംഗപതാകാംപ്രതി)

അനംഗപതാകയെ കുറിച്ചുപറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ—ഭദ്രെസമാസീദതിസായംസമയഃ സമുദിതശ്ചസകലെന്ദ്രിയതൎപ്പണൊഭഗവാൻപീയൂഷഭാനുഃപശ്യ।

വൃഥ കലാഭിരഭിപൂൎണ്ണാത്മാവഹൻകുവലയൊത്സവം।

താരഹാരൊജ്ജ്വലസ്സായമുദിതഃപരിഭാസതെ॥

അ—ഭദ്രെ സായംസമയഃ സമാസീദതി സകലെന്ദ്രിയതൎപ്പണഃ പീയൂഷഭാനുഃ ഭഗവാൻ സമുദിതഃ ച പശ്യ കലാഭിഃ അഭിപൂൎണ്ണാത്മാ കുവലയൊത്സവം ആവഹൻ താരഹാരൊജ്ജ്വലഃ സഃ അയം ഉദിതഃ പരിഭാസതെ ഭവതി കഥം അധൊമുഖീ സ്ഥയതെ–

അന്വ—അല്ലയൊ ഭദ്രെ സായമാകുന്ന സമയം സമാസാദിക്കുന്നു. സകലെന്ദ്രിയതൎപ്പണനായിരിക്കുന്ന പീയൂഷഭാനുവാകുന്ന ഭഗവാൻ സമുദിതനായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു. കണ്ടാലും കലകൾകൊണ്ട അഭിപൂൎണ്ണാത്മാവായി കുവലയൊത്സവത്തെ ആവഹനായി താരഹാരൊജ്ജ്വലനായിരിക്കുന്ന ആ ഇവൻ ഉദിതനായിട്ടു പരിഭാസിക്കുന്നു. ഭവതി എന്തു ഹെതുവായിട്ടു അധൊമുഖിയായിട്ടു സ്ഥിയിക്കുന്നു–

പരി—ഭദ്രാ=സാദ്ധ്വീ, സായം=സന്ധ്യാ, സമാസാദിക്ക=വളരെ അടുക്കുക, സകലെന്ദ്രിയതൎപ്പണൻ = സകലെന്ദ്രിയത്തിന്നു

ത്തൃപ്തിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നവൻ, സകലെന്ദ്രിയം=സകലന്മാരുടെ ഇന്ദ്രിയം, സകലന്മാർ=ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളവർ,ഇന്ദ്രിയം=ചക്ഷുസ്സ, തൃപ്തി=ആനന്ദാതിശയം, പീയൂഷഭാനു=ചന്ദ്രൻ, സമുദിതൻ=നല്ലവണ്ണം ഉദിച്ചവൻ=ഉദിക്ക=മുമ്പിൽ പ്രകാശിക്കുക, കലകൾ=ഷൊഡശാംശങ്ങൾ, (കലാവിദ്യകൾ എന്നുമുണ്ട) അഭിപൂൎണ്ണാത്മാവ=അഭിപൂൎണ്ണമായിരിക്കുന്ന ആത്മാവൊടുകൂടിയവൻ, അഭിപൂൎണ്ണം=പരിപൂൎണ്ണം, ആത്മാവ=ശരീരം, (മനസ്സഎന്നുമുണ്ട) കുവലയൊത്സവം=കുവലയത്തിന്റെ ഉത്സവം, കുവലയം=കുവലയകുസുമം, (ഭൂമണ്ഡലമെന്നുമുണ്ട) ഉത്സവം=വികാസം, (സന്തൊഷമെന്നുമുണ്ട) താരഹാരൊജ്ജ്വലൻ=താരഹാരങ്ങൾ കൊണ്ടു ഉജ്ജ്വലൻ, താരഹാരങ്ങൾ=താരങ്ങളാകുന്ന ഹാരങ്ങൾ, താരങ്ങൾ=നക്ഷത്രങ്ങൾ, ഹാരങ്ങൾ=മുത്തുമാലകൾ, (താരഹാരങ്ങൾ ശുദ്ധിയുള്ള മുത്തുമാലകൾ ഇങ്ങിനെയുമുണ്ട) ഉജ്ജ്വലൻ=ഉജ്ജ്വലിക്കുന്നവൻ, ഉജ്ജ്വലിക്ക=ശൊഭിക്കുക, ഇവൻ=ചന്ദ്രൻ, (അനംഗകെതു എന്നും ഇതിന്ന അൎത്ഥമുണ്ട) ഉദിതൻ=ഉദിച്ചവൻ, പരിഭാസിക്ക=പരിപൂൎണ്ണമാകുംവണ്ണം ശൊഭിക്കുക, ഭവതീ=നീ, അധൊമുഖീ=അധൊവദനാ, (തലതാഴ്ത്തിമുഖത്തെ മറച്ചവളെന്നു സാരം) സ്മയിക്ക=ചിരിക്കുക–

(സസ്മിതം)

സ്മിതത്തൊടുകൂടുംവണ്ണം പറയുന്നു എന്ന മെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ— കിമിതിചിരൊൽകണ്ഠിതെ നമിഥുനെനവാങ്മിശ്രണംനക്രിയതെ।

അ— ചിരൊൽകണ്ഠിതെന മിഥുനെന കിം ഇതി വാങ്മിശ്രണം ന ക്രിയതെ–

അന്വ— ചിരൊൽകണ്ഠിതമായിരിക്കുന്ന മിഥുനത്താൽ എന്തു ഹെതുവായിട്ട വാങ്മിശ്രണം ചെയ്യപ്പെടുന്നില്ല–

പരി— ചിരൊൽകണ്ഠിതം= വളരെകാലംഉൽകണ്ഠിതം, ഉൽകണ്ഠിതം = സഞ്ജാതയായിരിക്കുന്ന ഉൽകണ്ഠയൊടു കൂടിയത, ഉൽകണ്ഠാ = ഔത്സുക്യം, മിഥുനം=ദ്വന്ദ്വം, (സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെന്നസാരം) വാങ്മിശ്രണം=സല്ലാപം–

വാ— കിംബ്രൂഥഃ സതിപ്രതിഭുവിയൊഗിപ്രതിയൊഗിനൊൎവാങ്മിശ്രണാവകാശഃ ഇതി।

അ— പ്രതിഭുവി സതി യൊഗിപ്രതിയൊഗിനൊഃ വാങ്മിശ്രണവകാശഃ ന–

അനസ—പ്രതിഭ്രസന്നായിരിക്കും സമയത്തിങ്കൽ യോഗിപ്രതിയോഗികൾക്കു വാങ്മിശ്രണാകാശം ഭവിക്കുന്നില്ല.

പരി—പ്രതിഭ്രു=പ്രതിനിധിയായ പുമാൻ, സൻ=ഭവിച്ചിരിക്കുന്നവൻ, യോഗിപ്രതിയോഗികൾ=യോഗിയും പ്രതിയോഗിയും, വാങ്മിശ്രണാവകാശം=വാങ്മിശ്രണത്തിന്റെ അവകാശം.

വാ—സുഷ്ഠുഭണിതംതർഹിപ്രതിഭുവാകഥനീയംകിഞ്ചിൽകഥ്യതെ.

അ—യുവാഭ്യാം സുഷ്ഠു ഭണിതം തർഹി പ്രതിഭുവാ കഥനീയം കിഞ്ചിൽ കഥ്യതെ.

അനസ—നിങ്ങളാൽ സുഷ്ഠുവാകുംവണ്ണം ഭണിപ്പു എന്നുള്ളതുണ്ടായി. എന്നാൽ പ്രതിഭുവിനാൽ കഥനീയമായ ഒന്ന കഥിക്കപ്പെടുന്നു.

പരി—സുഷ്ഠു=യുക്തം, ഭണിക്ക=പറയുക, പ്രതിഭ്രു=പ്രതിനിധിയായപുമാൻ, കഥനീയം=കഥിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം, കഥിക്ക=പറയുക.

സാ—നായികയും നായകനുമാകുന്ന യോഗിപ്രതിയോഗികളായ ജനങ്ങൾക്കു തങ്ങളുടെ സകല ഭാരത്തെയും വഹിച്ചിരിക്കുന്നവനായ ഒരു ജനം ഉള്ളപ്പോൾ പറവാൻ അവകാശമില്ലാ എന്ന നിങ്ങൾ പറഞ്ഞതു യുക്തംതന്നെ. ഇങ്ങിനെയുള്ള അവകാശാഭാവം അവരുടെ വാങ്മിശ്രണത്തിന്റെ അകരണത്തിന്ന കാരണമാകുന്നു എങ്കിൽ പ്രതിനിധിയായവനാൽ പറകപ്പെടുവാൻ യോഗ്യമായിട്ടുള്ള ഒന്നിനെ ഞാൻ പറയുന്നു.

വാ—സഖിചിത്രലതെസഖെമദനരഥഅനംഗപതാകാനംഗകെതുഹസ്തൌനിദ്ദിശ്യ।

വൃ— ഇയംകല്യാണാംഗീരമയതുചിരായൈനമുചിതംസമാരൂഢപ്രെമാഭവതുമുഹുരസ്യാമയമപി। വിധാതുഃപഞ്ചെഷൊരപിചയുവയൊസ്തസ്യമമചപ്രയാസാഭ്രുയാസുഃ പ്രഗുണഫലസംയൊഗസുഭഗാഃ॥

അ—സഖിചിത്രലതെ സഖെമദനരഥ കല്യാണാംഗി ഇയം ഉചിതം എനം ചിരായ രമയതു അയം അപി അസ്യാം മുഹുഃ സമാരൂഢപ്രെമാ ഭവതു വിധാതുഃ പഞ്ചെഷൊഃ അപിച യുവയൊഃ തസ്യ മമ ച പ്രയാസാഃ പ്രഗുണഫലസംയൊഗ സുഭഗാഃ ഭൂയാസുഃ.

അനംഗപതാകാമദനകെതു ഹസ്തൌ നിദ്ദിശ്യ എന്നതിന്ന സഖിചിത്രലതെ സഖെമദനരഥ എന്നുള്ള പദങ്ങൾ ചെറു

ല്ലിയതിൻെറ ശെഷം അനംഗപതാകയെയും അനംഗകെതുവി നെയും ഹസ്തംകൊണ്ട നിൎദ്ദെശിച്ചിട്ട (കൈവിരൽകൊണ്ട ചൂണ്ടി കാണിച്ചിട്ട) ഇയം കല്യാണാംഗീഎന്നതുടങ്ങിയുള്ള ശ്ലൊകത്തെ അഭിനയകൎത്താവായിയുംവിടവെഷധാരിയായിയും ഇരിക്കുന്നനട ൻ ചൊല്ലുന്നു എന്ന അൎത്ഥമാകായാൽഅത വാക്യമദ്ധ്യത്തിങ്കൽ വെണ്ടതായ ഒരു നടക്രിയയെ പറയുന്നതാകുന്നു എന്ന ഗ്രഹി ക്കുകയും, അപ്രകാരമാകയാൽ ആവകപദങ്ങൾ മെൽ എഴുതിയ അന്വയത്തിൽ ചെൎന്നിട്ടില്ലാഎന്ന അറിഞ്ഞ സമാധാനപ്പെടുക യും വെണം.

അന്വ—അല്ലയൊസഖീ ചിത്രലതെഅല്ലയൊ സഖെ മദ നരഥാ കല്യാണാംഗിയായിരിക്കുന്ന ഇവൾ ഉചിതനായിരിക്കുന്ന ഇവനെ വളരെക്കാലം രമിപ്പിക്കട്ടെ ഇവനും ഇവളിൽ പിന്നയും പിന്നയും സമാരൂഢപ്രെമാവായി ഭവിക്കട്ടെ. വിധാതാവിൻെറ യും പഞ്ചെഷുവിൻെറയും നിങ്ങളുടെയും ആ എൻെറയും പ്രയാ സങ്ങൾ പ്രഗുണഫലസംയൊഗ സുഭഗങ്ങളായി ഭവിക്കട്ടെ.

പരി— കല്യാണാംഗീ= കല്യാണങ്ങളായിരിക്കുന്ന അംഗ ങ്ങളൊടുകൂടിയവൾ, കല്യാണങ്ങൾ= മംഗലങ്ങൾ, അംഗങ്ങൾ= അവയവങ്ങൾ, ഇവൾ= അനംഗപതാകാ, ഉചിതൻ= അനുരൂ പൻ, രമിപ്പിക്ക= സന്തൊഷിപ്പിക്കുക, ഇവൻ= അനംഗകെതു, ഇവൾ= അനംഗപതാകാ, സമാരൂഢപ്രെമാവ= സമാരൂഢമാ യിരിക്കുന്ന പ്രെമത്തൊടുകൂടിയവൻ, സമാരൂഢം= പ്രവൃദ്ധം, പ്രെമം= സ്നെഹം, വിധാതാവ= ബ്രഹ്മാവ, പഞ്ചെഷു= കാമദെ വൻ, പ്രയാസങ്ങൾ= പ്രയത്നങ്ങൾ, പ്രഗുണഫലസംയൊഗസു ഭഗങ്ങൾ=പ്രഗുണഫലസംയൊഗം ഹെതുവായിട്ട സുഭഗങ്ങൾ, പ്രഗുണഫലസായൊഗം= പ്രഗുണഫലത്തിൻെറ സംയൊഗം, പ്രഗുണഫലം= പ്രഗുണമായിരിക്കുന്ന ഫലം, പ്രഗുണം= പ്രകൃഷ്ട ങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങളൊടുകൂടിയത, പ്രകൃഷ്ടങ്ങൾ= ഉൽകൃ ഷ്ടങ്ങൾ, ഗുണങ്ങൾ= അന്യൊന്യാനുരാഗം മുതലായവ, ഫലം= പ്രയൊജനം, (ഇവരുടെ ഇങ്ങിനെ ഉള്ള ഇരിപ്പ എന്ന സാരം) സുഭഗങ്ങൾ= ശൊഭനങ്ങൾ.

വാ— കിംബ്രൂഹഃപരിഗ്രഹീതമിദമസ്മാഭിഃസുരതദൈശികവ ദനെന്ദുബിംബവിനിസ്സൃതാശീരമൃതം ഇതി.

അ—അസ്മാഭിഃ ഇദം സുരതദൈശികവദനെന്ദുബിംബവി നിസ്സൃതാശീരമൃതം പരിഗ്രഹീതം.

അന്വ— ഞങ്ങളാൽ ഈ സുരതദൈശികവദനെന്ദുബിംബവി

നിസ്സൃതാശീരമൃതംപരിഗൃഹീതമായി.

പരി— സുരതദെശികവദനെന്ദുബിംബവിനിസ്സൃതാശീരമൃതം=സുരതദെശികവദനെന്ദുബിംബവിനിസ്സൃതമായിരിക്കുന്ന ആശീരമൃതം, സുരതദെശികവദനെന്ദുബിംബവിനിസ്സൃതം= സുരതദെശികവദനെന്ദുബിംബത്തിങ്കൽനിന്ന വിനിസ്സൃതം, സുരതദെശികവദനെന്ദുബിംബം= സുരതദെശികന്റെ വദനെന്ദുബിംബം, സുരതദെശികൻ= സുരതാചാൎയ്യൻ, വദനെന്ദുബിംബം= ഇന്ദുബിംബംപൊലെ ഇരിക്കുന്നവദനം, ഇന്ദുബിംബം=ചന്ദ്രബിംബം, വദനം= മുഖം, വിനിസ്സൃതം= വിനിസ്സരിച്ചത, വിനിസ്സരിക്ക= പുറപ്പെടുക, ആശീരമൃതം= അമൃതംപൊലെ ഇരിക്കുന്നആശീസ്സ, ആശീസ്സ= ആശീൎവ്വാദം, പരിഗൃഹീതം= പരിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടത, പരിഗ്രഹിക്ക= സ്വീകരിക്കുക.

(പ്രതീചിംവിലൊക്യ)

പടിഞ്ഞാറെ ദിക്കിനെ നൊക്കീട്ടു പറയുന്നു എന്നമെൽ എഴുതിയതിന്റെ അൎത്ഥമാകുന്നു.

വാ-ഹന്തഅതിക്രാമതിസായംസമയഃതൽപ്രസ്ഥാതുകാമാവയം.

അ— ഹന്ത സായംസമയഃ അതിക്രാമതി തൽ വയം പ്രസ്ഥാതുകാമാഃ.

അന്വ— സായമാകുന്ന സമയം അതിക്രമിക്കുന്നു. അതുഹെതുവായിട്ടു ഞങ്ങൾ പ്രസ്ഥാതുകാമന്മാരായിഭവിക്കുന്നു.

പരി— സായം= സന്ധ്യാ, അതിക്രമിക്ക= കഴിക, പ്രസ്ഥാതുകാമന്മാർ= പ്രസ്ഥാനം ചെയ്വാനായിക്കൊണ്ടു കാമത്തൊടുകൂടിയവർ, പ്രസ്ഥാനംചെയ്ക= പൊക, കാമം= ആഗ്രഹം.

വാ— ചിത്രലതാമദനരഥൌകിംബ്രൂഥഃഭവദസന്നിധാനാൽപ്രിയസഖീപ്രിയസഖയൊൎമ്മതിപീഡെതി.

അ— ഹെ ചിത്രലതാ മദനരഥൌ യുവാം കിംബ്രൂഥഃ ഭവദസന്നിധാനാൽ പ്രിയസഖീപ്രിയസഖയൊഃ മതിപീഡാ സ്യാൽ ഇതി.

അന്വ— അല്ലയൊ ചിത്രലതാമദനരഥന്മാരെ നിങ്ങൾ എന്തിനെ പറയുന്നു- ഭവദസന്നിധാനം ഹെതുവായിട്ടുപ്രിയ സഖി പ്രിയസഖന്മാൎക്ക മതിപീഡാഭവിക്കും എന്നൊ-

പരി— ചിത്രലതാമദനരഥന്മാർ= ചിത്രലതയും മദനരഥനും, ഭവദസന്നിധാനം= ഭവാന്റെ അസന്നിധാനം= ഭവാൻ= അങ്ങുന്ന, അസന്നിധാനം= സന്നിധാനത്തിന്റെ അഭാവം, സ

ന്നിധാനം= സമീപസ്ഥിതി, പ്രിയസഖീ പ്രിയസഖന്മാർ= പ്രിയസഖിയും പ്രിയസഖനും, (അനംഗപതാകയും അനംഗകെതുവു മെന്നസാം) മതിപീഡാ= മനൊദുഃഖം-

വാ— സന്നിഹിതൌനനുയുവാംഅവശ്യംചഗന്തവ്യം-

അ— യുവാം സന്നിഹിതൌ നനു അവശ്യം ഗന്തവ്യം ച-

അന്വ— നിങ്ങൾ സന്നിഹിതന്മാരല്ലയൊ അവശ്യമാകും വണ്ണം ഗമിപ്പൂഎന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാൻ യൊഗ്യവുമാകുന്നു-

പരി— സന്നിഹിതന്മാർ= സമീപസ്ഥന്മാർ, ഗമിക്ക=പൊക-

വാ— അനംഗപതാകാനംഗകെതുകിം ബ്രൂഥഃഅവശ്യം ചെല്ഗന്തവ്യമതിനിബ്ബന്ധൊനശൊഭതെകഥംപുനദ്രക്ഷ്യാവഃ ഇതി-

അ— ഹെ അനംഗപതാകാനംഗകെതു യുവാം കിംബ്രൂഥഃ അവശ്യം ചെൽ ഗന്തവ്യം അതിനിബ്ബന്ധഃ ന ശൊഭതെ ആവാം പുനഃ കഥംദ്രക്ഷ്യാവഃ ഇതി-

അന്വ— അല്ലയൊ അനംഗപതാകാനംഗകെതുക്കളെ നിങ്ങൾ എന്തിനെ പറയുന്നു അവശ്യമാകുന്നു എങ്കിൽ ഗന്തവ്യമാകുന്നു- അതിനിബ്ബന്ധം ശൊഭിക്കുന്നില്ലഞങ്ങൾ പിന്നെഎപ്പൊൾ ദശിക്കും-

പരി— അനംഗപതാകാനംഗകെതുക്കൾ = അനംഗപതാകയും അനംഗകെതുവും, അവശ്യം = കൂടിയെ കഴിയൂ എന്നുള്ളത, ഗന്തവ്യം= ഗമിപ്പൂ എന്നുള്ളതുണ്ടാകുവാൻ യൊഗ്യം, ഗമിക്ക= പൊക, അതിനിബ്ബന്ധം= അധികമായിരിക്കുന്ന നിബ്ബന്ധം, ദശിക്ക= കാണുക-

വാ— തദപിനിശമ്യതെ।

വൃന്ദ—നിദ്രാഭംഗനികാമരക്തനയനൌമുദ്രാദരിദ്രാദരക്രീഡാസംഭൃതസാദവെഗവിധുരൌസഞ്ജാതരൊമൊൽഗമൌഅംഗാമദ്ദവിലുപ്തചന്ദനരസാവാസ്വാദയൌതാധരൌ ദ്രഷ്ടുംവാമയമാഗമിഷ്യതിജനഃപ്രീതഃപ്രഭാതാഗമെ।

അ— തൽ അപി നിശമ്യതെ നിദ്രാഭംഗനികാമരക്തനയനൌ മുദ്രാദരിക്രീഡാസംഭൃതസാദവെഗവിധുരൌ സഞ്ജാതരൊമൊൽഗമൌ അംഗാമദ്ദവിലുപ്തചന്ദനരസൌ ആസ്വാദയൌതാധരൌ വാം ദ്രഷ്ടു അയം ജനഃ പ്രീതഃ പ്രഭാതാഗമെ ആഗമിഷ്യതി-

അന്വ— അതും നിശമിക്കപ്പെട്ടുന്നുനിദ്രാഭംഗനികാമരക്ത

നയനന്മാരായിമുദ്രാദരിദ്രാദരക്രീഡാസംഭൃതസാദവെഗവിധുരന്മാ രായി സഞ്ജാതരൊമൊദ്ഗമന്മാരായി അംഗാമർദ്ദവിലുപ്തചന്ദനര സന്മാരായി ആസ്വാദധൌതാധരന്മാരായിരിക്കുന്ന നിങ്ങളെ ദ ൎശിപ്പാനായികൊണ്ടു ഈ ജനംപ്രീതനായിട്ടു പ്രഭാതാഗമത്തിങ്ക ൽ ആഗമിക്കും-

പരി— നിഗദിക്ക= പറയുക, നിദ്രാഭംഗനികാമരക്തനയ നന്മർ=നിദ്രാഭംഗനികാമരക്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന നയനങ്ങളൊടു കൂടിയവർ, നിദ്രാഭംഗനികാമരക്തങ്ങൾ= നിദ്രാഭംഗം ഹെതുവാ യിട്ടു നികാമരക്തങ്ങൾ, നിദ്രാഭംഗം=നിദ്രയുടെ ഭംഗം, നിദ്രാ=ഉ റക്കം, ഭംഗം= രൊധം, (തടവു) നികാമരക്തങ്ങൾ= ഏററവും ര ക്തങ്ങൾ, രക്തങ്ങൾ=ചുവന്നവ, നയനങ്ങൾ=കണ്ണുകൾ, മുദ്രാ ദരിദ്രാദരക്രീഡാസംഭൃതസാദവെഗവിധുരന്മാർ= മുദ്രാദരിദ്രാദരക്രീ ഡാസംഭൃതസാദവെഗം ഹെതുവായിട്ടു വിധുരന്മാർ- മുദ്രാദരിദ്രാദ രക്രീഡസംഭൃതസാദവെഗം= മുദ്രാദരിദ്രാദരക്രീഡസംഭൃതമായിരി ക്കുന്ന സാദവെഗം- മുദ്രാദരിദ്രാദരക്രീഡാസംഭൃതം = മു ദ്രാദരിദ്രാദരക്രീഡയാൽ സംഭൃതം- മുദ്രാദരിദ്രാദരക്രീഡാ = മുദ്രാദരിദ്രാദരയായിരിക്കുന്ന ക്രീഡാ- മുദ്രാദരിദ്രാദരാ= മുദ്രാദരിദ്ര മായിരിക്കുന്ന ആദരത്തൊടുകൂടിയത- മുദ്രാദരിദ്രം=മുദ്രയൊടുകൂടാ ത്തത- മുദ്രാ= പരിമാണം- ക്രീഡാ= സംഭൊഗം- സംഭൃതം=സമ്പ ഭരിക്കപ്പെട്ടത- സംഭരിക്ക= ഉണ്ടാക്കുക- സാദവെഗം= സാദത്തി ൻെറ വെഗം- സാദം= തളൎച്ച- വെഗം= ശക്തിവിശെഷം- വി ധുരന്മാർ= അസ്വതന്ത്രന്മാർ- സഞ്ജാതരൊമൊദ്ഗമന്മാർ= സഞ്ജാ തമായിരിക്കുന്ന രൊമൊദ്ഗമത്തൊടുകൂടിയവർ- സഞ്ജാതം= നല്ല വണ്ണംജനിച്ചത- രൊമൊദ്ഗമം= രൊമാഞ്ചം- അംഗാമർദ്ദവിലുപ്ത ചന്ദനരസന്മാർ= അംഗാമർദ്ദവിലുപ്തമായിരിക്കുന്ന ചന്ദനരസ ത്തൊടുകൂടിയവർ- അംഗാമർദ്ദവിലുപ്തം=അംഗാമർദ്ദംകൊണ്ടു വിലു പ്തം- അംഗാമർദ്ദം= ഗാത്രസംഘൎഷം- (ആലിംഗനകാലത്തിങ്കൽ അംഗങ്ങളെ അന്യൊന്യം യൊജിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള മർദ്ദനമെന്നസാരം) വിലുപ്തം= വിലൊപിക്കപ്പെട്ടത- വിലൊപിക്ക= നശിപ്പിക്കുക- ച ന്ദനരസം= ചന്ദനദ്രവം- ആസ്വാദധൌതാധരന്മാർ= ആസ്വാ ദധൌതമായിരിക്കുന്ന അധരത്തൊടുകൂടിയവർ- ആസ്വാദധൌ തം= ആസ്വാദംകൊണ്ടധൌതം- ആസ്വാദം= പാനം-ധൌതം= കഴുകപ്പെട്ടത- (താംബൂലരാഗത്തൊടവെർപെട്ടതഎന്നസാരം) അധരം= ചുണ്ടു- ദശിക്ക= കാണുക- പ്രീതൻ= സന്തുഷ്ടൻ- പ്ര ഭാതാഗമം= പ്രഭാതത്തിൻെറ ആഗമം- പ്രഭാതം= പുലൎച്ചസമ

യം- ആഗമം= വരവ- ആഗമിക്ക= വരിക-

വാ— കിംബ്രൂഥഃതഫ്രിഅവിളംബിതാഗമനായഗമ്യതാംഇതി-

അ— തഫ്രിഅവിളംബിതാഗമനായ ഗമ്യതാം-

അന്വ— എന്നാൽ അവിളംബിതാഗമനത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഗമിപ്പൂഎന്നുള്ളതുണ്ടാകട്ടെ-

പരി__അവിളംബിതാഗമനം=പൊട്ടന്നനവെഉള്ള ൦,ആഗആഗമനനം=വരവ, ഗമിക്ക=പൊക-

വാ— തഥാസ്തു-

അപ്രകാരമാകട്ടെ എന്ന മെൽ എഴുതിയതിൻെറ അത്ഥമാകുന്നു-

(ഉത്ഥായ)

എഴുനീററിട്ട എന്ന മെൽ എഴുതിയതിൻെറ അത്ഥമാകുന്നു

വൃർ- മഹിളാനാംമാണിക്യംസെയംയൂനാമയഞ്ചതപനീയംസംയൊജിതാവിമൌദൈവൌഹന്തകൃതാത്ഥാവയംജാതാഃ॥

വാ—തഥാപ്യെതാവദസ്തു-

അ—സാഇയം മഹിളാനാം മാണിക്യം അയം യൂനാം തപനീയം ച ഇമൌ ദൈവൌ സംയൊജിതൌ ഹന്ത വയം കൃതാത്ഥാഃ തഥാപി എതാവൽ അസ്തു-

അന്വ—ആ ഇവൾ മഹിളമാരിൽവെച്ചുമാണിക്കമാകുന്നു- ഇവൻ യുവാക്കന്മാരിൽ വെച്ച തപനീയമായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു- ഈ ഇരിവർ സംയൊജിതന്മാരായിസന്തൊഷംഞങ്ങൾ കൃതാത്ഥന്മാരായി- അപ്രകാരമായാലുംഎതാവെത്തു ഭവിക്കട്ടെ ഇവൾ അനംഗപതാകാ-

പരി— മഹിളന്മാർ=സ്ത്രീകൾ-മാണിക്യം- മാണിക്യമെന്ന രത്നം- ഇവൻ= അനംഗകെതു- യുവാക്കന്മാർ= യൌവനത്തൊകൂടിയവർ- തപനീയം= സ്വൎണ്ണം- ഇരിവർ= അനംഗപതാകാനംഗകെതുക്കൾ- സംയൊജിതന്മാർ= സംയൊജിപ്പിക്കപ്പെട്ടവർ, സംയൊജിപ്പിക്ക= നല്ലവണ്ണം ചെൎക്കുക- കൃതാത്ഥന്മാർ= കൃതകൃത്യന്മാർ- (ഇഷ്ടമായിട്ടുള്ളതിനെ സാകല്യെനസാധിച്ചവരെന്നസാരം) എതാവത്ത= ഇത്രയുള്ളത-

സാ—ഈ അനംഗപതാകാ സ്ത്രീകളിൽവെച്ച മാണിക്കക്കല്ലാകുന്നു- അനംഗകെതു യൌവനയുക്തന്മാരായിരിക്കുന്നപുരുഷന്മാരിൽ വെച്ച സ്വൎണ്ണമാകുന്നു- ഇങ്ങിനെ അന്യൊന്യാനുരൂ

പത്തയൊടുകൂടിയ ഇവരെ തമ്മിൽ യൊജിപ്പിച്ചെക്കാമെന്ന ഞാൻ പ്രതിജ്ഞയെ ചെയ്തു. ഇന്ന ഇവരെ അന്യൊന്യം വെണ്ടും പ്രകാരത്തിൽ യൊജിപ്പിച്ചു. ഇങ്ങിനെ മുൻ പ്രതിജ്ഞാതമായിരിക്കുന്ന അൎത്ഥത്തെ നിൎവ്വഹിക്കുകയാൽ ഇന്ന ഞാൻ കൃതകൃത്യനായി. ഇനി ഇപ്പൊൾ വെണ്ടതായിട്ട ഒന്നും തൊന്നുന്നില്ല- എങ്കിലും ഇത്രമാത്രമായ ഒരു കാൎയ്യത്തെ ഞാൻ ആശംസിക്കുന്നു-

(ഭരതവാക്യം)

വൃ൫. വീതാസൂയൈൎവ്വിപശ്ചിദ്ഭിസ്സാധുശൊധിതനീതയഃ
അസംപ്രാപ്തഖലശ്രൊത്രാഃ സന്തുകാവ്യകൃതാംഗിരഃ।

അ — കാവ്യകൃതാംഗിരഃ അസംപ്രാപ്തഖലശ്രൊത്രാഃ വീതാസൂയൈഃ വിപശ്ചിദ്ഭിഃ സാധു ശൊധിതനീതയഃ സന്തു-

അന്വ — കാവ്യകൃത്തുകളുടെ ഗീരുകൾ അസംപ്രാപ്തഖലശ്രൊത്രകളായിട്ടും വീതാസൂയന്മാരായിരിക്കുന്ന വിപശ്ചിത്തുകളാൽ സാധുവാകുംവണ്ണം ശൊധിത നീതികളായിട്ടും ഭവിക്കട്ടെ.

പരി — കാവ്യകൃത്തുകൾ= കാവ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവർ, ഗീരുകൾ= വാക്കുകൾ, അസംപ്രാപ്തഖലശ്രൊത്രകൾ, അസംപ്രാപ്തമായിരിക്കുന്ന ഖലശ്രൊത്രത്തൊടുകൂടിയവ, അസംപ്രാപ്തം= സംപ്രാപ്തമല്ലാത്തത, സംപ്രാപ്തം= സംപ്രാപിക്കപ്പെട്ടത, സംപ്രാപിക്ക= അവഗാഹിക്കുക, ഖലശ്രൊത്രം= ഖലന്മാരുടെശ്രൊത്രം, ഖലന്മാർ= ദുൎജ്ജനങ്ങൾ, ശ്രൊത്രം= ചെവി, വീതാസൂയന്മാർ= അസൂയയൊട്ട കൂടാത്തവർ, വിപശ്ചിത്തുകൾ= വിദ്വാന്മാർ, ശൊധിതനീതികൾ= ശൊധിതയായിരിക്കുന്ന നീതിയൊടുകൂടിയവ, ശൊധിതാ= ശൊധിക്കപ്പെട്ടത, ശൊധിക്ക= പരിശൊധിക്കുക, നീതി= പ്രണയനം, (രചനാ എന്ന സാരം)

വാ — ഇദമപ്യപരമാശാസ്മഹെ॥

വൃ൬. രാജൽകീൎത്തിവിഭൂഷിതത്രിഭുവനഃശ്രീരാജരാജാഹ്വയൊ രാജെന്ദുഃക്ഷിതിമായുഗാന്തസമയംപായാദപെതാപദം- വാമാൎദ്ധൊജ്ഝിതപുണ്യപൂരലഹരീസൊമാൎദ്ധചൂഡാമണെഃ കാമാക്ഷീകുലദെവതാമമചസാകാമപ്രസൂഃകല്പതാം॥

(ഇതി നിഷ്ക്രാന്തഃ)

അ — അപരം ഇദം അപി ആശാസ്മഹെ രാജൽകീൎത്തിവിഭൂഷിതത്രിഭുവനഃ ശ്രീരാജരാജാഹ്വയഃ രാജെന്ദുഃ ക്ഷിതിം ആയുഗാന്തസമയം അപെതാപദം പായാൽ സൊമാൎദ്ധചൂഡാമണെഃ വാമാൎദ്ധൊജ്ഝിതപുണ്യപൂരലഹരീ മമ കുലദെവതാ സാ കാമാക്ഷീ കാമപ്രസൂഃ കല്പതാം ച-

അന്വ — അപരമായിരിക്കുന്ന ഇതിനെയും ഞങ്ങൾ ആ

ശംസിക്കന്നു- രാജൽകീർത്തിവിഭൂഷിതത്രിഭുവനനായി ശ്രീരാജരാജാഹ്വയനായിരിക്കുന്ന രാജേന്ദു ക്ഷിതിയെ യുഗാന്ത സമയത്തിങ്കലൊളം അപെതാപത്തമാക്കി രക്ഷിക്കട്ടെ- സൊമാർദ്ധചൂഡാമണിയുടെ വാമാർദ്ധാർജ്ജിത പുണ്യപൂരലഹരിയായി എന്റെ കുലദൈവതയായിരിക്കുന്ന ആ കാമാക്ഷി കാമപ്രസുവായി കല്പിക്കുകയുംചെയ്യട്ടെ.

പദം— അപരം= അന്യം, ആശംസിക്കുക= ഇച്ഛിക്കുക-രാജൽകീർത്തിവിഭൂഷിതത്രിഭുവനൻ=രാജൽകീർത്തിവിഭൂഷിതമായിരിക്കുന്ന ത്രിഭുവനത്തൊടുകൂടിയവൻ, രാജൽകീർത്തിവിഭൂഷിതം=രാജൽകീർത്തികൊണ്ടു വിഭൂഷിതം, രാജൽകീർത്തി= രാജന്തിയായിരിക്കുന്ന കീർത്തി, രാജന്തി രാജിച്ചിയങ്ങുന്നത, രാജിക്ക= ശൊഭിക്കുക, കീർത്തി= യശസ്സ, വിഭൂഷിതം= വിഭൂഷിക്കപ്പെട്ടത, വിഭൂഷിക്ക= അലംകരിക്കുക, ത്രിഭുവനം= ത്രൈലൊക്യം, ശ്രീരാജരാജാഹ്വയൻ= ശ്രീമത്തായിരിക്കുന്ന രാജരാജാഹ്വയത്തൊടുകൂടിയവൻ, ശ്രീമത്ത= ശ്രീയൊടുകൂടിയത, ശ്രീ= ശൊഭാ, രാജരാജാഹ്വയം= രാജരാജൻ എന്നുള്ള ആഹ്വയം, ആഹ്വയം= പെര, രാജെന്ദു= ഇന്ദുപൊലെയിരിക്കുന്ന രാജാവ, ഇന്ദു= ചന്ദ്രൻ, ക്ഷിതി= ഭൂമി, യുഗാന്തസമയം= പ്രളയകാലം, അപെതാപത്തം= അപെതകളായിരിക്കുന്ന ആപത്തൊടു കൂടിയത, അപെതകൾ= വെർപെട്ടവ, സൊമാർദ്ധചൂഡാമണി= പരമെശ്വരൻ, വാമാർദ്ധാർജ്ജിതപുണ്യപൂരലഹരീ= വാമാർദ്ധാർജ്ജിതപുണ്യപൂരത്തിന്റെ ലഹരീ, വാമാർദ്ധാർജ്ജിതപുണ്യപൂരം= വാമാർദ്ധാർജ്ജിതമായിരിക്കുന്ന പുണ്യപൂരം, വാമാർദ്ധാർജ്ജിതം= വാമാർദ്ധംകൊണ്ടു ആർജ്ജിതം, വാമാർദ്ധം= വാമമായിരിക്കുന്ന അർദ്ധം, വാമം= ഇടത്തെത, ആർജ്ജിതം= ആർജ്ജിക്കപ്പെട്ടത, ആർജ്ജിക്ക= സംപാദിക്കുക, പുണ്യപൂരം= സുകൃതരാശി, ലഹരീ= വൃദ്ധ്യുദ്രെകം, (വർദ്ധനയുടെ ആധിക്യം) കുലദൈവതാ= കുലത്തിന്റെ ദൈവതാ, കുലം= വംശം, കാമാക്ഷീ= പാർവ്വതി, കാമപ്രസൂ= കാമങ്ങളെ പ്രസവിക്കുന്നവൾ, കാമങ്ങൾ= അഭീഷ്ടവസ്തുക്കൾ, പ്രസവിക്ക= ജനിപ്പിക്കുക, (ദാനംചെയ്ക എന്ന സാരം) കല്പിക്ക= ഭവിക്കുക.

ഇതി നിഷ്ക്രാന്തഃ എന്നുള്ള അവസാന വാക്യത്തിന്നു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ടു രംഗസ്ഥലത്തിങ്കൽനിന്നു നടൻ നിർഗ്ഗതനായി എന്നു അൎത്ഥമാകുന്നു.

ഇതിപാംശാസൊപനാമകരാമാനന്ദനാഥപണ്ഡിതപാരശവെന്ദ്രകൃതാഭാണവ്യാഖ്യാബാലപ്രമൊദിനീസമാപ്താ-

———